

Noter om R

Morten Larsen og Peter Sestoft

Institut for Grundvidenskab og Miljø
Det Biovidenskabelige Fakultet
Københavns Universitet

Version 4.0.6 af 2009-01-30.

Den seneste udgave af disse noter kan hentes fra denne hjemmeside:

<http://matdat.life.ku.dk/R-noter>

Indhold

Forord	6
1 Brug af R	7
1.1 Vinduerne i R	7
1.2 R Console vinduet	8
1.3 R Graphics vinduet	8
1.4 R Editor vinduet	8
1.4.1 Fejlfinding	9
1.5 R Help vinduer	10
2 Regneudtryk og indbyggede funktioner	11
2.1 Visning af tal, og intern regnenøjagtighed	11
2.2 Resultater der ikke er tal	11
3 Variable	13
4 Funktioner	14
5 Funktionsplot	15
5.1 Akser i plot	15
5.2 Tilføjelse af funktionsgrafer til plot	17
5.3 Aksegrænser i plot	18
5.4 Farver i plot	19
5.5 Linjetype, linjetykkelse, aksetitler i plot	19
5.6 Indsættelse af tekster i plot	20
5.7 Signaturforklaring i plot	22
5.8 Aflæsning af punkter i plot	23
5.9 Antal støttepunkter	23
5.10 Hovedprincipper for fremstilling af plot	24
6 Eksport af plot fra R	25
6.1 Indsættelse af plot i rapporter og præsentationer	25
6.2 Grafikfiler; Indsættelse af plot på websider	25
7 Nulpunkt for funktion, og løsning af ligning med én ubekendt	26
8 Numerisk optimering: minimum og maksimum	27
9 Numerisk integration	28
10 Datasæt	29
10.1 Indlæsning af forsøgsdata	30
10.1.1 Forsøgsdata i mellemrumssepareret format	30
10.1.2 Forsøgsdata i kommassepareret format	32
10.2 Data fra regneark til R med klippe-klistre	32
10.3 Direkte indlæsning af data fra regneark til R	33
10.4 Indlejring af forsøgsdata i R-scripts	33
10.5 Eksport af data fra R	34

10.6	Overblik over et datasæt	35
10.7	Regning på værdier fra datasæt	36
11	Simple statistiske funktioner	37
12	XY-plot	38
12.1	Plot af dataserier	38
12.2	Plottype og plotsymboler	40
12.3	Signaturforklaring i XY-plot	40
12.4	Eksempel på et matematisk XY-plot	41
13	Lineær regression og regressionskurve	44
14	Vektorer	46
14.1	Oprettelse af vektorer	46
14.2	Indeksering i vektorer	47
14.3	Regning med vektorer	48
14.4	Vektorer af tekster	49
14.5	Vektorelementer med navne	50
15	For-løkker	51
15.1	Fejlfinding i for-løkker	52
15.2	Eksempel: Brownsk bevægelse	53
15.3	Eksempel: Fibonacci-tal	55
16	Matricer	56
16.1	Oprettelse af matricer	56
16.2	Indeksering i matricer	57
16.3	Opbygning af matricer med cbind og rbind	58
16.4	Regning med matricer	59
16.4.1	Potensopløftning af matricer	60
16.5	Determinant og invers, lineære ligningssystemer	61
16.6	Egenverdier og -vektorer	62
16.7	Antal rækker og søjler	62
16.8	Rækkenavne og søjlenavne	63
16.9	Eksempel: Fremskrivning med lineær afbildning (kaninpopulation)	64
17	Noget om udtryk i R	66
17.1	Udtryk, værdier og sideeffekter	66
17.1.1	Tildelingsudtryk og “usynlige” værdier	66
17.2	Sekvenser af udtryk	67
17.2.1	Åbne og lukkede udtryk	67
17.3	Blokudtryk	67
17.4	Funktionsdefinitioner er også udtryk	68
17.5	Kommentarer	68
18	Fra scripts til funktioner	69

19 Logiske udtryk, if og while	72
19.1 Logiske udtryk	72
19.2 Betingede udtryk: if ... else	74
19.2.1 Rekursion	75
19.2.2 Eksempel: Fakultetsfunktionen	76
19.2.3 Eksempel: Funktion der giver Fibonacci-tal	77
19.3 Betingede udtryk: ifelse	78
19.4 while-løkker	79
19.4.1 Fejlfinding i while-løkker	81
19.4.2 Eksempel: Kaninpopulation	81
19.4.3 Eksempel: Gæt et tal	82
19.4.4 Eksempel: En funktion til potensopløftning af matricer	83
19.4.5 Eksempel: En funktion til iteration af funktioner	85
20 Associationslister og datasæt	87
20.1 Associationslister, funktionen list	87
20.2 Datasæt, funktionen data.frame	88
20.3 Delmængder af datasæt	88
21 Plot af funktioner af 2 variable	90
21.1 3D overfladeplot af en funktion af to variable	90
21.1.1 Avanceret farvning af overfladeplot	92
21.2 Plot med funktionen image	92
21.3 Plot af niveaukurver	93
22 Avancerede funktionsparametre	95
22.1 Standardværdier for funktionsparametre	96
22.1.1 Navngivne parametre i funktionskald	96
22.1.2 Mere komplekse standardværdier	96
22.2 Videregivelse af parametre med "..."	97
23 Opgaver til R	99
APPENDIKS	119
A Sådan installerer du R	119
A.1 Grundlæggende installation af R	119
A.2 Installation af ekstra R-pakker	119
B Nogle almindelige R fejlmeddelelser	120
C Polynomiell regression og regressionskurve i R	121
D Plot af punkter og kurver i rummet med scatterplot3d i R	122
E Litteratur om R	123
F Facitliste til opgaver	124

G	Oversigt over R-funktioner og deres vigtigste parametre	138
G.1	Matematiske funktioner	139
G.1.1	Numeriske funktioner	139
G.1.2	Nulpunkter, ekstrema, integration	139
G.1.3	Simulering	140
G.2	Plot	142
G.2.1	Funktionsplot og XY-plot	142
G.2.2	Farver	149
G.2.3	Eksport til grafikfiler	150
G.2.4	Specielle plot	153
G.2.5	Grafer for funktioner af to variable	154
G.3	Datasæt og statistik	156
G.3.1	Indlæsning/oprettelse af datasæt	156
G.3.2	Eksport af data	157
G.3.3	Udtagning af deldatasæt	158
G.3.4	Statistik og regression	159
G.4	Vektorer og matricer	161
G.4.1	Oprettelse af vektorer og matricer	161
G.4.2	Element- eller række-/søjlevis anvendelse af funktioner	163
G.4.3	Dimensioner	164
G.4.4	Navne	165
G.4.5	Matrixalgebra	166
G.5	Andre funktioner	167
G.5.1	Programmering	167
G.5.2	Interaktion	168
G.5.3	Diverse	170
	Indeks	172

Tak til Bo Martin Bibby, Claus Ekstrøm, Henrik Laurberg Pedersen, Jacob Engelbrecht, Mogens Flensted-Jensen og Thomas Vils Pedersen for kommentarer og forslag, og selvfølgelig tak til de mange der har bidraget til udviklingen af R-systemet.

Forord

Programsystemet R er velegnet til matematiske og statistiske beregninger, graftegning, og behandling af forsøgsdata. Man kan lovligt og gratis installere en kopi af R på din egen pc; systemet er open source software. Dele i starten af disse noter baserer sig især Windows-udgaven, men R fås også til MacOS og til Linux.

Disse “Noter om R” er oprindeligt skrevet til kurset *Matematik og Databehandling* på Det Biovidenskabelige Fakultet (LIFE) på Københavns Universitet, hvor de udgør den ene del af et kompendium hvori også indgår “Noter om regneark”. Henvendelser fra studerende og undervisere på LIFE har vist et behov for “Noter om R” også uden for kurset; et behov der forhåbentlig bliver imødekommet af denne elektronisk publicerede version.

Den forhåndenværende udgave, uden regneark og uden visse dele meget specifikke for *Matematik og Databehandling*, burde være egnet som en selvstændig, generel introduktion til R, men dog (næsten) uden statistik! Noterne fokuserer på *sproget* implementeret af R og gennemgår funktioner til at håndtere og grafisk fremstille (forsøgs)data, men altså stort set ikke til at analysere dem. Derimod gennemgås elementer af programmering med R (`for`, `if`, `while` og programmering af funktioner).

Det bedste udbytte af noterne fås hvis man selv eksperimenterer med de præsenterede funktioner i R under læsningen. Alle eksempelindtastninger fra noterne samt de benyttede eksempelfiler findes her:

<http://matdat.life.ku.dk/R-noter/eksempler>

Opgaver (og facitliste) er bibeholdt fra versionen der anvendes i *Matematik og Databehandling*. Faktisk er der endnu flere opgaver i denne udgave end i kursusudgaven, fordi også opgaver, der har vist sig ikke at være tid til i kurset, er med. På hjemmesiden nævnt ovenfor findes også en fil med R-scripts, der er de egentlige løsninger til opgaverne.

En del eksempler og opgaver er baseret på anvendelseseksempler fra *Noter om matematik* af Henrik Laurberg Pedersen og Thomas Vils Pedersen – også skrevet til kurset *Matematik og databehandling* – men det er på ingen måde ikke nødvendigt at have disse noter ved hånden for at læse “Noter om R”.

Noterne er tænkt egnet til opslag når man først har været hovedteksten igennem. Appendix G er tænkt som “referencemanual” til de R-funktioner, der gennemgås i noterne (samt nogle få yderligere som er for nyttige til at jeg ville være bekendt at udelade dem). I indekset bagest kan man også slå de enkelte funktioner op alfabetisk.

Frederiksberg, oktober 2008
Morten Larsen

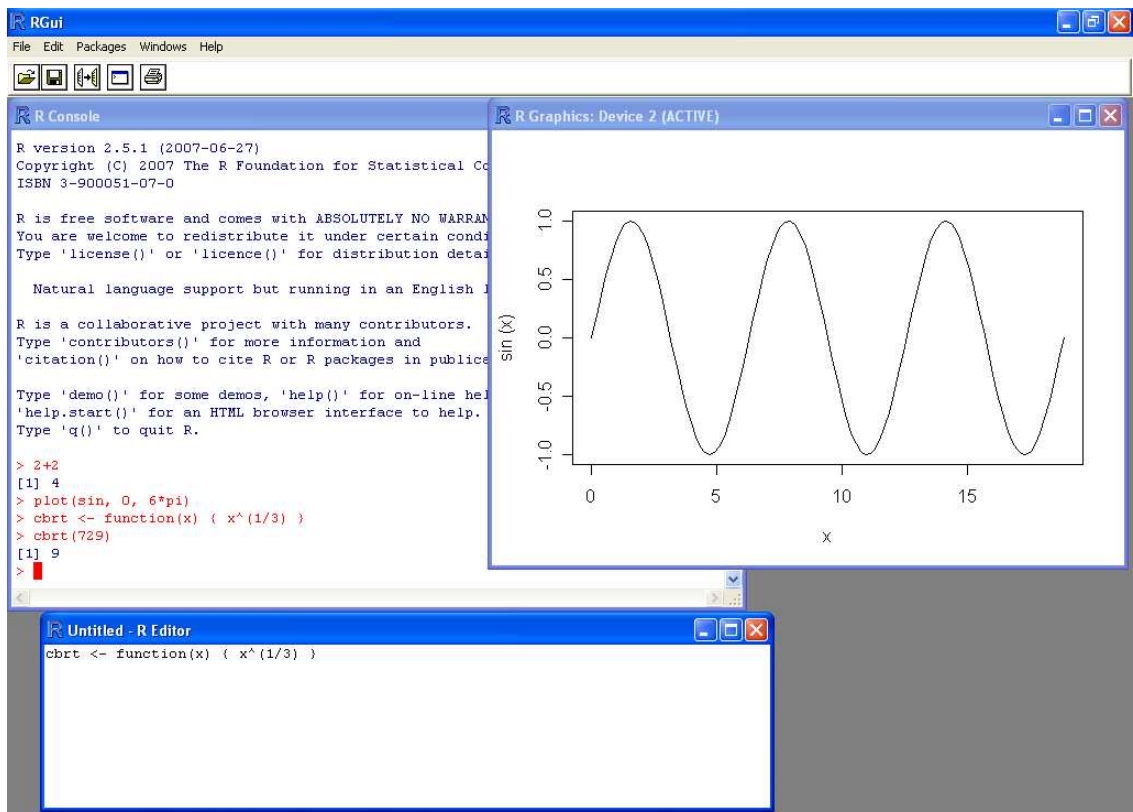
1 Brug af R

Den følgende gennemgang af den basale brug af R i dette afsnit tager udgangspunkt i brugergrænsefladen som den ser ud under Microsoft Windows. Princippet med de forskellige vinduer (console, editor og grafer) samt det hensigtsmæssige i hovedsagelig at arbejde fra editoren (afsnit 1.4) gælder dog også R på MacOS.

1.1 Vinduerne i R

Når man arbejder med R under Microsoft Windows har man typisk flere vinduer, som det ses i figur 1:

- RGui er det store ydre vindue. Menuen i RGui afhænger af hvilket indre vindue der ligger øverst, dvs. hvilket vindue der er aktivt.
- R Console er et indre vindue hvor man kan skrive regneudtryk der skal udregnes; se afsnit 1.2.
- R Graphics er et indre vindue der viser det seneste plot; se afsnit 1.3.
- R Editor er et indre vindue hvor man kan redigere definitioner; se afsnit 1.4.
- R Help vinduer (ikke vist) dukker op hvis man har brugt hjælpefunktionen i R; se afsnit 1.5.

Figur 1: RGui med et R Console vindue, et R Graphics vindue, og et R Editor vindue.

1.2 R Console vinduet

I R Console vinduet kan du skrive regneudtryk og definitioner. For at udregne $2 + 2$ skal du skrive udtrykket efter prompten `>` og tryk på `Enter`-tasten:

```
> 2 + 2
[1] 4
```

Svaret fra R kommer på den næste linje. Resultatet af beregningen er naturligvis `4`, og klammen `[1]` betyder at `4` er det første tal i resultatet. Senere skal vi se at et svar fra R kan bestå af flere tal.

Indtastninger i R Console og resultater fra R vil i disse noter blive vist som ovenfor. Bemærk, at den tekst man indtaster selv, som fx $2 + 2$, er vist med en federe skrift end den tekst som R skriver, som fx prompten `>` og resultatet `[1] 4`.

Du kan bladre i de seneste indtastningslinjer ved hjælp af pil-op og pil-ned tasterne, rette i et udtryk og igen trykke `Enter` for at udregne det. Det er ikke smart at skrive lange definitioner direkte i R Console; brug i stedet R Editor som forklaret i afsnit 1.4.

Hvis du kommer til at trykke `Enter` før udtrykket er færdigt vil R lave en `+` prompt på næste linje. Det angiver at R venter på resten af udtrykket:

```
> 5 -
+
```

Her ville vi have udregnet $5 - 3$ men kom til at trykke `Enter` allerede efter minus. Da vi ikke har tastet et afsluttet udtryk kommer R med `+` prompten. Så kan vi indtaste det manglende tæltal og trykke `Enter`, hvorefter R kommer med resultatet:

```
> 5 -
+ 3
[1] 2
```

I disse noter vil enkelte lange indtastninger være delt over flere linjer på denne måde.

I eksemplet $5 - 3$ var det nemt at gennemskue hvad det var vi manglede at indtaste og fejlen kunne udbedres ved blot at indtaste det manglende. Nogle gange kan man i et langt indviklet udtryk komme til at glemme en slutparentes eller noget andet og så få en uventet `+` prompt. Desværre kan man ikke fra `+` prompten gå direkte op på den foregående linje og rette fejlen. I disse tilfælde må man afbryde indtastningen med `Esc` (linux: `Ctrl+C`) og så kalde den fejlagtige linje frem igen med pil-op tasten og rette i den.

1.3 R Graphics vinduet

Du kan plote funktioner og data ved at skrive kommandoer i R Console; den resulterende graf vises i R Graphics vinduet. For eksempel kan du plote $\sin(x)$ for x fra 0 til 6π ved at skrive i R Console:

```
> plot(sin, 0, 6*pi)
```

Normalt vil R Graphics vinduet kun vise det seneste plot. Du kan få vinduet til at huske alle plot ved først at vælge History || Recording i RGui mens R Graphics vinduet ligger øverst. Du kan så bladre frem og tilbage gennem dine plots med tasterne `PageUp` og `PageDown`.

Du kan gemme det plot du ser ved at højreklikke på det og vælge Copy as metafile og derefter indsætte i Word, OpenOffice, eller PowerPoint; se afsnit 6.1.

1.4 R Editor vinduet

Når du arbejder på en opgaveløsning skal du skrive definitionerne i R Editor, så du kan rette, udføre og gemme dem. Du kan nemlig ikke gemme indtastningerne du laver direkte i R Console.

- Du åbner en ny, tom script-fil i R Editor ved at vælge File || New script i RGui.
- Skriv dine definitioner i R Editor. I eksemplet vist i figur 1 er der i R Editor defineret en funktion **cbrt** til at udregne kubikroden af **x**:

```
cbrt <- function(x) { x^(1/3) }
```

I disse noter vises indtastninger i R Editor som ovenfor.

- Du kan udføre definitionerne ved at markere dem, højreklikke, og vælge Run line or selection; så bliver de udført i R Console.

I R Console kan man så bruge de definerede funktioner i regneudtryk, fx udregne **cbrt(729)**.

- I stedet for at højreklikke for at udføre markeret tekst fra R Editor kan man taste **Ctrl+R** (MacOS: **Ctrl+Enter**).

Det er faktisk oftest nemmest i R Editor slet ikke at markere de linjer der skal udføres, men simpelthen flytte markøren til den første af linjerne og så taste **Ctrl+R** på hver linje. Markøren rykker automatisk en linje ned hver gang du taster **Ctrl+R**. Hermed får du udført dine definitioner i R Console én efter én og det er nemt at finde ud af hvor der eventuelt opstår fejl.

- Du kan rette dine definitioner i R Editor og udføre dem så ofte du vil.
- **Husk** at gemme indholdet af R Editor med File || Save (eller **Ctrl+S**) og vælg et passende filnavn, fx Dat-A-1.R. Det er vigtigt at angive filnavnsendelse .R som er standard for R-script filer. Du kan kun gemme indholdet når R Editor vinduet ligger øverst (og dermed er det aktive vindue).
- En gemt R-fil kan senere åbnes ved at vælge File || Open script i RGui.

1.4.1 Fejlfinding

Når du arbejder med R vil man typisk have et større R-script på flere linjer som du kører ved at kopiere det fra R Editor over i R Console med **Ctrl+R**, retter lidt til, kører igen, retter igen, osv. Hvis det for eksempel er en graf du sidder og opbygger er det let at komme til at fokusere udelukkende på grafvinduet og glemme at læse hvad der sker i R Console vinduet når du kører scriptet. Du skal imidlertid huske også at kigge i R Console for at se om der eventuelt skulle være nogle fejlmeddelelser – selvfølgelig især hvis du ikke rigtig kan få det til at virke.

Foretag fejlfinding i et større script på en struktureret og systematisk måde som følger:

- Kopiér scriptet over én linje ad gangen og tjek for hver linje om den er udført korrekt. Tjek om der er meddelelser i R Console. Hvis du er ved at opbygge en graf så tjek også i grafvinduet om linjen har den forventede effekt.
- Hold øje med prompten i R Console: Der skal stå et **>** i begyndelsen af linjen - hvis der står et **+** er den foregående linje ikke rigtig afsluttet. Hvis der pga. en fejl ikke står **>** skal du taste **Esc** for at få den rigtige prompt inden du kopierer mere over i R Console.
- Omvendt, hvis du med vilje deler et udtryk over flere linjer skal der selvfølgelig stå et **+** i starten af hver linje indtil udtrykket er helt afsluttet.
- Start fra begyndelsen af scriptet – fejl lang nede i scriptet er måske følgefejl fra en tidligere linje, så ret altid fejl i den rækkefølge de opstår når scriptet køres linje for linje.

- Når du har rettet en fejl: Start forfra med kørslen.

Se også appendiks B for en forklaring på de mest almindelige fejlmeddelelser.

1.5 R Help vinduer

Hjælp til brugen af R fås under menupunktet Help i RGui, når R Console ligger øverst. Man kan få hjælp til en bestemt funktion ved at vælge Help || R functions og skrive funktionsnavnet, fx `log`. Der dukker så et nyt R Help vindue op med en beskrivelse af funktionen og nogle eksempler, men forklaringerne kan være ret uforståelige. Det vil for funktioner der bruges i *Matematik og Databehandling* generelt være langt bedre at slå dem op i disse noter, fx ved hjælp af det omfattende alfabetiske indeks sidst i noterne.

Hvis man ikke kan huske navnet på en funktion eller en regneoperator kan man være heldig at finde den med Help || Search help eller Help || Apropos. Ofte finder man dog blot et antal meget specielle statistiske funktioner på denne måde.

Menuen Help giver også adgang til en kort vejledning til R Console, og til R's manualer.

2 Regneudtryk og indbyggede funktioner

Der er mange indbyggede regneoperatorer og funktioner i R, for det meste med de velkendte navne, men notationen i R er ofte lidt anderledes end i matematik. Funktioner og operatorer kan bruges i regneudtryk:

Regneudtryk i R	Resultat	Matematik	Betydning
<code>5 + 7 * 8</code>	61	$5 + 7 \cdot 8$	Fem plus syv gange otte
<code>sqrt(10)</code>	3.162278	$\sqrt{10}$	Kvadratroden af 10
<code>10^3</code>	1000	10^3	10 opløftet i tredje
<code>10**3</code>	1000	10^3	10 opløftet i tredje, alternativ notation
<code>log10(17)</code>	1.230449	$\log(17)$	Titalslogaritme af 17
<code>exp(3)</code>	20.08554	e^3	Ekspontentialfunktionen af 3
<code>log(17)</code>	2.833213	$\ln(17)$	Naturlig logaritme af 17
<code>sin(3/2*pi)</code>	-1	$\sin(\frac{3}{2}\pi)$	Sinus af $\frac{3}{2}\pi$

For eksempel kan den tredje rod af 17 beregnes som $\sqrt[3]{17} = 17^{1/3}$ hvad der i R skrives sådan her:

```
> 17^(1/3)
[1] 2.571282
```

Bemærk at hat-symbolet (^) er en såkaldt død tast på nogle computere, så man skal trykke `^` efterfulgt af `mellemlrum` for at få tegnet frem.

Bemærk også, at den implicitte multiplikation fra normal matematiknotation ikke gælder i R. For fx at beregne $2x$ skal man i R skrive `2*x`.

2.1 Visning af tal, og intern regnenøjagtighed

Som det fremgår af eksemplet ovenfor viser R normalt kun 7 betydende cifre i resultater. Dette tal kan sættes op til 12 på denne måde:

```
> options(digits=12)
> 17^(1/3)
[1] 2.57128159066
```

Der er ikke nogen mening i at bede R om at vise mere end 16 betydende cifre, for moderne computere regner kun med 15–16 betydende cifre internt. Det gør pc'er og R også, uanset hvor mange eller få cifre der vises i resultaterne. Visningen af resultater sættes tilbage til det normale sådan her:

```
> options(digits=7)
```

2.2 Resultater der ikke er tal

Nogle regneudtryk har ikke nogen fornuftig talværdi: hvad skulle resultatet af `1/0` eller `log(0)` eller `0/0` være? Disse udtryk giver nogle specielle resultater, nemlig `Inf`, der betyder uendelig; og `-Inf`, der betyder minus uendelig; og `NaN`, der betyder "Not a Number". Hvis `NaN` dukker op i resultatet af en beregning, så er der som regel gået noget galt og man må hellere tjekke sine regneudtryk.

Derimod betegner den specielle værdi `NA`, der betyder "not available" eller "not applicable", en manglende observation i et datasæt, fx en manglende aflæsning fra et forsøg.

Funktion i R	Matematik	Betydning
<code>x + y</code>	$x + y$	x plus y
<code>x - y</code>	$x - y$	x minus y
<code>x * y</code>	$x \cdot y$	x gange y
<code>x / y</code>	x/y	x divideret med y
<code>x %/% y</code>		x heltalsdivideret med y; fx vil <code>7%/%3</code> give 2
<code>x %% y</code>	$x \bmod y$	x modulo y, rest ved heltalsdivision; fx vil <code>7%%3</code> give 1
<code>x ^ y</code>	x^y	x opløftet i y
<code>x ** y</code>	x^y	x opløftet i y, alternativ notation
<code>abs(x)</code>	$ x $	numerisk (absolut) værdi af x
<code>sign(x)</code>		fortegn af x (-1, 0 eller 1)
<code>sqrt(x)</code>	\sqrt{x}	kvadratrod af x
<code>log(x)</code>	$\ln(x)$	naturlig logaritme af x
<code>log10(x)</code>	$\log(x)$	titalslogaritme af x
<code>exp(x)</code>	e^x	eksponentialfunktionen af x, dvs. e^x
<code>sin(x)</code>	$\sin(x)$	sinus til x radianer
<code>cos(x)</code>	$\cos(x)$	cosinus til x radianer
<code>tan(x)</code>	$\tan(x)$	tangens til x radianer
<code>asin(x)</code>	$\sin^{-1}(x)$	arcus sinus til x
<code>acos(x)</code>	$\cos^{-1}(x)$	arcus cosinus til x
<code>atan(x)</code>	$\tan^{-1}(x)$	arcus tangens til x
<code>floor(x)</code>	$\lfloor x \rfloor$	x rundet <i>ned</i> til nærmeste heltal
<code>ceiling(x)</code>	$\lceil x \rceil$	x rundet <i>op</i> til nærmeste heltal
<code>round(x)</code>	$\lfloor x \rfloor$	x afrundet til nærmeste heltal; halve rundes til lige tal
<code>pi</code>	π	enhedscirkelns areal $\pi = 3.14159\dots$
<code>exp(1)</code>	e	den naturlige logaritmes grundtal $e = 2.718282\dots$

Figur 2: Numeriske operatører, funktioner og konstanter i R.

3 Variable

Man kan med en *tildeling* binde resultatet af et regneudtryk til en variabel, for eksempel **z**. Pilen (**<-**) betyder at udtrykket på højresiden udregnes og værdien gemmes i variabelen **z**:

```
> z <- 17^(1/3)
```

Resultatet af beregningen bliver ikke vist, men lagret i variabelen **z**. Man kan få oplyst en variabels værdi blot ved at skrive dens navn:

```
> z  
[1] 2.571282
```

Variable kan bruges i efterfølgende beregninger:

```
> z^6 - z^3  
[1] 272
```

Et variabelnavn kan indeholde punktummer, så **antal.planter** er et lovligt variabelnavn. I R anses store og små bogstaver for at være forskellige, så **z** og **Z** er to forskellige variable. Undgå at bruge navnene **c**, **F**, **t** og **T**, da de allerede bruges af R til forskellige formål.

Værdien af en variabel kan ændres ved en ny tildeling:

```
> z <- 5  
> z  
[1] 5  
> z <- z + 3  
> z  
[1] 8
```

Det er muligt med funktionen **ls** at få vist en liste over hvilke variable, man har defineret:

```
> ls()  
[1] "z"
```

Endelig kan man en sjælden gang have brug for helt at fjerne en variabel igen. Dette gøres med funktionen **rm**:

```
> rm(z)  
> z  
Error: object "z" not found
```

4 Funktioner

Man kan nemt definere sine egne funktioner i R. For eksempel kan man definere en funktion `cbrt(x)` til at finde tredje rod ("cubic root") af et vilkårligt positivt tal x sådan her:

```
cbrt <- function(x) { x^(1/3) }
```

Variablen x kaldes en *formel parameter* for funktionen `cbrt`, og krølle-parenthesen `{ x^(1/3) }` er funktionens *krop*. Udtrykket `x^(1/3)` beregner $\sqrt[3]{x}$. Den nye funktion bruges som alle andre funktioner ved at skrive funktionsnavnet efterfulgt af en argumentparentes:

```
> cbrt(1000)
[1] 10
```

Værdien af dette udtryk udregnes ved at sætte x lig 1000 og så udregne funktionskroppen `x^(1/3)`, hvilket giver 10.

Funktioner med flere formelle parametre defineres på samme måde. Her er en funktion `root(x, n)` til at beregne den n 'te rod af x :

```
root <- function(x, n) { x^(1/n) }
```

Funktioner med flere parametre kaldes som man skulle forvente ved at skrive argumentudtrykkene i parentes efter funktionsnavnet, adskilt med komma:

```
> root(625, 4)
[1] 5
```

Som et yderligere eksempel kan den såkaldte logistiske funktion:

$$\text{logis}(t) = \frac{K}{1 + ae^{-rt}}$$

defineres således i R:

```
logis <- function(t) { K / (1 + a*exp(-r*t)) }
```

Bemærk at der ikke er givet nogle konkrete værdier for a , r og K . Man kan derfor ikke bruge funktionen til noget før a , r og K er blevet defineret:

```
> logis(5)
Error in logis(5) : Object "K" not found
```

Når a , r og K er blevet defineret kan man kalde funktionen for at beregne fx `logis(5)`, eller plotte funktionen. Hvis man ændrer a , r eller K , så ændres funktionen:

```
> a <- 50
> r <- 1
> K <- 1
> logis(5)
[1] 0.7480006
> K <- 10
> logis(5)
[1] 7.480006
```

5 Funktionsplot

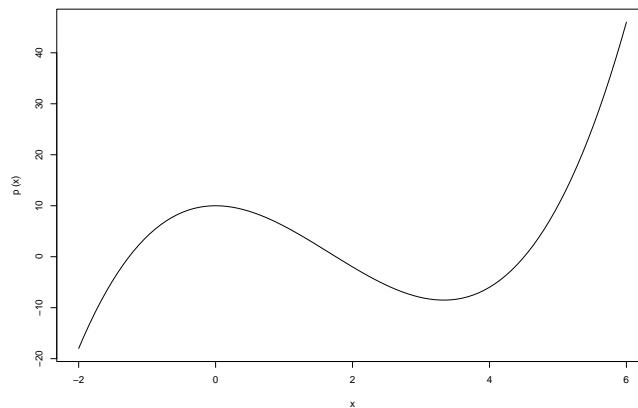
Man kan plote indbyggede funktioner såsom $\sin(x)$ for x fra 0 til 6π ved brug af funktionen `plot`:

```
plot(sin, 0, 6*pi)
```

For at plote mere udviklede udtryk, for eksempel polynomiet $p(x) = 10 - 5x^2 + x^3$ for x løbende fra -2 til 6, kan man definere en funktion `p` med en parameter `x` og med polynomiet som funktionskrop:

```
p <- function(x) { 10 - 5*x^2 + x^3 }  
plot(p, -2, 6)
```

Det resulterende plot ses i figur 3.

Figur 3: Plot af polynomiet $p(x) = 10 - 5x^2 + x^3$ fremstillet med `plot(p, -2, 6)`.

5.1 Akser i plot

Som det ses, sætter R gerne akserne som en kasse uden om selve funktionsgrafen. I matematik er det mere normalt at akserne skærer hinanden i $(0, 0)$. For at opnå dette skal man i `plot`-funktionen angive `axes=FALSE` (med store bogstaver), og dernæst bruge funktionen `axis` til at angive at første-aksen skal gå gennem $y = 0$ og at anden-aksen skal gå gennem $x = 0$:

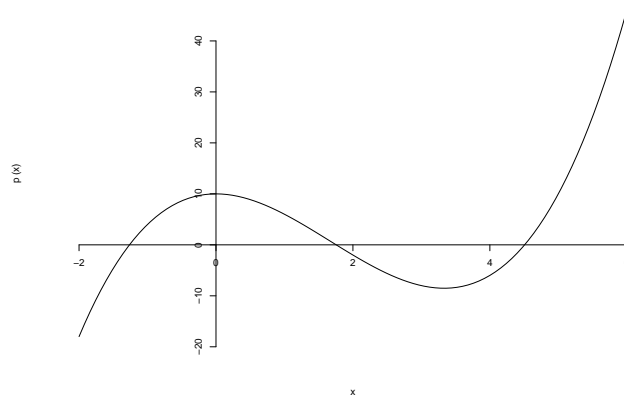
```
plot(p, -2, 6, axes=FALSE)  
axis(1, pos=0)  
axis(2, pos=0)
```

Det resulterende plot ses i figur 4. Man kan også bestemme præcis hvilke aksemærker ("ticks") der skal sættes, med parameteren `at`. For eksempel kan man sætte mærker på x -aksen for hvert heltal fra -2 til 6 på denne måde:

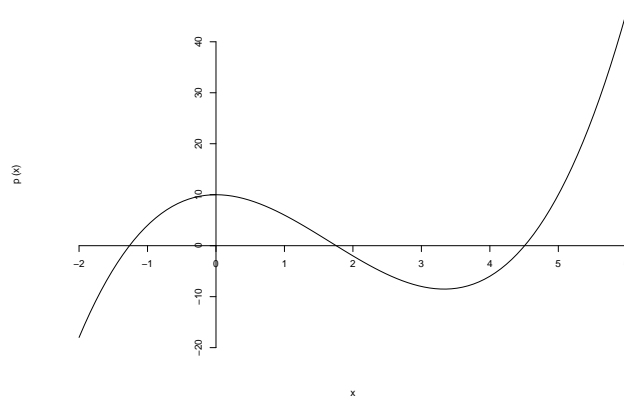
```
plot(p, -2, 6, axes=FALSE)  
axis(1, at=seq(-2,6), pos=0)  
axis(2, pos=0)
```

Det resulterende plot ses i figur 5. Funktionen `seq`, der her bruges til at generere talrækken $-2, -1, \dots, 6$, forklares i afsnit 14.1.

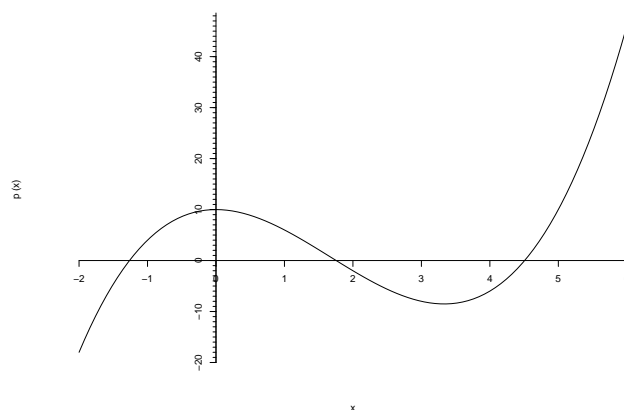
Man kan med `labels=FALSE` sætte aksemærker *uden* etiketter. Dette kan være nyttigt til med to kald af `axis` først at sætte mærker *med* etiketter og derefter sætte mærker i en finere inddeling *uden* etiketter. De sekundære mærker bør man så få tegnet med en lidt kortere længde, for eksempel:

Figur 4: Som figur 3, men med `axes=FALSE`, `axis(1, pos=0)` og `axis(2, pos=0)`.

Figur 5: Som figur 4, men med `axis(1, at=seq(-2,6), pos=0)`.

Figur 6: Som figur 5, men tilføjet `axis(2, pos=0, at=seq(-20,50), labels=FALSE, tcl=-0.25)`.


```

plot(p, -2, 6, axes=FALSE)
axis(1, at=seq(-2,6), pos=0)
axis(2, pos=0)
axis(2, pos=0, at=seq(-20,50), labels=FALSE, tcl=-0.25)

```

Det resulterende plot ses i figur 6. Parameteren `tcl` regulerer længden af stregerne, der tegnes som mærker; de normale mærker svarer til `tcl=-0.5` og med `tcl=-0.25` får vi altså halvdelen af den normale længde. Med positive værdier af `tcl` tegnes mærkerne på den anden side af akserne (altså modsat teksterne).

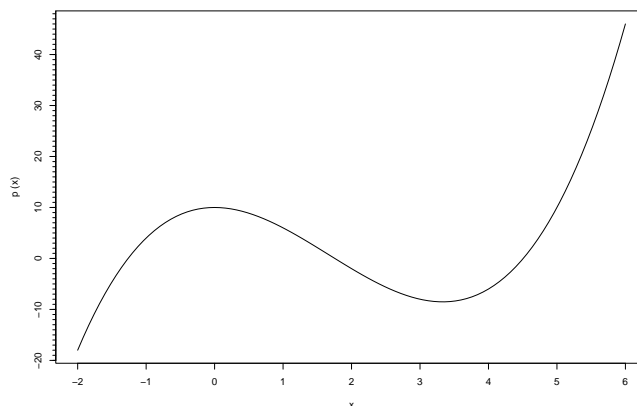
Hvis man udelader parameteren `pos` i `axis` vil akserne blive tegnet i siden af plottet, på samme position som hvis man havde ladet `plot` tegne den i første omgang. Hvis man gerne vil bibeholde den sædvanlige position af akserne som en kasse uden om plottet men selv vil regulere mærkerne kan man gøre som følger:

```

plot(p, -2, 6, axes=FALSE)
axis(1, at=seq(-2,6))
axis(2)
axis(2, at=seq(-20,50), labels=FALSE, tcl=-0.25)
box()

```

Resultatet ses i figur 7. Den sidste funktion, `box`, tegner selve rammen. I stedet for at bruge `box` kunne man i selve kaldet af `plot` have angivet `frame.plot=TRUE` (sammen med `axes=FALSE`).

Figur 7: Som figur 6, men uden `pos=0` og til gengæld tilføjet `box()`.

Der er flere andre parametre man kan bruge til at styre udseendet af mærker og aksetiketter; den vigtigste af disse er nok `las` som styrer hvilken led, aksetiketterne skrives på. Standard er `las=0`, som giver etiketter parallelt med akserne. Andre muligheder er `las=1`, hvilket giver vandrette etiketter, `las=2`, hvilket giver etiketter vinkelret på akserne, og `las=3`, hvilket giver lodrette etiketter. Parameteren `las` kan også anvendes direkte i `plot`, hvis man ikke angiver `axes=FALSE`.

5.2 Tilføjelse af funktionsgrafer til plot

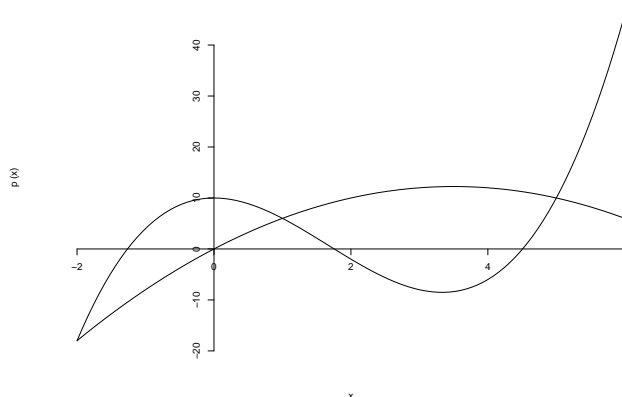
Man kan tilføje flere funktionsgrafer til et eksisterende plot ved at bruge `add=TRUE` i `plot`-ordren.

```

q <- function(x) { 7*x - x^2 }
plot(q, -2, 6, add=TRUE)

```

Resultatet ses i figur 8. Man kan tilføje lige så mange funktionsgrafer man ønsker.

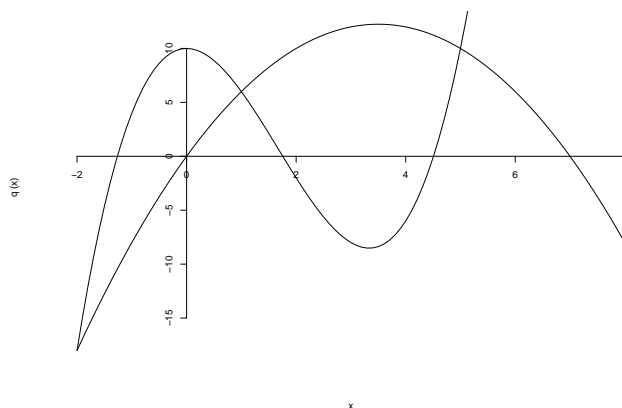
Figur 8: Som figur 4, men med `plot(q, -2, 6, add=TRUE)` tilføjet.

5.3 Aksegrænser i plot

Når man tilføjer en ny funktionsgraf til et eksisterende plot, bevares alle andre egenskaber ved plottet. Især bliver y-aksens grænser ikke tilpasset til den nye funktion, så man risikerer at en stor del af grafen falder uden for plottet.

For eksempel, hvis man plotter de to funktioner p og q for $x \in [-2, 8]$ og plotter q først, så bliver y-aksen så kort at meget af grafen for p falder uden for plottet, jævnfør figur 9:

```
plot(q, -2, 8)
plot(p, -2, 8, add=TRUE)
```


Figur 9: Som figur 8, men med q tegnet før p og y-aksen derfor for kort.

I denne situation må man finde (fx gætte) største og mindste y -værdi for de to funktioner, og sætte passende aksegrænser for y -aksen allerede når den første funktion tegnes. Det gøres med parameteren `ylim`. For at få y -aksen til at gå fra cirka -16 til cirka 200 kan man gøre sådan her:

```
plot(q, -2, 8, ylim=c(-16, 200))
plot(p, -2, 8, add=TRUE)
```

Tilsvarende kan man sætte aksegrænser for x -aksen med parameteren `xlim`. Notationen `c(-16, 200)` binder de to tal sammen til en *vektor*, hvilket vi skal se flere eksempler på andre steder hvor vi skal angive en parameterværdi der består af mere end ét tal. Meget mere om vektorer følger i afsnit 14.

5.4 Farver i plot

Når man tegner flere funktionskurver i samme plot er det nyttigt at give kurverne hver sin farve. Det kan man gøre med parameteren `col`:

```
q <- function(x) { 7*x - x^2 }  
plot(q, -2, 6, add=TRUE, col="red")
```

Figur 10 er en oversigt over nogle få af standardfarverne i R.

■ "black"	■ "red"	■ "magenta"
□ "white"	■ "green"	■ "orange"
■ "gray"	■ "blue"	■ "pink"
■ "gray50"	■ "yellow"	■ "purple"
■ "gray25"	■ "cyan"	■ "brown"

Figur 10: Nogle standardfarver i R.

Tast `colors()` i R Console for at få en liste af de mere end 600 andre navngivne farver.¹ Mange flere farver kan fremstilles med funktionen `rgb` der omtales i afsnit 21.1. Farven på akser, tekster, signaturforklaringer og titler i et plot kan styres på lignende vis (se nedenfor).

5.5 Linjetype, linjetykkelse, aksetitler i plot

Linjetype, linjetykkelse og aksetitler styres også med parametre til `plot`. Her plottes tre funktioner to gange for at demonstrere forskellige linjetyper og linjetykkelser:

```
g1 <- function(x) { x }  
g2 <- function(x) { 2 * x }  
g3 <- function(x) { 3 * x }  
plot(g1, xlab="x", ylab="g1 g2 g3", main="Linjetyper",  
     lty="dashed", las=0)  
plot(g2, add=TRUE, lty="dotted")  
plot(g3, add=TRUE, lty="twodash")  
plot(g1, xlab="x", ylab="g1 g2 g3", main="Linjetykkelser",  
     lwd=1, las=1)  
plot(g2, add=TRUE, lwd=2)  
plot(g3, add=TRUE, lwd=3)
```

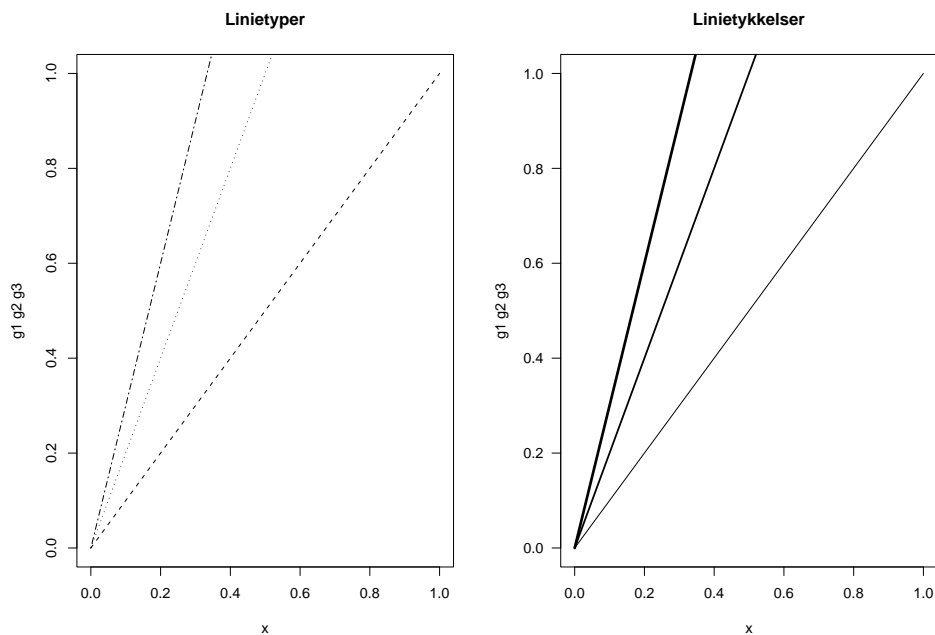
Eksemplet bruger `xlab` og `ylab` til at sætte aksetitler, og `main` til at sætte plottitler. De resulterende plot ses i figur 11.

Det kan være mere bekvemt at tilføje titler til et plot efter at det er tegnet. Hertil bruger man funktionen `title`, der tager de samme parametre som `plot`. Parameteren (`main` sætter tekst for oven, `sub` sætter tekst for neden, `xlab` sætter tekst (aksenavn) langs x -aksen, og `ylab` sætter tekst langs y -aksen. Desuden kan parametrene `col.main`, `col.sub` og `col.lab` bruges til at bestemme farve på teksten. For eksempel:

```
title(main="Lineære funktioner")  
title(sub="Normalt plot", col.sub="blue")
```

OBS: Da `plot` som standard tilføjer "gættede" aksnavne er man nødt til at angive `xlab=""` og `ylab=""` i `plot` kaldet hvis man ønsker at tilføje aksnavnene efterfølgende med `title`.

¹ I eksemplet i oversigtsskemaet for `colors` på side 149 er en opskrift på hvordan man får en grafisk oversigt over alle navngivne farver.

Figur 11: Effekt af nogle grafikparametre. Til venstre ses fra neden linjetyperne (`lty`) "dashed", "dotted" og "twodash"; og til højre linjetykkelserne (`lwd`) 1, 2 og 3. Parameteren `las` styrer om aksetiketterne skrives parallelt med akserne (`las=0`) eller vandret (`las=1`).

Talrige andre egenskaber ved funktionsplot styres med andre parametre til `plot`. Nogle få er vist i figur 12; flere kan findes i R's hjælp under `?par`, `?plot.default` og `?title` eller i oversigtsskemaerne i appendiks G.

5.6 Indsættelse af tekster i plot

Funktionen `text` bruges til at tilføje en forklarende tekst til et eksisterende plot. Man angiver først (x, y) -koordinaterne for tekstens midtpunkt, og så den tekst der skal indsættes:

```
plot(sin, 0,10, ylab="")
plot(cos, 0,10, add=TRUE, lty="dashed")
text(9.8, 0.2, "sin(x)")
text(8.3, -0.9, "cos(x)")
```

Resultatet ses i figur 13. Parameteren `col` kan bruges til at styre tekstens farve. En anden parameter, `cex`, kan bruges til at skalere teksten, hvor fx `cex=2` betyder dobbelt størrelse og `cex=0.5` betyder halv størrelse.

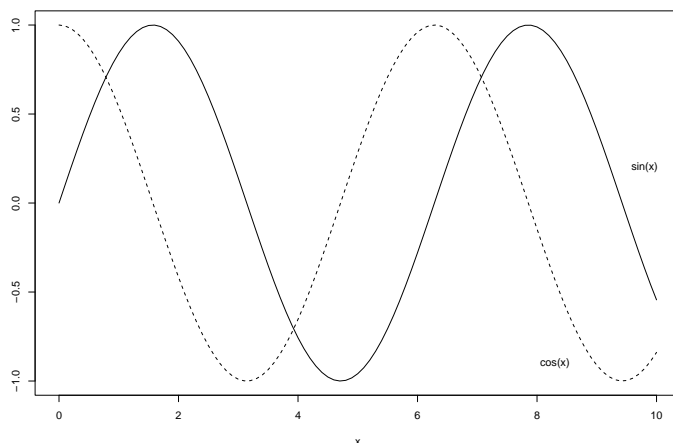
Ofte kan man ønske at sætte en tekst "til venstre for" eller "nedenunder" et bestemt punkt. Frem for at eksperimentere sig frem til nogle brugbare koordinater (som kommer til at afhænge af tekstens længde og skriftens størrelse og så videre) kan man bede om at få teksten placeret med bestemt justering i forhold til de koordinater man giver. Det gøres med parameteren `adj`. Man angiver justeringen som `adj=c(b, h)` hvor b og h er tal der skal opfattes som *andelen* af tekstens bredde hhv. højde. Se figur 14 for forskellige eksempler. Notationen `c(...)` omtales i afsnit 14.

Hvis man har brug for at placere tekster i forhold til kanten af plottet² kan man med funktionskaldet

² Der er en funktion specielt til dette; den hedder `mtext`. Det vil føre for vidt at beskrive den her, se dog oversigtsskemaet på side 145.

Parameter	Effekt	Mulige værdier
asp	aspect ratio	Tal, fx <code>asp=1</code> for lige lange enheder på akserne eller <code>asp=2</code> for dobbelt så lange enheder på y -aksen som på x -aksen
axes	aksestyring	Brug <code>axes=FALSE</code> hvis du styrer akserne med <code>axis</code> fra afsnit 5.1
col	farve	Se figur 10, fx <code>col="red"</code>
las	aksetiketstil	0 (parallel med akse), 1 (vandret), 2 (vinkelret på akse), 3 (lodret)
log	logaritmisk plot	<code>log="x"</code> (log til x), <code>log="y"</code> (log til y), <code>log="xy"</code> (dobbelt-log)
lty	linjetype	"solid" "dashed" "dotted" "dotdash" "longdash" "twodash"
lwd	linjetykkelse	1, 2, 3, ..., hvor standard er 1
main	overtitel	Tekst, fx <code>main="Logistisk funktion"</code>
sub	undertitel	Tekst, fx <code>sub="Logistisk funktion"</code>
xlab	x -aksetekst	Tekst, fx <code>xlab="Tid i timer"</code>
xlim	x -aksegrænser	Interval, fx <code>xlim=c(-2, 6)</code>
ylab	y -aksetekst	Tekst, fx <code>ylab="Antal individer"</code>
ylim	y -aksegrænser	Interval, fx <code>ylim=c(-20, 40)</code>

Figur 12: Nogle grafikparametre til brug i funktionen `plot`.

Figur 13: Tilføjelse af tekster med funktionen `text(...)`.

<p>Lige over</p> <p><code>adj=c(0.5,0)</code></p>	<p>Lige under</p> <p><code>adj=c(0.5,1)</code></p>	<p>Venstre</p> <p><code>adj=c(1,0.5)</code></p>	<p>Højre</p> <p><code>adj=c(0,0.5)</code></p>
<p>Lidt over</p> <p><code>adj=c(0.5,-0.25)</code></p>	<p>Lidt under</p> <p><code>adj=c(0.5,1.25)</code></p>	<p>Ov.+venst.</p> <p><code>adj=c(1,0)</code></p>	<p>Centreret</p> <p><code>adj=c(0.5,0.5)</code></p>

Figur 14: Effekt af `adj` parameteren i `text(x, y, tekst, adj=...)`. Punktet (x, y) , som teksten er placeret i forhold til, er markeret som et gråt "+" og den sorte tekst er placeret med den angivne værdi af `adj`. Eksemplet "Centreret" svarer til ikke at angive `adj`.

`par("usr")` få oplyst koordinaterne (x_1, y_1) for nederste venstre hjørne og (x_2, y_2) for øverste højre hjørne som en vektor (x_1, x_2, y_1, y_2) . For at placere en tekst (lidt indrykket) i øverste højre hjørne af plottet kunne man skrive:

```
usr <- par("usr")
text(usr[2], usr[4], "Teksten", adj=c(1.05, 1.25))
```

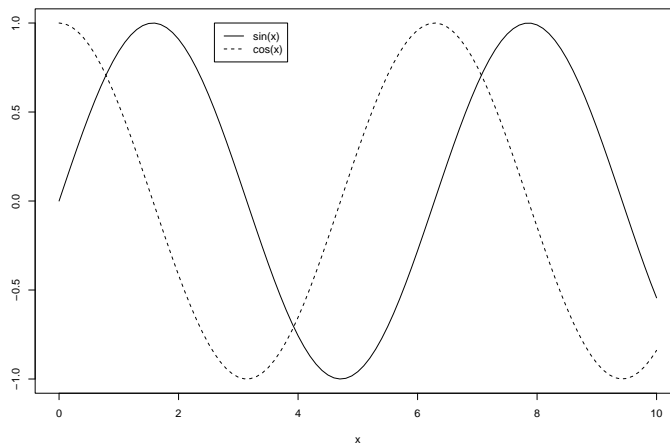
Notationen `usr[2]` og `usr[4]` for henholdsvis andet og fjerde tal fra vektoren `usr` – altså x_2 henholdsvis y_2 – forklares i afsnit 14.2. Ved at specificere `adj=c(1.05, 1.25)` bliver teksten placeret lidt neden for og til venstre for referencepunktet (x_2, y_2) .

5.7 Signaturforklaring i plot

Funktionen `legend` bruges til at indsætte en kasse med signaturforklaring i et eksisterende plot. Man skal enten angive (x, y) -koordinat for øverste venstre hjørne eller også anvende en af følgende specielle “koder” for at angive placeringen af signaturforklaringen inden for plottet: "bottomright", "bottom", "bottomleft", "left", "topleft", "top", "topright", "right" eller "center". For eksempel kan vi plote sinus med fuldt optrukken linje og cosinus med stiplede linje, og tilføje en forklaring:

```
plot(sin, 0, 10, ylab="")
plot(cos, 0, 10, add=TRUE, lty="dashed")
legend(2.6, 1, c("sin(x)", "cos(x)"), lty=c("solid", "dashed"))
```

Resultatet ses i figur 15.

Figur 15: Tilføjelse af signaturforklaring med funktionen `legend(...)`.

Hvis vi havde ønsket signaturforklaringen placeret i nederste venstre hjørne af plotområdet kunne vi stedet have skrevet:

```
legend("bottomleft", c("sin(x)", "cos(x)"), lty=c("solid", "dashed"))
```

R har ikke nogen erindring om hvad man har plottet og i hvilken rækkefølge, så der kan ikke genereres en automatisk signaturforklaring. Såvel teksterne som signaturerne er man derfor nødt til selv at angive og man må selv sørge for at signaturernes udseende rent faktisk kommer til at svare til det man har plottet. Det vil sige at type, bredde og farve for linjerne er man nødt til at specificere ligesom man har gjort i de kald af `plot` der har tegnet graferne. Heldigvis hedder parametrene det samme i `legend` som i `plot`, så man bruger altså `lty` og `lwd` henholdsvis `col` til at angive type og bredde henholdsvis

farve af linjerne i signaturforklaringen. **Bemærk:** Man er nødt til at angive mindst én af parametrene `lty` eller `lwd` for overhovedet at få tegnet linjer med `legend`; det er ikke tilstrækkeligt at angive `col`. Hvis man i kaldene af `plot` alene har brugt `col` og ingen af de andre to parametre (og kurverne dermed har forskellig farve men ellers er "standardlinjer") kan man så angive `lty` til "solid" i parametrene til `legend` for at få tegnet linjer i signaturforklaringen.

Bemærk den specielle måde såvel signaturteksterne som parameteren `lty` angives på i eksemplet ovenfor. Da der er to signaturer skal der angives såvel to signaturtekster som to værdier af `lty`, og dette gøres i begge tilfælde ved som parameterværdi at angive en vektor med de to værdier pakket ind i `c(...)`. Den første tekst "`sin(x)`" hører til den første værdi af `lty`, altså "solid", og tilsvarende hører den anden tekst til den anden værdi af `lty`, altså "dashed". Hvis nu den første linje skulle være blå og den anden rød ville vi tilsvarende skulle angive `col=c("blue", "red")`. Havde der været tre signaturer skulle der have været angivet tre værdier i hver af vektorerne `c(...)`. Vektorer `c(...)` omtales for alvor i afsnit 14.

5.8 Aflæsning af punkter i plot

Med funktionen `locator` kan man aflæse (x, y) -koordinaterne til punkter i et plot. Dette er nyttigt når man skal finde koordinater til brug i `text` og `legend` funktionerne omtalt ovenfor.

Desuden kan det bruges til at lave omtrentlige aflæsninger af skæringspunkter mellem kurver og akser. For eksempel kan vi forsøge at aflæse (x, y) -koordinaterne for det første skæringspunkt mellem grafen og x -aksen i figur 4 på denne måde:

- Tegn plottet
- I R Console kalder man `locator` med argumentet 1, for at sige at man vil aflæse 1 punkt i plottet:

```
> locator(1)
```

- Dernæst klikker man med musen i plottet der hvor kurven skærer x -aksen, og så svarer `locator`-funktionen i R Console med (x, y) -koordinaterne:

```
$x  
[1] -1.270422  
$y  
[1] 0.06869091
```

Som det ses er x omtrent lig -1.27 , men det lykkedes åbenbart ikke at ramme x -aksen præcist, for så ville y have været 0.

Hvis man vil aflæse alle tre skæringspunkter i én arbejdsgang, kalder man blot `locator(3)` og klikker på alle tre punkter, hvorefter funktionen returnerer en vektor af x -værdier med tre elementer, og en vektor af y -værdier med tre elementer.

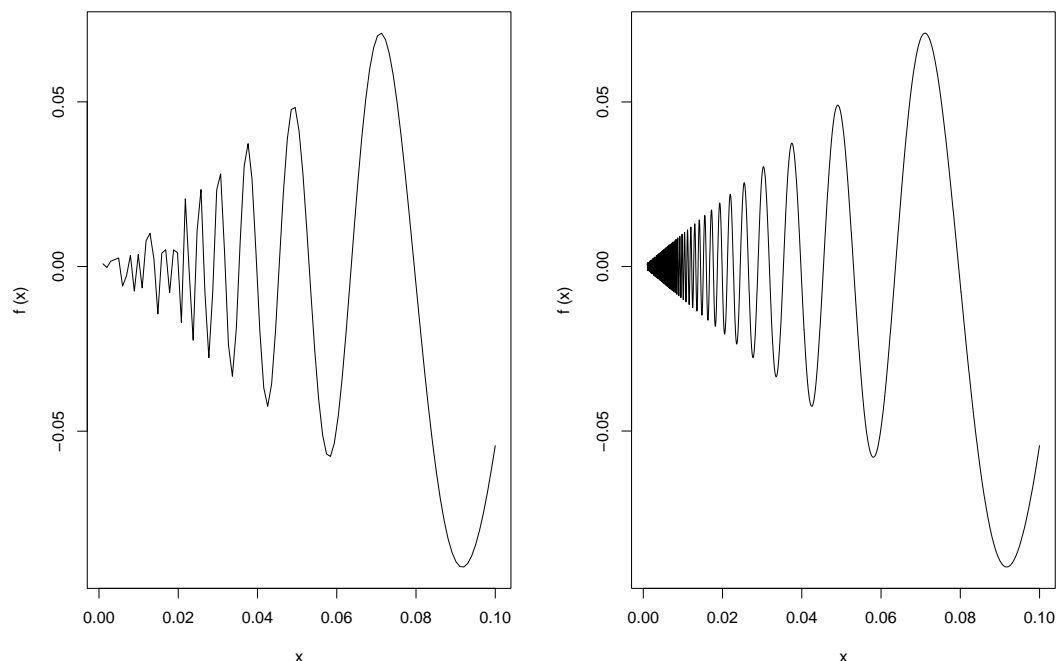
Man kan afbryde `locator`, før man har klikket alle punkter, ved at højreklikke og vælge Stop (Windows) eller ved at taste `Esc` (MacOS).

5.9 Antal støttepunkter

Funktionen `plot` beregner normalt den givne funktions værdier i 101 støttepunkter. Hvis grafen for en funktion svinger meget i et lille interval kan det være nødvendigt at sætte antal punkter n til en højere værdi end 101. Prøv fx at tegne funktionen $f(x) = x \sin(\frac{1}{x})$, der svinger voldsomt når x er tæt på 0:

```
f <- function(x) { x * sin(1/x) }
plot(f, 0.001, 0.1)
plot(f, 0.001, 0.1, n=5000)
```

De resulterende plot ses i figur 16.

Figur 16: Plot af $f(x) = x \sin(\frac{1}{x})$ for $x \in [0.001, 0.1]$, tegnet med 101 henholdsvis 5000 støttestrukturer. Det venstre plot er klart forkert i nærheden af $x = 0$.

5.10 Hovedprincipper for fremstilling af plot

Når man arbejder med fremstilling af grafer/plot i R er det vigtigt at holde sig følgende hovedprincipper for øje:

1. Et plot opbygges altid med først et kald af `plot` og derefter tilføjes eventuelt flere ting med `plot(..., add=TRUE)` og/eller andre funktioner (`axis`, `text`, `legend`, osv).
2. Det første kald af `plot` bestemmer plotområdet (aksegrænserne). Det kan *ikke* ændres af de senere funktioner. Brug derfor `ylim` (og eventuelt `xlim`) i første kald af `plot` hvis R's automatisk beregnede plotområde bliver forkert.
3. Der kan aldrig fjernes noget fra et plot, kun tilføjes nye ting. Således vil fx `title` kun tilføje tekster, ikke ændre, fjerne eller flytte eksisterende tekst; `axis` vil indtegne en akse og ikke ændre, fjerne eller flytte eksisterende akser, osv.
4. For at *fjerne* noget fra eller *ændre* noget i et plot er man nødt til at opbygge hele plottet igen, men ændre eller slette det funktionskald, der tegnede det uønskede. Derfor er det en *meget* god idé at arbejde i *R Editor* vinduet så det er nemt at udføre alle linjerne, der opbygger plottet, hver gang man laver en ændring.

6 Eksport af plot fra R

6.1 Indsættelse af plot i rapporter og præsentationer

Under Windows kan man inkludere et plot (en graf) i en rapport eller præsentation ved at kopiere plottet i grafikformatet Windows (Enhanced) Metafile og derefter indsætte det i OpenOffice eller Microsoft Word eller PowerPoint:

- Lav plottet i R.
- Højreklik på plottet og vælg Copy as metafile; eller peg på plottet og tryk `Ctrl+W`.
- Skift til OpenOffice eller Word eller PowerPoint, og indsæt figuren ved at vælge Rediger || Sæt ind eller ved at trykke `Ctrl+V`.

Efter indsættelse kan plottet skaleres (formindskes eller forstørres) uden kvalitetsforringelse hvis det er overført som Windows Metafile. Hvis plottet er overført som bitmap, bliver det grimt ved skalering.

Under MacOS bruger man ikke Windows Metafile formatet men derimod PDF for at eksportere figurer (vælg File || Save fra menuen når plotvinduet er aktivt).

6.2 Grafikfiler; Indsættelse af plot på websider

Hvis man skal lave mange plot, så er det praktisk at gemme hvert plot direkte i en separat grafikfil. At gemme et plot i filen `poly.emf` i formatet Windows Metafile gøres sådan her (kun under Windows):

```
p <- function(x) { 10 - 5*x^2 + x^3 }
win.metafile("poly.emf")
plot(p, -2, 8)
dev.off()
```

Funktionen `dev.off` afslutter opbygning af plot-filen, og først derefter er filen `poly.emf` klar. En fil af denne type kan indsættes i OpenOffice (med Indsæt || Grafik || Fra fil) eller Word eller PowerPoint (med Indsæt || Billede || Fra fil). Men direkte overførsel af plots er nu oftest nemmere; se afsnit 6.1.

To andre gode grafikformater er Portable Document Format (PDF) og Encapsulated Postscript. Begge formater kan skaleres uden kvalitetstab og bruges i professionel bogproduktion. PDF-filer kan bruges uanset operativsystem; Postscript er mest egnet til tekstbehandling i Linux og MacOS. Plotfilerne laves på samme måde som ovenfor:

```
postscript("poly.eps")
plot(p, -2, 8)
dev.off()
pdf("poly.pdf")
plot(p, -2, 8)
dev.off()
```

Hvis et plot skal bruges på en webside duer formaterne ovenfor ikke. I stedet kan grafen laves i grafikformatet Portable Network Graphics (PNG):

```
png("poly.png")
plot(p, -2, 8)
dev.off()
```

PNG-filer er gode til websider fordi de er ret kompakte, men de bliver grimme hvis de skaleres, som det normalt er nødvendigt i dokumenter og præsentationer.

Der er flere andre grafikfilformater end de fire nævnte; de ses ved at skrive `?device` i R Console.

7 Nulpunkt for funktion, og løsning af ligning med én ubekendt

I R kan man løse vilkårlige ligninger med én ubekendt x ved at finde nulpunkt for en passende funktion. For eksempel kan man løse ligningen $x = \cos(x)$ ved at definere funktionen $f(x) = x - \cos(x)$ og så bruge R til at finde en værdi af x for hvilken $f(x) = 0$:

```
> f <- function(x) { x - cos(x) }
> res <- uniroot(f, c(-10, 10))
> res
$root
[1] 0.7390799
$f.root
[1] -8.831189e-06
$iter
[1] 5
$estim.prec
[1] 6.103516e-05
```

Argumentet `c(-10,10)` til `uniroot` er en vektor (afsnit 14) som angiver at nulpunktet skal søges i intervallet $[-10, 10]$.

Funktionen `f` skal have forskelligt fortegn i de to endepunkter, og `uniroot` benytter så en iterativ procedure til at finde et nulpunkt for `f`. Resultatet `res` er en associationsliste (afsnit 20.1) med fire komponenter: `root` er løsningen til ligningen; `f.root` er funktionens værdi beregnet i det fundne punkt; `iter` angiver hvor meget arbejde der skulle til at finde løsningen; og `estim.prec` er den formodede fejl på løsningen.

For at få komponenten `root` ud af `res` (så man kan bruge tallet i et regneudtryk) skal man skrive `res$root`; mere herom i afsnit 20.1:

```
> res$root
[1] 0.7390799
```

Det er ikke alle funktioner der har nulpunkter og ikke alle ligninger der har løsninger, så man skal tjekke at `f.root` faktisk er tæt på nul. I eksemplet ovenfor er den `-8.831189e-06`, der som bekendt betyder $-8.831189 \cdot 10^{-6}$, altså -0.000008831178 , som er ganske tæt på nul. På grund af computerens begrænsede regnenøjagtighed kan man ikke forvente at resultatet er eksakt nul.

Med `uniroot` kan man kun finde ét nulpunkt ad gangen. For at finde alle nulpunkter kan man plote funktionen, og derefter søge nulpunkter separat for passende små intervaller omkring skæringspunkterne med første-aksen (hvor jo $f(x) = 0$). For eksempel ser man for polynomiet `p` i figur 4 at der må være et nulpunkt i intervallet $[-2, 0]$, et nulpunkt i intervallet $[0, 2]$, og et nulpunkt i intervallet $[4, 6]$:

```
> uniroot(p, c(-2,0)) $ root
[1] -1.263545
> uniroot(p, c(0,2)) $ root
[1] 1.755642
> uniroot(p, c(4,6)) $ root
[1] 4.507902
```

Men netop i specialtilfældet hvor funktionen er et polynomium $p(x) = a_0 + a_1x + \dots + a_nx^n$ kan man finde alle rødder på én gang ved at bruge den specielle funktion `polyroot(c(a0, a1, ..., an))`.

8 Numerisk optimering: minimum og maksimum

Numerisk optimering af en funktion f går ud på at finde den værdi af x som giver den mindste (eller største) værdi $f(x)$ af funktionen. For eksempel kunne $f(x)$ udtrykke det økonomiske udbytte ved at tilføre x enheder kunstgødning til en mark. Dette udbytte består jo af en indtægt fra salg af høstudbyttet minus en udgift til indkøb og spredning af kunstgødningen. Lad os antage at høstudbyttet som funktion af gødningstilførslen t beskrives af funktionen

$$u(t) = \frac{20t}{t+1} + 10$$

og at vi tjener 4000 kroner per ton høstudbytte men skal betale 5000 kroner per ton gødning, så det økonomiske udbytte som funktion af gødningstilførslen t er

$$f(t) = 4000u(t) - 5000t$$

Nu kan vi bruge R til at finde den værdi af t der maksimerer fortjenesten:

```
> u <- function(t) { 20 * t / (t+1) + 10 }
> f <- function(t) { 4000 * u(t) - 5000 * t }
> optimize(f, interval=c(0,100), maximum=TRUE)
$maximum
[1] 2.999998
$objective
[1] 85000
```

Argumenterne til funktionen `optimize` er først funktionen $f(t)$ der skal maksimeres og dernæst det interval af t -værdier der skal undersøges, her $[0, 100]$. Parameteren `maximum=TRUE` angiver at $f(t)$ skal maksimeres, ikke minimeres. Resultatet er en associationsliste (afsnit 20.1) med to komponenter: `maximum` er den værdi af t der maksimerer $f(t)$, og `objective` er den tilsvarende maksimale værdi af $f(t)$.

Man skal tænke sig om når man bruger numerisk optimering, for der er flere faldgruber:

1. Det kan være at funktionen slet ikke har noget minimum (eller maksimum), enten fordi den er ubegrænset eller fordi den konvergerer mod en øvre (eller nedre) grænse for $x \rightarrow \pm\infty$. For eksempel har funktionen $g(x) = -x^2$ ikke noget minimum, og $h(x) = 1 - |\frac{1}{x}|$ har ikke noget maksimum.
2. Det kan være at funktionen har flere minima (eller maksima); i så fald giver R's optimeringsrutine bare et af dem, men ikke nødvendigvis det man forventede. Således er det vigtigt i eksemplet ovenfor at søge maksimum blandt ikke-negative værdier af gødningstilførslen t , her intervallet $[0, 100]$. Dels er det meningsløst i praksis at tilføre en negativ mængde gødning, dels kan funktionen f faktisk antage vilkårlig store værdier for store negative t .
3. Det kan være at funktionen har lokale minima (eller maksima) og at R's optimeringsrutine finder et af de lokale minima (eller maksima) i stedet for et af de globale.

Funktionen `optimize` kan kun bruges til at optimere (maksimere eller minimere) en funktion $f(x)$ af én variabel. En anden funktion, `optim`, kan bruges til at optimere funktioner af flere variable.

9 Numerisk integration

Man kan bruge R til at foretage numerisk integration af en funktion. For eksempel kan man integrere sinusfunktionen fra 0 til π :

```
> integrate(sin, 0, pi)
2 with absolute error < 2.2e-14
```

Dette virker naturligvis på samme måde med en funktion man selv har defineret:

```
> f <- function(x) { 7*x^2+x^4 }
> integrate(f, 0, 3)
111.6 with absolute error < 1.2e-12
```

Ud over værdien af integralet får man også en vurdering af størrelsen af fejlen.

Funktionen **integrate** giver ikke bare en talværdi, men en associationsliste (afsnit 20.1) med bl.a. komponenterne **value** (værdien af integralet) og **abs.error** (størrelsen af fejlen).³ Hvis man ønsker at regne videre på resultatet af integrationen skal man altså udtage **value** fra listen med notationen **res\$value**, fx som følger:

```
> res <- integrate(f, 0, 3)
> res$value * 3
[1] 334.8
```

Det er muligt at integrere til eller fra uendelig (Inf), så længe resultatet er endeligt:

```
> f1 <- function(x) { exp(-2*x) }
> integrate(f1, 0, Inf)
0.5 with absolute error < 7.7e-05
> f2 <- function(x) { 1/x^2 }
> integrate(f2, 1, Inf)
1 with absolute error < 1.1e-14
> f3 <- function(x) { exp(-x^2) }
> integrate(f3, -Inf, Inf)
1.772454 with absolute error < 4.3e-06
```

Funktionen **integrate** virker ved at beregne værdien af den givne funktion i passende mange punkter. Antallet kan begrænses med parameteren **subdivisions**, hvis standardværdi er 100. For funktioner såsom $f(x) = \sin(\frac{1}{x})$, som svinger meget så det er vanskeligt at beregne integralet, kan det være nødvendigt at forøge **subdivisions** for at få et resultat:

```
> f4 <- function(x) { sin(1/x) }
> integrate(f4, 0, 1)
Error in integrate(f4, 0, 1) :
  maximum number of subdivisions reached
> integrate(f4, 0, 1, subdivisions=10000)
0.5041151 with absolute error < 9.7e-05
```

Man kan ikke bruge R til at beregne stamfunktioner ved symbolsk integration.

³ Som det ses af eksemplerne vises denne associationsliste på en anden måde end dem man får fra **uniroot** og **optimize** beskrevet i de foregående afsnit, men det vil føre for vidt at forklare hvorfor.

10 Datasæt

Datasæt (data frames) er et centralt begreb i R, der jo netop er udviklet primært med henblik på statistisk analyse. Selv om det i disse noter ikke er de statistiske faciliteter der fokuseres på er det alligevel nyttigt og nødvendigt at beskrive de mest basale aspekter af datasæt i R, specielt hvad angår indlæsning, transformering og grafisk fremstilling af forsøgsdata.

Man kan tænke på et datasæt som en tabel eller et skema, hvor hver række er en sammenhængende observation og hver søjle er en variabel der er observeret. I figur 17 er som eksempel i tabelform vist et datasæt der stammer fra et forsøg med slagtesvin der har fået væksthormon. Datasættet har de tre variable `Tid`, `Kontrol` og `Vækst`, og 20 observationer. Hver observation angiver et antal minutter efter slagtning (søjlen `Tid`) sammen med målt pH i kødet fra grise opdrættet normalt (søjlen `Kontrol`, dvs. kontrolgruppen) og fra grise der har fået væksthormon (søjlen `Vækst`).

Tid	Kontrol	Vækst
30	6.45	6.07
45	6.32	5.94
60	6.17	5.82
75	6.06	5.72
90	6.02	5.62
105	5.98	5.54
120	5.94	5.47
150	5.85	5.38
180	5.80	5.37
210	5.76	5.34
240	5.71	5.34
270	5.63	5.35
300	5.59	5.31
330	5.52	5.31
360	5.49	5.32
390	5.47	5.32
420	5.45	5.33
450	5.44	5.33
480	5.43	5.34
1440	5.43	5.34

Figur 17: Datasæt fra forsøg med slagtesvin. Der er tre variable og 20 observationer.

Afsnit 10.1 til 10.4 handler om hvordan datasæt kan indlæses fra tekstfiler til R. Afsnit 10.5 beskriver kort hvordan datasæt kan eksporteres til tekstfiler der derefter kan indlæses i regnearksprogrammer. Afsnit 10.6 handler om hvordan man kan få et hurtigt overblik over et datasæt og dermed kontrollere at det er indlæst korrekt. Afsnit 10.7 handler om hvordan man kan regne på værdierne fra et datasæt og transformere variable.

Afsnit 12 beskriver hvordan man kan lave en grafisk fremstilling af målingerne i et datasæt. Afsnit 13 beskriver lineær regression og regressionskurver bl.a. ud fra datasæt.

Afsnit 20 beskriver lidt mere formelt hvilken type objekt et datasæt er i R, hvordan man kan oprette datasæt (uden indlæsning), hvordan man kan ændre i datasæt og hvordan man kan udtage deldatasæt hvor rækkerne opfylder givne betingelser.

10.1 Indlæsning af forsøgsdata

Forsøgsdata i tekstfiler foreligger normalt enten i *mellemrumssepareret format* eller *kommasepareret format*. Figur 18 viser hvordan de samme data ser ud i de to formater hvis man bruger fx NotePad eller WordPad til at se på tekstfilerne. Indlæsning fra mellemrumssepareret format er beskrevet i afsnit 10.1.1 og indlæsning fra kommasepareret format er beskrevet i afsnit 10.1.2.

Kopiering med klippe-klistre fra regneark (fx Excel eller OpenOffice) til R er beskrevet i afsnit 10.2. En anden metode til dataoverførsel fra regneark, som formentlig er bedre ved meget store datasæt, er beskrevet i afsnit 10.3.

10.1.1 Forsøgsdata i mellemrumssepareret format

Figur 18 (a) viser en tekstfil med data opstillet i mellemrumssepareret format. I eksemplet står overskrifter og data nydeligt opstillet under hinanden fordi der er tilpas mange mellemrumstegn på hver linje, men det vigtige er at søjlerne er adskilt med mindst ét mellemrum.

Tid	Kontrol	Vækst	Tid;Kontrol;Vækst	Tid,Kontrol,Vækst
30	6,45	6,07	30;6,45;6,07	30,6.45,6.07
45	6,32	5,94	45;6,32;5,94	45,6.32,5.94
60	6,17	5,82	60;6,17;5,82	60,6.17,5.82
75	6,06	5,72	75;6,06;5,72	75,6.06,5.72
90	6,02	5,62	90;6,02;5,62	90,6.02,5.62
105	5,98	5,54	105;5,98;5,54	105,5.98,5.54
120	5,94	5,47	120;5,94;5,47	120,5.94,5.47
150	5,85	5,38	150;5,85;5,38	150,5.85,5.38
180	5,80	5,37	180;5,8;5,37	180,5.8,5.37
210	5,76	5,34	210;5,76;5,34	210,5.76,5.34
240	5,71	5,34	240;5,71;5,34	240,5.71,5.34
270	5,63	5,35	270;5,63;5,35	270,5.63,5.35
300	5,59	5,31	300;5,59;5,31	300,5.59,5.31
330	5,52	5,31	330;5,52;5,31	330,5.52,5.31
360	5,49	5,32	360;5,49;5,32	360,5.49,5.32
390	5,47	5,32	390;5,47;5,32	390,5.47,5.32
420	5,45	5,33	420;5,45;5,33	420,5.45,5.33
450	5,44	5,33	450;5,44;5,33	450,5.44,5.33
480	5,43	5,34	480;5,43;5,34	480,5.43,5.34
1440	5,43	5,34	1440;5,43;5,34	1440,5.43,5.34

(a) Mellemrumssepareret
Grise2Fast.txt

(b) Kommasepareret, DK
Grise2KommaDK.csv

(c) Kommasepareret, US
Grise2KommaUS.csv

Figur 18: Tre tekstfiler i (a) mellemrumssepareret format, (b) dansk kommasepareret format og (c) amerikansk kommasepareret format. Dansk OpenOffice og Excel eksporterer normalt i format (b), mens engelsksprogede versioner eksporterer i format (c). Filtypen .csv betyder "comma-separated variables".

En tekstfil i mellemrumssepareret format og med decimalkomma (a) kan indlæses i R med funktionen `read.table`:

```
d <- read.table("Grise2Fast.txt", header=TRUE, dec=",")
```

Tekstfilen `Grise2Fast.txt` skal ligge i den aktuelle filmappe, ellers skal man angive filnavnet inklusiv stien til mappen hvor filen findes. Parameteren `header=TRUE` angiver at første linje af tekstfilen indeholder datasættets variabelnavne (søjlenavne), og `dec=" , "` angiver at denne fil benytter decimalkomma i tal 6,45 (som på dansk, tysk og fransk) snarere end decimalpunktum 6.45 (som på amerikansk og engelsk).

Ved ovenstående ordre indlæses data fra filen til et R-datasæt `d`. Som med alle andre variable kan man få vist værdien af `d` bare ved at skrive navnet:

```
> d
  Tid Kontrol Vækst
1   30    6.45  6.07
2   45    6.32  5.94
...
19 480    5.43  5.34
20 1440   5.43  5.34
```

R viser alle 20 rækker, men i disse noter er de midterste rækker udeladt af pladshensyn. Som det ses bruger R altid decimalpunktum i tal, uanset hvad der stod i den oprindelige tekstfil. Den venstre søjle indeholder R's automatiske nummerering af observationerne.

Pas på, typisk fejl: Havde vi glemt `dec=" , "` i `read.table` ovenfor havde R alligevel uden at kny indlæst datasættet men opfattet de to søjler med kommatal som *tekster* i stedet for som tal. Hvis man bare viser datasættet ser det hele meget tilforladeligt ud:

```
> fejl <- read.table("Grise2Fast.txt", header=TRUE)
> fejl
  Tid Kontrol Vækst
1   30    6,45  6,07
2   45    6,32  5,94
...
19 480    5,43  5,34
20 1440   5,43  5,34
```

Man skal være meget vågen for at opdage at der her står kommaer hvor der burde være decimalpunkter! Når man så begynder at ville lave en grafisk fremstilling af datasættet eller regne på værdierne vil man opleve det som om R opfører sig meget mystisk. Det sikreste er at bruge funktionen `summary` som beskrives i afsnit 10.6 til at kontrollere at datasættet er korrekt indlæst.

Pas også på: Havde vi glemt `header=TRUE` i `read.table` havde R også her alligevel uden at kny indlæst datasættet men så opfattet alle søjler som tekster og selv opfundet nogle overskrifter. Hvis man bare viser datasættet ser det hele igen meget tilforladeligt ud, omend der er flere forskelle til det korrekt indlæste datasæt end før:

```
> fejl2 <- read.table("Grise2Fast.txt", dec=" , ")
> fejl2
  V1      V2      V3
1  Tid Kontrol Vækst
2   30    6,45  6,07
3   45    6,32  5,94
...
20 480    5,43  5,34
21 1440   5,43  5,34
```

Bemærk at der nu er en observation for meget (21 i stedet for 20) og at overskrifterne er V1 V2 V3. Igen vil `summary` gøre det lettere at afsløre fejlen end hvis man bare viser selve datasættet.

10.1.2 Forsøgsdata i kommasepareret format

Forsøgsdata i såkaldt kommasepareret format ligger i en tekstfil hvor hver linje svarer til en observation og hvor variablene (søjlerne) er adskilt af semikolon (;) eller komma (,) afhængig af om filen er i dansk eller amerikansk format. Tekstfiler i kommasepareret format har typisk et navn der ender på .csv for "comma-separated variables", men navnet kan også ende på .txt. Figur 18 (b) og (c) viser samme tekstfil i henholdsvis dansk og amerikansk kommasepareret format.

Tekstfiler i dansk kommasepareret format (b), med semikolon som skilletegn og med decimalkomma i tal, kan indlæses i R med funktionen `read.csv2`:

```
d <- read.csv2("Grise2KommaDK.csv")
```

Ovenstående er synonym for:

```
d <- read.table("Grise2KommaDK.csv", sep=";", dec=".", header=TRUE)
```

Tekstfiler i amerikansk kommasepareret format (c), med komma som skilletegn og med decimalpunktum i tal, kan indlæses i R med funktionen `read.csv`:

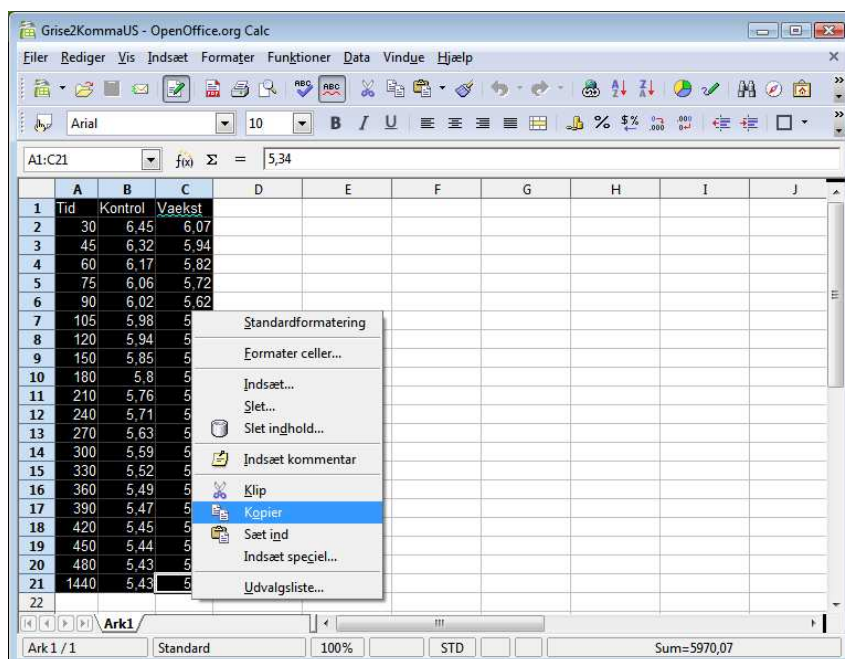
```
d <- read.csv("Grise2KommaUS.csv")
```

Ovenstående er synonym for:

```
d <- read.table("Grise2KommaUS.csv", sep=",", header=TRUE)
```

10.2 Data fra regneark til R med klippe-klistre

Den nemmeste måde at flytte data fra et regneark til R er måske med kopiering via klippbordet. Start med at markere dataene i regnearket og derefter enten trykke `Ctrl+C` eller højreklikke og vælge Kopier som vist i figur 19. I begge tilfælde anbringes en kopi af dataene på det såkaldte klippbord (clipboard) i Windows (X11 clipboard under Linux eller MacOS).

Figur 19: Markering og kopiering af data i regneark.

Skift derefter til R Console, hvor man kan læse fra Windows-klippbordet `clipboard`:


```
> d <- read.table("clipboard", header=TRUE, dec=",")
```

Tilsvarende under Linux:

```
> d <- read.table("X11_clipboard", header=TRUE, dec=",")
```

Under MacOS burde begge former kunne anvendes, men kun hvis X11 er installeret.

Når man overfører data fra et engelsksproget regneark skal argumentet `dec=","` udelades:

```
> d <- read.table("clipboard", header=TRUE)
```

Bemærk at når man redigerer i R Console eller i et andet program, så kan den “klippede” tekst forsvinde fra klippebordet, og `read.table("clipboard", ...)` vil ikke virke før man igen har valgt data der skal kopieres.

I stedet for at læse direkte fra regneark til R med klippe-klistre kan man dog med fordel først eksportere data fra regneark til en tekstfil i kommasepareret format (`.csv`), og dernæst importere fra tekstfil til R med funktionen `read.csv2` eller `read.csv`. Fordelen ved dette er at man kan gemme tekstfilen og senere tjekke (med NotePad eller WordPad) at det var de rigtige tal man regnede videre på — be- tryggende hvis man bruger resultaterne i sit bachelor- eller specialeprojekt eller en anden videnskabelig publikation.

10.3 Direkte indlæsning af data fra regneark til R

Med R-systemets databaseinterface RODBC kan man under Windows indlæse data direkte fra regneark i Excel-format (`.xls`).

For at læse data direkte fra et Excel-regneark til R skal R-pakken RODBC være installeret, som forklaret i appendiks A.2. Desuden er det formentlig nødvendigt at have Microsoft Office installeret. Når det er på plads kan man læse Ark1 fra regnearksmappen `Grise2.xls` på denne måde:

```
> library(RODBC)
> channel <- odbcConnectExcel("Grise2.xls")
> d <- sqlFetch(channel, "Ark1")
> odbcClose(channel)
```

Herved indlæses dataene til datasættet `d` som i afsnit 10.1. I ordren `sqlFetch` betyder argumentet `"Ark1"` at der skal læses data fra arket med navn `Ark1` i regnearksmappen `"Grise2.xls"` — en regnearksmappe indeholder jo gerne mere end ét regneark. I dansk OpenOffice og Excel hedder arkene normalt `Ark1`, `Ark2`, osv; mens de i amerikansk OpenOffice og Excel normalt hedder `Sheet1`, `Sheet2`, osv.

10.4 Indlejring af forsøgsdata i R-scripts

Ved hjælp af funktionen `textConnection` kan man indskrive datasæt direkte i et R-script. Dette er især nyttigt hvis man vil sende et komplet R-eksempel til andre eller vil gemme præcis de R-ordrer der blev brugt til at lave figurer til en rapport. Hvis man kender til statistiksystemet SAS svarer det til at bruge CARDS-kommandoer til at indlægge data i programmer.

For eksempel kan man indlægge `grise`-datasættet fra afsnit 10.1.1 i et R-script og “indlæse” det til en data frame `d` med `read.table` sådan her:

```
d <- read.table(header=TRUE, dec=",", textConnection(
"  Tid Kontrol  Vaekst
  30    6,45    6,07
  45    6,32    5,94
  ...    ...    ...
  480   5,43    5,34
  1440  5,43    5,34"))
```

Helt tilsvarende kan data opstillet i (dansk) kommasepareret format “indlæses” med `read.csv2` fra en `textConnection`:

```
d <- read.csv2(textConnection(
  "Tid;Kontrol;Vaekst
  30;6,45;6,07
  45;6,32;5,94
  ...
  480;5,43;5,34
  1440;5,43;5,34"))
```

Hvis et af ovenstående R-scripts er gemt i en fil `gris.R`, så kan det indlæses og udføres i R-systemet med funktionen `source("gris.R")` eller fra menuen med `File || Source R code`.

10.5 Eksport af data fra R

Datasæt som `d` kan eksporteres fra R til tekstfil — og dermed fx til regneark — med funktionen `write.table`.

Som standard skriver `write.table` i det mellemrumseparerede format med overskrifter der er standard for `read.table`. Skal man således blot senere kunne læse datasættet ind i R igen er det nemmest bare at skrive:

```
write.table(d, "minedata.txt")
```

Den resulterende tekstfil `minedata.txt` lægges i den aktuelle filmappe og kan indlæses i R igen med:

```
d <- read.table("minedata.txt")
```

For eksport til regneark er det bedst at skrive en af de gængse kommaseparerede filformater (dansk eller engelsk). For at skrive i dansk kommasepareret format som i figur 18 (b), skal man angive semikolon (;) som separator og bruge decimalkomma (,) i tal:

```
write.table(d, "minedata.csv", sep=";", dec=",", quote=FALSE,
  row.names=FALSE)
```

Parameteren `quote=FALSE` betyder at der ikke kommer anførselstegn om tekster (fx søjleoverskrifter) i tekstfilen, og parameteren `row.names=FALSE` betyder at der ikke kommer rækkeenumre på observationerne. Ovenstående svarer til at skrive:

```
write.csv2(d, "minedata.csv", row.names=FALSE)
```

Den resulterende tekstfil `minedata.csv` kan importeres i dansk OpenOffice eller Excel med `Filer || Åben || Filtype alle filer`.

For at skrive i amerikansk kommasepareret format som i figur 18 (c), skal man angive komma (,) som separator; decimalpunktum (.) i tal er standard:

```
write.table(d, "output.csv", sep=",", quote=FALSE, row.names=FALSE)
```

hvilket svarer til:

```
write.csv(d, "output.csv", row.names=FALSE)
```

Den resulterende tekstfil `output.csv` kan åbnes direkte i (dansk) Excel ved at dobbeltklikke på den, og den kan importeres i amerikansk OpenOffice.

Bemærk, at hvis man udelader `row.names=FALSE` til de to funktioner `write.csv` og `write.csv2` vil der komme en ekstra kolonne med rækkeenumrene, hvilket fint kan indlæses i regnearket men måske er lidt redundant.

10.6 Overblik over et datasæt

Funktionen `summary` beregner mindste værdi, største værdi, middelværdi, kvartiler og andre oplysninger om et datasæt. Hvis `d` er datasættet indlæst i afsnit 10.1.1, giver `summary` dette resultat:

```
> summary(d)
      Tid      Kontrol      Vækst
Min.   : 30.0   Min.   :5.430   Min.   :5.310
1st Qu.: 101.2  1st Qu.:5.485   1st Qu.:5.330
Median : 225.0  Median :5.735   Median :5.345
Mean   : 287.2  Mean   :5.776   Mean   :5.478
3rd Qu.: 367.5  3rd Qu.:5.990   3rd Qu.:5.560
Max.   :1440.0  Max.   :6.450   Max.   :6.070
```

Når du har indlæst et datasæt er det en god idé at bruge `summary` til at undersøge om det ser rimeligt ud. Desuden kan du bruge oplysningerne om mindste og største værdi til at vælge aksegrænser ud fra når du plotter datasættet; se afsnit 5.3.

Hvis væksthormonforsøgsdatasættet havde været indlæst forkert således at søjlerne `Kontrol` og `Vækst` var blevet opfattet som tekst i stedet for tal (se afsnit 10.1.1) ville `summary` afsløre det med det samme:

```
> summary( fejl )
      Tid      Kontrol      Vækst
Min.   : 30.0   5,43   : 2   5,34   :4
1st Qu.: 101.2  5,44   : 1   5,31   :2
Median : 225.0  5,45   : 1   5,32   :2
Mean   : 287.2  5,47   : 1   5,33   :2
3rd Qu.: 367.5  5,49   : 1   5,35   :1
Max.   :1440.0  5,52   : 1   5,37   :1
      (Other):13  (Other):8
```

Bemærk at de to forkerte søjler ikke vises med de sædvanlige kvartiler.

`Summary` fortæller ikke hvor mange rækker, der er i det indlæste datasæt. For at få denne oplysning kan man bruge funktionen `nrow`:

```
> nrow(d)
[1] 20
```

Tilsvarende kunne man bruge funktionen `ncol` til at få oplyst antal søjler. Både `nrow` og `ncol` virker også for matricer (afsnit 16).

Som supplement til at kontrollere en indlæsning med `summary` kan man ønske at se de første eller sidste rækker i datasættet. Funktionerne `head` og `tail` kan bruges til dette. Som standard viser funktionerne de første hhv. sidste 6 rækker, men dette antal kan ændres:

```
> head(d)
      Tid Kontrol Vækst
1    30     6.45  6.07
2    45     6.32  5.94
3    60     6.17  5.82
4    75     6.06  5.72
5    90     6.02  5.62
6   105     5.98  5.54
> tail(d, 3)
      Tid Kontrol Vækst
18   450     5.44  5.33
19   480     5.43  5.34
20  1440     5.43  5.34
```

Det skal bemærkes at såvel `summary` som `head` og `tail` også virker på vektorer (afsnit 14) og matricer (afsnit 16).

10.7 Regning på værdier fra datasæt

De enkelte søjler i et datasæt fås ved at skrive datasættets og variabelens navn adskilt af dollartegn (`$`):

```
> d$Kontrol
[1] 6.45 6.32 6.17 6.06 6.02 5.98 5.94 5.85 5.80 5.76 5.71 5.63 5.59
[14] 5.52 5.49 5.47 5.45 5.44 5.43 5.43
```

Klammerne `[1]` og `[14]` i starten af første henholdsvis anden linje angiver at linjens første tal er observation nummer 1 henholdsvis 14.

En søjle i et datasæt er et eksempel på en *vektor* i R. Meget mere om vektorer og hvordan man kan udtage elementer fra dem og regne på dem følger i afsnit 14; her skal blot nævnes nogle få muligheder.

Man kan tage et enkelt tal ud fra rækken af observationer for en variabel, for eksempel værdi nummer 16 af variabelen `Kontrol`:

```
> d$Kontrol[16]
[1] 5.47
```

Man kan bruge simple statistiske funktioner som `min` og `max` fra afsnit 11:

```
> min(d$Kontrol)
[1] 5.43
> max(d$Kontrol)
[1] 6.45
```

Man kan bruge matematiske funktioner til at *transformere* variable, for eksempel tage logaritmen:

```
> log(d$Kontrol)
[1] 1.864080 1.843719 1.819699 1.801710 1.795087 1.788421 1.781709
[8] 1.766442 1.757858 1.750937 1.742219 1.728109 1.720979 1.708378
[15] 1.702928 1.699279 1.695616 1.693779 1.691939 1.691939
```

Man kan tilføje en transformeret variabel som ny søjle i datasættet:

```
> d$LogK <- log(d$Kontrol)
> d$LogV <- log(d$Vaekst)
> d
  Tid Kontrol Vaekst   LogK   LogV
1   30   6.45   6.07 1.864080 1.803359
2   45   6.32   5.94 1.843719 1.781709
...
19 480   5.43   5.34 1.691939 1.675226
20 1440   5.43   5.34 1.691939 1.675226
```

Hvis man skal bruge en søjle fra et datasæt ofte kan man naturligvis binde den til en variabel for at undgå at skulle skrive lange udtryk som `d$Kontrol` hele tiden:

```
> K <- d$Kontrol
> K
[1] 6.45 6.32 6.17 6.06 6.02 5.98 5.94 5.85 5.80 5.76 5.71 5.63 5.59
[14] 5.52 5.49 5.47 5.45 5.44 5.43 5.43
> K[16]
[1] 5.47
> min(K)
[1] 5.43
```

11 Simple statistiske funktioner

Figur 20 er en oversigt over nogle simple statistiske funktioner; mere avancerede statistiske funktioner i R forklares i fakultetets statistikkurser. Mange af funktionerne, fx `max`, `mean`, `min`, `prod`, `sd`, `sum` og `var`, tager en *vektor* som argument. Vektorer beskrives nærmere i afsnit 14, men som allerede nævnt er en søjle fra et datasæt en vektor, så for eksempel kan man finde middelværdien (gennemsnittet) af de målte pH værdier for kontrolgruppen i væksthormonforsøgsdatasættet som følger:

```
> mean(d$Kontrol)
[1] 5.7755
```

Funktionerne `runif` og `rnorm`, der står for “random uniform” (ligefordeling) og “random normal” (normalfordeling), bruges til at generere pseudotilfældige tal. Dette er især nyttigt til simulering af biologiske eller økonomiske processer, se fx afsnit 15.2.

Funktion	Resultat
<code>lm(formel, data=datasæt)</code>	Tilpasning af lineær model, lineær regression (afsnit 13)
<code>max(v)</code>	Maksimum af elementerne i vektor v
<code>mean(v)</code>	Middelværdi af elementerne i vektor v
<code>median(v)</code>	Medianen af elementerne i vektor v
<code>min(v)</code>	Minimum af elementerne i vektor v
<code>prod(v)</code>	Produktet af elementerne i vektor v
<code>range(v)</code>	En vektor med min og max af elementerne i vektor v
<code>rnorm(n)</code>	Vektor med n tilfældige tal, normalfordelt $N(0, 1)$
<code>rnorm(n, m, s)</code>	Vektor med n tilfældige tal, normalfordelt $N(m, s)$
<code>runif(n)</code>	Vektor med n ligefordelte tilfældige tal i $[0, 1[$
<code>runif(n, min=1, max=4)</code>	Vektor med n ligefordelte tilfældige tal i $[1, 4[$
<code>sd(v)</code>	Standardafvigelse af elementerne i vektor v
<code>sum(v)</code>	Summen af elementerne i vektor v
<code>summary(d)</code>	Min, max, middelværdi og kvartiler i d (afsnit 10.6)
<code>var(v)</code>	Varians af elementerne i vektor v

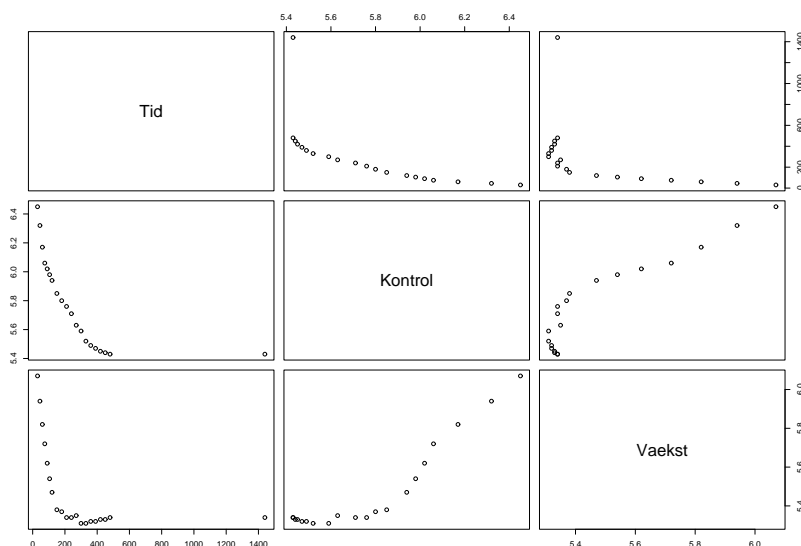
Figur 20: Nogle simple statistiske funktioner i R. Notationen $N(m, s)$ står for normalfordelingen med middelværdi m og standardafvigelse s .

12 XY-plot

Man kan plote observationerne fra datasættet `d` indlæst ovenfor på talrige måder. Først kan man danne sig et overblik over sammenhænge i datasættet ved at plote alle variable mod hinanden på én gang. Det gøres ved simpelthen at skrive:

```
plot(d)
```

I dette tilfælde er der tre variable `Tid`, `Kontrol`, `Vækst` hvilket giver $3 \cdot 2 = 6$ små XY-plots, som vist i figur 21.

Figur 21: Overblikplot af datasæt med tre variable `Tid`, `Kontrol` og `Vækst`.

Lige i dette tilfælde er det ikke så nyttigt, men generelt er det en god måde at få en idé om nogle af variablene for eksempel er lineært korrelerede, hvilket vil vise sig som en tilnærmelsesvis ret linje.

12.1 Plot af dataserier

I det foreliggende datasæt er det mere nærliggende at plote både kontrolgruppens pH `d$Kontrol` og væksthormongruppens pH `d$Vækst` som funktion af tiden, så man kan sammenligne de to forløb.

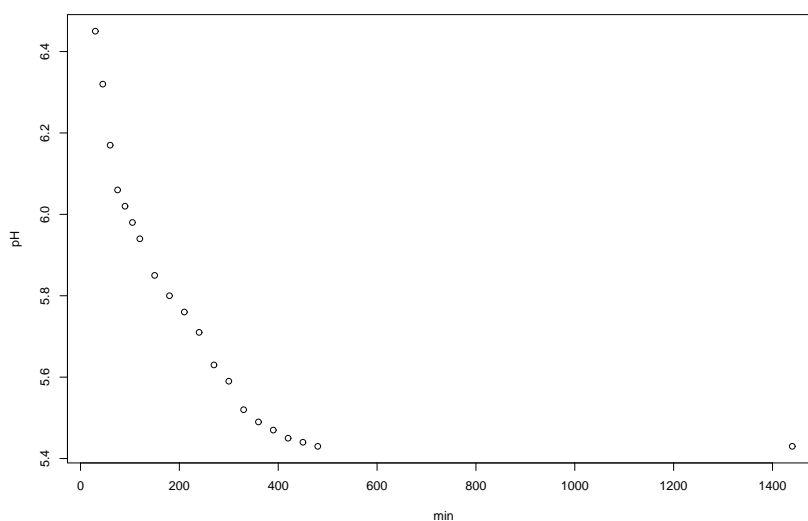
Til at begynde med plottes vi kontrolgruppens pH som funktion af tiden med funktionen `plot`:

```
plot(d$Tid, d$Kontrol, xlab="min", ylab="pH")
```

Som standard vises datapunkterne i plottet uden at der trækkes linjer mellem dem; andre plottyper kan man få ved at angive parameteren `type`, se figur 24. Ovenfor er der brugt `xlab` og `ylab` (se afsnit 5.5) til at bestemme aksetitler. Det resulterende plot ses i figur 22.

Hvis man vil plote både `Kontrol` og `Vækst` som funktion af `Tid`, så kan man plote den første dataserie med funktionen `plot` (som ovenfor), og derefter tilføje den anden dataserie med funktionen `points`. Når man skal tilføje nye datapunkter eller XY-punktkurver til et eksisterende plot skal man nemlig bruge funktionerne `points` og/eller `lines`. Man kan *ikke* bruge `plot(..., add=TRUE)`; det duer kun når man skal tilføje en *funktionsgraf* som i afsnit 5.2.

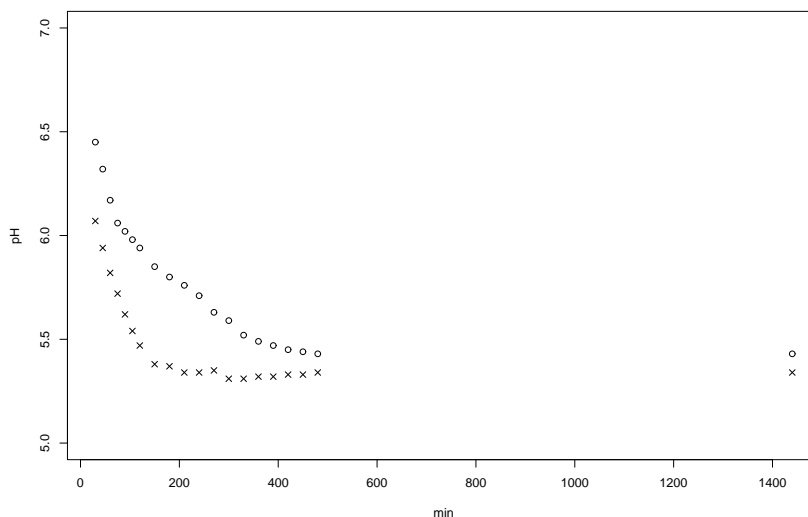
Funktionen `points` tager en vektor af x -værdier og en vektor af y -værdier og tilføjer datapunkterne (x, y) til et eksisterende plot. For eksempel kan vi tilføje et plot af `d$Vækst` til et eksisterende plot af `d$Kontrol` sådan her:

Figur 22: XY-plot af forsøgsdata: én dataserie tegnet med `plot`.

```
plot(d$Tid, d$Kontrol, ylim=c(5,7), xlab="min", ylab="pH")
points(d$Tid, d$Vækst, pch=4)
```

Her betyder parameteren `ylim=c(5,7)` at y-aksen skal gå fra 5 til 7 så begge kurver kan være der (se afsnit 5.3), og `pch=4` bruges til at vælge plotsymbol (se afsnit 12.2). Resultatet ses i figur 23.

Figur 23: XY-plot af forsøgsdata: to dataserier tegnet med `plot` og `points`.

Funktionen `points(xs, ys, ...)` virker grundlæggende som `plot(xs, ys, ...)`, bortset fra at den ikke starter et nyt plot, men tegner videre på det aktuelle plot. De samme parametre bruges til at styre udseende af plotsymboler og eventuelle forbindelseslinjer i både `plot` og `points`. Parameteren `type` vælger plottype, parameteren `pch`, der står for “plotting character” kan bruges til at vælge plotsymbol, parameteren `col` kan bruges til at vælge plotsymbolernes (og linjernes) farve, og para-

meteren `cex` bruges til at vælge plotsymbolernes størrelse; for eksempel betyder `cex=3` tredobling af standardstørrelsen, og `cex=0.5` betyder halvering. Hvis plottypen har linjer mellem punkterne bestemmer parametrene `lty` og `lwd` henholdsvis linjernes type og tykkelse ganske som for funktionsgrafer, se figur 11.

Til forskel fra `plot` kan man ikke i `points` regulere titler, akser og udstrækningen af koordinat-systemet, ganske som man ikke kan det for funktionsgrafer man tilføjer til et eksisterende plot med `add=TRUE`. Det vil sige at man lige som for funktionsgrafer skal sørge for at koordinatområde osv. sættes korrekt op i det første kald af `plot` så datapunkter der efterfølgende tilføjes med `points` ikke falder udenfor.

Den generelle procedure for at plote flere dataserier sammen er altså:

- Plot den første dataserie med `plot`. Sørg for at sætte koordinatområde, aksetitler, akser osv. korrekt.
- Tilføj følgende dataserier med `points`.
- Tilføj eventuelle funktionsgrafer med `plot(..., add=TRUE)` og regressionslinjer med `abline`, se afsnit 13.
- Tilføj eventuelle forklarende tekster og signaturforklaring.

Funktionen `lines` er fuldstændig analog med `points` bortset fra at standardværdien for plottypen er `type="l"`, således at der (med mindre man angiver en anden `type`) tegnes uden plotsymboler og med linjer mellem datapunkterne. Hvis man angiver parameteren `type` er der ingen forskel på `points` og `lines`.

12.2 Plottype og plotsymboler

De fleste af `plot`-parametrene beskrevet i afsnit 5 kan anvendes også på XY-plot. Desuden kan man styre XY-plottets `type` (punkter, linjer, begge dele, trinplot, histogram) med parameteren `type`, og man kan styre hvilket symbol der bruges til at plote datapunkter med parameteren `pch`. Se tabellen i figur 24. Endvidere kan funktionen `locator` (se afsnit 5.8) bruges til at identificere datapunkter i et XY-plot ligesom i et funktionsplot.

Parameter	Effekt	Mulige værdier
<code>cex</code>	symbolskalering	Tal, fx giver <code>cex=2</code> fordobling, <code>cex=0.5</code> halvering
<code>pch</code>	plotsymbol	<code>pch=0</code> eller 1, 2, ..., 20; se figur 25 på side 40.
<code>type</code>	plottype	<code>type="p"</code> eller "l", "b", "o", "c", "s", "S", "h"; se figur 26

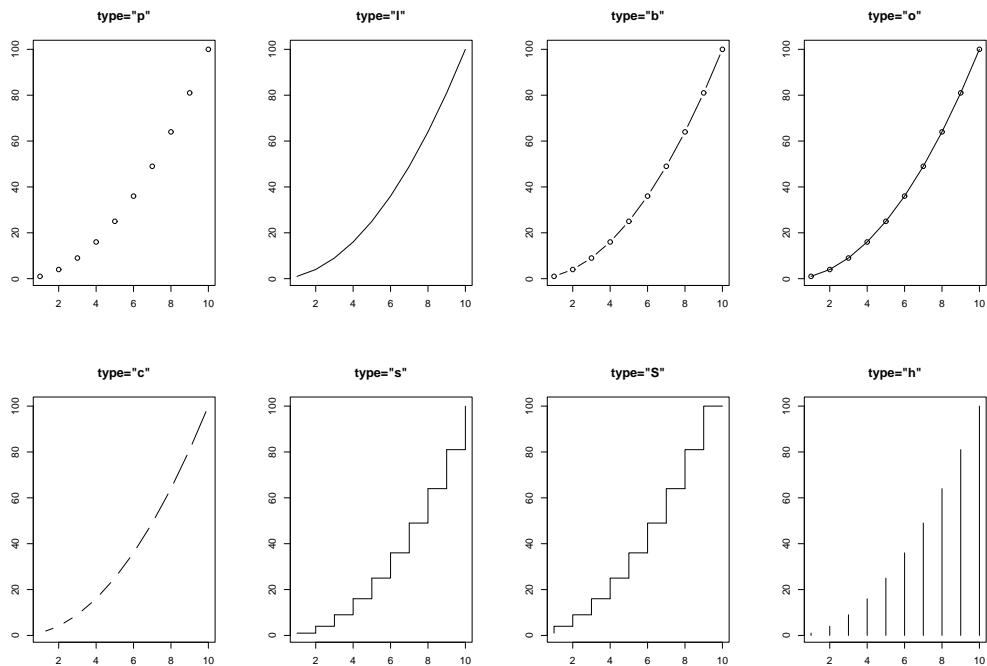
Figur 24: Nogle grafikparametre til brug i XY-plot, `points` og `lines`.

Figur 25: Plotsymboler til `plot` og `points`. For eksempel giver `pch=2` en åben trekant.

12.3 Signaturforklaring i XY-plot

Funktionen `legend` som blev beskrevet i afsnit 5.7 kan også tegne signaturforklaringer med plotsymboler. Dette gøres ved at angive parameter `pch` og en liste af plotsymboler pakket ind i `c(...)`, analogt med måden man i `legend` angiver farver, linjetyper og linjetykkelser. Eksempel:

Figur 26: Plottyper: punkter, linjer, to kombinationer, linjestykker, to slags trinplot, og histogram.

```
plot(d$Tid, d$Kontrol, ylim=c(5,7), xlab="min", ylab="pH")
points(d$Tid, d$Vækst, pch=4)
legend("topright", c("Kontrol", "Vækst"), pch=c(1,4))
```

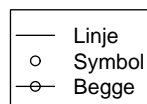
Resultatet ses i figur 27. Bemærk i eksemplet at der ikke er angivet nogen værdi for `pch` til `plot`; den første dataserie tegner R derfor med standard plotsymbol svarende til `pch=1` og derfor skal den første `pch`-værdi i `legend` være 1.

Hvis man har skaleret plotsymboler i XY-plottet med parameteren `cex` bør man foretage den samme skalering i signaturforklaringen. Her hedder den tilsvarende parameter imidlertid ikke `cex` men derimod `pt.cex`.

Man kan have brug for at tegne en signaturforklaring med både plotsymboler og linjer og dette gøres ved at angive både `pch` og `lty/lwd` parametre til `legend`. Hvis en signatur kun skal have plotsymbol (og ingen linje) angives "blank" på den tilsvarende plads i `lty` listen og hvis omvendt en signatur alene er en linje angives -1 på den tilsvarende plads i `pch` listen. Eksempel:

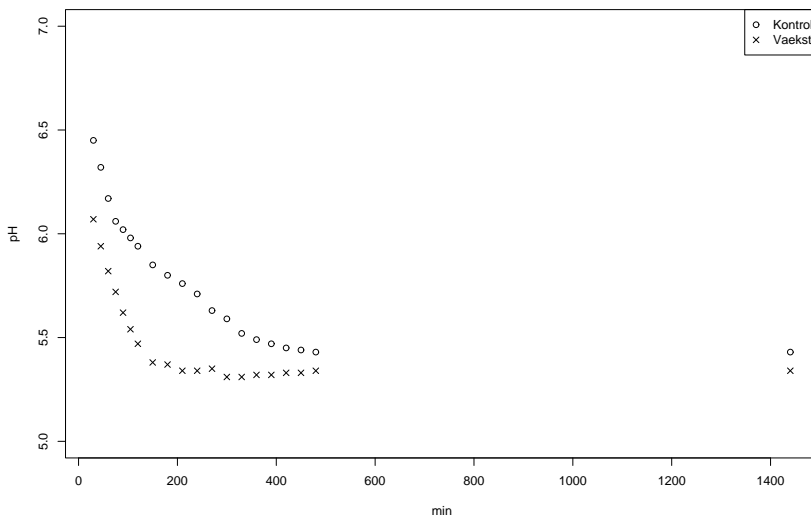
```
legend(x, y, c("Linje", "Symbol", "Begge"),
      lty=c("solid", "blank", "solid"), pch=c(-1,1,1))
```

Her har vi delt den lange indtastning over to linjer. Dette giver denne signaturforklaring:

12.4 Eksempel på et matematisk XY-plot

Dette afsnit bruger funktioner og begreber fra afsnit 14 nedenfor til at lave et "matematisk" plot ved hjælp af funktionerne `plot`, `lines` og `points`. For eksempel kan man tegne enhedscirklen, en spiral,

Figur 27: XY-plot af forsøgsdata med signaturforklaring tegnet med legend.

og en lodret tangent til spiralen som vist i figur 28. Vi begynder med at lave en vektor ts med 100 vinkler fra 0 til 2π med funktionen `seq` fra afsnit 14.1:

```
ts <- seq(0, 2*pi, len=100)
```

Dernæst beregner man vektorer af enhedscirkelens x - og y -koordinater ud fra vinklerne, og plotter med `type="l"` de linjer der forbinder disse (x, y) -koordinater:

```
xs <- cos(ts)
ys <- sin(ts)
plot(xs, ys, type="l", asp=1, xlim=c(-2,2), ylim=c(-2,2))
```

Resultatet er den sorte cirkel midt i figur 28. Parameteren `asp=1`, der står for “aspect ratio” betyder at en y -akseenhed skal være lige så lang som en x -akseenhed i plottet. Hvis ikke de er det, så ligner cirklen en ellipse i stedet.

Man kan bruge `points` til at indsætte enkeltsymboler i plottet, fx til at sætte plotsymbol 3, dvs. et kryds, i origo $(0, 0)$ (med rødt):

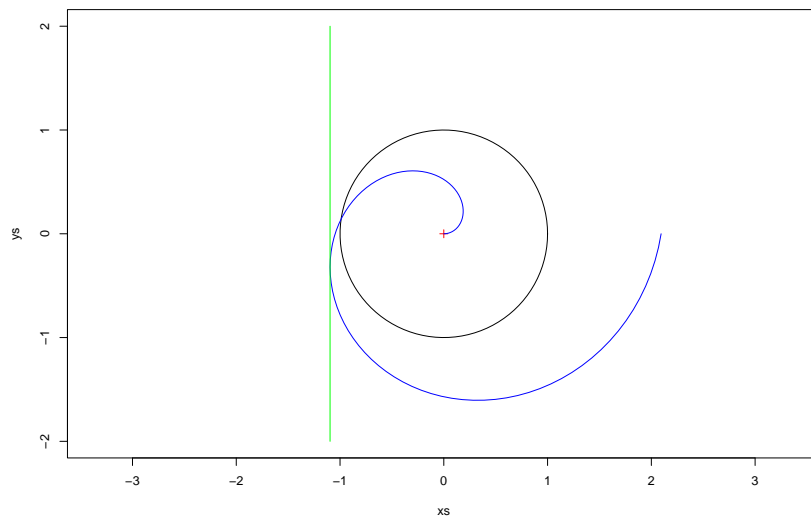
```
points(0, 0, pch=3, col="red")
```

Hvis man ganger x - og y -koordinaterne for cirklen med en stigende sekvens af tal, fx vinklerne ts , så får man en spiral. Vi kan bruge funktionen `lines` til at tilføje en blå spiral til det eksisterende plot, idet vi dividerer begge koordinater med konstanten 3 for at spiralen bliver inden for plottet:

```
lines(xs * ts/3, ys * ts/3, col="blue")
```

Nu kunne vi ønske at tegne den lodrette tangent til spiralen gennem det punkt hvis koordinater er omtrent $(-1.1, -0.3)$. For at finde en mere præcis værdi for tangentens x -koordinat skal vi bruge at spiralens x -koordinat som funktion af vinklen t er $x(t) = t \cos(t)/3$ så dens afledede er $x'(t) = \cos(t)/3 - t \sin(t)/3$. Til at finde den værdi t_0 mellem 1 og 5 hvor spiralens tangent er lodret, kan vi bruge `uniroot` fra afsnit 7 til at finde det t_0 der giver $x'(t_0) = 0$:

```
> dx <- function(t) { cos(t)/3 - t*sin(t)/3 }
> t0 <- uniroot(dx, c(1,5)) $ root
> t0
[1] 3.425601
```


Figur 28: Enhedscirkel, nulpunkt (rødt kryds), spiral (blå) og lodret tangentlinje til spiralen (grøn).

Så kan vi ud fra t_0 beregne x -koordinaten x_0 for den lodrette tangent til spiralen og tegne tangentlinjen med grønt, som et linjestykke fra $(x_0, -2)$ til $(x_0, 2)$:

```
> x0 <- cos(t0)*t0/3
> x0
[1] -1.096124
> lines(c(x0, x0), c(-2, 2), col="green")
```

13 Lineær regression og regressionskurve

Betragt et datasæt bestående af fem sammenhørende værdier af t og y :

t	1.0	1.5	2.0	2.5	3.0
y	1.4	0.3	-1.5	-3.1	-4.8

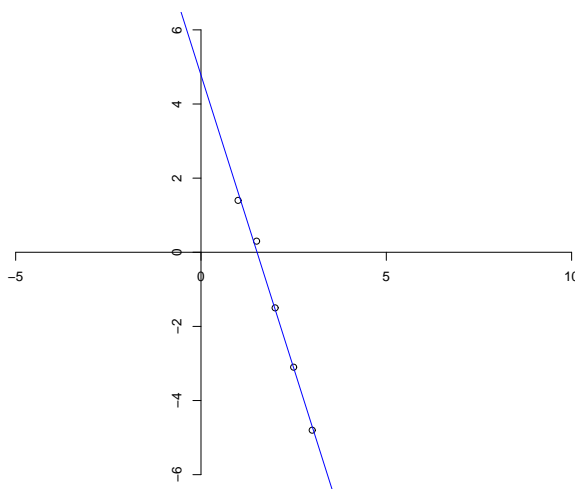
Hvis vi plotter disse fem punkter i et koordinatsystem falder de omtrent på en ret linje; se figur 29.

Lineær regression finder ligningen for den rette linje der bedst passer til punkterne. Hertil benyttes R-funktionen `lm`, der står for “linear model”. Først definerer vi vektorerne t og y , og derefter kalder vi `lm` med en såkaldt R-formel $y \sim t$ for at angive at vi vil modellere y som funktion af t . Funktionen `lm` finder så koefficienterne b og a i modellen $y = b + at$:

```
> t <- c(1.0, 1.5, 2.0, 2.5, 3.0)
> y <- c(1.4, 0.3, -1.5, -3.1, -4.8)
> lreg <- lm(y ~ t)
> lreg$coefficients
(Intercept)          t
      4.78         -3.16
```

Den beregnede regressionslinje er $y = 4.78 - 3.16t$. Resultatet af `lm(y ~ t)`, gemt i variabelen `lreg`, er en associationsliste (afsnit 20.1) hvis komponent `coefficients` er en vektor der indeholder koefficienterne b og a . Ved at skrive `summary(lreg)` kan man få mange flere oplysninger om regressionen.

Nu kan man først plote datasættets observationer med funktionen `plot` og dernæst tilføje regressionslinjen til plottet med funktionen `abline`. Det resulterende plot ses i figur 29.

Figur 29: Datapunkter med regressionslinje.

```
plot(t, y, ylim=c(-6,6), axes=FALSE, asp=1)
axis(1, pos=0)
axis(2, pos=0)
abline(lreg, col="blue")
```

Parameteren `asp=1` sætter plottets aspect ratio til 1, så enhederne på andenaksen og på førsteaksen er lige lange.

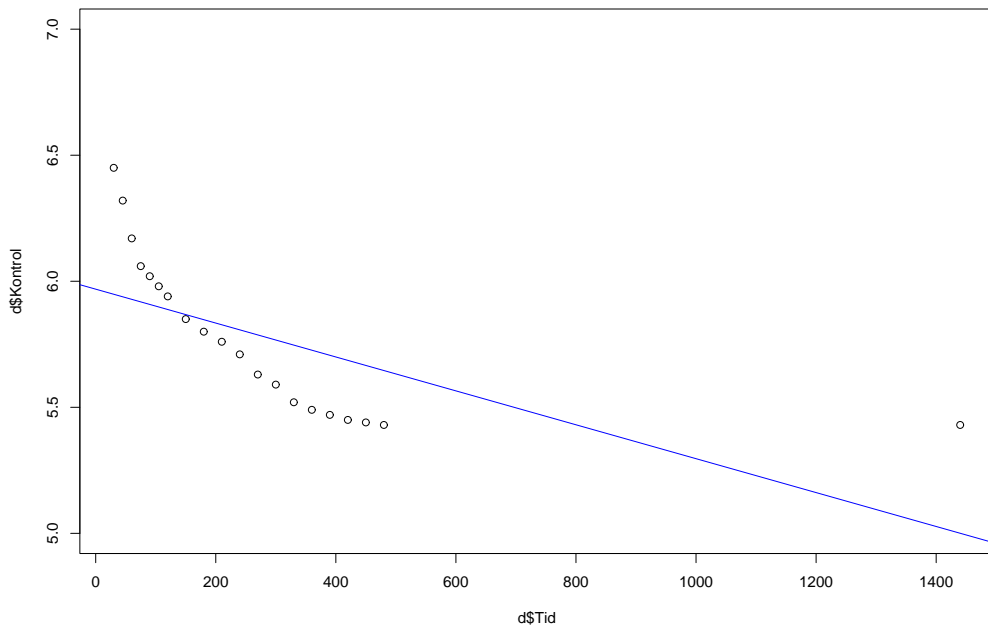
Man kan også lave lineær regression på eksisterende datasæt, som for eksempel væksthormonførsøgsdatasættet `d` fra afsnit 10.1. Lad os beregne den lineære regressionskurve for kontrolgruppens pH (variablen `Kontrol`) som funktion af tiden (variablen `Tid`). Vi kalder derfor funktionen `lm` med formelen `Kontrol ~ Tid` og skriver `data=d` fordi variablene skal tages fra datasættet `d`:

```
> model <- lm(Kontrol ~ Tid, data=d)
> model
Coefficients:
(Intercept)      Tid
 5.9686648    -0.0006725
```

Den beregnede regressionslinje er $y = 5.9686648 - 0.0006725x$. Nu kan man først plote datasættets observationer med funktionen `plot` og dernæst tilføje regressionslinjen til plottet med funktionen `abline`; det giver datapunkterne og den rette linje i figur 30:

```
plot(d$Tid, d$Kontrol, ylim=c(5, 7))
abline(model, col="blue")
```

Det ses i figur 30 at observationerne dårligt forklares af den lineære model. I appendiks C vises det hvordan man kan lave polynomiel regression på de samme data.

Figur 30: Forsøgsdata med regressionslinje.

14 Vektorer

En *vektor* i R er en liste af elementer af samme type (tal, tekster, sandhedsværdier). Vi har allerede brugt vektorer adskillige steder, fx i afsnit 5.3 hvor vi angav `ylim` i et plot med vektoren `c(-16, 200)`. I det følgende vi blive gennemgået hvordan man opretter og regner med vektorer i R.

14.1 Oprettelse af vektorer

Man kan definere vektoren `v` til at være (3, 4), altså til have de to elementer 3 og 4, således:

```
> v <- c(3, 4)
```

Funktionen `c` betyder “combine” og bruges til at konstruere vektorværdier. Som altid kan man vise værdien af variabelen `v` bare ved at skrive den:

```
> v
[1] 3 4
```

Med `c` kan man sammensætte både enkelte tal og vektorer (faktisk *er* et enkelt tal en vektor med kun ét element):

```
> c(v, v, 42)
[1] 3 4 3 4 42
```

Der er specielle funktioner til at lave regelmæssige talrækker hvilket man ofte har brug for. Man kan fx lave en vektor med elementerne 11 12 13 14 15 ved brug af funktionen `seq`, der er en forkortelse af “sequence”:

```
> seq(11,15)
[1] 11 12 13 14 15
```

Hvis man bytter om på grænserne får man sekvensen i omvendt rækkefølge:

```
> seq(15,11)
[1] 15 14 13 12 11
```

Kolon-operatoren “:” er en kortere notation for den simple brug af `seq` som ovenfor:

```
> 11:15
[1] 11 12 13 14 15
> 15:11
[1] 15 14 13 12 11
```

Funktionen `seq` kan også bruges til at lave sekvenser med spring forskellige fra ± 1 . Med parameteren `by` kan man angive springenes størrelse:

```
> seq(0, 1, by=0.1)
[1] 0.0 0.1 0.2 0.3 0.4 0.5 0.6 0.7 0.8 0.9 1.0
> seq(20, 0, by=-4)
[1] 20 16 12 8 4 0
```

Nogle gange kan det være besværligt at regne springenes størrelse ud, fx hvis man vil dele intervallet $[0, 2\pi]$ i lige store delintervaller og få en vektor med 10 elementer startende med 0 sluttende med 2π . Her kan man bruge parameteren `len`:

```
> s <- seq(0, 2*pi, len=10)
> s
[1] 0.0000000 0.6981317 1.3962634 2.0943951 2.7925268 3.4906585
[7] 4.1887902 4.8869219 5.5850536 6.2831853
```

Man kan også udelade endepunktet og kombinere `len` og `by`:

```
> seq(0, by=0.1, len=14)
[1] 0.0 0.1 0.2 0.3 0.4 0.5 0.6 0.7 0.8 0.9 1.0 1.1 1.2 1.3
```

Til at gentage elementer eller delsekvenser bruger man funktionen `rep` (for “repeat”). Man kan fx lave en vektor med 10 kopier af tallet 1:

```
> rep(1, 10)
[1] 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
```

Mere avanceret kan man bruge `rep` til at gentage hele vektorer på forskellig måde. Simpel gentagelse får man som følger:

```
> rep(c(3, 4), 5)
[1] 3 4 3 4 3 4 3 4 3 4
```

Man kan specificere gentagelse af de enkelte elementer frem for hele vektoren med parameteren `each`

```
> rep(c(3, 4), each=5)
[1] 3 3 3 3 3 4 4 4 4 4
> rep(c(3, 4), 5, each=2)
[1] 3 3 4 4 3 3 4 4 3 3 4 4 3 3 4 4 3 3 4 4
```

Endelig kan man specificere hvor mange gange hvert element skal gentages:

```
> rep(c(3, 4), c(5, 2))
[1] 3 3 3 3 3 4 4
```

Man kan kombinere `c`, `seq`/kolon-operatoren og `rep` for at skabe mere komplicerede sekvenser:

```
> c(3, 8:2, 4, rep(5, 10))
[1] 3 8 7 6 5 4 3 2 4 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5 5
```

14.2 Indeksering i vektorer

Et indeksudtryk `v[i]` giver det *i*'te element af vektoren *v*. Lad os for eksempel definere en vektor *u* og udtage dens tredje element:

```
> u <- c(7, 9, 13, 107, 109, 113)
> u
[1] 7 9 13 107 109 113
> u[3]
[1] 13
```

Man kan også indekser en vektor med en vektor af indekser. På den måde kan vektor-elementer dubleres eller omordnes:

```
> u[c(3,4,4,1)]
[1] 13 107 107 7
```

Det er således nemt med en sekvens af indeksværdier at udtage en del-vektor, for eksempel de første 4 elementer:

```
> u[1:4]
[1] 7 9 13 107
```

Det har en speciel betydning hvis man anvender *negative* tal som indeks, det betyder at disse elementer skal *udelades*:

```
> u[-2]
[1] 7 13 107 109 113
> u[c(-3,-5)]
[1] 7 9 107 113
> u[-2:-4]
[1] 7 109 113
```

Man kan ændre elementer i en vektor ved tildeling, enten for et enkelt eller flere elementer ad gangen:

```

> w <- 1:10
> w
[1] 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
> w[3] <- 17
> w
[1] 1 2 17 4 5 6 7 8 9 10
> w[c(2,6,8)] <- 101:103
> w
[1] 1 101 17 4 5 102 7 103 9 10

```

14.3 Regning med vektorer

Funktionerne `sum`, `mean`, `min` og `max` fra afsnit 11 beregner sum, gennemsnit, minimum og maksimum af elementerne i en vektor, her $v = c(3, 4)$:

```

> sum(v)
[1] 7
> mean(v)
[1] 3.5
> min(v)
[1] 3
> max(v)
[1] 4

```

Funktionen `summary` fra afsnit 10.6 kan også anvendes på vektorer:

```

> summary(v)
  Min. 1st Qu.  Median    Mean 3rd Qu.    Max.
 3.00   3.25   3.50   3.50   3.75   4.00

```

Almindelige regneoperatorer kan også bruges på vektorer. Når man regner på to vektorer der har samme antal elementer anvendes regneoperatoren *elementvis*, og resultatet er en vektor med samme antal elementer:

```

> c(1,2,3) + c(7,9,13)
[1] 8 11 16
> c(1,2,3) * c(7,9,13)
[1] 7 18 39

```

Bemærk at ovenstående produkt (`*`) ikke beregner prikproduktet. Prikproduktet eller indre produkt eller af to vektorer med samme antal elementer beregnes som summen af de to vektorers elementvise produkter:⁴

```

> sum(c(1,2,3) * c(7,9,13))
[1] 64

```

Længden $|v|$ af en vektor kan beregnes som kvadratroden af prikproduktet af vektoren med sig selv, altså fx med $v = c(3, 4)$ fra før:

```

> sqrt(sum(v * v))
[1] 5

```

Pas på: Udtrykket `length(v)` giver antallet af elementer i vektoren, *ikke* vektorens geometriske længde $|v|$:

```

> length(v)
[1] 2

```

To vektorer med forskelligt antal elementer kan bruges i samme regneudtryk:

⁴ Alternativt kan prikproduktet beregnes som matrixprodukt, se afsnit 16.4.


```
> c(3, 4) + c(11, 13, 17, 19)
[1] 14 17 20 23
```

I R-systemet gælder der følgende *genbrugsregel* / *gentageregel*: Når to vektorer med forskelligt antal elementer bruges i samme regneudtryk, så genbruges elementerne fra vektoren med færrest elementer så antallet passer med den vektor der har flest elementer. Udtrykket ovenfor beregnes som om elementerne fra $c(3, 4)$ var blevet gentaget, altså som dette udtryk:

```
> c(3, 4, 3, 4) + c(11, 13, 17, 19)
[1] 14 17 20 23
```

Bemærk at dette er helt anderledes end i matematik, hvor det ikke giver nogen mening at lægge en vektor der har to elementer sammen med en vektor der har fire elementer.

Et simpelt tal og en vektor kan også bruges i samme regneudtryk idet R opfatter et simpelt tal som en vektor af længde én. I overensstemmelse med genbrugsreglen vil det simple tal blive genbrugt for hvert element i vektoren. For eksempel kan man fordoble elementerne i en vektor sådan her:

```
> c(2, 3, 5, 7, 11) * 2
[1] 4 6 10 14 22
```

Dette regneudtryk betyder det samme som

```
> c(2, 3, 5, 7, 11) * c(2, 2, 2, 2, 2)
```

Svarende til de simple regneoperationer gælder at hvis man anvender en indbygget matematisk funktion af én variabel på en vektor, så anvendes funktionen elementvis:

```
> sqrt(c(49, 81, 169))
[1] 7 9 13
```

Det fungerer fordi funktionen `sqrt` forventer et enkelt tal som argument, og den eneste fornuftige måde at anvende den på en vektor af tal er at anvende den på hvert tal for sig. Det samme gælder de funktioner man selv definerer, hvis de kun anvender de indbyggede matematiske funktioner og almindelige regneoperatorer:

```
> cbrt <- function(x) { x^(1/3) }
> cbrt(c(8, 27, 64))
[1] 2 3 4
```

Hvis der er tvivl om hvordan funktionen virker på en vektor er det bedre udtrykkeligt at angive at funktionen skal anvendes på hvert element for sig. Hertil bruges R-funktionen `sapply`, der tager en vektor som første argument og en funktion som andet argument, anvender funktionen på hvert element af vektoren og producerer en vektor af resultaterne:

```
> sqrt(c(1, 4, 9))
[1] 1 2 3
> sapply(c(1, 4, 9), sqrt)
[1] 1 2 3
> sum(c(1, 4, 9))
[1] 14
> sapply(c(1, 4, 9), sum)
[1] 1 4 9
```

14.4 Vektorer af tekster

Nogle gange har man i R brug for at angive vektorer hvis elementer er tekster i stedet for tal. En del eksempler på dette så vi i forbindelse med signaturforklaringer i afsnit 5.7 og afsnit 12.3.

Vektorer af tekster angives med `c` som man forventer. Man kan også bruge `rep` med tekster:

```
> c("red", "green", "blue")
[1] "red" "green" "blue"
> rep(c("red", "green", "blue"), 2)
[1] "red" "green" "blue" "red" "green" "blue"
```

Det giver naturligvis ingen mening at regne på tekst-vektorer, men indeksering virker som forventet.

14.5 Vektorelementer med navne

Man kan knytte navne eller “overskrifter” til de enkelte elementer i en vektor. Nogle gange tildeler R endda automatisk navne til vektorelementer hvis vektoren for eksempel tages ud af en matrix med navne på søjler og rækker eller opbygges med funktioner som `cbind` og `rbind` (afsnit 16.3).

Oprettelse af en vektor `v` med to elementer med navnene “a” hhv. “b”:

```
> v <- c(a=1,b=7)
> v
a b
1 7
```

Navnene vises altså som overskrifter. De følger med hvis vi gør noget med vektoren:

```
> 2*v
a b
2 14
> c(v,5)
a b
1 7 5
```

Man kan få navnene ud som en tekstvektor med funktionen `names`:

```
> names(v)
[1] "a" "b"
```

Man kan endda ændre alle navnene eller bare et enkelt navn med brug af tildeling sammen med `names`:

```
> names(v) <- c("x1","x2")
> v
x1 x2
1 7
> names(v)[1] <- "A"
> v
A x2
1 7
```

Endelig skal det nævnes at man kan bruge navnene til indeksering i vektoren:

```
> v["x2"]
x2
7
```

15 For-løkker

En `for`-løkke udfører den samme beregning én gang for hvert element i en vektor⁵ efter tur. Dette er forskelligt fra fx `sapply` (afsnit 14.3) som udfører den samme operation på hvert element i en vektor “på en gang” og giver en vektor med resultaterne.

En `for`-løkke har følgende form:

```
for ( variabel in udtryk1 ) udtryk2
```

For-løkken evalueres ved at hvert element i vektoren `udtryk1` bindes efter tur til variabelen `variabel` og `udtryk2` evalueres med den værdi af `variabel`. Efter løkken beholder variabelen `variabel` den sidste værdi, den havde i løkken. Udtrykket `udtryk2` kaldes løkkens *krop*. Et udtryk i R kan, som vi skal se nærmere på i afsnit 17, være mange forskellige ting, for eksempel en sekvens af udtryk eller tildelinger til variable, så man kan lave vilkårligt komplekse ting i kroppen af en `for`-løkke. For eksempel er en `for`-løkke i sig selv et udtryk så man kan endda have flere løkker inde i hinanden. I eksemplerne i disse noter vil vi konsekvent skrive løkke kroppe med krøllede parenteser `{ ... }` omkring (forklaring på denne notation kommer i afsnit 17.3).

Den mest almindelige brug af en `for`-løkke er til trinvis beregning. Som et simpelt eksempel kan vi bruge en `for`-løkke til at udregne 6 faktuel, altså produktet $6! = 1 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 4 \cdot 5 \cdot 6$:

```
> y <- 1
> for (x in 2:6) { y <- y*x }
> y
[1] 720
> x
[1] 6
```

Ovenstående virker som følger: Vi vil gemme resultatet af beregningen i variabelen `y`. Derfor giver vi først `y` værdien 1 inden løkken. Så bruger vi `for`-løkken til at løbe gennem `x`-værdierne 2, 3, ..., 6 og for hver af disse værdier af `x` ændre værdien af `y` til at være den “gamle” værdi af `y` multipliceret med `x`. Hvis vi skrev de samme operationer uden en `for`-løkke ville det se således ud:

```
> y <- 1
> x <- 2
> y <- y*x
> x <- 3
> y <- y*x
> x <- 4
> y <- y*x
> x <- 5
> y <- y*x
> x <- 6
> y <- y*x
> y
[1] 720
> x
[1] 6
```

Det er ikke altid at man overhovedet bruger selve værdierne fra vektoren til noget – det kan være vi bare ønsker at gentage en operation et vist antal gange.

⁵ `For`-løkker virker faktisk ikke kun for vektorer men også for associationslister (og dermed datasæt), se afsnit 20.

15.1 Fejlfinding i for-løkker

Da man ikke kan køre en løkke “trin for trin” og inspicere indholdet af variable undervejs kan det være svært at gennemskue, hvad der er galt hvis løkken ikke giver det forventede resultat. Man kan (og bør i første omgang) forsøge at *håndkøre* løkken i det mindste for de første få gennemløb (dvs. for de første få udførelser af løkke kroppen). En håndkørsel vil sige at man sætter sig med papir og blyant og “leger R”, dvs. eftergør hvordan R udfører de enkelte instruktioner og opskriver hvordan variabelens værdier ændres undervejs. For løkken der beregner 6 fakultet kunne det se sådan ud:

Selve koden:

```
y <- 1
for (x in 2:6) { y <- y*x }
```

Håndkørsel:

y <- 1	før løkken er $y = 1$
Første gennemløb af for(x in 2:6)	nu er $x = 2$
y <- y*x	nu bliver $y = 1 \cdot 2 = 2$
Andet gennemløb af for(x in 2:6)	nu er $x = 3$
y <- y*x	nu bliver $y = 2 \cdot 3 = 6$
Tredje gennemløb af for(x in 2:6)	nu er $x = 4$
y <- y*x	nu bliver $y = 6 \cdot 4 = 24$
Fjerde gennemløb af for(x in 2:6)	nu er $x = 5$
y <- y*x	nu bliver $y = 24 \cdot 5 = 120$
Femte gennemløb af for(x in 2:6)	nu er $x = 6$
y <- y*x	nu bliver $y = 120 \cdot 6 = 720$

Ved at håndkøre sikrer man at man virkelig forstår, hvad der sker i løkken, og dermed finder man forhåbentlig ud af hvad der er galt.

En anden teknik til fejlfinding er at indsætte kald af funktionen `print` i løkken. Denne funktion skriver sit argument ud i konsollen:

```
> print(19)
[1] 19
```

Hvis man indsætter `print` af passende mellemregninger og/eller variable i løkke kroppen får man skrevet værdierne af disse ud for hvert gennemløb af løkken. I løkken der beregner 6 fakultet kan vi ønske at få udskrevet såvel x som y :

```
> y <- 1
> for (x in 2:6) { y <- y*x ; print(x) ; print(y) }
[1] 2
[1] 2
[1] 3
[1] 6
[1] 4
[1] 24
[1] 5
[1] 120
[1] 6
[1] 720
```

I løkke kroppen har vi nu tre udtryk (en tildeling og to `print`-kald) adskilt af semikolon. Denne notation (som forklares nærmere i afsnit 17.2–17.3) betyder at de tre udtryk udføres efter hinanden i rækkefølge fra venstre til højre, dvs. først tildelingen til y , derefter udskriften af x og endelig udskriften af y . Hvis vi ser på de i alt 10 tal, der skrives ud, kan vi se at de svarer til hinanden parvis: de første to tal er fra første gennemløb hvor både x og y er 2; de næste to tal er fra andet gennemløb hvor x er 3 og y er 6;

osv.

Blandingen af x og y værdier kan måske være svært at overskue. Det er bedre at udskrive vektoren $c(x, y)$ i stedet:

```
> y <- 1
> for (x in 2:6) { y <- y*x ; print(c(x,y)) }
[1] 2 2
[1] 3 6
[1] 4 24
[1] 5 120
[1] 6 720
```

Her kan man tydelig se udviklingen af y for hvert gennemløb.

15.2 Eksempel: Brownsk bevægelse

Vi vil som eksempel på brug af `for`-løkker simulere Brownsk bevægelse⁶ i én dimension. Vi betragter en partikel hvis position (i én dimension – tænk på det som om den kun kan bevæge sig op og ned) til tiden t er et tal x_t . Mellem tid t og tid $t + 1$ bevæger partiklen sig et lille stykke ϵ_t , hvor ϵ_t er et ligefordelt⁷ tilfældigt tal mellem -1 og 1 uafhængigt af x_t og af senere og tidligere værdier af ϵ . Modellen er altså:

$$x_{t+1} = x_t + \epsilon_t,$$

med ϵ_t et tilfældigt tal mellem -1 og 1.

Vi vil nu starte med $x_0 = 0$ og simulere bevægelsen frem til $t = 100$, altså 100 trin:

```
> x <- 0
> for ( t in 1:100 ) { x <- x + runif(1, -1, 1) }
> x
[1] -3.419144
```

Funktionskaldet `runif(1, -1, 1)` giver et pseudotilfældigt tal mellem -1 og 1, se afsnit 11.

Efter 100 trin har partiklen altså flyttet sig cirka 3.42 enheder i lige netop denne simulation – hvis vi kører simulationen igen vil partiklen sandsynligvis flytte sig anderledes.

Men hvad hvis vi er interesseret i de mellemliggende positioner og ikke kun x_{100} ? Så må vi gemme de mellemliggende x -værdier som følger.

Først opretter vi en vektor X med 100 pladser (hver med den vilkårlige startværdi 0) til at indeholde de 100 værdier x_1 til x_{100} . Derefter gentager vi eksperimentet, men gemmer nu i løkken hver værdi x_t i $X[t]$:

```
X <- rep(0, 100)
x <- 0
for ( t in 1:100 ) { x <- x + runif(1, -1, 1) ; X[t] <- x }
```

I løkketroppen har vi nu to tildelinger, adskilt med semikolon, hvilket vil sige at først beregnes den nye værdi af x (første tildeling) og derefter gemmes den i $X[t]$ (anden tildeling). I første gennemløb af

⁶ Opkaldt efter den skotske botaniker *Robert Brown* (1773-1858), som i 1827 da han kiggede på pollen i vand under mikroskop observerede, at små partikler i en væske bevægede sig rundt tilfældigt i små ryk (hvilket skyldes at væskens molekyler støder ind i partiklerne). Brown påviste at dette var et fysisk frem for biologisk fænomen ved at gentage eksperimentet for mineralsk støv. Albert Einstein (1879-1955) præsenterede i 1905 Brownsk bevægelse som en indirekte måde at bevise eksistensen af atomer og molekyler og teorien blev eksperimentelt eftervist af Jean Baptiste Perrin (1870-1942). Brownsk bevægelse anvendes blandt andet også til matematisk at modellere aktiemarkedets udvikling, først af Louis Bachelier (1870-1946) i år 1900 (Bachelier var den første til matematisk at modellere Brownsk bevægelse).

⁷ I den gængse matematiske model for Brownsk bevægelse, *Wiener processen*, er ϵ ikke ligefordelt men derimod normalfordelt, men vi ønsker ikke her at komme ind på normalfordelingen eller stokastiske processer.

løkke kroppen er $t=1$ og x_1 gemmes derfor i $X[1]$. I andet gennemløb er $t=2$ og x_2 gemmes derfor i $X[2]$, osv. Skrevet ud uden en `for`-løkke ville det se således ud:

```
X <- rep(0, 100)
x <- 0
x <- x + runif(1, -1, 1) ; X[1] <- x
x <- x + runif(1, -1, 1) ; X[2] <- x
... (i alt 100 linjer af denne type) ...
x <- x + runif(1, -1, 1) ; X[99] <- x
x <- x + runif(1, -1, 1) ; X[100] <- x
```

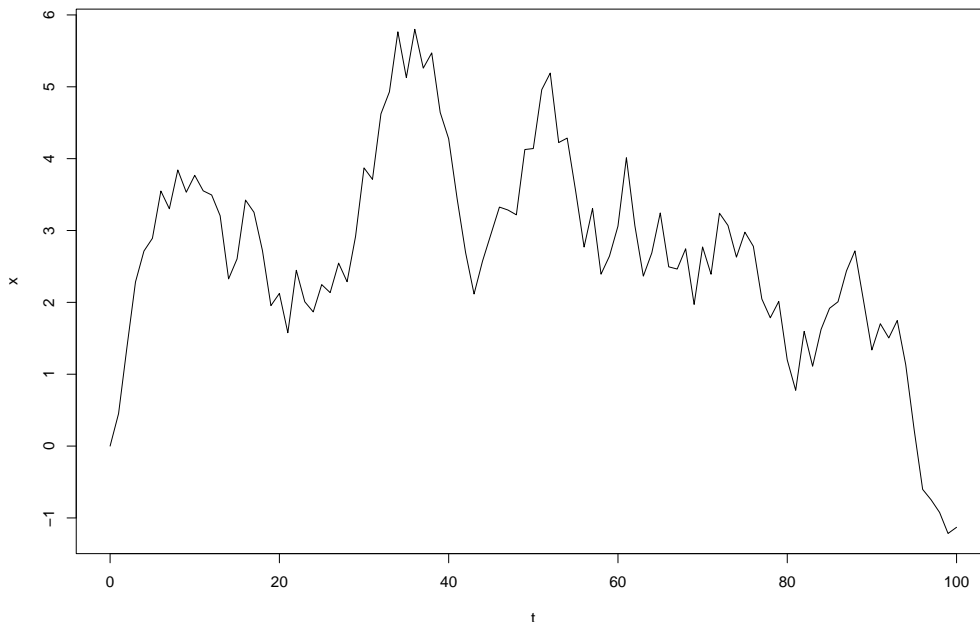
Vi har altså efter løkken værdierne x_1 til x_{100} gemt i X :

```
> X
 [1]  0.4516293  1.3836988  2.2839655  2.7141455  2.8914668  3.5494655
 [7]  3.3027996  3.8426133  3.5329267  3.7680208  3.5524554  3.4944244
 ...
 [91]  1.7025119  1.5051216  1.7475660  1.1323102  0.2250076 -0.6026496
 [97] -0.7479024 -0.9233399 -1.2161006 -1.1300624
```

Vi kan grafisk vise partiklens bevægelse som funktion af tiden:

```
plot(0:100, c(0,X), type="l", xlab="t", ylab="x")
```

Bemærk at vi for at få $(0,0)$ med som første punkt i grafen lod t -koordinaterne være sekvensen $0:100$ og klistrede et ekstra nul på i starten af X med $c(0,X)$. Den resulterende graf ses i figur 31. Hvis vi gentog eksperimentet ville vi sandsynligvis få en anden graf.

Figur 31: Graf fra simulation af Brownsk bevægelse i én dimension.

Opgave 32 udvider dette eksempel til at simulere en partikels bevægelse i to dimensioner mens opgave 46 omhandler et tilfælde hvor en partikels bevægelse er begrænset af to plader.

15.3 Eksempel: Fibonacci-tal

Fibonacci-tallene⁸ er den uendelige talrække

0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, ...

hvor Fibonacci-tal nummer n er defineret som følger:

$$\text{fib}(n) = \begin{cases} 0 & \text{hvis } n = 0 \\ 1 & \text{hvis } n = 1 \\ \text{fib}(n-1) + \text{fib}(n-2) & \text{hvis } n > 1 \end{cases}$$

Vi vil nu med en `for`-løkke udregne de første 30 Fibonacci-tal og gemme dem i en vektor `fib` således at `fib[1]` er Fibonacci-tal nummer 1, `fib[2]` er Fibonacci-tal nummer 2, og så videre:

```
> fib <- rep(1,30)
> for(i in 3:30) { fib[i] <- fib[i-1] + fib[i-2] }
> fib
 [1]      1      1      2      3      5      8     13     21     34
[10]     55     89    144    233    377    610    987   1597   2584
[19]   4181   6765  10946  17711  28657  46368  75025 121393 196418
[28] 317811 514229 832040
```

Virkemåden i detaljer: Først sættes `fib` til at være en vektor med 30 elementer, alle med værdien 1. Da Fibonacci-tal nummer 1 og 2 begge er 1 er `fib[1]` og `fib[2]` hermed allerede korrekte mens `fib[3]` til `fib[30]` skal beregnes i `for`-løkken. Løkketroppen udføres for hvert tal i mellem 3 og 30, og beregner `fib[i]` som summen af de to foregående (og allerede beregnede) tal `fib[i-1]` og `fib[i-2]`. Til sidst vises indholdet af `fib`.

Dette eksempel udbygges i afsnit 19.2.3.

⁸ Fibonacci: Leonardo af Pisa, kaldet Fibonacci (= søn af Bonaccio), omkr. 1180-1250, Italiensk matematiker man tilskriver den første renaissance for matematikken på kristen jord. Udgav i 1202 *Liber Abaci* hvori bl.a. Fibonacci-talsekvensen introduceres (i Vesteuropa - den var allerede kendt i indisk matematik). Fibonacci-sekvensen har forbindelse til *det gyldne snit* i billedkunst og dukker op i naturen fx i fyrrekogler, ananas og solsikker.

16 Matricer

En matrix i R er ligesom i matematik et rektangulært skema af tal. I det følgende beskrives hvordan man i R opretter og regner med matricer.

16.1 Oprettelse af matricer

Man kan definere matricen

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 3 \\ 2 & 4 \end{pmatrix}$$

sådan her:

```
> A <- matrix(c(1,2,3,4), 2)
```

Det sidste 2-tal betyder at matricen skal have to rækker. Det kan også skrives `nrow=2`, og tilsvarende kan man skrive `ncol=2` for at angive at der skal være to søjler. Som sædvanlig vises værdien af A ved at skrive navnet:

```
> A
     [,1] [,2]
[1,]    1    3
[2,]    2    4
```

Bemærk at A oprettes søjlevis: de to første elementer går til søjle 1, de to sidste til søjle 2. Hvis man i stedet vil bruge elementerne til rækkevis oprettelse af matricen kan man give argumentet `byrow=TRUE`, så de to første elementer går til række 1 og de to sidste til række 2:

```
> A2 <- matrix(c(1,2,3,4), 2, byrow=TRUE)
> A2
     [,1] [,2]
[1,]    1    2
[2,]    3    4
```

I udskrifterne betyder klammen `[,1]` søjle 1, og klammen `[1,]` betyder række 1.

Matricer kan have lige så mange rækker og søjler man ønsker, og behøver ikke være kvadratiske:

```
> M1 <- matrix(1:12, 3)
> M1
     [,1] [,2] [,3] [,4]
[1,]    1    4    7   10
[2,]    2    5    8   11
[3,]    3    6    9   12
> M2 <- matrix(1:8, 4)
> M2
     [,1] [,2]
[1,]    1    5
[2,]    2    6
[3,]    3    7
[4,]    4    8
```

Man kan definere enhedsmatricen

$$E = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$$

med 2 rækker og 2 søjler ved brug af funktionen `diag`:


```
> E <- diag(2)
> E
      [,1] [,2]
[1,]    1    0
[2,]    0    1
```

Man kan nogle gange have brug for at *transponere* en matrix, dvs. bytte om på rækker og søjler. Dette gøres i R med funktionen `t`:

```
> t(M2)
      [,1] [,2] [,3] [,4]
[1,]    1    2    3    4
[2,]    5    6    7    8
```

16.2 Indeksning i matricer

Hvis `A` er en matrix som ovenfor, så er `A[1,2]` elementet i første rækkes anden søjle, og `A[,1]` henholdsvis `A[,2]` er første henholdsvis anden søjle, og tilsvarende er `A[1,]` henholdsvis `A[2,]` første henholdsvis anden række:

```
> A[1,2]
[1] 3
> A[,1]
[1] 1 2
> A[1,]
[1] 1 3
```

Bemærk, at når vi udtager en hel række eller søjle er resultatet en vektor.

Analogt med indeksning i vektorer (afsnit 14.2) kan man anvende en vektor som indeks til at udvælge rækker og/eller søjler. Herved kan man frit udtage delmatricer og bytte om på søjler eller rækker. Med `M1` defineret som ovenfor kan man udtrække hele række 3 og hele række 1 og få en ny matrix:

```
> M1[c(3,1),]
      [,1] [,2] [,3] [,4]
[1,]    3    6    9   12
[2,]    1    4    7   10
```

Eller man kan udtrække hele søjle 2 og hele søjle 4 og få en ny matrix:

```
> M1[,c(2,4)]
      [,1] [,2]
[1,]    4   10
[2,]    5   11
[3,]    6   12
```

Tilsvarende kan man fx udtrække række 1, søjle 2 til 4; eller række 1 og 2, søjle 3; eller række 1 og 2, søjle 3 og 4. Hvor der kun udtages fra en enkelt søjle eller række bliver resultatet en vektor, ellers bliver resultatet en ny matrix:

```
> M1[1, 2:4]
[1] 4 7 10
> M1[1:2, 3]
[1] 7 8
> M1[1:2, 3:4]
      [,1] [,2]
[1,]    7   10
[2,]    8   11
```

Med negative indekxværdier kan man (analogt med indeksning i vektorer) angive søjler og/eller

rækker, der *ikke* skal med:

```
> M1[, -2]
  [,1] [,2] [,3]
[1,]   1   7  10
[2,]   2   8  11
[3,]   3   9  12
> M1[-1,]
  [,1] [,2] [,3] [,4]
[1,]   2   5   8  11
[2,]   3   6   9  12
> M1[2, -3]
[1] 2 5 11
```

16.3 Opbygning af matricer med cbind og rbind

Funktionen `cbind` kombinerer vektorer eller matricer søjlevis (c for “column”) ved at “sætte dem ved siden af hinanden”. Resultatet af `cbind(...)` er en matrix:

```
> A <- matrix(1:4, 2)
> v <- c(5,6)
> w <- c(7,8)
> cbind(v, w)
  v w
[1,] 5 7
[2,] 6 8
> cbind(A, w)
      w
[1,] 1 3 7
[2,] 2 4 8
```

(Vi bemærker at `cbind` automatisk indfører søjlenavne for de søjler, der kommer fra variable. Se afsnit 16.8 om dette.)

Funktionen `rbind` kombinerer vektorer eller matricer rækkevis (r for “row”) ved at “stable dem oven på hinanden”. Resultatet af `rbind(...)` er en matrix:

```
> rbind(v, w)
 [,1] [,2]
v     5   6
w     7   8
> rbind(A,w)
 [,1] [,2]
 1     3
 2     4
w     7   8
```

(Vi bemærker at `rbind` automatisk indfører rækkenavne for de rækker, der kommer fra variable. Se afsnit 16.8 om dette.)

Det er instruktivt at sammenligne med funktionen `c` fra afsnit 14.1, der sætter vektorer i forlængelse af hinanden. Resultatet af `c(...)` er en vektor:

```
> c(v, w)
[1] 5 6 7 8
```

Funktion i R	Matematik	Betydning
$A + B$	$A + B$	A plus B, elementvis addition
$A - B$	$A - B$	A minus B, elementvis subtraktion
$A * B$	PAS PÅ	A gange B, elementvis multiplikation
$A \%*\% B$	AB	A gange B, matrixprodukt
A / B	PAS PÅ	A divideret med B, elementvis division
$A \wedge y$	PAS PÅ	A opløftet i y, elementvis
$t(A)$	A'	den transponerede til A
$\det(A)$	$\det(A), A $	determinanten af A
$\text{solve}(A)$	A^{-1}	den inverse til A
$\text{solve}(A, v)$		find u der løser ligningen $A \%*\% u = v$
$\text{eigen}(A)$		egenvektorer og egenverdier for A
$A[i, j]$	A_{ij}	indeksering: i'te række, j'te søjle af A
$A[i,]$	$A_{i.}$	indeksering: i'te række af A
$A[, j]$	$A_{.j}$	indeksering: j'te søjle af A

Figur 32: Operatører og funktioner på matricer og vektorer i R. Inden du bruger en operator mærket "PAS PÅ", så overvej om ikke der snarere er brug for fx `%**%` eller `solve(A)` eller matrixpotensopløftning.

16.4 Regning med matricer

Alle sædvanlige regneoperatører på matricer findes også i R, men nogle af dem har uventede navne. Især kan det overraske at `A * B` ikke er matrixprodukt; det skal i stedet skrives `A \%**% B`. Læg også mærke til at `A^-1` ikke beregner den inverse til matrix A; den skal beregnes med `solve(A)`. Nedenfor følger nogle eksempler på matrixoperationer.

I det følgende eksempler benytter vi to matricer A og B defineret som følger:

```
> A <- matrix(1:4, 2)
> A
     [,1] [,2]
[1,]    1    3
[2,]    2    4
> B <- matrix(9:6, 2)
> B
     [,1] [,2]
[1,]    9    7
[2,]    8    6
```

Beregn resultatet af at addere matrix A og B:

```
> A + B
     [,1] [,2]
[1,]   10   10
[2,]   10   10
```

Beregn resultatet af at gange matrix A med matrix B, som matrixprodukt, dvs:

$$AB = \begin{pmatrix} 1 & 3 \\ 2 & 4 \end{pmatrix} \begin{pmatrix} 9 & 7 \\ 8 & 6 \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} 33 & 25 \\ 50 & 38 \end{pmatrix}$$

```
> A \%**% B
     [,1] [,2]
[1,]   33   25
[2,]   50   38
```

Det er *ikke* det samme som $A * B$, der ganger A med B *elementvis*. Dette giver som regel kun mening hvis en matrix multipliceres med et *tal*, hvor R så anvender genbrugsreglen fra afsnit 14.3 for at få de to operander til at have lige mange elementer:

```
> 7 * A
      [,1] [,2]
[1,]    7  21
[2,]   14  28
```

Når en matrix $M1$ der har r rækker og k søjler (en $r \times k$ matrix) multipliceres med en matrix $M2$ der har k rækker og s søjler (en $k \times s$ matrix), så har resultatmatrixen $M1 \cdot M2$ r rækker og s søjler (en $r \times s$ matrix). Ved matrixmultiplikationen $M1 \%*\% M2$ med $M1$ og $M2$ som defineret i afsnit 16.1 ovenfor er $r = 3$, $k = 4$ og $s = 2$ og resultatet derfor en matrix med 3 rækker og 2 søjler:

```
> M1 \%*\% M2
      [,1] [,2]
[1,]   70 158
[2,]   80 184
[3,]   90 210
```

Anvender man matrixmultiplikation $\%*\%$ med vektorer betragtes en vektor til venstre som en rækkevektor og en vektor til højre som en søjlevektor:

```
> A \%*\% c(5,6)
      [,1]
[1,]   23
[2,]   34
> c(5,6) \%*\% A
      [,1] [,2]
[1,]   17  39
> c(1,2,3) \%*\% c(7,9,13)
      [,1]
[1,]   64
```

Sidste eksempel ovenfor beregner prikproduktet eller indre produkt af vektorerne $c(1, 2, 3)$ og $c(7, 9, 13)$.

16.4.1 Potensopløftning af matricer

Hvis A er en matrix og n er et naturligt tal, så betyder A^n opløftning af A til n 'te potens, hvilket er det samme som A matrixmultipliceret med sig selv n gange:

$$A^n = \underbrace{A \cdots A}_n$$

Der er ikke nogen indbygget funktion til dette formål i R; udtrykket A^n beregner noget helt andet som forklaret ovenfor. For mindre potenser, fx $n = 4$, kan man nemt beregne $R = A^n$ manuelt:

```
> R <- A
> R <- R \%*\% A
> R <- R \%*\% A
> R <- R \%*\% A
> R
      [,1] [,2]
[1,]  199  435
[2,]  290  634
```

Man kan alternativt bruge en `for`-løkke:

```

> R <- A
> for (n in 2:4) { R <- R %** A }
> R
      [,1] [,2]
[1,] 199  435
[2,] 290  634

```

Dette er nemt også for større værdier af n . Bemærk, at løkken går fra 2 til n og ikke starter ved 1 – det er fordi R sættes til $A^1 = A$ allerede før løkken.

Endnu mere bekvemt er det dog selv én gang for alle at definere en funktion `matpow(A, n)` til at beregne A^n som vist i afsnit 19.4.4, og derefter bruge den som enhver anden funktion:

```

> matpow(A, 4)
      [,1] [,2]
[1,] 199  435
[2,] 290  634

```

16.5 Determinant og invers, lineære ligningssystemer

Determinanten af en matrix beregnes med funktionen `det`:

```

> det(A)
[1] -2

```

Den inverse til en matrix A , der i matematik ofte betegnes A^{-1} , beregnes i R med funktionen `solve`:

```

> solve(A)
      [,1] [,2]
[1,]  -2  1.5
[2,]   1 -0.5

```

Tjek af at A gange sin egen inverse (og omvendt) giver enhedsmatricen:

```

> A %** solve(A)
      [,1] [,2]
[1,]   1   0
[2,]   0   1
> solve(A) %** A
      [,1] [,2]
[1,]   1   0
[2,]   0   1

```

Funktionen hedder `solve` fordi den også bruges til at løse lineære ligningssystemer (som man har udtrykt på matrixform). Lad os for eksempel løse ligningssystemet

$$\begin{aligned} x_1 + 3x_2 &= 3, \\ 2x_1 + 4x_2 &= 5 \end{aligned}$$

hvilket på matrixform er

$$\begin{pmatrix} 1 & 3 \\ 2 & 4 \end{pmatrix} \mathbf{x} = \begin{pmatrix} 3 \\ 5 \end{pmatrix}.$$

Udregnet i R med `solve`:

```

> A <- matrix(c(1,2,3,4), 2)
> x <- solve(A, c(3,5))
> x
[1] 1.5 0.5

```

Det vil sige at $x_1 = 0.5$, $x_2 = 1.5$ er løsning til ligningssystemet. Vi kan tjekke at \mathbf{x} faktisk er en løsning ved at gange A med \mathbf{x} , resultatet skal være $\mathbf{c}(3, 5)$:

```
> A %*% x
      [,1]
[1,]    3
[2,]    5
```

16.6 Egenverdier og -vektorer

Egenverdier og egenvektorer kan beregnes med funktionen `eigen`. Lige som fx `lm` eller `integrate` giver `eigen` et resultat med flere komponenter (i en associationsliste, se afsnit 20.1). Der er to komponenter, nemlig `$values`, som er egenverdierne, og `$vectors`, som er en matrix med tilhørende (enheds)egenvektorer som søjler.

I dette eksempel udregnes egenverdier og -vektorer for `A` og løsningen gemmes i en variabel `ev`. Den første og anden egenvektor fås derefter ved at udtrække første hhv. anden søjle af `ev$vectors`:

```
> ev <- eigen(A)
> ev
$values
[1]  5.3722813 -0.3722813

$vectors
      [,1] [,2]
[1,] -0.5657675 -0.9093767
[2,] -0.8245648  0.4159736
> ev1 <- ev$vectors[,1]
> ev2 <- ev$vectors[,2]
```

Eftersom `ev1` er en egenvektor for `A` og `ev$values[1]` er den tilhørende egenverdi, skal nedenstående to udregninger give samme resultat:

```
> A %*% ev1
      [,1]
[1,] -3.039462
[2,] -4.429794
> ev$values[1] * ev1
[1] -3.039462 -4.429794
```

16.7 Antal rækker og søjler

Man kan bestemme antal rækker i en matrix med funktionen `nrow` og tilsvarende kan man bestemme antal søjler med `ncol`:

```
> M<-matrix(1:12,3)
> M
      [,1] [,2] [,3] [,4]
[1,]    1    4    7   10
[2,]    2    5    8   11
[3,]    3    6    9   12
> nrow(M)
[1] 3
> ncol(M)
[1] 4
```

Der er også en funktion `dim` som giver både antal rækker og søjler:

```
> dim(M)
[1] 3 4
```

16.8 Rækkenavne og søjlenavne

Ligesom elementerne i vektorer kan have navne (afsnit 14.5) kan rækker og søjler i matricer navngives. Funktionen `rownames` svarer til `names` men manipulerer rækkenavne i matricer:

```
> rownames(A)=c("r1","r2")
> A
  [,1] [,2]
r1    1    3
r2    2    4
> rownames(A)[2]="rk2"
> A
  [,1] [,2]
r1    1    3
rk2   2    4
> rownames(A)
[1] "r1" "rk2"
```

Tilsvarende gælder med funktionen `colnames` og søjlenavne:

```
> colnames(A)=c("s1","s2")
> A
   s1 s2
r1  1  3
rk2 2  4
```

Man kan bruge navnene til indeksering:

```
> A["r1","s2"]
[1] 3
```

Endelig kan man fjerne navnene ved at sætte dem til `NULL`, der betyder "ingenting":

```
> colnames(A) <- NULL
> rownames(A) <- NULL
> A
  [,1] [,2]
[1,]   1   3
[2,]   2   4
```

Søjler eller rækker får ofte automatisk navne når man bruger `cbind` og `rbind` til at opbygge en matrix:

```
> a<-1:2
> b<-3:4
> cbind(a,b)
  a b
[1,] 1 3
[2,] 2 4
> rbind(a,b)
  [,1] [,2]
a    1    2
b    3    4
```

Her arves søjle- eller rækkenavnene altså fra variabelnavnene! Det er måske mere forventeligt at navnene videregives hvis man har navngivet vektorelementerne:

```
> names(a)<-c("x1","x2")
> cbind(a,b)
  a b
x1 1 3
x2 2 4
```

16.9 Eksempel: Fremskrivning med lineær afbildning (kaninpopulation)

Som eksempel vil vi lave fremskrivinger i modellen for en kaninpopulation givet i Anvendelseseksempel B.1 i *Noter om matematik*. Modellen angiver hvordan en population af kaniner opdelt i unge individer x og gamle individer y udvikler sig fra år til år. Fra år t til år $t + 1$ er udviklingen som følger:

$$\begin{aligned}x_{t+1} &= 2.0 \cdot x_t + 1.5 \cdot y_t \\y_{t+1} &= 0.7 \cdot x_t + 0.4 \cdot y_t\end{aligned}$$

Vi antager at i år 0 er der 100 unge og ingen gamle kaniner, dvs. at $x_0 = 100$ og $y_0 = 0$. Vi vil gerne vide hvordan populationen ser ud efter 10 år. Vi opskriver modellen på matrixform således:

$$\mathbf{v}_t = \begin{pmatrix} x_t \\ y_t \end{pmatrix}, \quad \mathbf{M} = \begin{pmatrix} 2.0 & 1.5 \\ 0.7 & 0.4 \end{pmatrix}, \quad \mathbf{v}_{t+1} = \mathbf{M}\mathbf{v}_t, \quad \mathbf{v}_0 = \begin{pmatrix} 100 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

I R opskriver vi det som følger. Først oprettes matricen \mathbf{M} (og vi kontrollerer at vi ikke har fået byttet om på rækker og søjler):

```
> M <- matrix(c(2.0, 0.7, 1.5, 0.4), 2)
> M
      [,1] [,2]
[1,]  2.0  1.5
[2,]  0.7  0.4
```

Herefter oprettes \mathbf{v}_0 (svarende til \mathbf{v}_0) samt en variabel \mathbf{v} som vi vil fremskrive i hvert trin og som indledningsvis er lig \mathbf{v}_0 .

```
v0 <- c(100,0)
v <- v0
```

Nu er vi klar til at fremskrive og vi benytter en simpel `for`-løkke (afsnit 15) til dette:

```
for(t in 1:10) { v <- M %**% v }
```

Efter løkken er resultatet (\mathbf{v}_{10}) i \mathbf{v} :

```
> v
      [,1]
[1,] 770275.4
[2,] 256758.5
```

Efter 10 år er der $\text{sum}(\mathbf{v}) = 1027034$ kaniner, altså over en million ...

Men hvad hvis vi også ønskede kaninpopulationen i de mellemliggende år og ikke kun \mathbf{v}_{10} ? Så må vi gemme resultatet i en matrix hvor første søjle er populationen til $t = 0$ (altså \mathbf{v}_0), anden søjle populationen efter et år (\mathbf{v}_1) osv. indtil sidste søjle som er populationen efter ti år (\mathbf{v}_{10}). Resultatet er dermed en 2×11 matrix som vi vil kalde \mathbf{V} :

$$\mathbf{V} = (\mathbf{v}_0 \mathbf{v}_1 \cdots \mathbf{v}_{10}) = \begin{pmatrix} x_0 & x_1 & \cdots & x_{10} \\ y_0 & y_1 & \cdots & y_{10} \end{pmatrix}.$$

I R gør vi nu indledningsvis fuldstændig som før og opretter matricen \mathbf{M} , vektoren \mathbf{v}_0 og variabelen \mathbf{v} . Endvidere oprettes matricen \mathbf{V} med kun én søjle; resten af \mathbf{V} vil blive klistret på, søjle for søjle, efterhånden som vi fremskriver.

```
M <- matrix(c(2.0, 0.7, 1.5, 0.4), 2)
v0 <- c(100,0)
v <- v0
V <- matrix(v0,2)
```

Nu bruger vi en lidt udvidet udgave af `for`-løkken fra før til selve fremskrivingerne:


```
for(t in 1:10) { v <- M %*% v ; V <- cbind(V,v) }
```

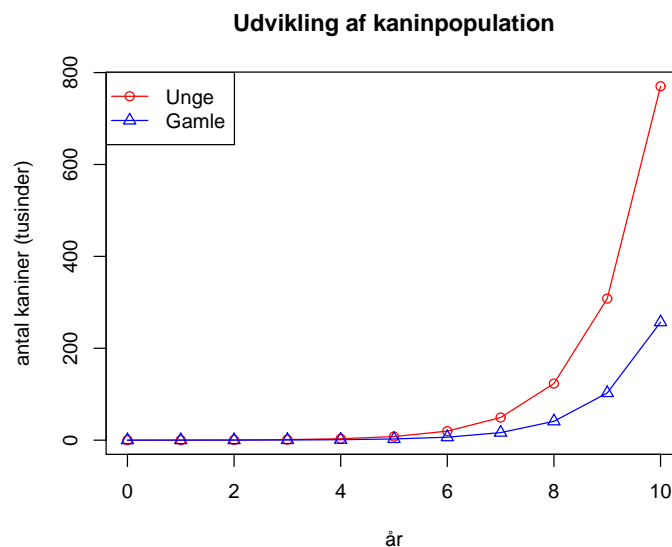
Løkken gennemløbes 10 gange og hver gang beregnes først den nye population med $v \leftarrow M \%*\% v$ og derefter klistres den på V som sidste søjle med $V \leftarrow \text{cbind}(V, v)$. De to tildelinger i løkke kroppen udføres i rækkefølge når de er adskilt med semikolon, se afsnit 17.2–17.3. Når løkken er færdig er v kaninpopulationen efter 10 år og V har fået tilføjet 10 søjler svarende til populationerne i hver af de 10 år. Vi kan nu vise resultatet:

```
> v
      [,1]
[1,] 770275.4
[2,] 256758.5
> V
      [,1] [,2] [,3]  [,4]  [,5]  [,6]  [,7]  [,8]
[1,] 100 200 505 1262.0 3155.05 7887.620 19719.051 49297.63
[2,] 0 70 168 420.7 1051.68 2629.207 6573.017 16432.54
      [,9] [,10] [,11]
[1,] 123244.07 308110.2 770275.4
[2,] 41081.36 102703.4 256758.5
```

Vi kan nu nemt udtage alle x 'erne henholdsvis y 'erne som to vektorer, for eksempel for at tegne en graf der viser udviklingen. Den første række af V er jo x_0, x_1, \dots, x_{10} og kan udtages med udtrykket $V[1,]$, og tilsvarende kan anden række udtages med $V[2,]$. Dermed kan vi få tegnet en graf som følger (antal kaniner deles med 1000 for at få pænere enheder på akserne):

```
plot(0:10, V[1,]/1000, type="o", ylim=c(0, max(V)/1000),
     col="red", xlab="år", ylab="antal kaniner (tusinder)",
     main="Udvikling af kaninpopulation")
points(0:10, V[2,]/1000, type="o", pch=2, col="blue")
legend("topleft", c("Unge", "Gamle"), pch=c(1,2), lty="solid",
      col=c("red", "blue"))
```

Dette giver grafen i figur 33. Eksemplet med kaninpopulationen bruges også i afsnit 18 og afsnit 19.4.2.

Figur 33: Graf fra beregning af en kaninpopulations udvikling.

17 Noget om udtryk i R

I de følgende afsnit vil blive gennemgået hvordan man kan anvende R på en mere avanceret måde, herunder hvordan man kan gøre det lettere for sig selv når man skal løse større opgaver. Men først er det nødvendigt at tage et nærmere kig på den helt basale struktur af R sproget. Forhåbentlig vil det give en dybere forståelse af hvordan de forskellige elementer i R spiller sammen og dermed også gøre det nemmere at finde årsagen når noget, man prøver, måske ikke helt virker som man havde tænkt sig.

17.1 Udtryk, værdier og sideeffekter

De grundlæggende byggesten i R sproget er *udtryk*. Alt man kan taste ind er udtryk og ethvert udtryk giver en *værdi* når det beregnes. Vi har set talrige eksempler på udtryk i det foregående, især regneudtryk og funktionskald, men også funktionsdefinitioner og binding af værdier til variable og sågar `for`-løkker er faktisk udtryk. Altså har hver eneste linje i eksemplerne på R sproget indtil nu været udtryk.

Ud over at et udtryk ved beregning giver en værdi kan beregningen (og dermed udtrykket) have en *sideeffekt*. En sideeffekt er noget der ændrer tilstanden af “verden” uden for udtrykket, for eksempel ved at binde en værdi til en variabel (hvilket har betydning for beregning af senere udtryk hvor variabelen indgår) eller ved at tegne en graf (hvilket ændrer indholdet af grafvinduet eller skriver grafen i en fil).

17.1.1 Tildelingsudtryk og “usynlige” værdier

En binding af en værdi til en variabel, såsom `x <- 2`, kaldes en *tildeling* og er et udtryk. Værdien af et tildelingsudtryk er variabelens nye værdi. Således kunne man bruge værdien direkte i en videre beregning, altså ved at have tildelingen som et deludtryk i et større udtryk. Dette kan dog absolut ikke anbefales, da det gør udtrykket meget svært at forstå. I en enkelt type udtryk kan det dog være i orden at bruge tildeling som et deludtryk, nemlig ved tildeling af samme værdi til flere variable:

```
> y <- x <- 2
```

Dette binder værdien 2 til både `x` og `y`.

Værdien af et tildelingsudtryk vises ikke i R Console. For eksempel giver nedenstående ikke noget direkte “svar” når det taster ind i R Console:

```
> x <- 2
```

At en tildeling vitterlig er et udtryk som alle andre og har en værdi kan man overbevise sig om ved at sætte en parentes rundt om den:

```
> (x <- 2)
[1] 2
```

Nu bliver værdien vist i R Console. Et tildelingsudtryk er et eksempel på et udtryk, hvis værdi er gjort “usynlig” i R Console (fordi man som hovedregel ikke er interesseret i at se den). Et andet eksempel på et udtryk med en usynlig værdi er en `for`-løkke, hvis værdi er værdien af den sidste evaluering af løkkens krop. Mange funktioner i R skjuler deres værdi på denne måde, nemlig de funktioner der ikke er funktioner i matematisk forstand men snarere er *procedurer* der “gør noget” og altså kaldes for deres sideeffekters skyld. Et eksempel er funktionen `plot`, der tegner en graf. Hvis vi gerne vil se værdien af et kald af `plot` kan vi lige som med en tildeling pakke udtrykket ind i en parentes:

```
> (plot(sin,0,6*pi))
NULL
```

Dette giver værdien `NULL` (som er en særlig værdi der betyder “ingenting”) og tegner samtidig en graf. Det er ikke kun funktioner som giver `NULL` der skjuler deres værdi. Funktionen `persp` (afsnit 21.1) giver

for eksempel en 4×4 matrix der kan bruges til at projicere 3D punkter ind i det tegnede koordinatsystem (se hjælpeteksten for `?persp` hvis dette har interesse).

17.2 Sekvenser af udtryk

Hidtil har (næsten) alle indtastninger i disse noter været af en form hvor én linje svarer til ét udtryk. Vi har således afsluttet alle udtryk med linjeskift. Man kan imidlertid afslutte et udtryk med semikolon (;) i stedet og dermed have flere udtryk på samme linje:

```
> 1+2; 2^5; sqrt(2)
[1] 3
[1] 32
[1] 1.414214
```

Dette svarer fuldstændig til at indtaste de tre regneudtryk på hver sin linje; R viser de tre resultater. Man kan altid afslutte et udtryk med et semikolon, uanset om det også står sidst på linjen, så nedenstående er for eksempel også en lovlig indtastning:

```
> 1+2;
[1] 3
```

17.2.1 Åbne og lukkede udtryk

Semikolon og linjeskift er en lille smule forskellige i den måde, de afslutter et udtryk på. Et semikolon afslutter *altid* et udtryk, og udtrykket før et semikolon skal derfor altid være “lukket”, dvs. det skal være et komplet udtryk. Hvis et udtryk foran et semikolon er “åbent” (uafsluttet) er det en fejl (for eksempel hvis man har glemt en slutparentes). Et linjeskift afslutter derimod kun et udtryk hvis udtrykket *er* lukket. Hvis udtrykket er åbent ved slutningen af linjen fortsætter udtrykket simpelthen på næste linje. Ved indtastning i R Console skifter prompten fra `>` til `+` hvis linjen fortsætter et åbent udtryk fra den foregående linje. Et eksempel, hvor udtrykket $(1+2-3)$ deles over to linjer:

```
> (1+2
+ -3)
[1] 0
```

Et andet eksempel på deling af samme udtryk:

```
> 1+2-
+ 3
[1] 0
```

I begge tilfælde er udtrykket åbent efter første linje. I første eksempel er det åbent fordi parenteser ikke er afsluttet, i andet eksempel fordi der er nødt til at følge en operand efter minustegnet.

17.3 Blokudtryk

Man kan samle en sekvens af udtryk i en *blok* ved at omslutte den med krølleparenteser (`{}`) og (`}`):

```
> { 1+2; 2^5; sqrt(2) }
[1] 1.414214
```

Som det ses er værdien af sådan et *blokudtryk* simpelthen værdien af sidste udtryk. I ovenstående beregnes alle de tre udtryk, men værdierne af de to første udtryk smides væk, hvorfor det lige i dette eksempel er meningsløst overhovedet at have dem med. Det giver imidlertid mening at have flere udtryk i en blok hvis de (eventuelt på nær det sidste) har sideeffekter som for eksempel at binde værdier til variable eller tegne grafer:

```
> { x<-2; y<-3; x+y }
[1] 5
> x
[1] 2
```

Dette tildeler værdier til x og y og giver endelig en værdi hvor de to variable indgår i beregningen. Bemærk at de to variable har deres nye værdier (2 og 3) også bagefter, uden for blokken.

At samle en sekvens af udtryk til et enkelt blokudtryk på denne måde benyttede vi os af allerede i for-løkke eksemplerne i afsnit 15.2 og 16.9. Vi har i det hele taget konsekvent angivet for-løkkers kroppe som blokudtryk, også selv om blokken kun indeholdt et enkelt udtryk og de krøllede parenteser derfor kunne have været udeladt. Det samme har vi gjort med funktionskroppe. Der er to grunde til dette: For det første giver konsekvent brug af blokudtryk rent typografisk en god markering af, hvad der er "kroppen" af løkken eller funktionen. For det andet fanger den konsekvente brug af blokudtryk nogle typer fejl som fx glemte slutparenteser.

En blok kan lige som andre udtryk fortsættes over flere linjer. For eksempel:

```
> { x<-2
+   y<-3
+   x+y }
[1] 5
```

Bemærk at de første to linjeskift afslutter de to tildelingsudtryk men ikke selve blokken, der jo skal afsluttes af med højre krølleparentes ($\}$). Dermed kan semikolonerne mellem udtrykkene udelades. Eller sagt på en anden måde: et lukket (del)udtryk afsluttes af et linjeskift, også inden i en blok⁹.

17.4 Funktionsdefinitioner er også udtryk

En funktionsdefinition `function(...)` `{...}` er et udtryk hvis værdi er en funktion. Vi har hidtil kun set eksempler på definition af *navngivne funktioner*, hvor funktionen bindes til en variabel og derefter bruges ved navn. Nogle gange hvor vi kun bruger en funktion en enkelt gang, for eksempel for at tegne en kurve i en graf, kunne vi ligeså godt have anvendt funktionen uden at navngive den (som *anonym funktion*):

```
plot(function(x) { x^3 - 5*x^2 }, -2, 8)
```

Ovenstående tegner en graf for $y = x^3 - 5x^2$ for $x \in [-2, 8]$.

Hidtil har vi for læselighedens skyld konsekvent angivet kroppen af en funktion som et blokudtryk, dvs. i en krølle-parentes. En funktionskrop kan imidlertid være et vilkårligt udtryk, og således er alle nedenstående definitioner ækvivalente:

```
f <- function(x) x^3 - 5*x^2
f <- function(x) ( x^3 - 5*x^2 )
f <- function(x) { x^3 - 5*x^2 }
```

17.5 Kommentarer

Man kan angive kommentarer i sin R kode for at gøre den lettere at læse og forstå. Alt hvad der følger efter et #-tegn på en linje er en kommentar og ignoreres af R. For eksempel:

```
> 1:40 # giver mig tallene fra 1 til 40
[1] 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22
[23] 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40
> # Denne linje er kun en kommentar.
```

⁹ Det gælder dog ikke if-udtryk hvis de efterfølges af `else`, se afsnit 19.2.

18 Fra scripts til funktioner

Når den samme type beregning skal udføres mange gange, eller man for eksempel skal lave mange beslægtede grafer, kan man gøre det ved i R Editor at kopiere det “script” (de linjer R-kode) som udfører én udgave af beregningen og så lave de nødvendige ændringer for at det skal udføre en anden (og tredje, fjerde, ...) udgave af beregningen. Dermed får man et stort script sammensat af mange små næsten identiske scripts. Man kan imidlertid gøre det lettere og mere overskueligt for sig selv ved i stedet at definere en funktion med det grundlæggende script der udfører én beregning og så kalde den funktion hver gang, man har brug for beregningen. Dermed bliver hvad der ellers ville være et stort uoverskueligt script reduceret til én funktionsdefinition og et antal linjer med kald af funktionen.

Oftede vil man arbejde på den måde at man i første omgang løser én udgave af problemet med helt konkrete tal og derefter med udgangspunkt i det R-script, man har skrevet, skriver en funktion der løser problemet “smartere”. De konkrete tal, man brugte i første omgang, ændrer man til *parametre* således at man kan variere dem når man kalder funktionen. At indkapsle beregningen i en funktion gør således at man kan *parametrisere* sin kode så den kan bruges til at løse mange forskellige udgaver af problemet.

Som eksempel på en beregning man med fordel kan indkapsle i en funktion vil vi bruge fremskrivning med lineær afbildning som blev udviklet for en model for kaninpopulation i afsnit 16.9. Her endte vi med at skulle igennem følgende trin for at definere modellen, fremskrive 20 år og opsamle resultaterne i en matrix *V* hvor hver søjle indeholder den fremskrevne population for et givet år:

```
M <- matrix(c(2.0, 0.7, 1.5, 0.4), 2)
v0 <- c(100,0)
v <- v0
V <- matrix(v0,2)
for(t in 1:20) { v <- M %*% v ; V <- cbind(V,v) }
```

Hvis vi nu vil ændre matricen *M*, startpopulationen *v0* eller antallet af år er vi nødt til at gentage linjerne (med nogle få ændringer). Hvis vi arbejder fornuftigt og har linjerne i et R Editor vindue hvor vi laver ændringerne og så kopierer de rettede linjer derfra til R Console er det måske overkommeligt, men det bliver alligevel let uoverskueligt når vores “script” i R Editor vokser og vokser.

En bedre løsning er at indkapsle selve fremskrivningen i en funktion. De tre ting, der varierer, (*M*, *v0* og antal år) gør vi til *parametre* i funktionen. I R Editor skriver vi:

```
fremskriv <- function(M, v0, antal.trin) {
  v <- v0
  V <- matrix(v0,2)
  for(t in 1:antal.trin) { v <- M %*% v ; V <- cbind(V,v) }
  V
}
```

Alt dette kopieres så over i R Console på én gang og dermed er funktionen *fremskriv* defineret.

Funktionskroppen ovenfor afviger på tre punkter fra de oprindelige indtastninger:

1. De to første linjer fra de oprindelige indtastninger, nemlig definitionerne af *M* og *v0*, er ikke taget med. *M* og *v0* er jo netop gjort til parametre i funktionen så vi kan udføre fremskrivning med forskellige matricer og startpopulationer, så det er når vi *anvender* funktionen at vi skal angive en konkret matrix og en konkret startpopulation.
2. Tilsvarende er sekvensen `1:20` i `for`-løkken blevet ændret til `1:antal.trin`, hvor `antal.trin` er en parameter i funktionen. Dermed kan vi fremskrive et forskelligt antal trin alt efter hvilken værdi vi angiver når vi bruger funktionen.
3. Endelig er der kommet en ny linje til, nemlig sidste linje der bare er udtrykket *v*. Hvad skal det nu til for? Jo, når vi kalder funktionen er det jo for at få beregnet en resultatmatrix *V* og denne matrix

er den værdi, vi forventer at “få ud af” funktionen, dvs. funktionens *returværdi*.

En funktion returnerer den værdi som fås ved at evaluere funktionskroppen med de givne parameterværdier. Funktionskroppen i `fremskriv` er et blokudtryk, og som beskrevet i afsnit 17.3 er værdien af et blokudtryk værdien af det sidste udtryk i blokken. Så for at få en bestemt værdi ud af funktionen skal et udtryk, der beregner værdien, altså stå som det allersidste udtryk (her: sidste linje) i blokken. Her er det den opbyggede matrix V vi vil have ud, så det sidste udtryk skal simpelthen være V .

Den oprindelige fremskrivning kan vi så lave som følger:

```
M <- matrix(c(2.0, 0.7, 1.5, 0.4), 2)
v0 <- c(100,0)
V1 <- fremskriv(M, v0, 20)
```

De to første linjer er de samme som i de oprindelige indtastninger, mens selve fremskrivningen nu forgår ved at kalde `fremskriv`.

Bemærk, at vi i sidste indtastningslinje ovenfor gemmer værdien fra kaldet af `fremskriv` i en variabel `V1` da vi ellers bare ville få resultatet vist i R Console uden at kunne bruge det i videre beregninger. Den matrix V , der opbygges inden i funktionen `fremskriv`, kendes *ikke* uden for funktionen. Det var derfor, vi var nødt til at gøre V til returværdi for funktionen for “at få resultatet ud”. Variable, der tildeles en værdi i en funktionskrop, er *lokale variable* i funktionen. Lokale variable kendes *ikke* uden for den funktion, de er defineret i, og tildeling til dem ændrer *ikke* ved eventuelle ikke-lokale variable, der måtte hedde det samme. Så hvis man ønsker at få et resultat ud af en funktion *skal* det ske som funktionens returværdi.

At først definere en funktion til fremskrivning og derefter kalde den for at lave en enkelt fremskrivning er selvfølgelig umiddelbart ikke lettere end før, men fordelene kommer hvis vi fx skal lave fremskrivningen over 10 år for tre forskellige startpopulationer:

```
M <- matrix(c(2.0, 0.7, 1.5, 0.4), 2)
V1 <- fremskriv(M, c(100,0), 10)
V2 <- fremskriv(M, c(50,50), 10)
V3 <- fremskriv(M, c(0,100), 10)
```

Vi har nu de tre forskellige resultater som `V1`, `V2` og `V3`. Hvis vi nu vil lave tre grafer, én for hver populations udvikling, kan vi igen med fordel definere en funktion der laver denne type graf og så blot kalde funktionen for hver population. Funktionen `plot.udvikling` nedenfor gør netop dette:

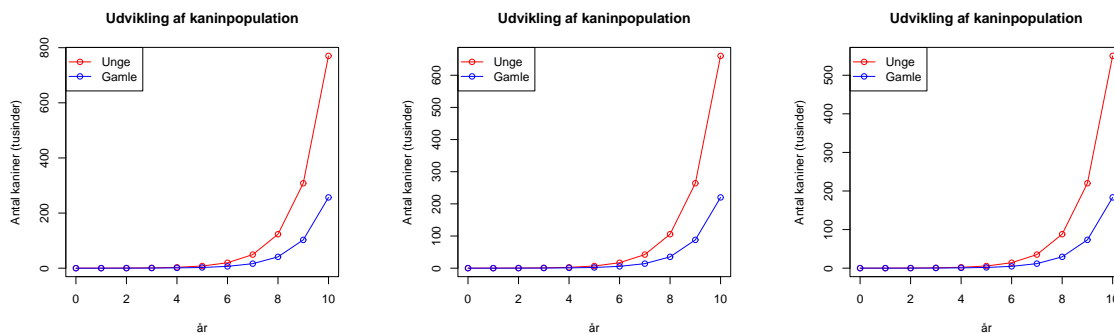
```
plot.udvikling <- function(V) {
  årnumre <- 0:(ncol(V)-1)
  plot(årnumre, V[1,]/1000, type="o", col="red",
       main="Udvikling af kaninpopulation", xlab="år",
       ylab="Antal kaniner (tusinder)")
  points(årnumre, V[2,]/1000, type="o", col="blue")
  legend("topleft", c("Unge", "Gamle"),
        lty="solid", pch=1, col=c("red", "blue"))
}
```

Her er populationsmatricen V eneste parameter. I modsætning til `fremskriv` har funktionen ikke nogen decideret returværdi – der skal bare tegnes en graf. Brug af denne funktion:

```
plot.udvikling(V1)
plot.udvikling(V2)
plot.udvikling(V3)
```

Dette producerer de tre grafer vist i figur 34.

Det kan nu være vi vil lave en graf der *sammenligner* udviklingen i de tre populationer `V1`, `V2` og `V3` i forhold til hinanden ved at vise den procentvise andel af unge kaniner i populationerne i samme graf.

Figur 34: Tre grafer produceret med `plot.udvikling` funktionen. Eneste forskel for de tre startpopulationer (efter de første få år) viser sig at være en skalering af antallet af kaniner, grafisk kun synligt på de forskellige enheder på andenakserne.

En vektor med den procentvise andel af unge kaniner i en population V over alle år kan beregnes som $100 \cdot V[1,] / (V[1,] + V[2,])$. For at undgå fejl når vi skal lave denne beregning for såvel $V1$ som $V2$ og $V3$ definerer vi en funktion til formålet:

```
pct.unge <- function(V) { 100*V[1,]/(V[1,]+V[2,]) }
```

Herefter kan vi lave grafen:

```
plot(0:10, pct.unge(V1), type="o", col="red", ylim=c(0,100),
     main="Udvikling af kaninpopulationer", xlab="år",
     ylab="Andel af unge i procent")
points(0:10, pct.unge(V2), type="o", col="blue")
points(0:10, pct.unge(V3), type="o", col="green")
```

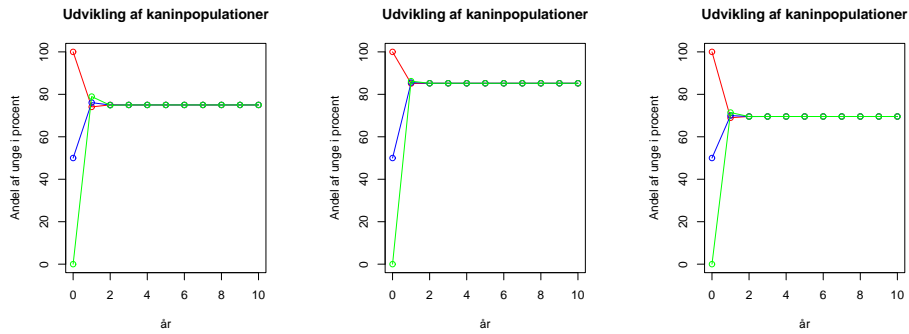
Hvis vi skulle lave mange af den type grafer, for eksempel for forskellige matricer M , kunne vi med fordel lave en funktion der klarer både fremskrivninger og plot:

```
kaningraf <- function(M, antal.trin) {
  V1 <- fremskriv(M, c(100,0), antal.trin)
  V2 <- fremskriv(M, c(50,50), antal.trin)
  V3 <- fremskriv(M, c(0,100), antal.trin)
  plot(0:antal.trin, pct.unge(V1), type="o", col="red", ylim=c(0,100),
       main="Udvikling af kaninpopulationer", xlab="år",
       ylab="Andel af unge i procent")
  points(0:antal.trin, pct.unge(V2), type="o", col="blue")
  points(0:antal.trin, pct.unge(V3), type="o", col="green")
}
```

Her er matricen M og antal trin (år) parametre. Ligesom `plot.udvikling` har funktionen ikke nogen decideret returnværdi – der skal bare tegnes en graf. Brug af denne funktion:

```
M1 <- matrix(c(2.0, 0.7, 1.5, 0.4), 2)
kaningraf(M1, 10)
M2 <- matrix(c(4.0, 0.7, 2.5, 0.4), 2)
kaningraf(M2, 10)
M3 <- matrix(c(2.0, 0.9, 1.5, 0.6), 2)
kaningraf(M3, 10)
```

Dette producerer de tre grafer vist i figur 35.

Figur 35: Tre grafer produceret med `kaningraf` funktionen. Et konstant forhold mellem antal unge og gamle uanset startpopulation nås meget hurtigt for alle de tre modeller.

19 Logiske udtryk, `if` og `while`

I dette afsnit vil blive gennemgået hvordan man med *logiske udtryk* kan udtrykke betingelser og dermed får R til at “reagere” forskelligt afhængigt af om en betingelse er opfyldt eller ej. Man kan også med logiske udtryk nemt udtage netop de observationer fra et datasæt som opfylder bestemte betingelser.

19.1 Logiske udtryk

Logiske udtryk er udtryk der som resultat har en sandhedsværdi (altså sandt eller falsk; i R TRUE eller FALSE). Eksempler:

```
> x <- 3
> x > 5
[1] FALSE
> x < 5
[1] TRUE
```

“Mindre” end (`<`) og “større end” (`>`) er eksempler på *sammenligningsoperatører*; de sammenligner to værdier og giver TRUE eller FALSE. Figur 36 giver en oversigt over sammenligningsoperatørerne i R.

Operator i R	Matematik	Betydning
$udtryk_1 == udtryk_2$	$udtryk_1 = udtryk_2$	$udtryk_1$ lig med $udtryk_2$
$udtryk_1 != udtryk_2$	$udtryk_1 \neq udtryk_2$	$udtryk_1$ forskellig fra $udtryk_2$
$udtryk_1 < udtryk_2$	$udtryk_1 < udtryk_2$	$udtryk_1$ mindre end $udtryk_2$
$udtryk_1 > udtryk_2$	$udtryk_1 > udtryk_2$	$udtryk_1$ større end $udtryk_2$
$udtryk_1 <= udtryk_2$	$udtryk_1 \leq udtryk_2$	$udtryk_1$ mindre end eller lig $udtryk_2$
$udtryk_1 >= udtryk_2$	$udtryk_1 \geq udtryk_2$	$udtryk_1$ større end eller lig $udtryk_2$

Figur 36: Sammenligningsoperatører i R.

Faktisk virker sammenligningsoperatører lige som de aritmetiske operatører på vektorer af værdier, med den sædvanlige genbrugsregel hvis vektoren på den ene side er kortere end på den anden:

```
> x <- 1:10
> x > 5
[1] FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE TRUE TRUE TRUE TRUE TRUE
> x == 3
[1] FALSE FALSE TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE
```


Operator i R	Matematik	Betydning
<code>! udtryk</code>	$\neg udtryk$	negation; "ikke <i>udtryk</i> "
<code>udtryk₁ & udtryk₂</code>	$udtryk_1 \wedge udtryk_2$	<i>udtryk₁</i> og <i>udtryk₂</i>
<code>udtryk₁ udtryk₂</code>	$udtryk_1 \vee udtryk_2$	<i>udtryk₁</i> eller <i>udtryk₂</i>
<code>udtryk₁ && udtryk₂</code>		<i>udtryk₁</i> og <i>udtryk₂</i> , kun første element (se tekst)
<code>udtryk₁ udtryk₂</code>		<i>udtryk₁</i> eller <i>udtryk₂</i> , kun første element (se tekst)

Figur 37: Logiske operatører.

En vektor af sandhedsværdier kan bruges til indeksering af en vektor. Det giver en ny vektor (eller matrix) med de elementer fra den indekserede vektor, hvor de tilsvarende pladser i indeksevenektoren har værdien TRUE. Dette kan vi bruge sammen med logiske udtryk for at udtage elementer fra en vektor hvorom der gælder noget bestemt:

```
> x[x>6]
[1] 7 8 9 10
```

Hvis vi ikke er interesserede i hvilke specifikke elementer fra *x* der er større end 6 men bare vil vide *hvor mange* af tallene i *x* der er større end 6 kan vi bruge `sum`:

```
> sum(x>6)
[1] 4
```

Dette virker fordi `sum` "regner" med sandhedsværdier og tæller hvert TRUE som tallet 1 og hvert FALSE som nul. Så ovenstående fortæller at i vektoren af sandhedsværdier som er resultatet af `x>6` er 4 af elementerne TRUE (og resten FALSE).

Logiske udtryk kan kombineres med *logiske operatører*; se figur 37. Eksempler:

```
> x > 2 & x < 9
[1] FALSE FALSE TRUE TRUE TRUE TRUE TRUE TRUE FALSE FALSE
> !(x > 2 & x < 9)
[1] TRUE TRUE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE FALSE TRUE TRUE
> x <= 3 | x >= 7
[1] TRUE TRUE TRUE FALSE FALSE FALSE TRUE TRUE TRUE TRUE
> x[!(x>2 & x<9) | x==5]
[1] 1 2 5 9 10
```

De to operatører `&&` og `||` adskiller sig fra operatørerne `&` og `|` ved at de for vektorer af logiske værdier altid kun kigger på det første element og altid kun giver en enkelt sandhedsværdi som svar. For eksempel, med *x* defineret som tallene fra 1 til 10 som ovenfor:

```
> x > 2 && x < 9
[1] FALSE
> x <= 3 || x >= 7
[1] TRUE
```

Svarene gælder det første element i *x*, dvs. tallet 1.

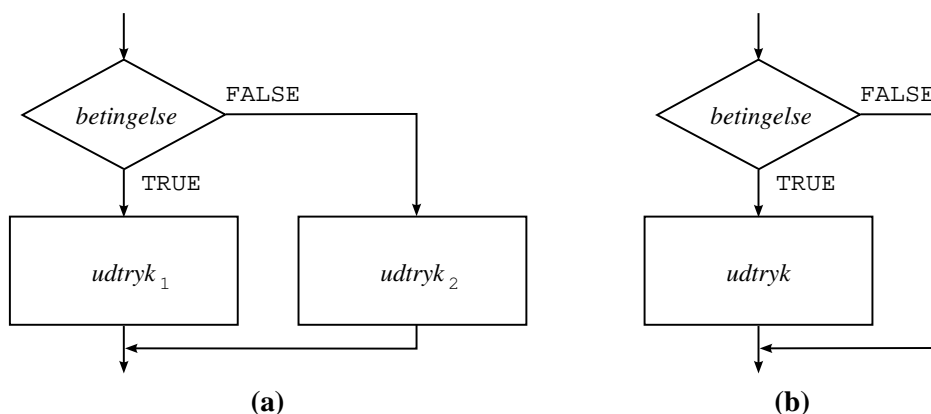
Derudover er der den forskel at `&&` og `||` ikke evaluerer deres anden operand hvis det samlede udtryks sandhedsværdi kan afgøres alene ud fra den første operand; fx hvis deludtrykket *udtryk₁* er sandt i udtrykket *udtryk₁ || udtryk₂* så evalueres deludtrykket *udtryk₂* slet ikke. Dette kan have betydning hvis evalueringen af anden operand enten har en sideeffekt eller vil give en fejl. Dobbeltoperatørerne `&&` og `||` anvendes oftest sammen med `if ... else` udtryk som omtales i afsnit 19.2.

19.2 Betingede udtryk: if ... else

Et if ... else udtryk har følgende form:

```
if ( betingelse ) udtryk1 else udtryk2
```

Effekt: Udtrykket *betingelse* evalueres.¹⁰ Hvis det giver TRUE evalueres *udtryk₁* (kaldet if-grenen), ellers evalueres *udtryk₂* (kaldet else-grenen). Værdien af det samlede if ... else udtryk er værdien af den af de to grene, der evalueres. Figur 38 (a) er et flowdiagram, der viser princippet.

Figur 38: Principper for (a) if ... else udtryk og (b) if udtryk. Beregningen af udtrykkene følger pilene, startende fra oven, og flowdiagrammerne læses på samme måde ved at følge pilene rundt.

Eksempler:

```
> x <- 5
> if (x<2) 2 else x
[1] 5
> if (x>2) 2 else x
[1] 2
```

Man kan udelade else-grenen, så har man et if udtryk (figur 38 (b)):

```
> if (x<2) 2
> if (x>2) 2
[1] 2
```

Man skal derfor passe på hvis man (uden for en blok) deler et if ... else udtryk over flere linjer, idet udtrykket uden else i sig selv er et gyldigt lukket udtryk:

```
> if (x<2) 2
> else x
Error: syntax error in "else"
> if (x<2) 2 else
+ x
[1] 5
```

Det er ofte en god idé at lade de to grenudtryk være blokke i stedet for simple udtryk, så skal man bare være sikker på at have else på samme linje som den afsluttende krøllede parentes fra if-grenens blok:

¹⁰ Hvis betingelsen i et if eller if ... else udtryk giver en vektor af sandhedsværdier bruges kun det første element i vektoren. Hvis der er brug for en konstruktion der virker på vektorer af sandhedsværdier skal man bruge funktionen ifelse beskrevet i afsnit 19.3.

```
> if (x<2) {  
+ 2  
+ } else {  
+ x  
+ }  
[1] 5
```

Bemærk at ovenstående kun gælder uden for blokke. Inden i en blok afslutter linjeskift *ikke* et `if`-udtryk hvis der følger en `else`-gren umiddelbart efter:

```
> { if (x<2) 2  
+ else x }  
[1] 5
```

19.2.1 Rekursion

En vigtig anvendelse af `if ... else` udtryk er til at skrive *rekursive funktioner*. Rekursiv problemløsning er en “del og hersk” strategi. “Del og hersk” går ud på at opdele et stort problem i mindre delproblemer, løse de mindre delproblemer og kombinere løsningerne herfra til en løsning på det oprindelige, store problem. *Rekursion* kan benyttes når de mindre delproblemer er af samme slags som det overordnede problem. For at kunne løse et problem rekursivt skal vi bruge to “opskrifter”:

1. En opskrift på hvordan den mest simple “grundudgave” af problemet kan løses direkte.
2. En opskrift på hvordan en større udgave af problemet i det generelle tilfælde kan reduceres til en eller flere mindre udgaver af problemet, hver især tættere på grundudgaven, og hvordan løsningerne fra disse kan sættes sammen til en løsning på det større problem.

Som eksempel der intet har med R at gøre kan man opstille en rekursiv strategi til at finde ud af hvem ud af en given gruppe mennesker, der er bedst til at spille tennis. Vi deler op i et grundtilfælde og det generelle tilfælde som følger:

1. Grundtilfældet er når der kun er én person i gruppen. Denne person er da trivielt den bedste i gruppen til at spille tennis.
2. Hvis der er mere end én person, opdeles gruppen i to mindre grupper, A og B. Vi lader så den person fra gruppe A, der er bedst til tennis, spille en kamp mod den person fra gruppe B, der er bedst til tennis. Vinderen af kampen vil være den person der er bedst til tennis ud af hele den oprindelige gruppe.

Uanset antallet af personer i gruppen vil vi kunne anvende et af tilfældene 1 eller 2 ovenfor. “Del og hersk” princippet og rekursionen kommer ind i tilfælde 2 når vi skal finde den person fra gruppe A henholdsvis den person fra gruppe B der er bedst til tennis. Da antallet af personer i såvel gruppe A som gruppe B er mindre end antallet i den oprindelige gruppe har vi reduceret problemet til to delproblemer af mindre omfang end det oprindelige problem, som begge kan løses efter opskrifterne ovenfor. Da vi ved videre opdeling af grupperne i tilfælde 2 altid til sidst vil nå ned til grundtilfældet med grupper á én person er vi sikret at strategien vil finde en løsning. Så cup-systemet (som det foregående faktisk er en beskrivelse af) kan altså betragtes som en rekursiv løsning af problemet at finde den bedste spiller eller det bedste hold i en sportsturnering.

Hvor kommer så anvendelsen af `if ... else` udtryk ind i dette? Som vi skal se i det følgende eksempel kommer de ind når vi i en rekursiv defineret funktion i R skal skelne mellem grundtilfældet og det generelle tilfælde.

19.2.2 Eksempel: Fakultetsfunktionen

Som eksempel på anvendelse af et `if ... else` udtryk i en rekursiv funktion vil vi implementere fakultetsfunktionen $x!$, defineret for naturlige tal x som

$$x! = \begin{cases} 1, & \text{hvis } x = 1 \text{ (grundtilfældet),} \\ x \cdot (x - 1)! & \text{ellers (generelt tilfælde).} \end{cases}$$

Bemærk at definitionen er *rekursiv*: $x!$ er defineret ved hjælp af $(x - 1)!$, så fakultetsfunktionen er defineret ved hjælp af sig selv. Vi følger definitionen nøje og implementerer funktionen `fak` rekursivt:

```
> fak <- function(x) { if (x==1) 1 else x*fak(x-1) }
> fak(4)
[1] 24
```

Forgreningen i grundtilfældet $x = 1$ og det generelle tilfælde $x > 1$ implementerede vi altså med et `if ... else` udtryk.

For til fulde at forstå hvordan en rekursiv funktion virker kan man med fordel *håndkøre* den for en passende lille værdi af argumentet/argumenterne (for at få et lille antal rekursive kald). Håndkørsel vil sige at bruge blyant og papir og "lege R" ved at skrive beregningerne ud i hånden. Håndkørsel af `fak(4)` kan se således ud:

Håndkørsel:

```
fak(4) =          x = 4 ≠ 1, dvs. else-grenen vælges:
4*fak(3) =        x = 3 ≠ 1, dvs. else-grenen vælges igen:
4*3*fak(2) =      x = 2 ≠ 1, dvs. else-grenen vælges igen:
4*3*2*fak(1) =    x = 1, dvs. if-grenen vælges:
4*3*2*1 =          herfra skal der bare ganges ud:
24
```

Lige som med løkker kan det nogle gange være en fordel at sætte `print`-kald ind i en rekursiv funktion for at finde fejl eller bare forstå hvad der foregår. Her er fakultetsfunktionen igen, denne gang med `print` af x og af hvilken gren, der vælges:

```
fak <- function(x) {
  print(x)
  if (x==1) {
    print("if-gren valgt")
    1
  } else {
    print("else-gren valgt")
    x*fak(x-1)
  }
}
```

Bemærk at det kræver lidt omtanke at placere `print`-kald i en funktion som denne: kaldene skal stå *før* de udtryk, der beregner selve funktionsværdien (da værdien af en blok er værdien af det *sidste* udtryk i blokken). Nu får vi en masse at vide når vi skriver `fak(4)`:

```

> fak(4)
[1] 4
[1] "else-gren valgt"
[1] 3
[1] "else-gren valgt"
[1] 2
[1] "else-gren valgt"
[1] 1
[1] "if-gren valgt"
[1] 24

```

Det sidste 24 kommer ikke fra `print` men er resultatet fra funktionen, der vises som sædvanligt.

For en god ordens skyld skal nævnes at R allerede har en indbygget faktultetsfunktion: den hedder `factorial`.

19.2.3 Eksempel: Funktion der giver Fibonacci-tal

Som eksempel på ikke-rekursiv¹¹ anvendelse af `if` udtryk vil vi konstruere en funktion der kan give os Fibonacci-tal nummer n for heltal $n \geq 1$. Til beregningen vil vi benyttes os af fremgangsmåden fra afsnit 15.3 hvor vi beregnede Fibonacci-tal ved hjælp af en `for`-løkke; dér er det også forklaret hvad Fibonacci-tal overhovedet er.

For at funktionen skal svare i brugen til de indbyggede R-funktioner skal den også kunne bruges når n er en vektor, dvs. at for eksempel `fibonacci(c(1, 5, 7))` skal give en vektor med det første, femte og syvende Fibonacci-tal.

Her er så en R-funktion `fibonacci`, der for heltal $n \geq 1$ giver Fibonacci-tal nummer n (linjenumrene er ikke en del af funktionen men blot med for at lette beskrivelsen):

```

1 fibonacci <- function(n) { # Fibonacci-tal for n>0.
2   max.n <- max(n)         # Hvor mange fibonacci-tal skal bruges?
3   fib <- rep(1, max.n)    # Lav en vektor med plads til max.n tal.
4   if ( max.n > 2 ) {
5     for ( i in 3:max.n ) {
6       fib[i] <- fib[i-1] + fib[i-2] # Udregn Fibonacci-tal nummer i.
7     }
8   }
9   fib[n]                 # Returner de(t) n'te Fibonacci-tal.
10 }

```

Princippet i funktionen er at udregne Fibonacci-tallene fra nummer 1 og op til de(t) største Fibonacci-tal, der skal beregnes. Undervejs skal Fibonacci-tallene gemmes i en vektor `fib` således at `fib[1]` er Fibonacci-tal nummer 1, `fib[2]` er Fibonacci-tal nummer 2, og så videre. Resultatet af funktionskaldet er så `fib[n]`, som giver elementerne fra de(n) plads(er) i `fib` der svarer til numrene i n .

Virkemåden i detaljer: Nummeret på det største Fibonacci-tal, der skal beregnes, findes i **linje 2** som `max(n)`, dvs. det største tal i vektoren n (husk at et tal i R repræsenteres som en vektor med ét element, så dette virker også hvis n bare er et enkelt tal). Dette største tal gemmes i variabelen `max.n`. Vektoren `fib` oprettes i **linje 3** med `max.n` pladser, alle sat til 1. Da Fibonacci-tal nummer 1 og 2 begge er 1 er `fib[1]` og `fib[2]` hermed allerede korrekte. Kun hvis Fibonacci-tal nummer 3 eller højere skal udregnes udføres `for`-løkken i **linje 5–7** for at beregne tallene. Det er `if`-udtrykket i **linje 4** som sørger for at løkken ikke udføres ellers (dette ville nemlig give fejl). Løkketroppen i **linje 6** udføres for hvert tal i mellem 3 og `max.n` og beregner `fib[i]` som summen af de to foregående tal i `fib`. Efter løkken indeholder `fib` de første `max.n` Fibonacci-tal. I **linje 9** udtages de(n) ønskede værdi(er) fra `fib` med

¹¹ For en rekursiv Fibonacci-funktion se opgave 41 delopgave (2).

indekseringen `fib[n]` (jvf. afsnit 14.2). Dette sidste udtryk i funktionens krop specificerer funktionens *returværdi*, dvs. den værdi man “får ud” når man anvender funktionen — se afsnit 18 for en nærmere forklaring.

Eksempler på brug:

```
> fibonacci(6)
[1] 8
> fibonacci(1:10)
[1] 1 1 2 3 5 8 13 21 34 55
```

Ovenstående beregner først det sjette Fibonacci-tal og derefter de 10 første Fibonacci-tal.

19.3 Betingede udtryk: `ifelse`

Et `if ... else` udtryk som beskrevet i det foregående er beregnet til at operere på kun en enkelt sandhedsværdi i betingelsen. Hvis betingelsen giver en vektor med mere end én sandhedsværdi vil kun det første element blive brugt og R vil ydermere give en advarsel. Dette betyder at funktionen `fak` fra afsnit 19.2.2 i modsætning til R's indbyggede funktioner *ikke* virker på en vektor med mere end ét tal: Dels vil der blive genereret en masse advarsler fordi betingelsen (`x==1`) giver et vektorresultat når `x` er en vektor, dels vil det alene være det første tal i argumentvektoren der vil komme til at styre antallet af multiplikationer. Det betyder at `fak(1:10)` simpelthen giver tallet 1, og `fak(c(3,4))` giver vektoren `c(6,12)`, hvilket kun er korrekt i første element.

For at lave en implementation af faktorieltfunktionen der virker på vektorer af tal lige som R's interne funktioner kan man i stedet benytte funktionen `ifelse`. Det er en funktion der tager tre (vektor) argumenter:

```
ifelse(v1, v2, v3)
```

Det første argument `v1` skal være vektor af logiske værdier og det andet og tredje to vektorer af samme længde som `v1` (omend den sædvanlige genbrugsregel gælder hvis den ene er for kort). Resultatet er en vektor af samme længde som `v1` sammensat af elementer fra `v2` og `v3` således at hvor `v1` er TRUE tages elementer fra `v2` og hvor `v1` er FALSE tages elementer fra `v3`. Eksempel:

```
> x <- 1:10
> x
[1] 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
> 10-x
[1] 9 8 7 6 5 4 3 2 1 0
> ifelse(x>5, x, 10-x)
[1] 9 8 7 6 5 6 7 8 9 10
```

Hvis betingelsen `v1` er TRUE i alle elementer evalueres `v3` slet ikke. Tilsvarende vil `v2` ikke blive evalueret hvis `v1` er FALSE i alle elementer. Kun hvis `v1` har en blanding af sande og falske elementer evalueres både `v2` og `v3`.

Vi kan nu implementere `fak` på en bedre måde:

```
> fak <- function(x) { ifelse(x<=1, 1, x*fak(x-1)) }
> fak(1:5)
[1] 1 2 6 24 120
```

Bemærk at vi her brugte betingelsen `x<=1` i stedet for betingelsen `x==1`. Dette er fordi at på et tidspunkt i evalueringen vil der være nogle af elementerne i argumentvektoren `x-1` i det rekursive kald af `fak` der bliver mindre end 1. For eksempel når R evaluerer `fak(1:5)` resulterer det reelt i følgende kald af `fak`:

```
fak(c(1,2,3,4,5))
fak(c(0,1,2,3,4))
fak(c(-1,0,1,2,3))
```

```
fak(c(-2,-1,0,1,2))
fak(c(-3,-2,-1,0,1))
```

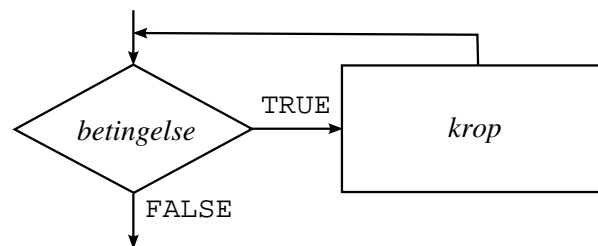
Med betingelsen $x=1$ ville dette fortsætte i det uendelige (eller rettere: indtil computerens hukommelse var fyldt) idet der altid vil være mindst ét element i argumentvektoren der er forskelligt fra 1. Med betingelsen $x<=1$ derimod vil på et tidspunkt alle elementerne i argumentvektoren opfylde betingelsen og dermed stopper de rekursive kald af `fak`, idet det første argument til `ifelse` så bliver TRUE i alle elementer.

19.4 while-løkker

I afsnit 15 beskrev vi iteration over elementerne i en vektor med `for`-løkker. `For`-løkker er nemme at bruge når noget skal gentages et bestemt antal gange, man kender på forhånd. En mere generel form for løkke er `while`-løkken. Den kan bruges til at foretage samme operation gentagne gange så længe en given betingelse er opfyldt – dvs. antallet af gentagelser behøver ikke at være kendt på forhånd. Et `while` udtryk har følgende form:

```
while ( betingelse ) krop
```

Effekt: Udtrykket *betingelse* evalueres. Hvis det giver TRUE evalueres udtrykket *krop* (kaldet løkke kroppen). Dette gentages, så længe *betingelse* giver TRUE. Når *betingelse* giver FALSE stopper evalueringen af `while`-løkken. Værdien af et `while` udtryk er værdien af den sidste evaluering af kroppen (og NULL hvis kroppen aldrig evalueres – altså hvis betingelsen var falsk fra start). Figur 39 viser et flowdiagram for en `while`-løkke.

Figur 39: Princip for en `while`-løkke. Følg pilene, startende fra oven.

Eksempel: Find det mindste heltal n så $\ln(n)$ er mindst 5:

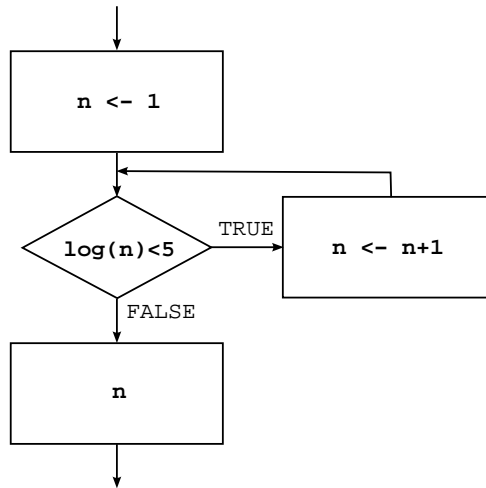
```
> n <- 1
> while(log(n)<5) { n <- n+1 }
> n
[1] 149
```

Her starter n med at være 1 og tælles op med 1 i hvert gennemløb af løkken. Når løkken stopper må $\log(n)$ være større end eller lig 5 (idet løkken skal fortsætte med at køre så længe $\log(n) < 5$). Da har vi fundet det søgte n , der viser sig at være 149. Figur 40 viser eksemplet i diagramform.

Kontrol af løsningen:

```
> log(148)
[1] 4.997212
> log(149)
[1] 5.003946
```

Eksempel: Find det mindste heltal n så summen af tallene fra 1 til n giver mindst 1000:

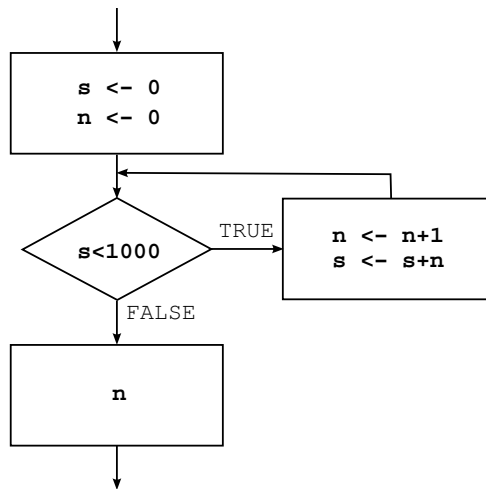

Figur 40: Diagram for `while`-løkke der finder det mindste heltal n således at $\ln(n)$ er mindst 5. Følg pilene, startende fra oven.

```

> s <- 0 ; n <- 0
> while(s<1000) { n <- n+1; s <- s+n }
> n
[1] 45
  
```

Her tælles n op med 1 i hvert gennemløb af løkken og i s akkumuleres løbende summen af n 'erne. Når løkken stopper må s være mindst 1000, idet løkken skal fortsætte så længe $s < 1000$. Hermed indeholder n det søgte tal n , der viser sig at være 45. Figur 41 viser eksemplet i diagramform.

Figur 41: Diagram for `while`-løkke der finder det mindste heltal n således at summen af tallene fra 1 til n giver mindst 1000.

Kontrol af løsningen:

```

> sum(1:44)
[1] 990
> sum(1:45)
[1] 1035
  
```

OBS: Det er let med `while` at komme til at lave en løkke, der aldrig stopper (en *uendelig løkke*).

Man kan altid stoppe den igangværende beregning i R ved at klikke på det lille stop-skilt eller taste `Esc` i R Console (`Ctrl+C` under Linux).

19.4.1 Fejlfinding i `while`-løkker

Lige som med `for`-løkker kan det være svært at gennemskue hvorfor en given `while`-løkke ikke fungerer. Teknikkerne til at finde fejl i (eller bare forstå) `while`-løkker er de samme som blev præsenteret for `for`-løkker i afsnit 15.1: håndkørsel og indsættelse af `print`-kald.

Håndkørsel med papir og blyant hvor man “leger R” og i hånden udfører de samme beregninger som R gør når løkken køres er det bedste redskab til at forstå løkken til bunds. En sådan håndkørsel af en `while`-løkken der finder det mindste heltal n således at summen af tallene fra 1 til n giver mindst 10 kan se således ud:¹²

Selve koden:

```
s <- 0 ; n <- 0
while(s<10) { n <- n+1; s <- s+n }
```

Håndkørsel:

<code>s <- 0 ; n <- 0</code>	før løkken er $s = 0$ og $n = 0$
<code>while(s<10)</code>	Er $0 < 10$? Ja, vi udfører løkke kroppen:
<code>n <- n+1 ; s <- s+n</code>	nu bliver $n = 0 + 1 = 1$ og $s = 0 + 1 = 1$
<code>while(s<10)</code>	Er $1 < 10$? Ja, vi udfører løkke kroppen igen:
<code>n <- n+1 ; s <- s+n</code>	nu bliver $n = 1 + 1 = 2$ og $s = 1 + 2 = 3$
<code>while(s<10)</code>	Er $3 < 10$? Ja, vi udfører løkke kroppen igen:
<code>n <- n+1 ; s <- s+n</code>	nu bliver $n = 2 + 1 = 3$ og $s = 3 + 3 = 6$
<code>while(s<10)</code>	Er $6 < 10$? Ja, vi udfører løkke kroppen igen:
<code>n <- n+1 ; s <- s+n</code>	nu bliver $n = 3 + 1 = 4$ og $s = 6 + 4 = 10$
<code>while(s<10)</code>	Er $10 < 10$? Nej, løkken er færdig!

Resultatet er altså $n = 4$.

Vi kan også lade R om at køre løkken og så indsætte et passende `print`-kald så vi kan følge med i udviklingen af n og s :

```
> s <- 0 ; n <- 0
> while(s<10) { n <- n+1; s <- s+n ; print(c(n,s)) }
[1] 1 1
[1] 2 3
[1] 3 6
[1] 4 10
```

Vi udskriver her i hvert gennemløb af løkken, *efter* at n og s har fået tildelt nye værdier, vektoren $c(n, s)$. Hermed kan vi klart se udviklingen i de to variable i løbet af udførelsen af løkken.

19.4.2 Eksempel: Kaninpopulation

Som første lidt større eksempel på brug af `while` vil vi tage modellen for en kaninpopulation fra afsnit 16.9 og finde ud af, hvor hurtigt to kaniner bliver til tusind. Vi har modellen på matrixform som følger:

$$\mathbf{v}_t = \begin{pmatrix} x_t \\ y_t \end{pmatrix}, \quad \mathbf{M} = \begin{pmatrix} 2.0 & 1.5 \\ 0.7 & 0.4 \end{pmatrix}, \quad \mathbf{v}_{t+1} = \mathbf{M}\mathbf{v}_t, \quad \mathbf{v}_0 = \begin{pmatrix} 2 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

¹² Princippet er det samme som i løkken fra før hvor summen af tallene skulle give mindst 1000, men da dette ville kræve en meget lang håndkørsel sætter vi grænsen ned til 10.

I R:

```
M <- matrix(c(2.0, 0.7, 1.5, 0.4), 2)
v0 <- c(2,0)
v <- v0
```

Det totale antal kaniner i populationen er summen $v[1]+v[2]$, eller simpelthen $\text{sum}(v)$. Vi skriver nu en `while`-løkke til at fremskrive populationen ind til denne sum er mindst 1000. Undervejs må vi holde rede på antallet af generationer; til dette benytter vi en variabel `antal` som starter med at være nul og som tælles op med én for hver generation:

```
antal <- 0
while(sum(v)<1000) { antal <- antal+1 ; v <- M%*%v }
```

Efter udførelse af løkken ved vi at betingelsen $\text{sum}(v)<1000$ må være falsk (ellers ville løkken fortsætte), så derfor må der være mindst 1000 kaniner. Vi kan nu se nærmere på antallet af generationer og den endelige kaninpopulation:

```
> antal
[1] 7
> v
      [,1]
[1,] 985.9525
[2,] 328.6508
> sum(v)
[1] 1314.603
```

Vi ser at der er over 1000 kaniner efter 7 generationer (hvor der er cirka 1315 kaniner). Hvis vi gerne ville have set hvor mange kaniner der var efter hver generation skulle vi have opsamlet værdierne af v undervejs, ligesom vi gjorde i afsnit 16.9.

19.4.3 Eksempel: Gæt et tal

Som endnu et eksempel på anvendelse af `while` vil vi lave et lille “gæt et tal” spil. I spillet vælger computeren et tal mellem 1 og 100 som man skal gætte i færrest mulige forsøg. Man får ved hvert gæt at vide om man har gættet for højt eller lavt, således at man kan skyde sig ind på resultatet.

Spillet kan implementeres som en funktion i R således (linjenumrene er ikke en del af funktionen – de er til brug for den efterfølgende beskrivelse):

```
1 gæt.et.tal <- function() {
2   tal <- floor(runif(1, 1, 101))
3   antal.gæt <- 0
4   gæt <- 0
5   while(gæt!=tal) {
6     indtastning <- readline("Indtast et gæt mellem 1 og 100: ")
7     gæt <- as.numeric(indtastning)
8     if(gæt < tal) { cat("Nej, tallet er større end", gæt, ".\n") }
9     if(gæt > tal) { cat("Nej, tallet er mindre end", gæt, ".\n") }
10    antal.gæt <- antal.gæt+1
11  }
12  cat("Du brugte", antal.gæt, "gæt.\n")
13 }
```

Forklaring:

I **linje 2** genereres et tilfældigt heltal mellem 1 og 100, som skal gættes. Med `runif(1,1,101)` genereres et tilfældigt (komma)tal i intervallet $[1, 101[$ og derefter rundes det *ned* til nærmeste heltal med `floor`. Resultatet gemmes i variabelen `tal`.

I **linje 3–4** oprettes to variable og de gives startværdier. Variablen `antal.gæt`, som indeholder det antal gæt, spilleren hidtil har brugt, sættes til nul fra start. Variablen `gæt`, som skal indeholde spillerens seneste gæt, sættes til nul fra start, hvilket med sikkerhed er forskellig fra det genererede tilfældige tal og derfor garanterer at betingelsen i `while`-løkken umiddelbart efter starter med at være opfyldt.

Linje 5–11 er en `while`-løkke, der kører så længe spillerens `gæt` er forskellig fra tallet, der skal gættes. I **linje 6** benyttes funktionen `readline` til at “læse” en indtastning fra tastaturet. I R Console vises teksten “Indtast et tal mellem 1 og 100:” (argumentet til `readline`) og spilleren skal så indtaste et tal og afslutte ved at taste `Enter`. Den indtastede tekst gemmes i variabelen `indtastning`.

Da `readline` indlæser en *tekst* og vi skal bruge et *tal* konverteres indtastningen i **linje 7** til et tal med funktionen `as.numeric` og gemmes i variabelen `gæt`.

Linje 8–9 er to `if`-udtryk (uden `else`), der giver en meddelelse i R Console hvis det gættede tal er for lille henholdsvis for stort. R-funktionen `cat` skriver sine argumenter ud i R Console i “råt format”, til forskel fra `print` der formaterer udskriften så det svarer til den måde R plejer at vise resultater på. Tegnsækvensen “\n”, der forekommer i teksten, der skal skrives ud, betyder linjeskift. Dette er nødvendigt at have med fordi `cat` ikke automatisk indsætter nogle linjeskift, så hvis ikke de blev angivet eksplicit ville `cat` skrive det hele ud i én køre.

Til sidst i `while`-løkkens krop (i **linje 10**) tælles antallet af benyttede gæt op med ét. Da dette sker i hvert gennemløb vil variabelen `antal.gæt` hele tiden svare til antallet af tal, spilleren har indtastet.

Efter løkken, i **linje 12**, har spilleren gættet tallet og derfor udskrives (igen med `cat`) det benyttede antal gæt.

Spillet startes ved at kalde funktionen `gæt.et.tal`:

```
> gæt.et.tal()
Indtast et gæt mellem 1 og 100: 50
Nej, tallet er mindre end 50 .
Indtast et gæt mellem 1 og 100: 25
Nej, tallet er mindre end 25 .
Indtast et gæt mellem 1 og 100: 12
Nej, tallet er mindre end 12 .
Indtast et gæt mellem 1 og 100: 6
Nej, tallet er større end 6 .
Indtast et gæt mellem 1 og 100: 9
Du brugte 5 gæt.
```

19.4.4 Eksempel: En funktion til potensopløftning af matricer

Som vi så tidligere kan man ikke skrive potensopløftning af en kvadratisk matrix A med den naturlige hat-notation; A^2 giver ikke A^2 , altså A matrixmultipliceret med sig selv, men derimod en matrix hvor hvert element er kvadratet af det tilsvarende element i A .

Vi vil nu definere en funktion `matpow(A, n)` der beregner A^n , det vil sige A matrixmultipliceret med sig selv n gange (hvor n er et heltal). Vi bemærker at $A^0 = \text{matpow}(A, 0)$ giver en enhedsmatrix af samme dimensioner som A . I første omgang begrænser vi os til $n \geq 0$.

```
1 matpow <- function(A, n) { # matrix-potensopløftning for heltal n>=0
2   res <- diag(ncol(A))    # start: enhedsmatrix
3   while (n > 0) {
4     res <- res %% A       # gang A på resultatet, n gange
5     n <- n-1
6   }
7   res                    # det færdige resultat
8 }
```

I ovenstående opbygger vi resultatet i variabelen `res`. Vi starter med i **linje 2** at sætte `res` lig enhedsmatricen af samme størrelse som `A` (funktionen `ncol` giver som nævnt i afsnit 16.7 antal søjler i en matrix). Kroppen af `while`-løkken **linje 3–6** udføres `n` gange og hver gang sættes `res` i **linje 4** lig den gamle værdi af `res` matrixmultipliseret med `A`. For at holde rede på hvor mange gange løkken udføres trækkes der 1 fra `n` hver gang, i **linje 5**.

I **linje 7**, efter løkken, har vi

$$\text{res} = E \underbrace{A \cdots A}_n = A^n$$

og dette bliver funktionens returnværdi. Bemærk, at hvis `n` er nul udføres løkkekroppen nul gange, hvorved `res` forbliver enhedsmatricen (dette er grunden til at vi ikke kan anvende en `for`-løkke).

Eksempler på brug:

```
> A <- matrix(c(1,2,3,4),2)
> matpow(A,0)
  [,1] [,2]
[1,]  1  0
[2,]  0  1
> matpow(A,1)
  [,1] [,2]
[1,]  1  3
[2,]  2  4
> matpow(A,2)
  [,1] [,2]
[1,]  7 15
[2,] 10 22
```

Ofte bruger man notationen A^{-1} for den inverse af `A`. Vi kan definere $A^{-n} = (A^{-1})^n$ for negative heltal $-n$. Dermed kan vi generalisere `matpow` til også at håndtere negative potenser af matricer:

```
1 matpow <- function(A, n) { # matrix-potensopløftning for heltal n
2   if (n < 0) {
3     n <- -n                # for negativ potens, vend n's fortegn
4     A <- solve(A)         # og sæt A til den inverse af A
5   }
6   res <- diag(ncol(A))    # start: enhedsmatrix
7   while (n > 0) {
8     res <- res %*% A       # gang A på resultatet, n gange
9     n <- n-1
10  }
11  res                      # det færdige resultat
12 }
```

Ændringen i forhold til før er alene indførelse af `if`-udtrykket i **linjerne 2–5**. Hvis `n` er negativ ændres `A` til at være sin egen inverse (dvs. A^{-1}) og fortegnet på `n` vendes. Derefter er beregningen (og koden) fuldstændig den samme som før.

Eksempler på brug:

```
> matpow(A,-1)
  [,1] [,2]
[1,] -2  1.5
[2,]  1 -0.5
> matpow(A,-2)
  [,1] [,2]
[1,]  5.5 -3.75
[2,] -2.5  1.75
```

19.4.5 Eksempel: En funktion til iteration af funktioner

Hvis f er en funktion og $n \geq 0$ er et heltal, kan en ny funktion $f^n(x)$ defineres som resultatet af n gange at bruge f på x :

$$f^n(x) = \underbrace{f(\dots(f(x))\dots)}_n$$

Specielt gælder at $f^0(x) = x$ og $f^1(x) = f(x)$ og $f^2(x) = f(f(x))$. Denne form for iteration af funktioner kan i R programmeres på samme måde som potensopløftning for matricer i foregående afsnit. Funktionen `funpow(f, n, x)` beregner $f^n(x)$ og kan defineres sådan her:

```
funpow <- function(f, n, x) {  
  res <- x  
  while (n > 0) {  
    res <- f(res)  
    n <- n-1  
  }  
  res  
}
```

Til forskel fra `matpow` kan man dog ikke generelt udvide `funpow(f, n, x)` til at virke for negative n . Det ville kræve at der var en generel måde at finde den inverse f^{-1} til en given funktion f , og det er der ikke.

Som eksempel på brug af `funpow` kan vi betragte pensionsopsparing med en årlig rente på 4% og et årligt indskud på 41000 kroner. Funktionen $f(s) = s + 0.04s + 41000$ beregner næste års saldo $f(s)$ som summen af dette års saldo s , med renten og det årlige indskud konstant. Hvis man starter med 0 kroner og sparer op på den måde i 35 år, så får man $f^{35}(0)$ kroner, godt 3 millioner kroner:

```
> f <- function(s) { s + 0.04*s + 41000 }  
> funpow(f, 35, 0)  
[1] 3019741
```

Hvis man vil se hvordan opsparingen forløber over de første 7 år kan man beregne $f^0(0), f^1(0), \dots, f^7(0)$ ved at bruge funktionen `sapply` (afsnit 14.3) til at beregne $f^n(0)$ for $n = 0, \dots, 7$ sådan her:

```
> sapply(0:7, function(n) { funpow(f, n, 0) })  
[1] 0.0 41000.0 83640.0 127985.6 174105.0 222069.2 271952.0 323830.1
```

Dette resultat er nemmere at aflæse hvis man parrer saldoen med årnummeret n . Det kan man gøre sådan:

```
> sapply(0:7, function(n) { c(n, funpow(f, n, 0)) })  
  [,1] [,2] [,3] [,4] [,5] [,6] [,7] [,8]  
[1,]  0    1    2    3.0  4.0  5.0  6    7.0  
[2,]  0 41000 83640 127985.6 174105.0 222069.2 271952 323830.1
```

Hvis resultatet er langt, bliver det mere overskueligt hvis man transponerer det med R-funktionen `t`:

```
> t(sapply(0:35, function(n) { c(n, funpow(f, n, 0)) } ))  
  [,1] [,2]  
[1,]  0    0.0  
[2,]  1 41000.0  
  ...  
[35,] 34 2864174.2  
[36,] 35 3019741.2
```

Kombinationen af `sapply` og `funpow` er særdeles nyttig, og virker også i forbindelse med funktioner f der tager argumenter og producerer resultater som er matricer eller vektorer. Nedenstående er en simpel nationaløkonomisk model, hvor funktionen f som argument tager en søjlevektor der beskriver forbrug

C og investeringer I i et givet år, og som resultat giver en søjlevektor der viser næste års forbrug og investeringer (se Anvendelseseksempel B.5 i *Noter om matematik*):

```
> A <- matrix(c(0.8, -0.1, 0.8, 0.4), 2)
> b <- c(4, 2)
> f <- function(v) { A %*% v + b }
> f(c(15, 0))
      [,1]
[1,] 16.0
[2,]  0.5
```

Hvis man antager at $C = 15$ og $I = 0$ ved start, kan man lave økonomiske fremskrivninger for de næste 6 år på denne måde:

```
> sapply(c(0:6), function(i) { funpow(f, i, c(15, 0)) } )
      [,1] [,2] [,3] [,4] [,5] [,6] [,7]
[1,]  15 16.0 17.2 18.24 19.008 19.5136 19.81312
[2,]   0  0.5  0.6  0.52  0.384  0.2528  0.14976
```

Det egentlige emne for dette afsnit er løkker, men vi skal da nævne at `funpow(f, n, x)` også kan defineres rekursivt, uden en løkke:

```
funpow <- function(f, n, x) {
  if (n==0) x else funpow(f, n-1, f(x))
}
```

Denne version af `funpow` giver samme resultater som den løkkebaserede. Den svarer nøje til denne rekursive matematiske definition af $f^n(x)$ for $n \geq 0$:

$$f^n(x) = \begin{cases} x, & \text{hvis } n = 0, \\ f^{n-1}(f(x)) & \text{ellers.} \end{cases}$$

I stedet for `if-else` kan man bruge `ifelse` fra afsnit 19.3 i den rekursive `funpow`-funktion. Så virker funktionen også når n er en vektor, og man kan undgå brugen af `sapply`. Men det virker ikke når f returnerer en vektor eller matrix, så vi foretrækker kombinationen af `sapply` og `funpow`, der altid virker.

20 Associationslister og datasæt

Associationslister og datasæt i R bruges til at samle forskelligartede data i ét objekt. De opstår typisk når man indlæser data fra en tekstfil (afsnit 10.1) eller som resultat af funktioner der returnerer sammensatte data, såsom de indbyggede funktioner til nulpunktsfinding, numerisk optimering og numerisk integration i afsnit 7–9, eller lineær regression i afsnit 13. Men man kan også selv konstruere associationslister og datasæt.

20.1 Associationslister, funktionen `list`

En *associationsliste* er en værdi der kan indeholde flere navngivne komponenter. En associationsliste oprettes med funktionen `list`. I dette eksempel har associationslisten `xx` to komponenter `t` og `y`, som begge er vektorer:

```
> xx <- list(t=c(1.0, 1.5, 2.0, 2.5, 3.0),
+           y=c(1.4, 0.3, -1.5, -3.1, -4.8))
> xx
$t
[1] 1.0 1.5 2.0 2.5 3.0
$y
[1] 1.4 0.3 -1.5 -3.1 -4.8
```

Komponenterne i en associationsliste behøver ikke være vektorer, og behøver ikke have samme længde:

```
> blandet <- list(A=matrix(c(1, 2, 3, 4), 2), d=42.2)
```

Man kan få fat på de enkelte komponenter af en associationsliste med operatoren `$`, og man kan få oplyst navnene på en associationslistes komponenter med funktionen `names`:

```
> xx$t
[1] 1.0 1.5 2.0 2.5 3.0
> xx$y
[1] 1.4 0.3 -1.5 -3.1 -4.8
> names(xx)
[1] "t" "y"
```

Man kan også indekseres med den sædvanlige indeksoperator og navnene på tekstform som indekxsværdier, eller med talværdier som indekx:

```
> xx["y"]
$y
[1] 1.4 0.3 -1.5 -3.1 -4.8
> xx[2]
$y
[1] 1.4 0.3 -1.5 -3.1 -4.8
```

Man kan ændre og tilføje elementer med tildelinger:

```
> xx$t <- 1:8
> xx$ny <- 10
> xx
$t
[1] 1 2 3 4 5 6 7 8
$y
[1] 1.4 0.3 -1.5 -3.1 -4.8
$ny
[1] 10
```

20.2 Datasæt, funktionen `data.frame`

Et *datasæt* i R, også kaldet en *data frame*, er en associationsliste hvis komponenter er vektorer af samme længde. Operatoren `$` samt alle funktioner (fx `names`) der virker på associationslister kan også bruges på datasæt. Et datasæt kan indlæses med funktionerne `read.table` og `read.csv` som vist i afsnit 10.1.1 og 10.1.2, eller oprettes direkte med funktionen `data.frame`. I modsætning til en associationsliste vises et datasæt på tabelform med en søjle for hver komponent. Det er muligt netop fordi alle komponenterne er vektorer af samme længde:

```
> d <- data.frame(t=c(1.0, 1.5, 2.0, 2.5, 3.0),
+                y=c(1.4, 0.3, -1.5, -3.1, -4.8))
> d
  t    y
1 1.0 1.4
2 1.5 0.3
3 2.0 -1.5
4 2.5 -3.1
5 3.0 -4.8
```

I modsætning til for en almindelig associationsliste får man en fejlmeddelelse hvis man forsøger at indsætte en ny søjle som ikke har den rigtige længde:

```
> d$ny <- 1:8
Error in "$<-.data.frame"(`*tmp*`, "ny", value = c(1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8),
replacement has 8 rows, data has 5
```

20.3 Delmængder af datasæt

Man kan indeksere et datasæt med række og søjle, lige som en matrix (se afsnit 16.2). For eksempel:

```
> d[1,2]
[1] 1.4
> d[2:4,2]
[1] 0.3 -1.5 -3.1
> d[3,]
  t    y
3 2 -1.5
> d[1:3,]
  t    y
1 1.0 1.4
2 1.5 0.3
3 2.0 -1.5
```

Resultatet af en indeksering der giver mere end én søjle er et nyt datasæt. Ved at bruge vektorer af sandhedsværdier til at indekserer rækkerne med (afsnit 19.1) kunne man udtrække bestemte observationer fra et datasæt på. Her udtrækker vi de observationer, altså rækker, hvor $t > y$:

```
> d1 <- d[ d$t > d$y , ]
> d1
  t    y
2 1.5 0.3
3 2.0 -1.5
4 2.5 -3.1
5 3.0 -4.8
```

Der er imidlertid en funktion `subset` som tillader det samme med en noget klarere notation:


```
> d2 <- subset(d, t>y)
> d2
      t      y
2 1.5  0.3
3 2.0 -1.5
4 2.5 -3.1
5 3.0 -4.8
```

Bemærk at man med `subset` kan skrive `t>y` i betingelsen i stedet for at skulle skrive `d$t>d$y`.

21 Plot af funktioner af 2 variable

R har mulighed for grafisk fremstilling af funktioner af 2 variable. Fælles for de muligheder, der vil blive præsenteret her, er at man først er nødt til at udregne z koordinaterne (funktionsværdierne) for et net af støttepunkter for det (x, y) område, funktionen skal tegnes for. For eksempel, hvis vi ønsker at tegne funktionen $z = f(x, y) = \cos(x) \sin(2y)$ for $x \in [0, 2\pi]$ og $y \in [-\pi, \pi]$ med 50×50 støttepunkter:

```
f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) }
x <- seq(0, 2*pi, len=50)
y <- seq(-pi, pi, len=50)
z <- outer(x, y, f)
```

Ovenstående kald af funktionen `outer` genererer en matrix af værdier med lige så mange rækker, som der er elementer i `x` og lige så mange søjler som der er elementer i `y`, hvor værdien på hver plads udregnes ved at anvende funktionen `f` på de tilsvarende pladser i `x` og `y`, altså $z[i, j] = f(x[i], y[j])$. Vi antager overalt i det følgende at `x`, `y` og `z` er beregnet som oven for.

Vi skal i afsnit 22 se et eksempel på hvordan man kan definere en funktion `overflade` der indpakker ovenstående datagenereringsopskrift og kaldet af plotfunktionen, så det hele bliver lidt mere behageligt at arbejde med.

21.1 3D overfladeplot af en funktion af to variable

For at lave et simpelt 3D plot af en funktion af 2 variable kan man bruge funktionen `persp`:

```
persp(x, y, z)
```

Her er `x`, `y` og `z` er defineret på forhånd som angivet i starten af afsnit 21 ovenfor. Overfladen tegnes som et net af firkanter udspændt af støttepunkterne, hvor hvert støttepunkt angiver et "knudepunkt" i nettet. Med 50×50 støttepunkter bliver der et net af 49×49 firkanter.

Udseendet af plot genereret med `persp` kan selvfølgelig ændres. Desværre har man i R ikke mulighed for interaktivt at trække i plottet med musen for at ændre betragtningsvinkel, så det kan kræve en del eksperimenteren med gentagne kald af `persp` indtil man finder den korrekte vinkel. Betragtningsvinkel angives med parametrene `phi`, der er højden i grader over (x, y) planen, og `theta`, der er drejningsvinklen omkring z -aksen. For eksempel:

```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30)
```

Afstanden til betragtningspunktet fra centrum af "kassen" med den tegnede overflade (og dermed graden af perspektivisk fortegnings) kan reguleres med parameteren `r`. Som standard er $r = \sqrt{3}$; større værdier giver mindre fortegnings og mindre værdier en kraftigere fortegnings, $r=10$ giver udmærkede resultater (se figur 42):

```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, r=10)
```

Plottet skaleres som standard til at være i en kasse der er lige lang på alle sider. Hvis man ønsker at bevare det korrekte forhold mellem akserne skal man angive parameteren `scale=FALSE`:

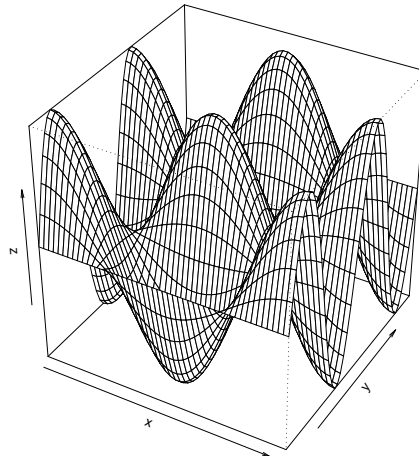
```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, scale=FALSE)
```

For at få enheder på akserne:

```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, scale=FALSE, ticktype="detailed")
```

Det er muligt at farve overfladen ved at angive parameteren `col`:

```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, col="red")
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, col=rgb(1,0.5,0))
```


Figur 42: Plot af $f(x, y) = \cos(x)\sin(2y)$ med `persp(x, y, z, phi=35, theta=30, r=10)`.

Den sidste linje farver overfladen orange. Farven er angivet med dens koordinater i RGB-farverummet, hvor parametrene til funktionen `rgb` er intensiteten af rødt, grønt og blå, hver angivet med et tal mellem 0 (ingen) og 1 (fuld intensitet). Man kan også angive værdien `NA` som farve, hvilket gør firkanterne “gennemsigtige”. Man kan angive en sekvens af farver for at få en interessant flerfarvet effekt. Der er endda funktioner beregnet til at generere passende sekvenser af farver, for eksempel `rainbow`:

```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, col="NA")
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, col=c("red", "green", "blue"))
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, col=rainbow(50))
```

Parameteren til `rainbow` angiver hvor mange farver der skal genereres og er med vilje her valgt så antallet af farver er 1 større end antallet af firkanter langs x -aksen. Eksperimentér eventuelt selv med værdier fra 47 til 52 for at se effekten.

Funktionen `persp` kan også farvelægge overfladen som om den belyses fra en given retning. Parameteren `shade` regulerer groft sagt hvor meget der skal lægges vægt på retningsbestemt lys og hvor meget der skal lægges vægt på diffust “baggrundslys”, hvor `shade=0` er standard og svarer til 100% diffust lys og `shade=1` svarer til 100% retningsbestemt lys (værdier mellem 0.5 og 0.75 svarer nogenlunde til almindeligt dagslys).

```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, shade=0.7)
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, shade=0.7, ltheta=110)
```

De to parametre `ltheta` og `lphi` angiver retning til det retningsbestemte lys, efter samme system som betragtningsvinklen angives med `theta` og `phi`.

Den sidste parameter til `persp` der skal nævnes her er parameteren `border` der bestemmer farven af det “net” der tegnes mellem støttepunkterne. Hvis man har mange støttepunkter kan linjerne mellem dem næsten få overfladen til at forsvinde, så her kan man med fordel anvende `border=NA` for at slå linjerne helt fra (dette virker bedst sammen med retningsbestemt belysning).

```
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, border="red")
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, shade=0.7, border=NA)
```

21.1.1 Avanceret farvning af overfladeplot

Hvis man vil have farven af overfladen i et `persp` plot til at afhænge af z værdi (højde) er man nødt til at angive en farve for hver firkant mellem støttepunkterne. For vores 50×50 støttepunkter i eksemplet er der 49×49 firkanter mellem dem. Det vil sige at som `col` parameter kan vi for eksempel angive en 49×49 matrix af farver. Lad os nu prøve at lave en matrix af farver der gør at de laveste værdier farves sorte og de højeste hvide. For at lave en grå farve kan man bruge funktionen `gray`, hvor `gray(0)` giver sort og `gray(1)` giver hvid og værdier af parameteren mellem 0 og 1 giver grå nuancer. Vi skal så gøre følgende:

1. Find niveauet for de 49×49 firkanter. Som tilnærmelse tager vi her bare værdien i det ene hjørne af hver firkant ved at tage de første 49 rækker og 49 søjler af z .
2. Skalér værdierne således at de kommer til at ligge i intervallet 0 til 1.
3. Brug funktionen `gray` for at lave værdierne om til gråtonefarver.

```
zv <- z[1:49,1:49]
zv.skaleret <- (zv - min(zv)) / (max(zv) - min(zv))
zcol <- gray(zv.skaleret)
persp(x, y, z, phi=35, theta=30, col=zcol)
```

21.2 Plot med funktionen `image`

For at visualisere en funktion af to variable kan man i stedet for at tegne den i 3D med `persp` få tegnet den som et "kort" hvor funktionsværdierne (z -værdierne) afbildes over i en farveskala (for eksempel en gråtoneskala hvor laveste værdi svarer til sort og højeste til hvid). Lige som med `persp` kræver det en matrix af på forhånd udregnede funktionsværdier, z , samt vektorer x og y svarende til det anvendte net af støttepunkter, se forklaringen i starten af afsnit 21. Her er den indledende beregning af støttepunkter og funktionsværdier:

```
f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) }
x <- seq(0, 2*pi, len=50)
y <- seq(-pi, pi, len=50)
z <- outer(x, y, f)
```

Funktionen, der tegner "kortet" hedder `image`:

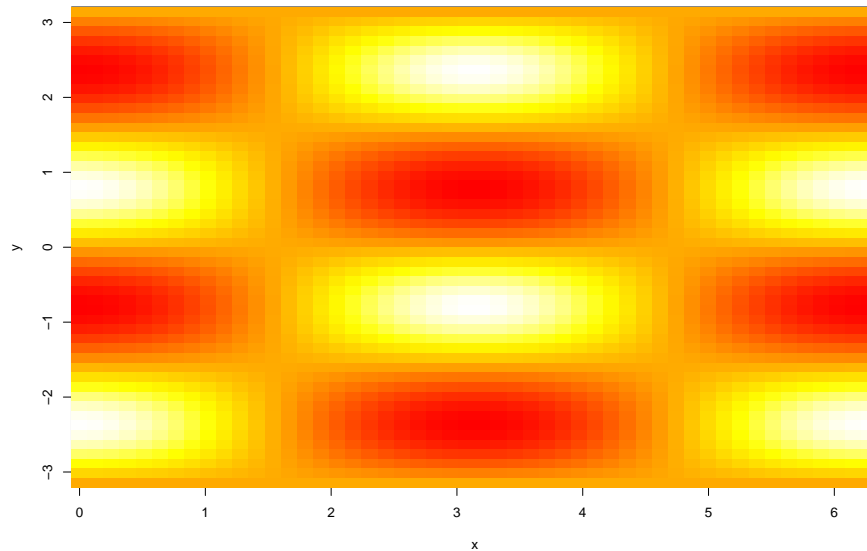
```
image(x, y, z)
```

Som standard afbildes funktionsværdierne med en "varme"-farveskala hvor de lave værdier bliver røde og de høje bliver hvide, med nuancer af orange og gult indimellem. Standardskalaen består af kun 12 farver, så det første man kan gøre for at få et bedre plot er at sætte antallet af farver i skalaen op:

```
image(x, y, z, col=heat.colors(256))
```

Ovenstående anvender samme "varme"-farveskala som standardkaldet, men nu med 256 forskellige nuancer i skalaen. De 256 er valgt fordi farver i R (og i standard computer grafik i det hele taget) repræsenteres i et farverum af 256 nuancer af hver af komponenterne rød, grøn og blå, så med en lineær farveskala som den der produceres af `heat.colors` kan opdelingen ikke gøres finere.

Med parameteren `col` angives farveskalaen, der skal bruges, som en vektor af farvekoder. Sådanne vektorer er besværlige at angive manuelt, så man vil oftest anvende funktioner, der genererer vektoren af koder, som for eksempel `heat.colors`. Funktionen `rainbow` som blev brugt i nogle af eksemplerne med `persp` er et andet eksempel på en farveskalagenererende funktion, men den er begrænset nyttig til

Figur 43: Plot af $f(x, y) = \cos(x)\sin(2y)$ med `image(x, y, z, col=heat.colors(256))`.

`image` da den som standard genererer en cyklisk liste af farver, hvilket bevirker at de højeste og laveste værdier får samme farve!

Man kan selv generere sin liste af farver, hvilket for eksempel er nødvendigt hvis man vil have en gråtoneskala hvor sort er lavt og hvidt er højt:

```
image(x, y, z, col=gray(seq(0,1,len=256)))
```

I ovenstående genereres farverne ved at anvende funktionen `gray` (beskrevet i afsnit 21.1.1 om `persp`) på en vektor af 256 tal gående fra 0 til 1.

Parametre til at regulere titel, koordinataksler, skalering osv. er lige som for `plot`; se afsnit 5.

21.3 Plot af niveaukurver

En tredje måde at visualisere en funktion af to variable på er med niveaukurver (som højdekurver på et kort). Funktionen, der gør dette, hedder `contour`. Lige som for `persp` og skal støttepunkter beregnes på forhånd, se forklaring i starten af afsnit 21:

```
f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) }
x <- seq(0, 2*pi, len=50)
y <- seq(-pi, pi, len=50)
z <- outer(x, y, f)
```

Herefter er vi klar til at lave selve niveaukurve-plottet:

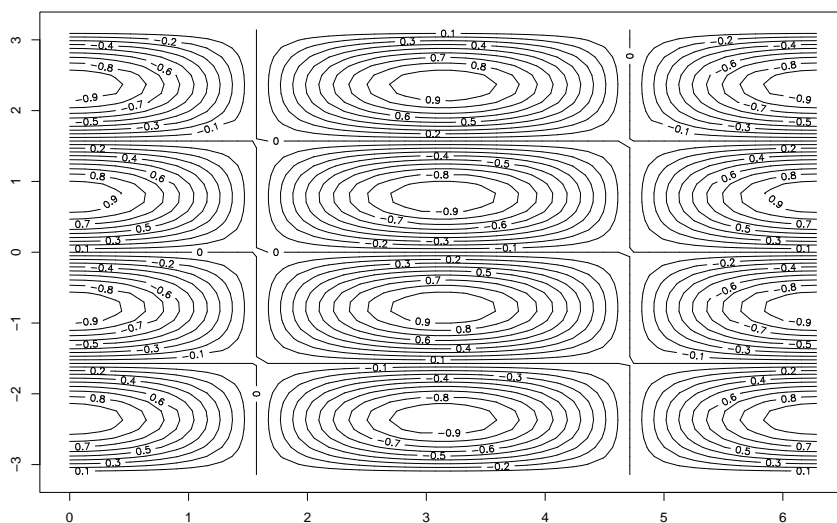
```
contour(x, y, z)
```

Som standard tegnes 10 niveaukurver, men man kan angive hvor mange man ønsker med parameteren `nlevels`:

```
contour(x, y, z, nlevels=15)
```

Man kan også eksplicit angive en vektor af de niveauer, der skal tegnes kurver for:

```
contour(x, y, z, levels=c(-0.95,-0.75,-0.5,0,0.5,0.75,0.95))
```


Figur 44: Niveaukurveplot af $f(x, y) = \cos(x) \sin(2y)$ med `contour(x, y, z, nlevels=15)`.

Det er muligt at regulere farve af kurverne med parameteren `col` og placering af niveaugivelserne på kurverne med parameteren `method`:

```
contour(x, y, z, method="edge", col="red")
```

Som `method` kan man angive "simple" (niveaugivelser i kanten af plottet, oven på konturerne), "edge" (niveaugivelser i kanten af plottet "indsat" i konturerne) eller "flattest" (standard, niveaugivelser indsat i den fladeste del af konturerne uden at de overlapper).

Hvis man slet ikke ønsker tekst på niveaukurverne kan man angive `drawlabels=FALSE`. Ud over det her nævnte kan man anvende mange af de samme parametre som til `plot` funktionen.

Man kan kombinere niveaukurveplot lavet af `contour` med et `image` plot som følger:

```
image(x, y, z)
contour(x, y, z, add=TRUE)
```

Dette virker bedst for et stort antal støttepunkter (for eksempel 500 gange 500) og et stort antal farver i `image` (for eksempel 256).

22 Avancerede funktionsparametre

Det er muligt i R at give funktioner fleksibilitet i den måde de kaldes på, fx således at parametre man sjældent ændrer ikke behøves at angives hver gang. Dermed kan man gøre funktionerne “brugervenlige” og befremmelige at bruge og gøre sit videre arbejde lettere. Dette er selvfølgelig primært relevant for funktioner som er så tilpas generelle at man regner med ofte at skulle bruge dem – også ud over den opgave man lige er i gang med.

Som gennemgående eksempel på avanceret definition af en funktion vil vi se på hvordan det kan gøres smidigere at lave et overfladeplot af en funktion af 2 variable. Undervejs i dette og de følgende afsnit vil vi se gradvist mere og mere avancerede definitioner af en funktion overflade til at tegne 3D overfladeplot.

Givet at vi har defineret en matematisk funktion $f(x, y)$ skal vi som beskrevet i afsnit 21 igennem en række trin for at få grafen tegnet:

```
x <- seq(0, 2, len=50)      # 50 støttepunkter i intervallet [0,2]
y <- seq(-1, 1, len=50)    # 50 støttepunkter i intervallet [-1,1]
z <- outer(x, y, f)        # Funktionsværdier i støttepunkterne
persp(x, y, z)             # Tegn grafen
```

Hvis vi ønsker at få tegnet grafen for andre intervaller, for et finere net af støttepunkter eller for en anden funktion end f , skal vi gentage flere af indtastningerne ovenfor med ændringer. Hvis det er noget vi skal gøre mere end nogle få gange kan det betale sig at definere en funktion der udfører alle ovenstående trin.

Vi definerer nu en funktion `overflade` der som argument tager en matematisk funktion af to variable samt intervaller for de to funktionsvariable og tegner en 3D graf for funktionen med `persp`:

```
overflade <- function(f, x.min, x.max, y.min, y.max) {
  x <- seq(x.min, x.max, len=50) # 50 x-støttepunkter
  y <- seq(y.min, y.max, len=50) # 50 y-støttepunkter
  z <- outer(x, y, f)           # Funktionsværdier i støttepunkterne
  persp(x, y, z)               # Tegn grafen
}
```

Bemærk at de tre tildelinger til `x`, `y` og `z` *ikke* ændrer på eventuelle bindinger til disse variabelnavne uden for funktionen. De tre variable er lokale for funktionen.

Nu kan vi nemt få tegnet forskellige funktioner af to variable for forskellige intervaller:

```
> f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) }
> overflade(f, 0, 2, -1, 1)
> overflade(f, 0, 10, -5, 5)
> g <- function(x,y) { x^2+cos(x*y) }
> overflade(g, 0, 2, 0, 2*pi)
```

Ovenstående første forsøg på at definere funktionen `overflade` tillader os ikke at ændre antal støttepunkter. Vi udvider derfor funktionen lidt med en ny parameter `n`:

```
overflade <- function(f, x.min, x.max, y.min, y.max, n) {
  x <- seq(x.min, x.max, len=n) # n x-støttepunkter
  y <- seq(y.min, y.max, len=n) # n y-støttepunkter
  z <- outer(x, y, f)          # Funktionsværdier i støttepunkterne
  persp(x, y, z)              # Tegn grafen
}
```

Med ovenstående nye udgave af `overflade` kan vi nu skrive:

```
> overflade(f, 0, 2, -1, 1, 50)
> overflade(f, 0, 10, -5, 5, 200)
> overflade(g, 0, 2, 0, 2*pi, 100)
```

22.1 Standardværdier for funktionsparametre

Der er efterhånden lidt mange parametre man skal huske at give til `overflade` for at få en graf (og vi vil indføre endnu flere senere). R har imidlertid mulighed for at angive *standardværdier* for parametrene i en funktionsdefinition. Hvis vi nu vælger, at intervallerne som standard skal være $[0, 1]$ og antal støttepunkter som standard skal være 50 kan vi definere funktionen som følger:

```
overflade <- function(f, x.min=0, x.max=1, y.min=0, y.max=1, n=50) {
  x <- seq(x.min, x.max, len=n) # n x-støttepunkter
  y <- seq(y.min, y.max, len=n) # n y-støttepunkter
  z <- outer(x, y, f)          # Funktionsværdier i støttepunkterne
  persp(x, y, z)              # Tegn grafen
}
```

Bemærk, at det kun er i selve listen af formelle parametre i funktionshovedet vi har ændret; funktionskroppen er den samme som før. De parametre, der er standardværdier for, kan man så udelade når man kalder funktionen:

```
> overflade(f)
> overflade(f, 0, 10, -5, 5)
```

Det første funktionskald ovenfor tegner f for intervallerne $x \in [0, 1]$ og $y \in [0, 1]$ (givet af standardværdierne) mens det andet tegner f for $x \in [0, 10]$ og $y \in [-5, 5]$.

22.1.1 Navngivne parametre i funktionskald

Hvis nu vi ved kald af `overflade` ønsker at angive antal støttepunkter (som er sjette parameter) men ikke ønsker at angive intervalgrænserne (anden til femte parameter) kan vi skrive kaldet med angivelse af antal støttepunkter som en *navngiven* parameter:

```
> overflade(f, n=100)
```

Dette virker kun fordi alle de parametre vi “springer over” har standardværdier.

Tilsvarende kunne vi skrive

```
> overflade(f, x.max=10, y.max=10)
```

eller endda bytte om på rækkefølgen af parametrene ved at navngive dem alle:

```
> overflade(n=100, x.max=5, y.max=5, f=g)
```

Vi har tidligere i set talrige eksempler på brug af navngivne parametre når vi brugte indbyggede funktioner i R, for eksempel `plot` med dens myriader af forskellige parametre til at styre akser, tekster, stregtykkelser, farver osv. Mekanismen med at have standardværdier for de fleste parametre og angive navngivne parametre når man bruger funktionerne kan gøre selv funktioner med dusinvis af parametre anvendelige.

22.1.2 Mere komplekse standardværdier

Udtryk for standardværdier for de formelle parametre i en funktionsdefinition kan være vilkårligt komplekse og kan referere til andre af de formelle parametre. Hvis vi eksempelvis synes at man til `overflade` burde have mulighed for at angive intervalgrænserne som vektorer $c(min, max)$ som alternativ til `x.min`, `x.max`, `y.min` og `y.max` og hvis vi gerne ville give mulighed for forskelligt antal støttepunkter på de to akser kunne det gøres således:


```

overflade <- function(f, x.min=min(x.interval), x.max=max(x.interval),
                    y.min=min(y.interval), y.max=max(y.interval),
                    n=50, x.n=n, y.n=n,
                    x.interval=c(0,1), y.interval=c(0,1) ) {
  x <- seq(x.min, x.max, len=x.n)
  y <- seq(y.min, y.max, len=y.n)
  z <- outer(x, y, f)
  persp(x, y, z)
}

```

Bemærk at de to nye parametre `x.n` og `y.n` som standardværdi har parameteren `n`. De nye intervalparametre `x.interval` og `y.interval` bruges nu til at give standardværdierne for de "gamle" parametre `x.min`, `x.max`, `y.min` og `y.max`. Grunden til at vi fx i standardværdien for `x.min` anvender `min(x.interval)` i stedet for `x.interval[1]` er at det tillader brugeren at angive `x.interval` og `y.interval` i lidt forskellige former (for eksempel størst før mindst eller som en vektor med mere end to elementer).

Eksempler på brug af den nye udgave af `overflade`:

```

> overflade(f, x.max=10, y.interval=c(-5,5) )
> overflade(g, 0, 2, 0, 2*pi, y.n=100)

```

Hvis vi ville være endnu mere fleksible kunne vi flytte de lokale variable `x` og `y` op som formelle parametre således at brugeren kunne angive vektorer med støttepunkterne eksplicit (hvis de ikke ønskes jævnt fordelt over intervallet):

```

overflade <- function(f, x.min=min(x.interval), x.max=max(x.interval),
                    y.min=min(y.interval), y.max=max(y.interval),
                    n=50, x.n=n, y.n=n,
                    x.interval=c(0,1), y.interval=c(0,1),
                    x=seq(x.min, x.max, len=x.n),
                    y=seq(y.min, y.max, len=y.n) ) {
  z <- outer(x, y, f)
  persp(x, y, z)
}

```

Det ville dog være en dårlig idé at flytte `z` op som formel parameter på en tilsvarende måde.

Et enkelt eksempel på brug af den nye definition:

```

> overflade(g, y.max=2*pi, x=c((0:10)/5,3:5))

```

I ovenstående er `x` koordinaten for støttepunkterne angivet til $0, \frac{1}{5}, \frac{2}{5}, \dots, 2, 3, 4, 5$, altså med større tæthed for værdier af `x` under 2 end for værdier over 2.

22.2 Videregivelse af parametre med "..."

Ved at pakke `persp` ind i `overflade` har vi nu gjort det nemt at tegne en graf for en funktion af to variable ved at generere støttepunkterne som `persp` skal bruge. Til gengæld har vi mistet alle de muligheder som `persp` giver for at regulere betragtningsvinkel, farver, koordinataksler og så videre. Det er der imidlertid råd for. Man kan til sidst i listen af formelle parametre i en funktionsdefinition angive (...), altså tre punktummer, hvilket betyder at funktionen accepterer et vilkårligt antal parametre ud over dem, der er specificeret. I funktionskroppen kan man så anvende (...) for at videregive parametrene til en anden funktion i et funktionskald. For at tillade at parametre til `persp` "passerer igennem" `overflade` kan vi skrive `overflade` som følger:

```
overflade <- function(f, x.min=min(x.interval), x.max=max(x.interval),
  y.min=min(y.interval), y.max=max(y.interval),
  n=50, x.n=n, y.n=n,
  x.interval=c(0,1), y.interval=c(0,1),
  x=seq(x.min, x.max, len=x.n),
  y=seq(y.min, y.max, len=y.n),
  ... ) {
  z <- outer(x, y, f)
  persp(x, y, z, ...)
}
```

Nu kan vi bruge funktionen som følger:

```
> overflade(g, x.max=4, y.max=2*pi, col="red")
> overflade(f, 0, 10, 0, 10, col="blue", theta=30, phi=35)
```

23 Opgaver til R

Når du løser disse opgaver kan du slå de forskellige R-funktioner op ved hjælp af det alfabetiske indeks bag i disse noter. Står der for eksempel “brug R-funktionen `uniroot` til ...” i en opgave og du ikke kan huske hvordan man bruger `uniroot` kan du slå op i indeks for at finde det afsnit hvor det er beskrevet.

Opgave 1 — Oprettelse af R-script

Denne opgave demonstrerer oprettelse af et script samt lagring af scriptet i en fil.

(1) Åbn et R Editor vindue ved at vælge File || New script som beskrevet i afsnit 1.4. Indtast i R Editor vinduet følgende linje:

```
# Opgave 1
```

(Linjer der starter med # er kommentarer.)

(2) Vælg fra menuen File || Save og gem indholdet af dit R Editor vindue i en fil med filnavnet `Opgave-1.R` (bemærk “efternavn” `.R`).

(3) Luk editor vinduet med File || Close script eller vinduets lukke-knap. Prøv så at indlæse filen igen med File || Open script fra menuen.

Opgave 2 — Brug af R Editor

Denne opgave demonstrerer brugen af R Editor vinduet sammen med R Console. Du opfordres kraftigt til generelt at arbejde på denne måde når du løser opgaver.

(1) Åbn et R Editor vindue ved at vælge File || New script som beskrevet i afsnit 1.4. Indtast i R Editor vinduet følgende tre linjer:

```
f <- function(x) { x^2 + 3*x - 7 }  
f(1)  
f(7)
```

Udfør derefter de tre linjer i R Console ved at markere dem og enten trykke `Ctrl+R` for at udføre dem direkte eller kopiere dem med `Ctrl+C` og sætte dem ind i R Console med `Ctrl+V`.

Dette skulle gerne definere funktionen $f(x) = x^2 + 3x - 7$ og give værdierne af $f(1)$ og $f(7)$.

(2) Ret nu første linje i R Editor så funktionen i stedet er $f(x) = 2x^2 + 3x - 7$ og udfør de tre linjer igen.

(3) Kopiér de tre linjer ved at markere dem, trykke `Ctrl+C` og derefter `Ctrl+V`. Du skulle nu have i alt seks linjer i R Editor vinduet.

Ret de tre nye linjer så de definerer funktionen $g(x) = 4x^2 - 2x + 3$ og udregner $g(1)$ og $g(7)$. Udfør disse tre linjer i R Console.

(4) Kopiér igen de første tre linjer og ret de nye linjer så de definerer $h(x) = x^3 + 2x^2 + 3x - 7$ og udregner $h(1)$ og $h(7)$. Udfør derefter de tre nye linjer i R Console

Der burde nu være i alt 9 linjer i R Editor vinduet.

(5) Tilføj som første linje i R Editor vinduet følgende tekst:

```
# Opgave 2
```

(6) Gem indholdet af dit R Editor vindue i en fil med filnavnet Opgave-2.R (se afsnit 1.4 eller opgave 1).

Opgave 3 — Definér og anvend simpel funktion

Åbn et R Editor vindue ved at vælge File || New script som beskrevet i afsnit 1.4 og opgave 2.

Definér funktionen $f(x) = 3e^{-2(x-1)^2}$ i R. Brug din funktion til at udregne $f(-1)$, $f(0)$ og $f(1)$.

Gem dit script (indholdet af dit R Editor vindue) i en fil med filnavnet Opgave-3.R.

Opgave 4 — Definér, anvend og plot simpel funktion

Åbn et R Editor vindue ved at vælge File || New script som beskrevet i afsnit 1.4 og opgave 2.

(1) Definér funktionen $f(x) = 2\cos(\frac{x}{2}) + x$ i R. Brug din funktion til at udregne $f(-1)$, $f(0)$ og $f(1)$.

(2) Lav med R-funktionen `plot` en graf for funktionen f for intervallet $x \in [-10, 10]$.

(3) Lav med `plot` en ny graf for funktionen f , nu for intervallet $x \in [-20, 20]$. Giv grafen titlen "Funktionen f" (med `main=`) og akseteksterne "x" og "y" på første- hhv. andenaksen (med `xlab=` hhv. `ylab=`). Selve kurven skal være blå (brug `col=`).

Gem dit script (indholdet af dit R Editor vindue) i en fil med filnavnet Opgave-4.R.

Opgave 5 — Funktion med parameter

Definér funktionen $f(x) = x^a$ hvor a er en parameter. Hvad sker der når du skriver **f(2)** i R Console?

Sæt nu $a = 3$ (med tildelingen `a <- 3`) og skriv igen **f(2)**. Udregn også værdien $f(-2)$.

Sæt nu $a = 0.5$ og udregn igen $f(2)$ og $f(-2)$. Forklar.

Opgave 6 — Find nulpunkt for funktion

(1) Definér funktionen $f(x) = x^3 + 4x^2 - 17$ i R. Brug din funktion til at udregne $f(1)$, $f(-\frac{8}{3})$ og $f(-4)$.

(2) Lav med R-funktionen `plot` grafer for funktionen f for intervallerne $x \in [-5, 5]$ og $x \in [-3, 2]$.

(3) Find et nulpunkt for funktionen f ved hjælp af R-funktionen `uniroot`. Brug graferne fra før til at vælge et passende interval at søge i.

Opgave 7 — Løs tredjegradslikning

Find de tre løsninger til tredjegradslikningen $-2x^3 + 6x^2 - 5 = 0$ ved hjælp af R.

Fremgangsmåde: Definér venstresiden som en funktion af x og lav en graf hvoraf du kan se cirka hvor nulpunkterne er. Brug derefter `uniroot` tre gange med forskellige intervaller for at finde de tre nulpunkter.

Opgave 8 — Løs ligning

Det oplyses at ligningen $x^2 - 4 \sin(3x) - 1 = 0$ har netop fire løsninger. Find de fire løsninger ved hjælp af R.

Fremgangsmåde: Definér venstresiden som en funktion af x og lav en graf hvoraf du kan se cirka hvor nulpunkterne er. Brug derefter `uniroot` fire gange for at finde de fire nulpunkter.

Opgave 9 — Plot flere funktioner sammen

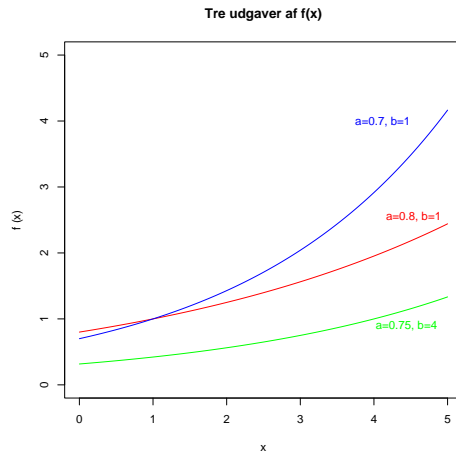
Definér funktionerne $g(x) = 0.6 \cdot e^{-x^2}$ og $h(x) = 1 - g(x + 2)$. Tegn de to funktioner for intervallet $x \in [-5, 5]$ i samme graf. Sørg for at akseteksten på andenaksen bliver “y”. Lav de to kurver i forskellig farve.

Fremgangsmåde: Brug `plot(...)` for at tegne første kurve og `plot(..., add=TRUE)` for at tegne anden kurve. Sørg i det første `plot`-kald for at intervallet på andenaksen er stort nok til at begge kurver kan vises (brug `ylim=`).

Opgave 10 — Flere kurver i samme graf

Definér funktionen $f(x) = a^{b-x}$, hvor $a > 0$ og b er parametre. Du skal nu lave en graf for funktionen for intervallet $x \in [0, 5]$ for tre forskellige kombinationer af a og b . Du skal bruge `plot` tre gange, med `add=TRUE` i de to sidste kald. Sørg for at sætte andenaksens interval til $y \in [0, 5]$ i det første kald af `plot` for at ingen af kurverne skal blive beskåret. Definér først $a = 0.8$ og $b = 1$ og tegn en rød kurve. Sæt derefter $a = 0.7$ og $b = 1$ og tegn en blå kurve. Sæt endelig $a = 0.75$ og $b = 4$ og tegn en grøn kurve.

Du kan eventuelt sætte forklarende tekst ind ved siden af hver kurve (for eksempel “a=0.8, b=1” ved den første) med R-funktionen `text`. Sæt eventuelt også farven på den forklarende tekst til at være den samme som farven på kurven. Grafen kan komme til at ligne nedenstående:

Opgave 11 — Numerisk integration

Bestem ved hjælp af R-funktionen `integrate` værdien af det bestemte integral

$$\int_1^5 e^x dx.$$

Opgave 12 — Graddage og ukrudtsbekæmpelse

Denne opgave bygger på anvendelseseksempel A.16 “Graddage og ukrudtsbekæmpelse” fra *Noter om matematik*.

(1) Definer funktionen T (døgnetts middeltemperatur som funktion af antal dage efter 15. april) fra anvendelseseksemplet, dvs.

$$T(t) = 8 + 8 \sin\left(\frac{2\pi}{365}t\right).$$

(I R skriver man π som `pi`.)

Check at din definition er fornuftig ved at lave en graf for T for intervallet $t \in [0, 365]$.

(2) Funktionen Graddage defineres i *Noter om matematik* som:

$$\text{Graddage}(t_2) = \int_0^{t_2} T(t) dt.$$

I modsætning til i matematiknoterne skal du ikke selv integrere T men derimod lade R om at lave numerisk integration. Skriv nu i R funktionen `Graddage(t2)` svarende til ovenstående. Du skal bruge R-funktionen `integrate` og huske at tage `$value` for at få et tal vi kan regne videre på, altså `integrate(...)$value`. Check din funktion ved at tage værdien til $t_2 = 10$:

```
> Graddage(10)
[1] 86.8687
```

Note: Desværre kan man ikke lave en graf for `Graddage` direkte med `plot` som man kan for T . Det fører for vidt her at forklare hvorfor.

(3) Bestem den værdi af t_2 for hvilken $\text{Graddage}(t_2)$ når værdien 350, hvilket i R gøres nemmest ved at finde nulpunkt for funktionen $f(t_2) = \text{Graddage}(t_2) - 350$. Brug R funktionen `uniroot` til at finde en løsning i intervallet $t_2 \in [0, 100]$.

Opgave 13 — Koncentrationsforøgelse i biokemisk proces

Denne opgave bygger på anvendelseksempel A.20 “Koncentrationsforøgelse i biokemisk proces” fra *Noter om matematik*.

(1) Definer funktionen v (hastigheden hvormed et stof dannes i en given proces som funktion af tiden t) som

$$v(t) = (1.1 + 3.5t)e^{-1.5t}$$

og lav en graf for v for t mellem 0 og 3 svarende til figur A.64 i matematiknoterne.

(2) Bestem nu den totale koncentrationsforøgelse, dvs.

$$\int_0^{\infty} v(t) dt,$$

i R ved numerisk integration med `integrate`.

Opgave 14 — Indlæsning, plot og transformation af data fra kemisk reaktion

(1) Gå ind under “eksempelfiler” på hjemmesiden <http://matdat.life.ku.dk/R-noter>. Højreklik på filen `data/reaktion.txt` og vælg “gem som” og gem filen på din computer.

(2) Start med at åbne filen i fx. Notesblok (højreklik og “Åbn”). Undersøg om der er en overskrift, om der er brugt decimalkomma eller decimalpunktum, samt hvordan kolonnerne er adskilt (skilletegn).

Læs datasættet ind med `data <- read.table(...)` og husk at angive de nødvendige parametre så overskrift, tal og skilletegn læses korrekt.

Brug funktionen `summary` for at tjekke at data er indlæst korrekt. Det skal se således ud:

```
> summary(data)
      Tid           S1           S2           S3
Min.   : 2.0   Min.   :0.050   Min.   :0.1000   Min.   :0.050
1st Qu.: 26.5  1st Qu.:0.500   1st Qu.:0.5625   1st Qu.:4.088
Median : 51.0  Median :1.275   Median :1.3000   Median :7.250
Mean   : 51.0  Mean   :2.352   Mean   :1.3770   Mean   :6.264
3rd Qu.: 75.5  3rd Qu.:3.413   3rd Qu.:2.1875   3rd Qu.:8.950
Max.   :100.0  Max.   :9.400   Max.   :2.8500   Max.   :9.700
```

(3) Lav med `plot` et XY-plot af kolonnen S2 som funktion af kolonnen Tid. Datapunkterne skal ikke forbindes med linjer.

Vink: For at få kolonnen S2 fra datasættet `data` skal du skrive `data$S2`.

(4) Lav et XY-plot af kvadratroden (`sqrt`) af kolonnen `S1` som funktion af kolonnen `Tid`. Datapunkterne skal ikke forbindes med linjer.

Definér funktionen $f(t) = 2.66 - 0.025t$. Tilføj med `plot(..., add=TRUE)` grafen for f .

(5) Lav et XY-plot af den naturlige logaritme (`log`) til kolonnen `S1` som funktion af kolonnen `Tid`. Datapunkterne skal ikke forbindes med linjer.

Definér funktionen $g(t) = 2.3 - 0.04t$. Tilføj med `plot(..., add=TRUE)` grafen for g .

Opgave 15 — Indlæsning og plot af data fra væksthormonforsøg

Filen `data/Grise2Fast.txt` fra eksempelfil-samlingen på hjemmesiden indeholder data fra et forsøg med væksthormon til slagtesvin. Datasættet har tre variable `Tid`, `Kontrol` og `Vækst`, og 20 observationer. Hver observation angiver et antal minutter efter slagtning sammen med målt pH i kødet fra grise der er opdrættet normalt (kontrolgruppen) og fra grise der har fået væksthormon (se også afsnit 10).

(1) Hent fra hjemmesiden <http://matdat.life.ku.dk/R-noter> filen `data/Grise2Fast.txt` og gem filen på din computer.

(2) Undersøg filens indhold for overskrifter, skilletegn m.v. og læs så datasættet fra filen ind i R med `read.table`. Kald datasættet `data`. Check med `summary` at det er korrekt indlæst.

(3) Lav med `plot` og `points` et XY-plot med de to kolonner `Kontrol` og `Vækst` som funktion af kolonnen `Tid`. Datapunkterne fra `Kontrol` skal være røde og datapunkterne fra `Vækst` blå. Husk (med `ylim=iplot`) at sætte intervallet på andenaksen så ingen punkter falder udenfor (brug oplysningerne fra `summary` til at vælge et interval). Akseteksterne skal være “Minutter” på førsteaksen og “pH” på andenaksen (teksterne angives med `xlab=` og `ylab=iplot`).

(4) Tilføj med `legend` en signaturforklaring til grafen fra delopgave (3). Den skal have en rød cirkel med teksten “Kontrolgruppe” og en blå cirkel med teksten “Væksthormon”.

Vink: Cirklen som R tegner som standard er plot-symbol (plotting character) nummer 1, så for at få cirkler ud for hver tekst i `legend` skal man huske `pch=1` (jævnfør figur 25 på side 40).

Opgave 16 — Udklækningstid for flueæg

Denne opgave bygger på anvendelseksempel A.1 “Udklækningstid for flueæg” fra *Noter om matematik*.

(1) Datasættet med måling af udklækningstid U som funktion af luftfugtighed L findes i tekstfilen `data/flueaeg.txt` under eksempelfiler på hjemmesiden <http://matdat.life.ku.dk/R-noter>. Hent filen og gem den på din computer. Indlæs datasættet med:

```
flueaeg <- read.table("flueaeg.txt", header=TRUE)
```


(2) Lav et XY-plot af `flueaeg$U` som funktion af `flueaeg$L`.

(3) Foretag med R-funktionen `lm` lineær regression for at bestemme den rette linje der bedst beskriver sammenhængen mellem L og U (kald resultatet for `lreg`). Angiv ud fra resultatet konstanterne a og b i modellen $U = aL + b$.

(4) Brug endelig R-funktionen `abline` til at tilføje linjen $U = aL + b$ til plottet fra delopgave (2).

Opgave 17 — Andemad

Denne opgave bygger på anvendelseseksempel A.4 “Andemad” fra *Noter om matematik*.

(1) Datasættet med antal blade N som funktion af antal dage siden forsøgets start t findes i filen `data/andemad.txt` under eksempelfiler på hjemmesiden <http://matdat.life.ku.dk/R-noter>. Hent filen og gem den på din computer. Indlæs datasættet med:

```
andemad <- read.table("andemad.txt", header=TRUE)
```

(2) Lav et XY-plot af logaritmen til `andemad$N` som funktion af `andemad$t`.

(3) Transformér kolonnen `N` ved at tage den naturlige logaritme. Kald de transformerede værdier for `logN`. Foretag med R-funktionen `lm` lineær regression for at bestemme den rette linje der bedst beskriver sammenhængen mellem $\ln N$ og t (kald resultatet for `lreg`). Angiv ud fra resultatet konstanterne b og r i modellen $\ln N = \ln b + rt$.

(4) Brug R-funktionen `abline` til at tilføje linjen $\ln N = \ln b + rt$ til plottet fra delopgave (2).

(5) Definér funktionen $f(t) = be^{rt}$ med de fundne værdier for b og r fra delopgave (3).

Lav nu et XY-plot af `andemad$N` som funktion af `andemad$t` og brug `plot(..., add=TRUE)` til at tilføje grafen for $f(t)$ for intervallet $t \in [0, 13]$.

Opgave 18 — Stofskifte og kropsvægt hos pattedyr

Denne opgave bygger på del (d) af anvendelseseksempel A.8 “Stofskifte og kropsvægt hos pattedyr” fra *Noter om matematik*.

(1) Datasættet med stofskifte S som funktion af kropsvægt K findes i filen `data/stofskifte.txt` under eksempelfiler på hjemmesiden <http://matdat.life.ku.dk/R-noter>. Hent filen og gem den på din computer. Indlæs datasættet med:

```
stofskifte <- read.table("stofskifte.txt", header=TRUE)
```

(2) Transformér kolonnerne K og S ved at tage den naturlige logaritme. Kald de transformerede data for $\log K$ og $\log S$. Foretag med R-funktionen `lm` lineær regression for at bestemme den rette linje der bedst beskriver sammenhængen mellem $\ln S$ og $\ln K$ (kald resultatet for `lreg`). Angiv ud fra resultatet konstanterne a og b i modellen $\ln S = \ln b + a \ln K$.

(3) Lav et XY-plot af $\log S$ som funktion af $\log K$. Tilføj derefter ved hjælp af `abline` den rette linje $\ln S = \ln b + a \ln K$ fundet i delopgave (2).

(4) Definér funktionen $f(K) = bK^a$ med de fundne værdier for a og b fra delopgave (2).

Lav nu et XY-plot af `stofskifte$S` som funktion af `stofskifte$K` og brug `plot(..., add=TRUE)` til at tilføje grafen for $f(K)$ for intervallet $K \in [0, 50]$.

Opgave 19 — Arbejde med data (powerdata.csv)

Filen `powerdata.csv` indeholder data fra et eksperiment hvor man har målt den tid det tager en computer at "lægge" et puslespil. Man har prøvet dette for forskellige puslespil med forskellig antal brikker N . Der er målt tidsforbrug i sekunder for to forskellige alternative løsningsstrategier, A og B .

(1) Hent fra hjemmesiden <http://matdat.life.ku.dk/R-noter> filen `data/powerdata.csv` og gem filen på din computer.

(2) Læs datasættet fra filen ind i R. Kald det `data`. Check med `summary` at data er korrekt indlæst.

(3) Lav med `plot` og `points` et XY-plot med de to kolonner `TidA` og `TidB` som funktion af kolonnen N . Datapunkterne fra `TidA` skal være røde og datapunkterne fra `TidB` blå. Husk at sætte intervallet på andenaksen så ingen punkter falder udenfor (brug oplysningerne fra `summary` til at vælge et interval). Akseteksterne skal være "N" på førsteaksen og "Tid" på andenaksen.

(4) Foretag med R-funktionen `lm` lineær regression for at bestemme den rette linje der bedst beskriver sammenhængen mellem `TidA` og N . Lav herefter et XY-plot med `TidA` som funktion af N og tilføj den fundne regressionslinje ved hjælp af R-funktionen `abline`.

(5) Transformér kolonnerne N , `TidA` og `TidB` ved at tage den naturlige logaritme. Kald de transformerede data for $\log N$, $\log A$ og $\log B$.

Lav herefter med `plot` og `points` et XY-plot for de transformerede data med røde punkter for $\log A$ som funktion af $\log N$ og blå punkter for $\log B$ som funktion af $\log N$ (ligesom i delopgave (3)). Akseteksterne skal være " $\ln(N)$ " på førsteaksen og " $\ln(\text{Tid})$ " på andenaksen.

(6) Foretag med R-funktionen `lm` lineær regression for at bestemme den rette linje der bedst beskriver sammenhængen mellem $\log A$ og $\log N$. Gør det samme for at finde sammenhængen mellem $\log B$ og $\log N$. Tilføj med `abline` regressionslinjerne til plottet fra delopgave (5) i hhv. rød og blå.

(7) Tilføj nu med legend en signaturforklaring med følgende fire tekster: “Data A” (røde punkter), “Data B” (blå punkter), “Regression A” (rød linje) og “Regression B” (blå linje).

Opgave 20 — Oprettelse af talrækker/vektorer

(1) Konstruér ved hjælp af R-funktionen `seq` følgende talrækker/vektorer:

- Tallene 1, 2, ... 10.
- Tallene 10, 9, ..., 1.
- Tallene 0.25, 0.5, 0.75, ..., 5.0.
- De ulige tal fra 1 til 29.

(2) Konstruér udelukkende ved hjælp af kolon-operatoren samt eventuelt regneoperationer, for eksempel $(1:4) * 2$ (som giver 2, 4, 6, 8), de samme fire talrækker som ovenfor.

Opgave 21 — Flere talrækker/vektorer

(1) Konstruér ved hjælp af R-funktionen `seq` følgende talrækker/vektorer:

- Tallene 0.1, 0.2, 0.3, ..., 1.0.
- Tallene 5, 10, 15, ..., 100.
- Tallene 1.5, 2.5, ..., 9.5.
- Tallene 100, 90, 80, ..., 0.

(2) Konstruér udelukkende ved hjælp af kolon-operatoren samt eventuelt regneoperationer, for eksempel $(1:4) * 2 - 1$ (som giver 1, 3, 5, 7), de samme fire talrækker som ovenfor.

Opgave 22 — Endnu flere talrækker/vektorer

Udfordring: Konstruér ved udelukkende hjælp af kolon-operatoren samt eventuelt regneoperationer følgende talrækker/vektorer:

- Tallene 100, 81, 64, 49, 36, 25, 16, 9, 4, 1.
- Tallene 0, 0, 2, 2, 4, 4, 6, 6, 8, 8.
- Tallene 2, 4, 6, 8, 10, 7, 9, 11, 13, 15.
- Tallene -1, 0, 3, -4, 0, 6, -7, 0, 9.
- Tallene 1, 2, 9, 4, 25, 6, 49, 8, 81, 10.

Vink: Undtagen for den første talrække skal der gøres kreativ brug af R's genbrugsregel for regning med vektorer af forskellig længde.

Opgave 23 — Oprettelse af og regning med 2×2 matricer

(1) Opret følgende to 2×2 matricer:

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 2 \\ 5 & 3 \end{pmatrix}, \quad B = \begin{pmatrix} 4 & 6 \\ 7 & 8 \end{pmatrix}.$$

(2) Udregn matrixprodukterne AB og BA . Er $AB = BA$?

Opgave 24 — Matrix invers og 2×2 ligningssystem

(1) Find ved at bruge `solve` den inverse til nedenstående matrix:

$$\begin{pmatrix} 1 & 7 \\ 9 & 13 \end{pmatrix}$$

(2) Løs følgende ligningssystem i \mathbb{R} ved at omskrive til matrixform og bruge `solve`:

$$\begin{cases} x + 7y = 3 \\ 9x + 13y = -2 \end{cases}$$

Opgave 25 — Opret større matrix; indeksering

(1) Opret en matrix A som følger:

$$A = \begin{pmatrix} 1 & 5 & 9 & 13 & 17 \\ 2 & 6 & 10 & 14 & 18 \\ 3 & 7 & 11 & 15 & 19 \\ 4 & 8 & 12 & 16 & 20 \end{pmatrix}.$$

Vink: Bemærk at matrixens elementer er talrækken $1, \dots, 20$.

(2) Udtag (ved hjælp af indeksering) fra A følgende dele:

- Elementet i 1. række, 3. søjle.
- Elementet i 4. række, 2. søjle.
- Hele 3. række.
- Hele 4. søjle.
- Delmatricen bestående af de første tre søjler.
- Delmatricen bestående af de to sidste rækker.
- 2×2 delmatricen bestående af de to sidste søjler og rækker (“nederste højre hjørne”).
- Delmatricen bestående af alle søjler på nær den tredje.

Opgave 26 — Ophugning af matrix med `cbind`

(1) Definér følgende matrix A og vektor v_0 (skriv `v0` for v_0 i R):

$$A = \begin{pmatrix} 0.20 & 0.80 \\ 0.90 & 0.15 \end{pmatrix}, \quad v_0 = \begin{pmatrix} 100 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

Udregn herefter successivt følgende vektorer:

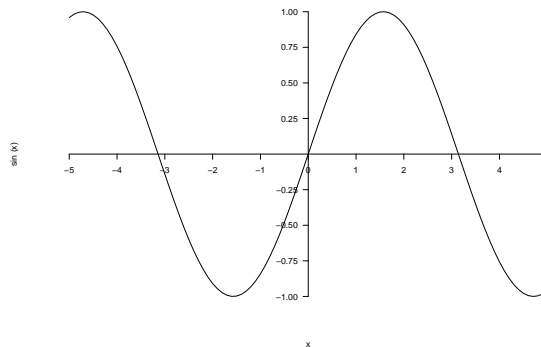
$$v_1 = Av_0, \quad v_2 = Av_1, \quad v_3 = Av_2, \quad v_4 = Av_3, \quad v_5 = Av_4.$$

Konstruér endelig matrixen V hvis søjler udgøres af vektorerne v_0 til v_5 , altså hvis første søjle er v_0 , anden søjle v_1 og så videre. Brug R-funktionen `cbind`.

(2) Lav med `plot` et XY-plot hvis punkter har første række af V som y -koordinater og talrækken fra 0 til 5 som x -koordinater. Punkterne skal indtegnes forbundet med røde linjer (brug `type="o"`, `col="red"`). Tilføj med `points` den anden række af V , indtegnet på samme måde men i blå.

Opgave 27 — Lav plot med bestemte akser

Lav en graf for $\sin x$ for $x \in [-5, 5]$ svarende fuldstændig til denne (bemærk akserne, herunder at på andenaksen er etiketten 0.00 udeladt):

Vink: Du skal først plote uden akser og derefter bruge `axis`, se afsnit 5.1. Du skal bruge parameteren `at` med passende talrækker til at bestemme hvilke aksemærker, der skal sættes.

Opgave 28 — Fremskrivning i affin model med for-løkke

(1) Definér følgende matrix M , vektor q og vektor v_0 (skriv `v0` for v_0 i R):

$$M = \begin{pmatrix} 0.2 & 0.8 \\ 0.9 & 0.0 \end{pmatrix}, \quad q = \begin{pmatrix} 10 \\ 0 \end{pmatrix}, \quad v_0 = \begin{pmatrix} 100 \\ 0 \end{pmatrix}.$$

Udregn nu ved hjælp af en `for`-løkke vektorerne v_1 til v_{20} ud fra den affine model

$$v_{i+1} = Mv_i + q.$$

Vektorerne skal undervejs “opsamles” i en matrix V således at første søjle i V udgøres af v_0 , anden søjle af v_1 og så videre.

Vink: Se på eksemplet i afsnit 16.9.

(2) Lav med `plot` et XY-plot hvis punkter har første række af V som y -koordinater og talrækken fra 0 til 20 som x -koordinater. Punkterne skal indtegnes forbundet med røde linjer (brug `type="o"`, `col="red"`). Tilføj med `points` den anden række af V , indtegnet på samme måde men i blå.

Opgave 29 — Fårebestand

Denne opgave bygger på anvendelseksempel B.4 fra *Noter om matematik*.

En fårebestand med får i to klasser modelleres v.h.a. følgende affine model, jvf. anvendelseksempel B.4 (b):

$$\mathbf{v}_{t+1} = \mathbf{M}\mathbf{v}_t + \mathbf{q},$$

hvor

$$\mathbf{v}_t = \begin{pmatrix} x_t \\ y_t \end{pmatrix}, \quad \mathbf{M} = \begin{pmatrix} 0.70 & 0.20 \\ 0.15 & 0.45 \end{pmatrix}, \quad \mathbf{q} = \begin{pmatrix} 0 \\ 900 \end{pmatrix}.$$

I året 1992 er der 500 hhv. 1400 får i de to klasser, d.v.s. $\mathbf{v}_{1992} = (500, 1400)$.

Vi ønsker at fremskive fårebestanden til året 2023 ved hjælp af modellen.

(1) Definér i R matricen M og vektorerne \mathbf{q} og \mathbf{v}_{1992} svarende til modellen ovenfor.

Udregn nu ved hjælp af en `for`-løkke vektorerne \mathbf{v}_{1993} til \mathbf{v}_{2023} og opsaml undervejs resultatet i en 2×32 matrix V , hvor første søjle udgøres af \mathbf{v}_{1992} , anden søjle af \mathbf{v}_{1993} osv.

Vink: Se på eksemplet i afsnit 16.9.

(2) Lav med `plot` et XY-plot som viser x_t som funktion af årstal fra 1992 til 2023. Punkterne skal indtegnes med åbne cirkler (plotsymbol 1) og forbundet med fuldt optrukne linjer. Sørg for passende aksetitler (“år” og “bestand”). Vink: x_t værdierne udgør første række af V .

Tilføj med `points` y_t værdierne fra 1992 til 2023. Punkterne skal indtegnes med trekantede (plotsymbol 2) og forbindes med stiplede linjer (`lty="dashed"`).

Tilføj titlen “Udvikling af fårebestand”.

Tilføj en signaturforklaring med `legend` med de to signaturtekster “Klasse I” henholdsvis “Klasse II” for x_t henholdsvis y_t værdierne.

Opgave 30 — Vektorkonstruktion med `for`-løkker

I denne opgave skal en række specielle vektorer, alle med 10 elementer, konstrueres ved hjælp af `for`-løkker. Fremgangsmåden er hver gang den samme:

1. Opret en vektor med 10 elementer med `rep(n, 10)`, hvor n er tallet der skal stå på de(n) første plads(er) i vektoren. For eksempel oprettes den første vektor u nedenfor med `u <- rep(3, 10)`.
2. Kør en (eller om nødvendigt flere) `for`-løkke(r) der tildeler de ønskede værdier til pladserne 2 til 10 i vektoren. For eksempel vil den for den første vektor u nedenfor have formen `for (i in 2:10) { u[i] <- udtryk }`.

3. Tjek til sidst at vektoren har fået det ønskede indhold (ved at skrive fx u på en linje for sig selv).

De vektorer, der ønskes konstrueret, er:

- Vektoren u , hvorom det gælder at $u[1]=3$ og $u[i]=u[i-1]+i$ for $i=2, 3, \dots, 10$.
Resultatet bliver talrækken 3, 5, 8, 12, 17, 23, 30, 38, 47, 57.
- Vektoren v , hvorom det gælder at $v[1]=1$ og $v[i]=i-2*v[i-1]$ for $i=2, 3, \dots, 10$.
Resultatet bliver talrækken 1, 0, 3, -2, 9, -12, 31, -54, 117, -224.
- Vektoren w , hvorom det gælder at $w[1]=10$, $w[2]=10$ og $w[i]=w[i-2]-w[i-1]$ for $i=3, 4, \dots, 10$.
Resultatet bliver talrækken 10, 10, 0, 10, -10, 20, -30, 50, -80, 130.
- Vektoren z , hvorom det gælder at $z[1]=1$, $z[i]=z[i-2]+i^2$ for $i=3, 5, \dots, 9$ og $z[j]=z[j-1]+3$ for $j=2, 4, \dots, 10$.
Resultatet bliver talrækken 1, 4, 10, 13, 35, 38, 84, 87, 165, 168.
Vink: Dette kræver to `for`-løkker.

Opgave 31 — Reversering af vektor med `for`-løkke

Opret vektoren $v <- 1 : 10$ (talrækken 1, 2, ..., 10). Skriv derefter en `for`-løkke, der ved at bytte om på elementerne i v vender vektoren om (så den bliver talrækken 10, 9, ..., 1).

Vink: Løkken skal gå over tallene 1, 2, ..., 5. Det er nødvendigt at indføre en hjælpevariabel til midlertidigt at gemme det ene element når man vil bytte om på to elementer i vektoren.

Opgave 32 — Brownsk bevægelse i 2D

Denne opgave er en udbygning af eksemplet med simulering af Brownsk bevægelse i afsnit 15.2. Vi betragter nu en model for en partikels bevægelse i to dimensioner, hvor partiklens position til tidstrin t er (x_t, y_t) . Partiklen starter i $(0, 0)$ til $t = 0$. Mellem tid t og tid $t + 1$ bevæger partiklen sig et lille stykke vej d_t i den tilfældige retning v_t (i radianer), hvor d_t er et (ligefordelt) tilfældigt tal mellem 0 og 1 og v_t er et (ligefordelt) tilfældigt tal mellem 0 og 2π . Vi har således:

$$\begin{aligned}x_{t+1} &= x_t + d_t \cdot \cos v_t, \\y_{t+1} &= y_t + d_t \cdot \sin v_t,\end{aligned}$$

med d_t og v_t tilfældige af hinanden uafhængige tal som beskrevet ovenfor.

(1) Simuler 100 trin i ovenstående model, d.v.s. op til $t = 100$. Resultatet af simuleringen skal gemmes i to vektorer X og Y med hver 100 elementer hvor $X[1]=x_1$, $X[2]=x_2$ osv. og $Y[1]=y_1$, $Y[2]=y_2$ osv. Følg den grundlæggende fremgangsmåde fra afsnit 15.2.

(2) Lav et plot der viser partiklens bevægelse i 2D. Brug `plot` med `asp=1` for at sikre at enheder bliver lige lange på de to akser. Brug `type="l"` for at få tegnet "sporet" som en række forbundne linjestykker. Sørg for at også startpositionen $(0,0)$ kommer med.

Tilføj med `points` en åben cirkel i startpositionen.

Tilføj med `points` en udfyldt cirkel (`pch=16`) i slutpositionen.

Opgave 33 — Funktioner der giver sandhedsværdier

Du skal i denne opgave lave nogle funktioner der tager et tal som argument og giver en sandhedsværdi (TRUE eller FALSE) som svar. I hvert tilfælde vil funktionskroppen bestå af et logisk udtryk.

Eksempel: Funktion der giver TRUE hvis argumentet er et positivt tal, FALSE ellers:

```
positiv <- function(x) { x>0 }
```

Vi kan afprøve funktionen, først på tallet 17, så på -1 og endelig på heltallene fra -2 til 2:

```
> positiv(17)
[1] TRUE
> positiv(-1)
[1] FALSE
> positiv(-2:2)
[1] FALSE FALSE FALSE TRUE TRUE
```

Definér og afprøv følgende funktioner:

- Funktionen `negativ`, der giver TRUE hvis argumentet er et negativt tal og FALSE ellers. Afprøv på heltallene fra -2 til 2.
- Funktionen `lille`, der giver TRUE hvis argumentet er et tal mindre end 10. Afprøv på heltallene fra 8 til 12.
- Funktionen `stort`, der giver TRUE hvis argumentet er et tal større end 100. Afprøv på heltallene fra 98 til 102.
- Funktionen `mellem`, der giver TRUE hvis argumentet er et tal mellem 10 og 100 inklusive. Afprøv på heltallene fra 8 til 12 samt fra 98 til 102.

Opgave 34 — Numerisk værdi med `if ... else`

Betragt nedenstående ufuldstændige funktion `num`:

```
num <- function(a) {
  ???
}
```

Færdiggør `num` så den som resultat giver den numeriske (absolutte) værdi af tallet `a`. Du skal bruge et `if ... else` udtryk i funktionen (hvis `a` er mindre end nul så skal resultatet være `-a`, ellers skal resultatet bare være `a`). Du skal *ikke* benytte R-funktionen `abs`.

Afprøv herefter at funktionen virker for tallene 3 og -3.

Opgave 35 — Liebig-Wagner funktion

I en Liebig-Wagner model for begrænset vækst (*Noter om matematik* afsnit A.8.5) indgår funktionen

$$y(t) = \begin{cases} \frac{at}{b} + c & \text{for } 0 \leq t < b \\ a + c & \text{for } t \geq b \end{cases}$$

Lad i det følgende $a = 7$, $b = 15$ og $c = 3$ og antag at det altid gælder at $t \geq 0$.

(1) Definér v.h.a. `if ... else` funktionen $y(t)$ som ovenfor. Eftersis at $y(0) = 3$, $y(6) = 5.8$, $y(15) = 10$ og $y(16) = 10$.

(2) Definér nu $y(t)$ v.h.a. funktionen `ifelse` i stedet for v.h.a. `if ... else`. Lav med `plot` en graf for $y(t)$ for $0 \leq t \leq 20$.

Opgave 36 — Fortegn

Betragt nedenstående ufuldstændige funktion `fortegn`:

```
fortegn <- function(a) {  
  ???  
}
```

Færdiggør `fortegn` så den som resultat giver -1, 0 eller 1 afhængig af fortegnet af tallet a : -1 hvis tallet a er negativt, 0 hvis a er nul og 1 hvis a er positivt. Du skal bruge sammensætningen af to `if ... else` udtryk i funktionen. Du skal *ikke* benytte R-funktionen `sign`.

Opgave 37 — Vektorer med logiske værdier

Konstruér en vektor x indeholdende 100 ligefordelte tilfældige tal mellem 0 og 1 som følger:

```
x <- runif(100)
```

Man kan med et logisk udtryk afgøre hvilke tal fra x der har bestemte egenskaber.

Eksempel: `x > 0.5` giver en vektor med `TRUE` på alle pladser hvor x større end $\frac{1}{2}$ og `FALSE` på de øvrige pladser.

Ved at kombinere dette med `sum` funktionen kan man bestemme hvor mange af tallene i x der har en bestemt egenskab, idet `sum` tæller `TRUE` som 1 og `FALSE` som 0.

Eksempel: `sum(x > 0.5)` giver hvor mange tal i x der er større end $\frac{1}{2}$.

Brug nu et logisk udtryk samt `sum` til at bestemme følgende:

1. Hvor mange tal i x er mindre end 0.1?
2. Hvor mange tal i x er mellem 0.25 og 0.75?
3. Hvor mange tal i x er mindre end 0.1 *eller* mellem 0.25 og 0.75?
4. For hvor mange tal x_i i x er $\sin(1/x_i)$ større end nul?

Bemærk, at de nøjagtige svar på alle disse spørgsmål vil variere fra gang til gang man løser opgaven.

Opgave 38 — Delmængder af datasæt med logiske udtryk

Indlæs datasættet fra filen `reaktion.txt` og kald det `data` (brug `read.table` med `header=TRUE` og `dec=","`).

Brug nu funktionen `subset` i udtryk af formen `data1 <- subset(data, ???)`, hvor du udskifter de tre spørgsmålstegn med et logisk udtryk (se afsnit 20.2 og afsnit 19.1), til at fremstille følgende datasæt, der alle er delmængder af `data`:

- `data1`, der indeholder de 25 observationer hvor `Tid` er mindre end eller lig 50.
- `data2`, der indeholder de 21 observationer hvor `S2` er større end `S1`.
- `data3`, der indeholder de 13 observationer hvor den numeriske forskel på `S1` og `S2` er mindre end 0.1 (brug `abs` til at tage numerisk værdi).
- `data4`, der indeholder de 13 observationer hvor `S3` er mellem 2 og 6 inklusive.

Brug `nrow` til at tjekke at datasættene har de ønskede antal rækker, fx skal `nrow(data1)` gerne give 25.

Opgave 39 — Nogle funktioner med `if ... else`

(1) Betragt følgende funktion `f`:

```
f <- function(a,b) {  
  if (a>b) a else b  
}
```

Besvar, *uden* at taste funktionen ind og prøve den, hvilket tal giver `f(1,2)`? Hvad giver `f(5,3)`?

Beskriv i ord: Hvad giver kaldet `f(x,y)` for to vilkårlige tal `x` og `y`?

(2) Betragt følgende funktion `g`:

```
g <- function(a,b,c) {  
  if (a>c && b>c) {  
    c  
  } else {  
    if (a>b) b else a  
  }  
}
```

Besvar, *uden* at taste funktionen ind og prøve den, hvilket tal giver `g(1,2,3)`? Hvad giver `g(5,4,3)`?

Beskriv i ord: Hvad giver kaldet `g(x,y,z)` for tre vilkårlige tal `x`, `y` og `z`?

(3) Betragt funktionen `h` defineret her:

```
h <- function(a,b) { if (a<b) h(a+1,b-a+1) else a-b }
```

Besvar, *uden* at taste funktionen ind og prøve den, hvilket tal giver `h(2,9)`?

Brug papir og blyant til at regne det ud, som følger: `h(2,9) = h(3,8) = ...`

Opgave 40 — Midterste af tre tal

Skriv en funktion `midt <- function(a,b,c)` som giver det midterste af de tre tal a , b og c når de ordnes efter størrelse, altså fx:

```
> midt(1,2,3)
[1] 2
> midt(2,3,1)
[1] 2
> midt(3,1,2)
[1] 2
```

Brug udelukkende `if ... else` udtryk og ingen af R's statistiske funktioner.

Afprøv at din funktion virker ved alle rækkefølger af tallene 1, 2 og 3, altså såvel (1,2,3) som (1,3,2), (2,1,3), (2,3,1), (3,1,2) og (3,2,1).

Opgave 41 — Nogle rekursive funktioner med `if ... else`

(1) Betragt funktionen f defineret her:

```
f <- function(a,b) { if (a>b) f(a-b,b)+1 else a }
```

Besvar, *uden* at taste funktionen ind og prøve den, hvad giver $f(7, 2)$?

Brug papir og blyant til at regne det ud, som følger: $f(7, 2) = f(7-2, 2)+1 = f(5, 2)+1 = \dots$

(2) Lav en *rekursiv* funktion $\text{fib}(n)$ der for heltal $n \geq 1$ giver Fibonacci-tal nummer n . Brug følgende rekursive definition af Fibonacci-tallene som udgangspunkt:

$$\text{fib}(n) = \begin{cases} 1 & \text{hvis } n \leq 2 \\ \text{fib}(n-1) + \text{fib}(n-2) & \text{hvis } n > 2 \end{cases}$$

(3) Lav en *rekursiv* funktion sfd der for to naturlige tal a og b finder deres *største fælles divisor*¹³ ved hjælp af *Euklids algoritme*¹⁴, der kan opskrives som følger:

$$\text{sfd}(a, b) = \begin{cases} a & \text{hvis } b = 0, \\ \text{sfd}(b, a \bmod b) & \text{ellers.} \end{cases}$$

Notationen $a \bmod b$ betyder her a modulo b , dvs. resten ved heltalsdivision af a med b . I R skrives modulo operatoren `%%`, altså `a%%b` for $a \bmod b$.

Afprøv at $\text{sfd}(34, 119)$ giver 17, $\text{sfd}(12, 20)$ giver 4 og $\text{sfd}(53, 1016)$ giver 1.

¹³ Den største fælles divisor for to naturlige tal er det største heltal, der går op i dem begge.

¹⁴ *Eukleides* af Alexandria (ca. 365 fvt. – 275 fvt.), græsk matematiker hvis kendteste værk *Elementer* bl.a. indeholder denne algoritme til at finde største fælles divisor af to naturlige tal.

Opgave 42 — Flere rekursive funktioner med `if ... else`

Betragt følgende *rekursivt definerede* funktion `fra0`, der for et givet heltal $a \geq 0$ giver sekvensen af heltal fra 0 til a :

```
fra0 <- function(a) {  
  if (a>0) c(fra0(a-1),a) else 0  
}
```

Eksempler på kald:

```
> fra0(8)  
[1] 0 1 2 3 4 5 6 7 8  
> fra0(0)  
[1] 0
```

(1) Skriv nu med ovenstående som skabelon en tilsvarende funktion `til0`, der for et heltal $a \leq 0$ giver sekvensen af heltal fra a til 0, fx.:

```
> til0(-4)  
[1] -4 -3 -2 -1 0
```

(2) Skriv en funktion `med0` der afhængig af fortegnet af sit argument virker enten som `fra0` eller `til0` ovenfor, fx.:

```
> med0(8)  
[1] 0 1 2 3 4 5 6 7 8  
> med0(-4)  
[1] -4 -3 -2 -1 0
```

Opgave 43 — Simpel `while`-løkke

Brug en `while` løkke til at bestemme det mindste heltal n således at $n^2 > 500$. Check dit resultat ved at beregne $\sqrt{500}$.

Vink: Start med `n <- 0` før løkken, lad løkken køre så længe $n^2 \leq 500$ og tæl n op med én i hvert gennemløb. Kig på første eksempel i afsnit 19.4.

Opgave 44 — Antal led i en sum

Brug en `while` løkke til at afgøre hvad der er mindste heltal n således at

$$\sum_{x=1}^n \frac{1}{x} \geq 10$$

Vink: Kig på andet eksempel i afsnit 19.4.

Opgave 45 — Snake-eyes

Man kan simulere slag med en terning ved at bruge funktionen `runif` til at generere (pseudo)tilfældige tal.

Følgende funktion genererer en vektor med n tal hvor hvert tal er et “slag” med en almindelig 6-sidet terning:

```
terning <- function(n) { floor(runif(n,1,7)) }
```

Forklaring: Med `runif(n, 1, 7)` genereres n tilfældige tal i intervallet $]1, 7[$. Med `floor` rundes *ned* til nærmeste heltal, hvorved fås heltal mellem 1 og 6, inklusive.

(1) Indtast funktionen `terning` givet ovenfor. Afprøv funktionen således:

```
> terning(1)
[1] 3
> terning(10)
[1] 2 1 4 3 3 6 4 2 2 1
```

(du får sandsynligvis andre resultater).

(2) Vi vil nu empirisk undersøge hvor mange forsøg, der skal til, før man med to terninger slår to ettere (snake-eyes).

Strategi: Lav “slag” med to terninger ind til summen af dem er to. Brug en `while`-løkke til at gentage slagene. Optæl antal slag (antal gentagelser i `while`-løkken) i en variabel.

Færdiggør nedenstående funktion, der skal returnere antal gange der blev slået før vi fik summen 2:

```
antalslag <- function() {
  n <- 1      # Vi slår mindst 1 slag.
  while ( ... ) {
    ...
  }
  n          # Efter løkken er antallet af slag optalt i variabel n
}
```

Afprøv funktionen `antalslag` således:

```
> antalslag()
[1] 8
> antalslag()
[1] 40
```

(du får sandsynligvis andre resultater).

(3) Lav en vektor x med 1000 værdier fra `antalslag` som følger:¹⁵

¹⁵ Forskellen på `replicate(n, udtryk)` og `rep(udtryk, n)` er at med `rep` udregnes *udtryk* én gang og resultatet gentages n gange, så man får en vektor med n identiske tal, mens med `replicate` udregnes *udtryk* n gange, hvilket med et udtryk der ikke giver samme resultat hver gang vil give en vektor med n forskellige tal.

```
x <- replicate(1000, antalslag())
```

Brug herefter `summary` på `x` til at finde ud af det gennemsnitlige og maksimale antal slag, der skulle slås for at få snake-eyes. Lav endelig et *histogram* over værdierne i `x` som følger:

```
hist(x, plot=TRUE)
```

Opgave 46 — Begrænset Brownsk bevægelse

Denne opgave tager udgangspunkt i eksemplet med simulering af Brownsk bevægelse i afsnit 15.2. Vi betragter nu en model for en partikel der bevæger sig i mellemrummet mellem to parallelle plader placeret tæt på hinanden. Partiklen starter midt mellem pladerne og bevæger sig tilfældigt ind til den støder på en af pladerne, hvor den så hænger fast og dens bevægelse dermed slutter. Pladerne er tilpas store til, at partiklen i praksis aldrig bevæger uden for mellemrummet før den rammer den ene af dem, og vi modellerer derfor kun partiklens position i én dimension, vinkelret på pladerne. Vi er interesserede i hvor lang tid, der går, før partiklen rammer den ene eller den anden plade.

Som i afsnit 15.2 er modellen

$$x_{t+1} = x_t + \epsilon_t,$$

hvor x_t er partiklens position til tidspunktet t og ϵ_t et tilfældigt tal mellem -1 og 1. Det gælder at $x_0 = 0$. Pladerne er placeret i $x = -5$ og $x = 5$.

(1) Omskriv den første af de to `for`-løkker fra afsnit 15.2 til en `while`-løkke der kører så længe partiklens position `x` er mellem -5 og 5. Husk først at give `x` værdien nul inden løkken. Indføj en variabel `antal` hvor antallet af trin, partiklen tager, tælles op (**vink:** se også på eksemplet i afsnit 19.4.2).

(2) Skriv nu en funktion `antaltrin`, der indkapsler simulering af en partikels vandring mellem de to plader og returnerer antallet af trin, partiklen tog. Du skal med andre ord pakke besvarelsen af første delopgave ind i en funktion således at du let kan gentage simulationen mange gange (lige som med funktionen `antalslag` i opgave 45).

Du burde nu kunne skrive `antaltrin()` og få et antal trin som svar (afprøv dette nogle gange).

(3) Lav en vektor `a` med 1000 simulerede værdier fra `antaltrin` som følger:

```
a <- replicate(1000, antaltrin())
```

Brug herefter `summary` på `a` til at finde ud af det gennemsnitlige, minimale og maksimale antal trin, partiklerne vandrede før de ramte en plade. Lav endelig et *histogram* over værdierne i `a` som følger:

```
hist(a, plot=TRUE, breaks=50)
```

APPENDIKS

A Sådan installerer du R

A.1 Grundlæggende installation af R

Hjemmesiden for R er <http://www.r-project.org/> hvorfra man kan hente den nyeste udgave af R, samt manualer, ekstra pakker osv. Der findes en kopi af hele hjemmesiden i Danmark på adressen <http://cran.dk.r-project.org/>. Brug denne adresse hvis du skal installere R.

I det følgende gennemgås installation af R version 2.7.1, som var seneste version da dette blev skrevet. Når der kommer nye versioner af R skal man udskifte versionsnummeret 2.7.1 med det seneste versionsnummer overalt i nedenstående.

Gør sådan her for at installere R under Microsoft Windows:

- Gå til <http://cran.dk.r-project.org/>
- Klik på Windows under Download and Install R.
- Klik på base
- Klik på R-2.7.1-win32.exe og vælg at gemme den på disk (fx Skrivebord). Filen er på cirka 30 MB.
- Dobbeltklik på R-2.7.1-win32.exe når download er færdig, vælg Dansk installationsdialog, acceptér licensen, vælg Brugerinstallation, og acceptér alle de foreslåede indstillinger.

Når installationen er slut kan du slette R-2.7.1-win32.exe fra disken.

A.2 Installation af ekstra R-pakker

Der findes et stort antal ekstra pakker til R, især til specielle statistiske analyser og til import og eksport af data. For at installere fx pakken RODBC, som kan bruges til at indlæse forsøgsdata fra regnearksfiler i Excel-format, skal din pc være tilsluttet internettet. I Windows-udgaven af R skal du så gøre sådan her:

- I RGui vælges Packages || Install package(s) || Cran mirror || Denmark
- Efter et øjeblik dukker der en liste af pakker op. Find RODBC på listen, markér den, og tryk OK.
- Hvis alt går godt kommer der en meddelelse om “successfully unpacked” i R Console.

B Nogle almindelige R fejlmeddelelser

Nedenstående liste af fejlmeddelelser er langt fra alle fejl du kan møde i R, men forhåbentlig er de mest almindelige og forvirrende med:

Error: object "navn" not found

Variablen/funktionen *navn* er ikke defineret eller tildelt.

Hvis det ukendte navn burde være en standard R-funktion har du lavet en skrivefejl – tjek at du har skrevet rigtigt. *Husk at der er forskel på store og små bogstaver.*

Hvis det ukendte navn er en parameter eller variabel har du ikke defineret den med en tildeling endnu.

Error: syntax error, unexpected SYMBOL, expecting ...

Typisk et symptom på at du har glemt et gangetegn eller en anden operator eller måske et komma.

Du har for eksempel skrevet $2x$ med “matematiknotation” i stedet for $2*x$ som er R-notation.

Error: syntax error, unexpected NUM_CONST, expecting ...

Samme fejl som ovenstående. Måske har du glemt et komma mellem argumenterne i et funktionskald og har skrevet $c(2\ 3)$ i stedet for $c(2,3)$ eller $plot(f, 0\ 5)$ i stedet for $plot(f, 0, 5)$.

Error: attempt to apply non-function

Du har noget som ikke er en funktion stående foran en parentes. Typiske eksempler:

Glemt gangetegn: $2(x+4)$ hvor der skulle stå $2*(x+4)$.

Ikke funktion: $f(3)$ hvor f er defineret som noget andet end en funktion. Måske er du kommet til at bruge en af de indbyggede funktioner som en variabel, dvs. har tildelt en ny værdi til et “reserveret” navn, fx c eller t . I dette tilfælde må du retablere den oprindelige betydning ved at skrive fx $rm(c)$.

Forkert type parentes: funktionskaldet $x(3)$ hvor du mente indekseringen $x[3]$.

Error in udtryk : object is not subsettable

Du har brugt firkantede parenteser efter noget der ikke er en vektor, matrix eller lignende. Typisk er du kommet til at bruge firkantede i stedet for runde parenteser i et funktionskald og har skrevet $f[2]$ i stedet for $f(2)$.

Error in C(...): object not interpretable as a factor

Du er kommet til at skrive $C(...)$ med stort “C” i stedet for $c(...)$ med lille “c”.

Error in plot.xy(xy.coords(x, y), type = type, ...): plot.new has not been called yet

Du har startet et plot med $plot(..., add=TRUE)$ eller med $points$ eller $lines$. Husk at et nyt plot altid startes med $plot$ uden $add=TRUE$.

Warning messages:

In ... : "add" is not a graphical parameter

Du har brugt $add=TRUE$ i andet end et funktionsplot (for eksempel $points$).

In ... : "parameter... is not a graphical parameter

Man får en hel række af disse hvis man angiver et forkert parameternavn til $plot$, $points$ eller en af de andre plotfunktioner. Parameteren *parameter* findes ikke, dvs. du har måske skrevet navnet forkert.

C Polynomiel regression og regressionskurve i R

I afsnit 13 så vi hvordan man i R nemt foretager lineær regression med funktionen `lm`.

Det er næsten lige så nemt at beregne en polynomiel regressionskurve, for eksempel at finde det andengradspolynomium der bedst passer til væksthormonforsøgsdatasættet `d` (se afsnit 13). Man bruger igen funktionen `lm` til at finde de koefficienter c , b og a der bedst passer med $y = c + bx + ax^2$ hvor y er `Kontrol` og x er `Tid`.

```
> preg <- lm(Kontrol ~ Tid + I(Tid^2), data=d)
> preg
Coefficients:
(Intercept)      Tid      I(Tid^2)
 6.318e+00  -2.801e-03  1.523e-06
```

Det beregnede andengradspolynomium `preg` er $y = 6.318 - 0.002801x + 0.000001523x^2$. I kaldet til `lm` betyder funktionen `I` i R-formlen at `Tid^2` skal betragtes som en variabel der indgår i den lineære model, ikke som en specifikation i R's modelsprog, hvor operatoren `^` har speciel betydning. Hvis man inkluderer regneudtryk som variable er det altid sikrest at pakke dem ind i `I()`.

For at indtegne polynomiet på plottet over dataene skal man opbygge en vektor `m` af x -værdier, såkaldte "støttepunkter". For hvert af disse beregnes polynomiets y -koordinat ved hjælp af funktionen `predict`. Tilsammen udgør `m` og værdierne beregnet af `predict` et sæt (x, y) -koordinater for polynomiet, og de bruges i funktionen `lines` til at tilføje polynomiet til dataplottet:

```
> m <- seq(0, 1500, len=101)
> lines(m, predict(preg, data.frame(Tid=m)), col="red")
```

Polynomiel regression med hensyn til polynomier af højere grad, eller med hensyn til andre transformerede variable, kan laves på samme måde:

```
> preg3 <- lm(Kontrol ~ Tid + I(Tid^2) + I(Tid^3), data=d)
> lines(m, predict(preg3, data.frame(Tid=m)), col="green")
> logreg <- lm(Kontrol ~ I(log(Tid)), data=d)
> lines(m, predict(logreg, data.frame(Tid=m)), col="yellow")
```

D Plot af punkter og kurver i rummet med `scatterplot3d` i R

Der er ingen funktion til at lave plot af punkter i rummet (3D scatterplot) i standard R, man er nødt til at installere den ekstra pakke `scatterplot3d` (se afsnit A.2 for en vejledning).

Under forudsætning af, at pakken `scatterplot3d` er installeret, gør man nu følgende for at få adgang til funktionen `scatterplot3d`:

```
> library("scatterplot3d")
```

Lad os først producere nogle tilfældige data, der skal plottes. Først defineres `x` og `y` til at være to vektorer med hver 100 ligefordelte tilfældige tal mellem 0 og 10:

```
> x <- runif(100,0,10)
> y <- runif(100,0,10)
```

Herefter konstruerer vi `z` således at vi til hvert talpar $(x[i], y[i])$ får $z[i]$ på planen $z = x + 2y + 3$ plus et normalfordelt tilfældigt tal (støj):

```
> z <- x + 2*y + 3 + rnorm(100)
```

Herefter kan vi tegne et 3D scatterplot:

```
> scatterplot3d(x, y, z)
```

Det er muligt at variere 3D projektionen med parameteren `angle`. Vi kan også bruge `scatterplot3d` til at tegne kurver i rummet:

```
> t <- seq(0, 8*pi, len=300)
> x <- cos(t)
> y <- sin(t)
> z <- t
> scatterplot3d(x, y, z, type="l")
```

I ovenstående har vi 300 støttepunkter for værdier af parameteren `t` mellem 0 og 8π . Argumentet `type="l"` (bogstavet ℓ) angiver at `scatterplot3d` skal forbinde punkterne med linjer.

E Litteratur om R

- *An Introduction to R* er en introduktion til R-sproget, statistisk analyse og grafik. Fås fra <http://cran.r-project.org/doc/manuals/R-intro.pdf>
- *R Language Definition* beskriver R-sproget i detaljer og er nyttig hvis man skal skrive sine egne R-funktioner. Fås fra <http://cran.r-project.org/doc/manuals/R-lang.pdf>
- *R Data Import/Export* beskriver hvordan man får data ind i og ud af R. Fås fra <http://cran.r-project.org/doc/manuals/R-data.pdf>
- *R: A Language and Environment for Statistical Computing* indeholder alle hjælpefiler fra R's standardpakker og anbefalede pakker. Fås fra <http://cran.r-project.org/doc/manuals/fullrefman.pdf>
- Peter Dalgaard: *Introductory Statistics with R*. 2nd edition. Springer 2008. ISBN 0-387-79053-5.
- Paul Murrell: *R Graphics*. Chapman & Hall/CRC Computer Science 2005. ISBN 158488486X.
- Flere bøger kan findes ved at søge efter R statistics på <http://www.amazon.com/>

F Facitliste til opgaver

Dette er en “facitliste” til opgaverne i afsnit 23, i den forstand at den viser resultater (R Console output) og grafer fra opgaverne, for de opgaver, hvor de ønskede resultater ikke står direkte i opgaveteksten. De egentlige *løsninger* af opgaverne står *ikke* her. Løsninger til R-opgaver er nemlig primært den R kode (i form af indtastninger og/eller scripts), der skal til for at producere det R Console output og de grafer, der står i denne facitliste.

Tanken er, at man under løsning af opgaverne kan sammenligne hvad man får ud af R med denne “facitliste”. Hvis det ikke stemmer overens er ens R-kode forkert.

Opgave 2

Delopgave (1)

Værdierne af $f(1)$ og $f(7)$:

```
[1] -3  
[1] 63
```

Delopgave (2)

Værdierne af $f(1)$ og $f(7)$:

```
[1] -2  
[1] 112
```

Delopgave (3)

Værdierne af $g(1)$ og $g(7)$:

```
[1] 5  
[1] 185
```

Delopgave (4)

Værdierne af $h(1)$ og $h(7)$:

```
[1] -1  
[1] 455
```

Opgave 3

De tre funktionsværdier:

```
[1] 0.001006388  
[1] 0.4060058  
[1] 3
```

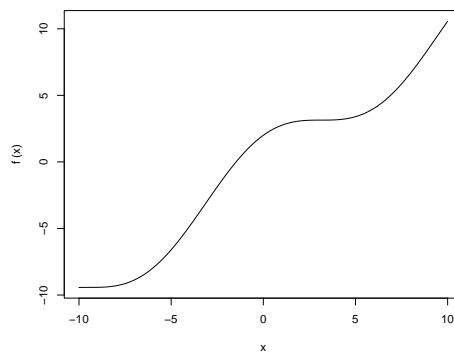
Opgave 4

Delopgave (1)

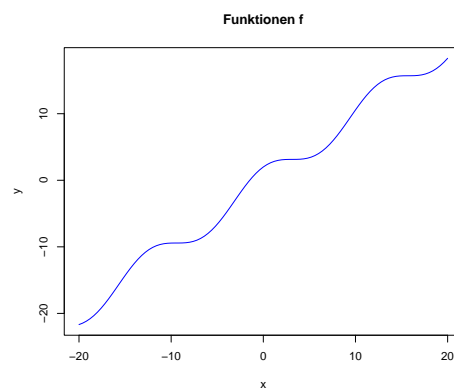
De tre funktionsværdier:

```
[1] 0.7551651
[1] 2
[1] 2.755165
```

Delopgave (2)

Delopgave (3)

Opgave 5

De 5 gange anvendelse af f giver:

```
Error in f(2) : object "a" not found
[1] 8
[1] -8
[1] 1.414214
[1] NaN
```

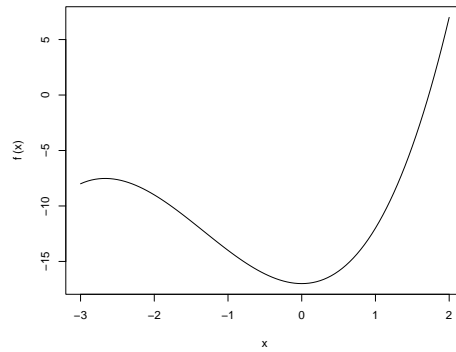
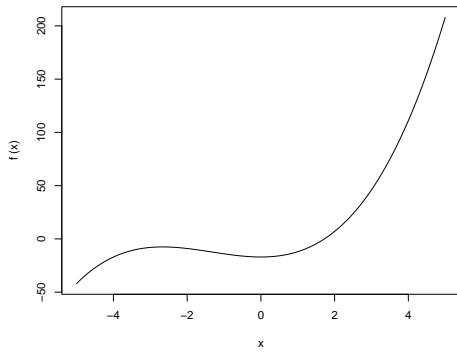
Opgave 6

Delopgave (1)

De tre funktionsværdier:

```
[1] -12
[1] -7.518519
[1] -17
```

Delopgave (2)

Delopgave (3)

Nulpunktet (ikke hele output):

```
$root  
[1] 1.723439
```

Opgave 7

Løsningerne til ligningen (graften vises ikke her):

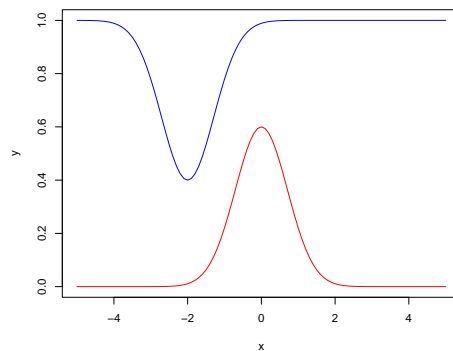
```
[1] -0.8100384  
[1] 1.168259  
[1] 2.641794
```

Opgave 8

Løsningerne til ligningen (graften vises ikke her):

```
[1] -1.869779  
[1] -1.056969  
[1] -0.08364099  
[1] 1.040338
```

Opgave 9

Opgave 10

Den ønskede graf er vist i selve opgaven.

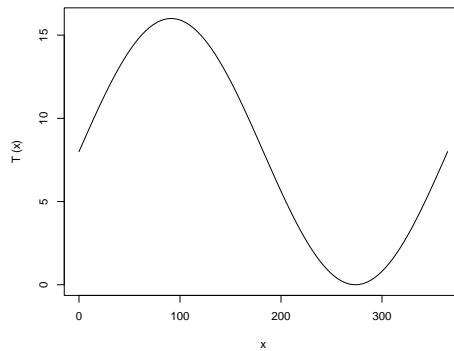
Opgave 11

Integralets værdi:

`[1] 145.6949 with absolute error < 1.6e-12`

Opgave 12

Delopgave (1)

Delopgave (2)

Værdien af Graddage (10) (også givet i opgaven):

`[1] 86.8687`

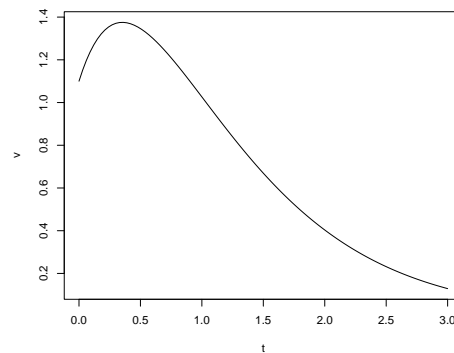
Delopgave (3)

Løsning til ligningen:

`[1] 34.05216`

Opgave 13

Delopgave (1)

Delopgave (2)

Værdien af integralet:

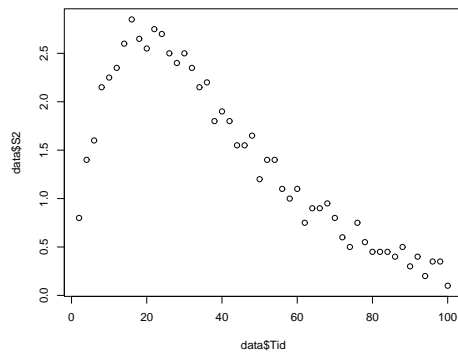
2.288889 with absolute error < 0.00018

Opgave 14

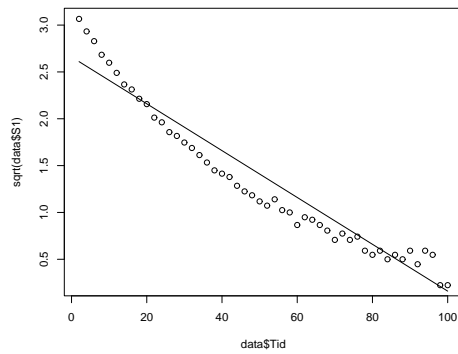
Delopgave (2)

Output fra summary er vist i opgaven.

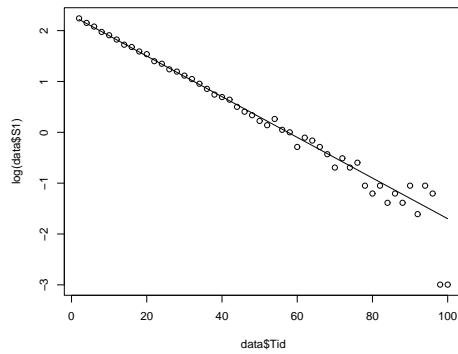
Delopgave (3)

Delopgave (4)

Delopgave (5)

Opgave 15

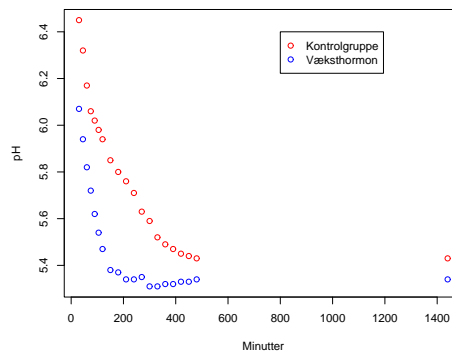
Delopgave (2)

Output fra summary:

Tid	Kontrol	Vækst
Min. : 30.0	Min. :5.430	Min. :5.310
1st Qu.: 101.2	1st Qu.:5.485	1st Qu.:5.330
Median : 225.0	Median :5.735	Median :5.345
Mean : 287.2	Mean :5.776	Mean :5.478
3rd Qu.: 367.5	3rd Qu.:5.990	3rd Qu.:5.560
Max. :1440.0	Max. :6.450	Max. :6.070

Delopgave (3) og (4)

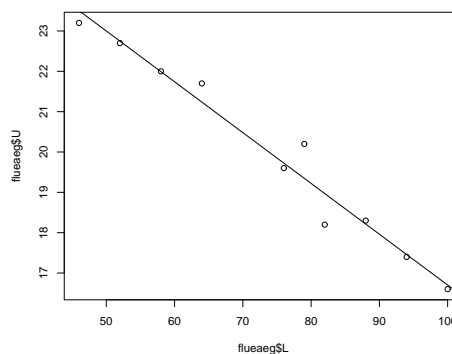
Dette er den komplette graf inklusiv signaturforklaring fra delopgave (4):

Opgave 16

Delopgave (2) og (4)

Dette er den komplette graf inklusiv regressionslinjen fra delopgave (4):

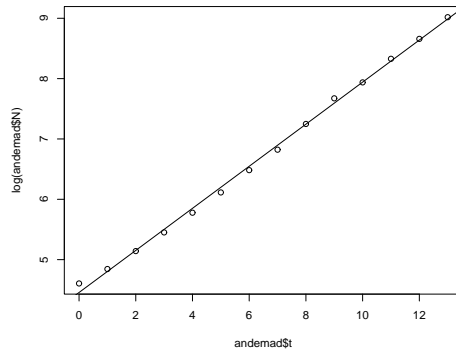
Delopgave (3)

Man får værdierne $a = -0.1259$, $b = 29.2967$.

Opgave 17

Delopgave (2) og (4)

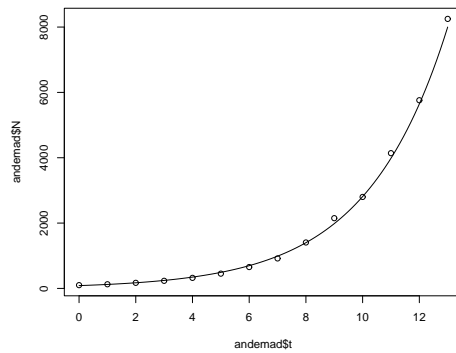
Dette er den komplette graf inklusiv regressionslinjen fra delopgave (4):

Delopgave (3)

Man får værdierne $b = \exp(4.4555) = 86.09522$, $r = 0.3486$.

Delopgave (5)

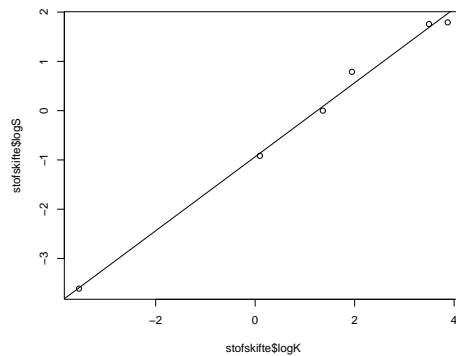

Opgave 18

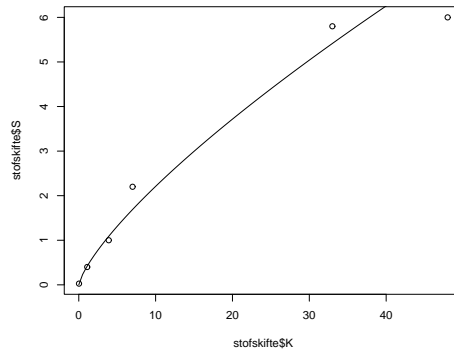
Delopgave (2)

Man får $b = 0.3920062$, $a = 0.7509$.

Delopgave (3)

Delopgave (4)

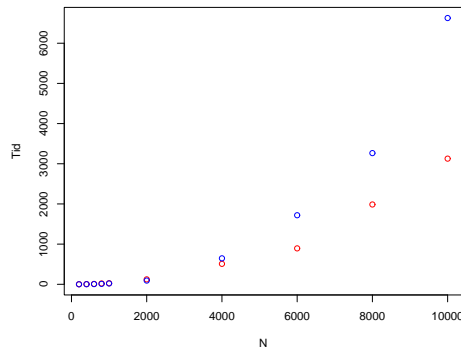
Opgave 19

Delopgave (2)

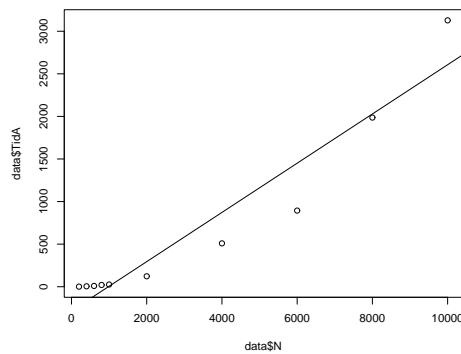
Output fra summary:

	N	TidA	TidB
Min. :	200	1.10	0.3
1st Qu. :	650	12.00	6.6
Median :	1500	74.35	57.0
Mean :	3300	670.16	1238.9
3rd Qu. :	5500	797.85	1450.7
Max. :	10000	3127.70	6626.8

Delopgave (3)

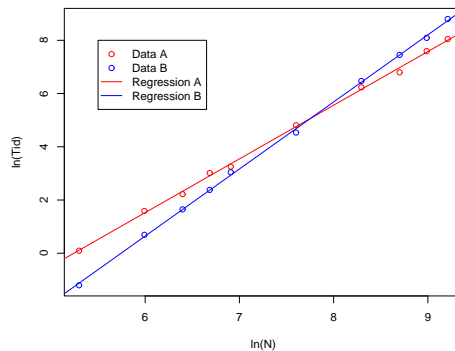

Delopgave (4)

Delopgave (5), (6) og (7)

Dette er den komplette graf inklusiv regressionslinjer fra delopgave (6) og signaturforklaring fra delopgave (7):

Opgave 23

Delopgave (2)

De to matrixprodukter, AB og BA:

```
[ ,1] [ ,2]
[1,] 18 22
[2,] 41 54

[ ,1] [ ,2]
[1,] 34 26
[2,] 47 38
```

Opgave 24

Delopgave (1)

Den inverse matrix:

```
[ ,1] [ ,2]
[1,] -0.26 0.14
[2,] 0.18 -0.02
```

Delopgave (2)

Løsning til ligningen:

```
[1] -1.06 0.58
```

Opgave 26

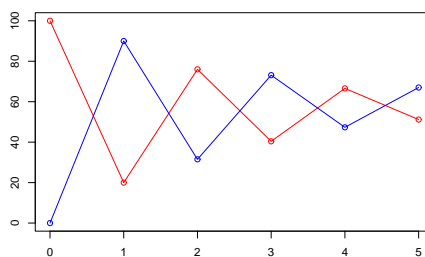
Delopgave (1)

Matricen V:

```
v0
[1,] 100 20 76.0 40.400 66.58000 51.17900
[2,] 0 90 31.5 73.125 47.32875 67.02131
```

Det kan godt være rigtigt selv om søjlerne har en anden overskrift, det er tallene der er vigtige.

Delopgave (2)

Opgave 27

Plottet er givet i opgaven. Læg specielt mærke til at der ikke er nogen angivelse af 0.00 på y-aksen.

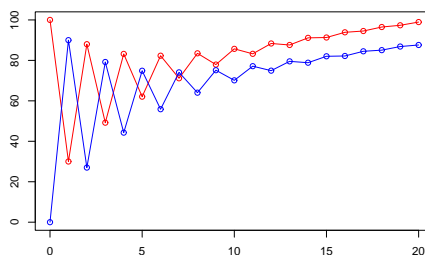
Opgave 28

Delopgave (1)

Den færdige matrix V:

	[,1]	[,2]	[,3]	[,4]	[,5]	[,6]	[,7]	[,8]	[,9]	[,10]
[1,]	100	30	88	49.2	83.20	62.064	82.3168	71.14944	83.49798	77.92719
[2,]	0	90	27	79.2	44.28	74.880	55.8576	74.08512	64.03450	75.14819
	[,11]	[,12]	[,13]	[,14]	[,15]	[,16]	[,17]			
[1,]	85.70399	83.24838	88.35655	87.61014	91.13874	91.30705	93.88130			
[2,]	70.13447	77.13359	74.92354	79.52089	78.84913	82.02487	82.17634			
	[,18]	[,19]	[,20]	[,21]						
[1,]	94.51734	96.4980	97.35208	98.94898						
[2,]	84.49317	85.0656	86.84821	87.61688						

Delopgave (2)

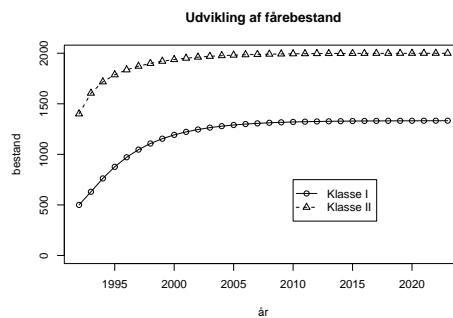
Opgave 29

Delopgave (1)

Den færdige matrix V:

```
[ ,1] [ ,2] [ ,3] [ ,4] [ ,5] [ ,6] [ ,7] [ ,8] [ ,9]
[1,] 500 630 762.00 876.750 971.0925 1046.883 1107.154 1154.865 1192.556
[2,] 1400 1605 1716.75 1786.838 1835.5894 1871.679 1899.288 1920.753 1937.568
[ ,10] [ ,11] [ ,12] [ ,13] [ ,14] [ ,15] [ ,16] [ ,17]
[1,] 1222.303 1245.770 1264.279 1278.877 1290.388 1299.467 1306.626 1312.272
[2,] 1950.789 1961.201 1969.406 1975.874 1980.975 1984.997 1988.169 1990.670
[ ,18] [ ,19] [ ,20] [ ,21] [ ,22] [ ,23] [ ,24] [ ,25]
[1,] 1316.724 1320.236 1323.004 1325.188 1326.910 1328.268 1329.339 1330.183
[2,] 1992.642 1994.198 1995.424 1996.392 1997.154 1997.756 1998.230 1998.604
[ ,26] [ ,27] [ ,28] [ ,29] [ ,30] [ ,31] [ ,32]
[1,] 1330.849 1331.374 1331.788 1332.115 1332.373 1332.576 1332.736
[2,] 1998.899 1999.132 1999.316 1999.460 1999.574 1999.664 1999.735
```

Delopgave (2)

Opgave 30

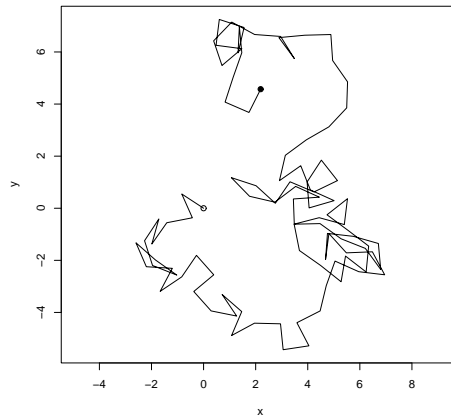
De fire vektorer u, v, w og z:

```
> u
[1] 3 5 8 12 17 23 30 38 47 57
> v
[1] 1 0 3 -2 9 -12 31 -54 117 -224
> w
[1] 10 10 0 10 -10 20 -30 50 -80 130
> z
[1] 1 4 10 13 35 38 84 87 165 168
```

Opgave 32

Delopgave (2)

Plottet bliver naturligvis forskelligt hver gang - her et eksempel:

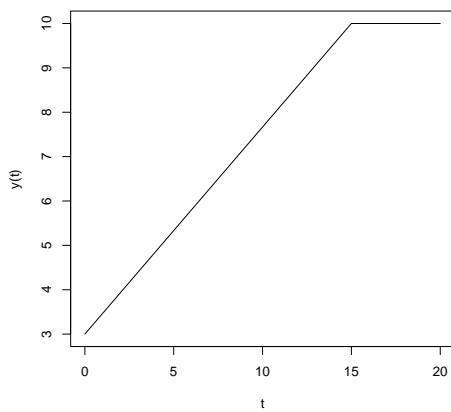
Opgave 33

Resultaterne af afprøvningerne:

```
> negativ(-2:2)
[1] TRUE TRUE FALSE FALSE FALSE
> lille(8:12)
[1] TRUE TRUE FALSE FALSE FALSE
> stort(98:102)
[1] FALSE FALSE FALSE TRUE TRUE
> mellem(8:12)
[1] FALSE FALSE TRUE TRUE TRUE
> mellem(98:102)
[1] TRUE TRUE TRUE FALSE FALSE
```

Opgave 35

Delopgave (2)

Opgave 37

Da tallene er tilfældige får man forskellige resultater hver gang. Nedenstående er dermed blot forventede værdier:

- 10
- 50
- 60 (skal være summen af de to foregående)
- 78

Opgave 38

Man kan som beskrevet i opgaven kontrollere at man har det rigtige antal rækker i et resultat ved at bruge `nrow`:

```
> nrow(data1)
[1] 25
> nrow(data2)
[1] 21
> nrow(data3)
[1] 13
> nrow(data4)
[1] 13
```

Opgave 43

Man skulle gerne ende med:

```
> n
[1] 23
> sqrt(500)
[1] 22.36068
```

Opgave 44

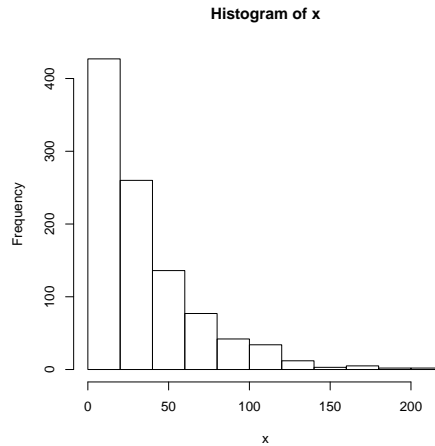
Man skulle gerne ende med:

```
> n
[1] 12367
```


Opgave 45

Delopgave (3)

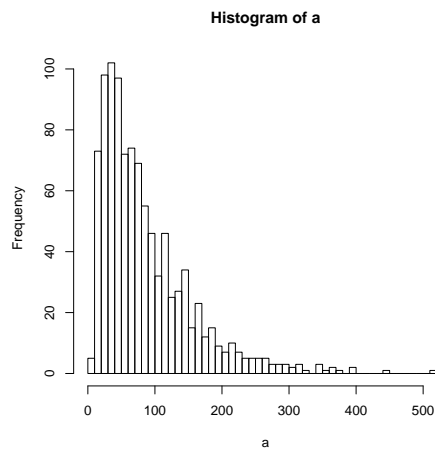
Man får naturligvis 1000 forskellige værdier i x hver gang, man løser opgaven, og dermed forskelligt output fra `summary`. Det vil være ekstremt usandsynligt at det laveste antal slag (minimum) ikke er 1. Gennemsnitligt antal slag burde være i omegnen af 36 og det største antal slag er nok over 200 - måske endda over 300. Her er et eksempel på hvordan histogrammet kan se ud:

Opgave 46

Delopgave (3)

Man får naturligvis 1000 forskellige værdier i a hver gang, man løser opgaven, og dermed forskelligt output fra `summary`. Det laveste antal trin før partiklen stopper (minimum) vil nok være 7 eller 8; det højeste kan være over 500. Det gennemsnitlige antal trin burde ligge omkring 85. Her er et eksempel på hvordan histogrammet kan se ud:

G Oversigt over R-funktioner og deres vigtigste parametre

Dette appendiks er tænkt som en slags “referencemanual” for de R-funktioner, der beskrives i noterne (og nogle få ekstra). Dette er langt fra alle de indbyggede funktioner i R!

Oversigten er emneopdelt og under hvert emne står funktionerne nogenlunde i den rækkefølge, de tidligere er introduceret i, eller i den rækkefølge man “naturligt” vil have brug for dem. For alfabetisk opslag kan man bruge indekset bagerst i noterne, hvorfra der med sidenummer både findes henvisning til teksten og til skemaerne i dette appendiks (henvisning til skemaerne er med *kursiv*).

Der er for de fleste funktioner et skema for hver funktion, men de allersimpleste funktioner som `exp` og `sqrt` er i stedet samlet i et par oversigtsskemaer.

Hovedet i hvert funktionsskema indeholder en kort beskrivelse af hvad funktionen gør samt en henvisning til de(t) relevante afsnit i noterne hvor en nærmere beskrivelse kan findes. Herefter kommer oftest et eller flere små eksempler på brug af funktionen – nogle gange med “kontekst” i form af anden R-kode. Så følger syntaks for brug af funktionen og en oversigt over de vigtigste parametre man kan/skal give. Rækkefølgen af beskrivelsen af parametrene er sådan at først beskrives obligatoriske parametre, dernæst dem man oftest vil bruge (og som er beskrevet nærmere i det relevante afsnit) og endelig nogle som ikke bruges så ofte men som er nyttige at kende – og som ikke nødvendigvis er beskrevet andre steder i disse noter. Denne rækkefølge er dog fraveget hvor parametre naturligt hører sammen i grupper. Mange af funktionerne tager flere parametre end dem der vises i skemaerne, der derfor ikke nødvendigvis er udtømmende. Slå eventuelt op i R’s hjælpefunktion for at få “den fulde forklaring”.

G.1 Matematiske funktioner

G.1.1 Numeriske funktioner

Funktion	Matematik	Betydning
<code>abs(x)</code>	$ x $	numerisk (absolut) værdi af x
<code>sign(x)</code>		fortegn af x (-1, 0 eller 1)
<code>sqrt(x)</code>	\sqrt{x}	kvadratrods af x
<code>log(x)</code>	$\ln(x)$	naturlig logaritme af x
<code>log10(x)</code>	$\log(x)$	titalslogaritme af x
<code>exp(x)</code>	e^x	eksponentialfunktionen af x
<code>sin(x)</code>	$\sin(x)$	sinus til x radianer
<code>cos(x)</code>	$\cos(x)$	cosinus til x radianer
<code>tan(x)</code>	$\tan(x)$	tangens til x radianer
<code>asin(x)</code>	$\sin^{-1}(x)$	arcus sinus til x
<code>acos(x)</code>	$\cos^{-1}(x)$	arcus cosinus til x
<code>atan(x)</code>	$\tan^{-1}(x)$	arcus tangens til x
<code>factorial(x)</code>	$x!$	x faktet
<code>floor(x)</code>	$\lfloor x \rfloor$	x rundet <i>ned</i> til nærmeste heltal
<code>ceiling(x)</code>	$\lceil x \rceil$	x rundet <i>op</i> til nærmeste heltal
<code>round(x)</code>	$\lfloor x \rfloor$	x afrundet til nærmeste heltal; halve rundes til lige tal

G.1.2 Nulpunkter, ekstrema, integration

uniroot		(afsnit 7)
Finder nulpunkt for en funktion af én variabel.		
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x) { log(x+2*sin(x)) } uniroot(f, c(0,1))</pre>		
Kald og parametre: uniroot(funktion, interval)		
Parameter	Betydning	
<i>funktion</i>	Funktionen, der skal findes et nulpunkt for.	
<i>interval</i>	Intervallene som nulpunktet skal findes inden for, givet som en vektor med to elementer $\mathbf{c}(x_1, x_2)$. Funktionen fortegn skal være forskelligt i x_1 og x_2 .	

polyroot	
Finder rødder i et polynomium i én variabel (både reelle og komplekse). Giver resultatet som en vektor af komplekse tal.	
Eksempel på brug: <pre>polyroot(c(2, 0, 4, -1))</pre>	
Kald og parametre: polyroot(koefficienter)	
Parameter	Betydning
<i>koefficienter</i>	Vektor $\mathbf{c}(a_0, a_1, a_2, \dots, a_n)$ med koefficienterne i polynomiet $y = a_0 + a_1x + a_2x^2 + \dots + a_nx^n$. Således findes i eksemplet ovenfor rødderne i $y = 2 + 4x^2 - x^3$

optimize	(afsnit 8)
optimise	(synonym)
Finder minimum eller maksimum for en funktion af én variabel.	
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x) { log(x+2*sin(x)) } optimize(f, c(2,6))</pre>	
Kald og parametre: <pre>optimize(funktion, interval, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>funktion</i>	Funktionen, der skal findes et ekstremum for.
<i>interval</i>	Intervallene som ekstremumet skal findes inden for, givet som en vektor med to elementer $c(x_1, x_2)$. Hvis ekstremum er i det ene intervalendepunkt giver optimize et resultat tæt på men ikke lig med endepunktet.
maximum =værdi	Om der skal søges et minimum (maximum=FALSE , standard) eller et maksimum (maximum=TRUE).

integrate	(afsnit 9)
Numerisk integration af funktion af én variabel.	
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x) { log(x+2*sin(x)) } integrate(f, 1, 5)</pre>	
Kald og parametre: <pre>integrate(funktion, x1, x2, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>funktion</i>	Funktionen, der skal integreres.
x_1, x_2	Intervallene der skal integreres for. Grænserne kan være i $\pm\infty$, men resultatet må ikke være uendeligt.
subdivisions =værdi	Det maksimale antal delintervaller der skal bruges. Standard er 100. For meget "takkede" funktioner bør dette sættes op.

G.1.3 Simulering

runif	(afsnit 11)
Generering af ligefordelte tilfældige tal.	
Eksempel på brug: <pre>terning <- function(n) { floor(runif(n,1,7)) }</pre>	
Kald og parametre: <pre>runif(antal) runif(antal, min, max)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>antal</i>	Antal tilfældige tal, der ønskes. Resultatet bliver en vektor af denne længde.
<i>min, max</i>	Intervallene, tallene skal være inden for. Standard er 0 og 1.

rnorm (afsnit 11)	
Generering af normalfordelte tilfældige tal.	
Kald og parametre: rnorm(antal) rnorm(antal, μ, σ)	
Parameter	Betydning
<i>antal</i>	Antal tilfældige tal, der ønskes. Resultatet bliver en vektor af denne længde.
μ	Middelværdi i normalfordelingen. Standard er 0.
σ	Spredning i normalfordelingen. Standard er 1.

replicate (opgave 45 og 46)	
Gentagen evaluering af et udtryk.	
Eksempel på brug: terning <- function(n) { floor(runif(n,1,7)) } replicate(10, sum(terning(2))) (Simulerer 10 terningslag der hver er summen af to terninger.)	
Kald og parametre: replicate(antal, udtryk)	
Parameter	Betydning
<i>antal</i>	Antal gentagelser. Resultatet bliver en vektor af denne længde hvis <i>udtryk</i> giver et enkelt tal som resultat, men en matrix med <i>antal</i> søjler hvor hver søjle er et resultat ellers.
<i>udtryk</i>	Udtryk der skal udregnes gentagne gange. Giver kun mening hvis udtrykket kan give et forskelligt resultat fra gang til gang, for eksempel hvis der indgår tilfældige tal.

set.seed	
Initialisering af R's tilfældighedsgenerator. Hvis man ønsker, at en simulering hvor tilfældige tal indgår skal give samme, reproducérbare resultat hver gang man kører den, må man sørge for at initialisere tilfældigheds-generatoren først. Et givent "frø" (seed) giver den samme sekvens af tilfældige tal hver gang.	
Eksempel på brug: terning <- function(n) { floor(runif(n,1,7)) } set.seed(21) replicate(10, sum(terning(2)))	
Kald og parametre: set.seed(frø)	
Parameter	Betydning
<i>frø</i>	Det nye "frø", et heltal.

G.2 Plot

G.2.1 Funktionsplot og XY-plot

plot	(afsnit 5 og 12)
Tegner en funktionsgraf eller et XY-plot; påbegynder et nyt plot.	
Eksempler på brug: <pre>plot(f, 0, 5, col="red", ylim=c(0,80), xlab="t (min)", ylab="konc. (g/L)") plot(g, 0, 5, col="blue", add=TRUE) plot(x, y1, type="o", col="red", ylim=c(-5, 5), xlab="t", ylab="y") points(x, y2, type="o", pch=2, col="green")</pre>	
Kald og parametre: <pre>plot(funktion, x1, x2, ...)</pre> (funktionsgraf) <pre>plot(x-værdier, y-værdier, ...)</pre> (XY-plot)	
Parameter	Betydning
Følgende parametre anvendes til funktionsgrafer:	
<i>funktion</i>	Funktionen, hvis graf skal tegnes.
<i>x₁</i>	Den nedre grænse for intervallet, funktionen skal tegnes for.
<i>x₂</i>	Den øvre grænse for intervallet, funktionen skal tegnes for.
add=værdi	Angiver om grafen skal starte et nyt plot (add=FALSE , standard) eller tilføjes til det aktuelle plot (add=TRUE).
n=værdi	Antal støttepunkter. Standard er 101.
Følgende parametre anvendes til XY-plot:	
<i>x-værdier</i>	En vektor med <i>x</i> -værdier.
<i>y-værdier</i>	En vektor med de tilsvarende <i>y</i> -værdier.
Følgende parametre anvendes uanset plottype og bestemmer det generelle layout af koordinatsystem med videre. De kan ikke anvendes når en funktionsgraf tilføjes til det aktuelle plot med add=TRUE .	
ylim=c(y₁, y₂)	Aksegrænserne på andenaksen. Som standard beregnes det fra funktionen eller datapunkterne der tegnes.
xlim=c(x₁, x₂)	Aksegrænserne på førsteaksen. Som standard tages det interval, funktionen tegnes for (funktionsgraf) eller hvor der er datapunkter (XY-plot).
asp=værdi	“Aspect ratio”, dvs. skalering af enheder på andenaksen ift. førsteaksen. Angives asp=1 er enheder på de to akser lige lange; angives fx asp=2 er enheder på andenaksen dobbelt så lange som på førsteaksen. Som standard udnyttes plotområdet bedst muligt.
log="akser"	Hvilke akser (om nogen) skal være logaritmiske. Angiv log="y" eller log="x" for logaritmisk og log="xy" for dobbeltlogaritmisk plot. Standard er log="" (ingen).
axes=værdi	Om der skal tegnes akser i plottet (axes=TRUE , standard) eller ikke (axes=FALSE). Styres også kassen om plotområdet hvis ikke frame.plot angives, se nedenfor.
frame.plot=værdi	Om der skal tegnes kasse om plotområdet (frame.plot=TRUE) eller ikke (frame.plot=FALSE). Standard er værdien af axes parameteren.
xlab=tekst	Tekst, der skrives som titel på førsteaksen, for eksempel xlab="t" . Hvis man ikke angiver denne forsøger R selv at finde en fornuftig tekst. For helt at undgå titel på førsteaksen skrives xlab="" .
ylab=tekst	Som xlab men for andenaksen.
Se oversigtsskemaet for points for parametre der styrer udseende af datapunkter og linjer/kurver: type, col, lty, lwd, pch, bg, cex , et cetera.	
Se skemaet for title på side 144 for øvrige parametre der styrer titler og tekster: col.lab, main, col.main, sub, col.sub , et cetera.	
Se skemaet for axis på side 146 for parametre der styrer udseendet af akserne: las, fg, col.axis , et cetera.	

points		(afsnit 12.1)
Tegner XY-punkter ind i det aktuelle plot.		
Eksempel på brug: <pre>plot(d\$Tid, d\$Kontrol, ylim=c(5,7), xlab="min", ylab="pH") points(d\$Tid, d\$Vaekst, pch=4)</pre>		
Kald og parametre: <pre>points(x-værdier, y-værdier, ...)</pre>		
Parameter	Betydning	
<i>x-værdier</i>	En vektor med <i>x</i> -værdier.	
<i>y-værdier</i>	En vektor med de tilsvarende <i>y</i> -værdier.	
Alle følgende parametre kan også anvendes i plot :		
type=graftype	Angiver typen af graf, fx "p" eller "l" ; se figur 26 på side 41 for en oversigt over typer. Man kan også angive typen "n" hvilket betyder at datapunkterne ikke vises — dette kan bruges til med plot at lave et "tomt" plot hvor plotområde og koordinatsystem mv. sættes op. Standard er type="p" .	
col=farve	Farven symboler/linjer skal tegnes med. Standard er sort.	
lty=linjetype	Linjetype. Mulige værdier er "solid" (standard), "dashed" , "dotted" , "dotdash" , "longdash" eller "twodash" .	
lwd=linjebredde	Linjebredde. Standard er 1.	
pch=plotsymbol	Symbol som datapunkter skal markeres med. Enten et tal fra 0 til 20 for et grafisk symbol (se figur 25 på side 40 for en oversigt), et tal fra 21 til 25 for et udfyldt symbol (se også bg nedenfor) eller et tegn/bogstav/tal i gåseøjne, fx pch="A" . Standard er pch=1 .	
bg=farve	"Fyldfarve" for de specielle symboler man kan vælge med pch 21 til 25.	
cex=værdi	Skaleringsfaktor for symboler. Standard er 1.	

lines		(afsnit 12.1)
Tegner linjestykker ind i det aktuelle plot.		
Eksempel på brug: <pre>plot(x, y1, type="l", col="red", ylim=c(-5, 5), xlab="t", ylab="y") lines(x, y2, pch=2, col="green")</pre>		
Kald og parametre: <pre>lines(x-værdier, y-værdier, ...)</pre> — synonym for: points(x-værdier, y-værdier, type="l", ...) Se skemaet for points på side 143 for mulige parametre.		

abline		(afsnit 13)
Indtegn en ret linje, fx en regressionslinje, i det aktuelle plot.		
Eksempler på brug: <pre>plot(d\$Tid, d\$Kontrol, ylim=c(5,7), xlab="min", ylab="pH") reg <- lm(Kontrol ~ Tid, data=d) abline(reg, col="red")</pre> <hr style="width: 20%; margin: 10px auto;"/> <pre>plot(x, y) abline(1, 1)</pre> (Indtegner her linjen $y = x$ i plottet.)		
Kald og parametre:		
abline (<i>regr</i>)		(<i>regressionslinje</i>)
abline (a_0, a_1)		(<i>given linje</i>)
Parameter	Betydning	
<i>regr</i>	Et resultat fra lm (se skema side 159), dvs. resultatet af en lineær regression.	
a_0, a_1	Alternativt kan man give koefficienterne a_0 og a_1 for linjen $y = a_0 + a_1x$, dvs. skæringspunkt med y -aksen og hældning.	
Se også oversigtsskemaet for points (side 143) for parametre der styrer udseendet af linjen: col , lty og lwd .		

text		(afsnit 5.6)
Indsætter tekst i det aktuelle plot.		
Eksempel på brug: <pre>plot(sin, 0,10, ylab=) text(9.8, 0.2, "sin(x)", cex=1.5)</pre>		
Kald og parametre:		
text ($x, y, tekst, \dots$)		
Parameter	Betydning	
Alle parametre kan være vektorer, i hvilket tilfælde flere tekster indsættes på en gang.		
x, y	Placering af teksten.	
<i>tekst</i>	Selve teksten, omsluttet af gåseøjne. Kan være et matematisk udtryk som \sqrt{x} i stedet – Se R's hjælp for "plotmath" og/eller skriv demo(plotmath) i R Console.	
col = <i>farve</i>	Farven teksten skal tegnes med. Standard er sort.	
cex = <i>værdi</i>	Skaleringsfaktor for teksten. Standard er 1.	
font = <i>værdi</i>	Kode for skrifttypen. Almindelig skrift er 1, fed er 2, <i>kursiv</i> er 3 og fed kursiv er 4. Standard er 1 (almindelig skrift).	
adj = $c(b, h)$	Justering af teksten i forhold til referencepunktet (x, y). Se figur 14 på side 21.	
srt = <i>værdi</i>	Rotation af teksten i forhold til vandret; en vinkel i grader. Standard er 0.	

title

(afsnit 5.5)

Tilføjer overskrifter og/eller aksetekster til det aktuelle plot.

Eksempler på brug:

```
plot(sin,0,2*pi)
title(main="Sinus funktionen", sub="(vinkel i radianer)")
```

Kald og parametre:

```
title(...)
```

Parameter Betydning

Standardværdi for alle tekster er **NULL** hvilket vil sige at **title** kun skriver de tekster, man eksplicit beder om.

Følgende parametre kan alle også anvendes i **plot**:

xlab =tekst	Tekst, der skrives som titel på førsteaksen, for eksempel xlab="t" .
ylab =tekst	Som xlab men for andenaksen.
col.lab =farve	Farve for aksetitlerne (xlab og ylab). Standard er sort.
cex.lab =værdi	Skalering af aksetitlerne (xlab og ylab). Standard er 1.
font.lab =værdi	Kode for skrifttypen for aksetitlerne (xlab og ylab). Almindelig skrift er 1, fed er 2, <i>kursiv</i> er 3 og fed kursiv er 4. Standard er 1 (almindelig skrift).
main =tekst	Hovedoverskrift for plottet, fx main="Populationsudvikling" .
col.main =farve	Farve for hovedoverskriften (main). Standard er sort.
cex.main =værdi	Skalering af hovedoverskriften (main). Standard er 1.2.
font.main =værdi	Som font.lab ovenfor men for hovedoverskriften (main). Standard er 2 (fed skrift).
sub =tekst	Underoverskrift for plottet (kommer neden for plotområdet), fx sub="Kaniner" .
col.sub =farve	Farve for underoverskriften (sub). Standard er sort.
cex.sub =værdi	Skalering af underoverskriften (sub). Standard er 1.
font.sub =værdi	Som font.lab med for underoverskriften (sub). Standard er 1 (almindelig skrift).

Følgende parameter kan *ikke* anvendes i **plot**:

line =værdi	Placering af titlen/titlerne i forhold til plotområdets kant, angivet som antal tekstlinjehøjder "udad" fra den relevante kant – dvs. negative værdier betyder "indad". Standard er 3 for xlab og ylab , 1.7 for main og 4 for sub .
--------------------	--

mtext

Tilføjer tekst i margen af det aktuelle plot.

Eksempler på brug:

```
plot(sin, 0, 2*pi, main="Sinus funktionen")
mtext("En periode", 1, line=2)
```

Kald og parametre:

```
mtext(tekst, side, ...)
```

Parameter Betydning

tekst	Teksten.
side	Hvilken side/margen af plottet, teksten skal skrives i: 1 = for neden, 2 = venstre side, 3 = for oven (standard), 4 = højre side.
col =farve	Farve for teksten.
cex =værdi	Skalering af teksten. Standard er 1.
font =værdi	Skrifttypen. Almindelig skrift (standard) er 1, fed er 2, <i>kursiv</i> er 3 og fed kursiv er 4.
line =værdi	Placering af teksten i forhold til plotområdets kant, angivet som antal tekstlinjehøjder "udad" fra den relevante kant – dvs. negative værdier betyder "indad". Standard er 0.
adj =værdi	Justering af teksten i læseretningen, adj=0 er venstrestillet og adj=1 er højrestillet (værdier mindre end 0 eller større end 1 er også mulige). Standard er 0.5.
padj =værdi	Justering af teksten vinkelret på læseretningen, dvs. samme retning som line justerer men i andre enheder (i forhold til tekstens størrelse i stedet for standard "tekstlinjer"). Standard afhænger af las samt hvilken margen, der skrives i.
las =værdi	Tekstens retning i forhold til akserne for den margen, den skrives i. Enten 0 for parallelt med akserne (standard), 1 for tvungen vandret, 2 for vinkelret på akserne eller 3 for tvungen lodret. Lodrette tekster skrives altid fra neden og op.

axis		(afsnit 5.1)
Tilføjer en koordinatakse til det aktuelle plot.		
Eksempler på brug: <pre>plot(sin,0,2*pi, axes=FALSE) axis(1, pos=0, at=c(0, pi, 2*pi), labels=c(NA,"pi","2 pi")) axis(2, pos=0)</pre>		
Kald og parametre: <pre>axis(akse, ...)</pre>		
Parameter	Betydning	
<i>akse</i>	Hvilken akse der skal tegnes: 1 hhv. 3 er førsteaksen (<i>x</i> -aksen) for neden hhv. for oven i plottet; 2 hhv. 4 er andenaksen (<i>y</i> -aksen) til venstre hhv. til højre i plottet.	
pos =værdi	Hvilken <i>y</i> - hhv. <i>x</i> -værdi akse går igennem for <i>x</i> - hhv. <i>y</i> -aksen. Standard er placering i plottets kant.	
at =værdier	En vektor af værdier hvor aksemærkerne skal sættes. Bemærk at akse kun tegnes så langt som de yderste aksemærker. Som standard vælger R 5–7 jævnt fordelte mærker langs akse.	
labels =værdier	En vektor af tekster eller tal der skal bruges som aksetiketter. Der skal enten være lige så mange elementer som i at -vektoren eller også skal man angive labels=NA for “ingen etiketter”. Standard er at bruge værdierne fra at .	
Alle følgende parametre kan også anvendes i plot :		
tcl =værdi	Længde af aksemærker, positiv for indad og negativ for udad. Standard er -0.5.	
fg =farve	Farve for akse (men ikke aksetiketterne, se col.axis nedenfor). Standard er sort.	
las =værdi	Hvordan akse-etiketter skrives. Enten 0 for parallelt med akserne (standard), 1 for tvungen vandret, 2 for vinkelret på akserne eller 3 for tvungen lodret. Lodrette tekster skrives altid fra neden og op.	
col.axis =farve	Farve for akse-etiketter. Standard er sort.	
cex.axis =værdi	Skalering af akse-etiketter. Standard er 1.	
font.axis =værdi	Kode for skrifttypen for aksetiketterne. Almindelig skrift er 1, fed er 2, <i>kursiv</i> er 3 og <i>fed kursiv</i> er 4. Standard er 1 (almindelig skrift).	

box		(afsnit 5.1)
Tegner en kasse om det aktuelle plot.		
Eksempel på brug: <pre>plot(sin, 0, 2*pi, axes=FALSE) box(fg="red")</pre>		
Kald og parametre: <pre>box(...)</pre>		
Parameter	Betydning	
which = <i>hvor</i>	Hvor kassen tegnes. Standard er "plot" hvilket giver den sædvanlige kasse om plotområdet. Andre muligheder er "figure" , der giver en kasse om hele figuren, og "inner" eller "outer" , der giver en kasse omkring hele “tegneområdet”, evt. justeret for margener (tegneområdet kan indeholde mere end én figur).	
fg =farve	Farve for kassen. Standard er sort.	
Se også oversigtsskemaet for points (side 143) for øvrige parametre der styrer udseendet af linjen: lty og lwd .		

legend

(afsnit 5.7 og 12.3)

Tegner en signaturforklaring i det aktuelle plot.

Eksempel på brug:

```
legend("topleft",  
      c("Kontrol", "Behandling 1", "Behandling 2"),  
      pch=1, col=c("red", "blue", "green"))
```

Kald og parametre:

```
legend(placering, tekster, ...)
```

Parameter

Betydning

<i>placering</i>	Hvor signaturforklaringen skal placeres i plottet. Enten koordinater x, y for øverste venstre hjørne eller en af teksterne "bottomright", "bottom", "bottomleft", "left", "topleft", "top", "topright", "right" eller "center" .
<i>tekster</i>	En vektor af tekster, én for hver signatur i signaturforklaringen, fx c("Køer", "Grise", "Får") . For de følgende parametre lty til fill gælder at man kan angive en vektor af værdier, én for hver signatur, men at <i>genbrugsreglen</i> gælder hvis man angiver færre værdier end der er signaturer. Man kan altså nøjes med at angive én værdi for en egenskab der er den samme for alle signaturer, fx lty="solid" eller pch=1 . lty=c(...) Linjetypen hørende til hver signatur. For at udelade en linje anvendes typen "blank" . lwd=c(...) Linjebredden hørende til hver signatur (standard er 1). col=c(...) Linje/symbolfarven hørende til hver signatur (standard er sort). pch=c(...) Symbol hørende til hver signatur. For at udelade et symbol anvendes værdien -1 . pt.bg=c(...) "Fyldfarve" for hver signatur (kun for pch 21 til 25). pt.cex=c(...) Symbolskaleringsfaktor hørende til hver signatur. Standard er 1. fill=c(...) Tegner et lille farvet rektangel for hver signatur, hvor fill værdierne angiver farverne. Følgende parametre er knyttet til signaturforklaringen som et hele og ikke de enkelte signaturer: title=tekst Titel til signaturforklaringen, fx title="Symbolforklaring" . Som standard er der ingen titel. cex=faktor Skaleringsfaktor for hele signaturforklaringen, fx cex=1.5 . Standard er 1. ncol=antal Antal søjler i signaturforklaringens layout. Standard er 1 (dvs. en "lodret" signaturforklaring). Hvis man her angiver antallet af signaturer får man en "vandret" signaturforklaring. inset=margen(er) Anvendes til at give en margen mellem plottets kant og signaturforklaringen når positionen angives med et af de specielle nøgleord (fx "topleft"). Hvis man angiver et enkelt tal, fx inset=0.1 , bruges værdien både som vandret og lodret margen. Hvis man angiver en vektor med to tal, fx inset=c(0.05, 0.1) angiver det første tal vandret margen og andet lodret margen. Tallene er andel af plottes bredde hhv. højde. bty=type Typen af ramme der tegnes om signaturforklaringen. Mulige værdier er "o" for en ramme (standard) eller "n" for ingen ramme. bg=farve Man kan angive bg for at få en baggrundsfarve i signaturforklaringen, fx bg="yellow" , men kun hvis der også tegnes en ramme.

par

(afsnit 5.6)

Ændrer eller spørger om R's grafikparametre.

Med **par** kan man ændre standardværdierne for de fleste parametre i grafikfunktionerne (**plot**, **points**, **title**, ...) og/eller spørge hvad de aktuelle standardværdier er. Det vil dog som regel være bedre simpelt-heden at angive de nødvendige parametre i selve kaldene til grafikfunktionerne, og det er denne filosofi der er anvendt i disse noter. Nedenfor er derfor blot beskrevet nogle få ting man *kun* kan opnå med **par**.

Eksempel på brug:

```
opar <- par(mar=c(4.1,4.1,0,0))
plot(sin,0,2*pi)
par(opar)
```

Dette eksempel sætter mindre margen i bunden og fjerner margen i toppen og til højre i plottet for at opnå et større plotområde. Efter plottet er tegnet sættes marginstørrelserne tilbage til hvad de var før (hvilket er gemt i variabelen **opar**).

Kald og parametre:

```
par("navn")           (forespørg på parameter)
par(navn=værdi)      (ændring af parameter)
par(liste)           (ændring af flere parametre)
```

Parameter	Betydning
<i>navn</i>	Navnet på parameteren der spørges på eller ændres. Se R's hjælp for de mange parametre. Der kan spørges på eller flere værdier ad gangen ved at angive flere navne, fx par("lty", "lwd") eller par(lty="dashed", lwd=3) .
<i>værdi</i>	Ny værdi af parameteren. Bemærk at par ved ændring af parametre returnerer en (usynlig) liste med de gamle parameterværdier; denne kan man gemme i en variabel og så senere anvende med par for at genetablere de gamle værdier, jævnfør eksemplet ovenfor.
<i>liste</i>	En liste af parametre med deres nye værdier. Er som regel fremkommet som resultat fra et tidligere kald af par og bruges til retablering af gamle værdier, jævnfør eksemplet ovenfor.
Her følger nogle få af de mulige parametre der kan spørges om og/eller ændres på:	
"usr"	Giver koordinaterne for plotområdets hjørner i en vektor (x_1, x_2, y_1, y_2) . Kan ikke ændres, kun spørges på.
mar=c(b, v, t, h)	Margenerne omkring plotområdet (bund, venstre, top, højre), givet i antal "tekstlinjehøjder". Standard er c(5.1, 4.1, 4.1, 2.1) hvilket giver plads til diverse tekster på alle sider af plotområdet. Kan med fordel reduceres hvis man ikke bruger disse margener til tekst.
bg=farve	Sætter en baggrundsfarve for hele plottet (tager effekt fra næste plot). Standard er "transparent" hvilket ikke tegner nogen baggrund.

locator

(afsnit 5.8)

Giver koordinater på punkter i et plot klikket med musen. Se **options** på side 170 for hvordan man slipper af med den irriterende bip-lyd.

Eksempel på brug:

```
plot(sin, 0, 2*pi)
locator(3)
```

Kald og parametre:

```
locator(antal)
```

Parameter	Betydning
<i>antal</i>	Antal punkter, der skal klikkes ind. Man har mulighed for at stoppe locator efter færre punkter ved at højreklikke og vælge Stop (Windows) eller ved at taste Esc (MacOS).

G.2.2 Farver

colors	(afsnit 5.4)
colours	(synonym)
Returnerer en tekstvektor med alle navnene der kan bruges til at specificere farver (fx "red").	
Eksempel på brug: <pre>opar <- par(mar=c(0,0,0,0)) plot(0, 0, type="n", axes=FALSE, xlab=, ylab=) legend("center", colors(), ncol=10, fill=colors(), cex=.5) par(opar)</pre>	
Ovenstående eksempel laver et plot med oversigt over alle de navngivne farver. Kræver, at man gør plot-vinduet stort <i>inden</i> man kører linjerne.	
Kald og parametre: colors()	

gray	(afsnit 21.1.1)
grey	(synonym)
Giver en gråtonefarve, dvs. en "farve" på en skala fra sort til hvid.	
Eksempel på brug: <pre>plot(sin, 0, 2*pi, col=gray(0.7))</pre>	
Kald og parametre: gray(værdi)	
Parameter	Betydning
<i>værdi</i>	Et tal mellem 0 (sort) og 1 (hvid) der bestemmer hvor lys en grå man vil have. Hvis man giver en vektor får man en vektor af grå farver.

rgb	(afsnit 21.1)
Specificerer en farve i RGB farverummet.	
Eksempel på brug: <pre>plot(sin, 0, 2*pi, col=rgb(1, .5, 0))</pre> (Tegner en orange sinuskurve.)	
Kald og parametre: rgb(r, g, b)	
Parameter	Betydning
<i>r, g, b</i>	Intensiteten af rød hhv. grøn og blå. Kan være vektorer for at give en vektor af farver.

rainbow	(afsnit 21.1)
Giver en vektor af farver på en "regnbueskala".	
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) } x <- seq(0, 2*pi, len=50) y <- seq(-pi, pi, len=50) z <- outer(x, y, f) persp(x, y, z, col=rainbow(50))</pre>	
Kald og parametre: rainbow(antal)	
Parameter	Betydning
<i>antal</i>	Hvor mange farver, der skal være i resultatvektoren.

heat.colors	(afsnit 21.2)
Giver en vektor af farver på en "varmeskala".	
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) } x <- seq(0, 2*pi, len=50) y <- seq(-pi, pi, len=50) z <- outer(x, y, f) image(x, y, z, col=heat.colors(256))</pre>	
Kald og parametre: heat.colors(antal)	
Parameter	Betydning
<i>antal</i>	Hvor mange farver, der skal være i resultatvektoren.

G.2.3 Eksport til grafikfiler

dev.off	(afsnit 6.2)
Færdiggør og lukker den aktuelle grafikfil.	
Eksempel på brug: <pre>pdf("MitPlot.pdf", width=8, height=5) plot(sin, 0, 2*pi, main="Sinus funktionen") dev.off()</pre>	
Kald og parametre: dev.off()	

pdf (afsnit 6.2)	
Åbner en grafikfil i PDF format. Efterfølgende plotfunktioner gemmer plottet i denne fil. Færdiggør og luk filen med <code>dev.off()</code> .	
Eksempel på brug: <pre>pdf("MitPlot.pdf", width=8, height=5) plot(sin, 0, 2*pi, main="Sinus funktionen") dev.off()</pre>	
Kald og parametre: <pre>pdf(filnavn, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>filnavn</i>	Navnet på filen, plottet skal gemmes i. Relativt til det aktuelle katalog.
width=bredd e	Bredden af grafikområdet, i amerikanske tommer (2,54 cm). Standard er 6.
height=højde	Højden af grafikområdet, i amerikanske tommer (2,54 cm). Standard er 6.
paper=format	Papirformatet. Standard er "special" , hvilket betyder at papirets størrelse er dikteret af width og height – det er som regel hvad man ønsker hvis plottet skal inkluderes i et dokument. Andre muligheder er "a4" og "a4r" for standard A4 hhv. "liggende" A4 og forskellige amerikanske formater "letter" , "legal" , "executive" og "USr" (sidstnævnte er "liggende" Letter-format). Bemærk at det at specificere papirformat ikke i sig selv ændrer størrelsen af grafikområdet – hvis man ønsker automatisk tilpasning af grafikområdet til hele papiret må man også angive width=0 og height=0 .

postscript (afsnit 6.2)	
Åbner en grafikfil i PostScript format. Efterfølgende plotfunktioner gemmer plottet i denne fil. Færdiggør og luk filen med <code>dev.off()</code> .	
Eksempel på brug: <pre>postscript("MitPlot.eps", width=8, height=5, paper="special", horizontal=FALSE) plot(sin, 0, 2*pi, main="Sinus funktionen") dev.off()</pre>	
Kald og parametre: <pre>postscript(filnavn, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>filnavn</i>	Navnet på filen, plottet skal gemmes i. Relativt til det aktuelle katalog.
width=bredd e	Bredden af grafikområdet, i amerikanske tommer (2,54 cm). Standard er at bruge hele papiret minus en lille margen.
height=højde	Højden af grafikområdet, i amerikanske tommer (2,54 cm). Standard er at bruge hele papiret minus en lille margen.
paper=format	Papirformatet. Standard er "a4" (for A4 papir), andre muligheder er forskellige amerikanske formater: "letter" , "legal" og "executive" . Man kan også angive "special" , hvis man samtidig specificerer bredde og højde med width og height (dette er sædvanligvis hvad man ønsker hvis plottet skal inkluderes i et dokument og ikke skrives ud direkte).
horizontal=verdi	Om plottet skal tegnes "liggende" på papiret (standard, horizontal=TRUE) eller ej (horizontal=FALSE). Hvis plottet skal inkluderes i et dokument kan det være en fordel at specificere horizontal=FALSE så man slipper for efterfølgende at skulle rotere det.

win.metafile (afsnit 6.2)	
<p>Kun Windows. Åbner en grafikfil i Windows Metafile format. Efterfølgende plotfunktioner gemmer plottet i denne fil. Færdiggør og luk filen med <code>dev.off()</code>.</p>	
<p>Eksempel på brug:</p> <pre>win.metafile("MitPlot.emf", width=8, height=5) plot(sin, 0, 2*pi, main="Sinus funktionen") dev.off()</pre>	
<p>Kald og parametre:</p> <pre>win.metafile(filnavn, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>filnavn</i>	Navnet på filen, plottet skal gemmes i. Relativt til det aktuelle katalog. Hvis man angiver filnavnet "" (altså et tomt navn) gemmes plottet på Windows' klippebord i stedet.
width=bredde	Bredden af grafikområdet, i amerikanske tommer (2,54 cm). Standard er 7.
height=højde	Højden af grafikområdet, i amerikanske tommer (2,54 cm). Standard er 7.

png (afsnit 6.2)	
<p>Åbner en grafikfil i PNG format (et rasterbillede). Efterfølgende plotfunktioner gemmer plottet i denne fil. Færdiggør og luk filen med <code>dev.off()</code>.</p>	
<p>Eksempel på brug:</p> <pre>png("MitPlot.png", width=800, height=600, bg="transparent") plot(sin, 0, 2*pi, main="Sinus funktionen") dev.off()</pre>	
<p>Kald og parametre:</p> <pre>png(filnavn, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>filnavn</i>	Navnet på filen, plottet skal gemmes i. Relativt til det aktuelle katalog.
width=bredde	Bredden af grafikområdet, i pixels. Standard er 480.
height=højde	Højden af grafikområdet, i pixels. Standard er 480.
bg=farve	Baggrundsfarven, standard er hvid. Man kan angive "transparent" for transparent baggrund (nyttigt på websider).

dev.print	
<p>Kopierer det aktuelle plot til en grafikfil.</p>	
<p>Eksempel på brug:</p> <pre>plot(sin, 0, 2*pi, main="Sinus og cosinus", ylab=) plot(cos, 0, 2*pi, add=TRUE) dev.print(pdf, "MitPlot.pdf", width=8, height=5)</pre>	
<p>Kald og parametre:</p> <pre>dev.print(funktion, filnavn, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>funktion</i>	Den funktion, der skal bruges til at åbne grafikfilen, fx pdf , postscript , win.metafile eller png . Dette bestemmer formatet af filen samt hvilke parametre man kan angive ud over filnavnet.
<i>filnavn</i>	Navnet på filen, plottet skal gemmes i. Relativt til det aktuelle katalog.
...	Yderligere parametre videregives til <i>funktion</i> og man kan dermed specificere fx bredde, højde og papirformat.

G.2.4 Specielle plot

plot	(af datasæt, afsnit 12)
Oversigtsplot for et datasæt.	
Eksempel på brug: <pre>d <- read.table("minedata.txt") plot(d, main="Mine data")</pre>	
Kald og parametre: <pre>plot(datasæt, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>datasæt</i>	Et datasæt. Alle variable (søjler) i datasættet plottes mod hinanden. Mange parametre man sædvanligvis kan give til plot for at styre farver, tekststørrelser osv. kan også gives ved denne type plot.

hist	(opgave 45 og 46)
Tegner et histogram.	
Eksempel på brug: <pre>terning <- function(n) { floor(runif(n,1,7)) } slag <- replicate(1000, sum(terning(2))) hist(slag, breaks=1.5:12.5)</pre> Eksemplet tegner et histogram over udfaldet af 1000 (simulerede) slag med to terninger.	
Kald og parametre: <pre>hist(datavektor, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>datavektor</i>	En vektor med de data (tal), der skal tegnes et histogram for.
breaks = <i>værdi</i>	En specifikation af hvilke eller hvor mange intervaller, data skal opdeles i. Som standard finder R nogle fornuftige intervaller, men hvis data er heltal og man ønsker en søjle per muligt tal kan man med fordel specificere det selv som i eksemplet ovenfor. Man angiver enten en vektor af intervalgrænser (som i eksemplet) eller et (cirka)antal for hvor mange søjler, man vil have.
border = <i>farve</i>	Farve for stregerne rundt om blokkene. Standard er sort.
col = <i>farve</i>	Fyldfarve for blokkene. Standard er ikke at fylde blokkene.
add = <i>værdi</i>	Om hist skal starte et nyt plot (add=TRUE , standard) eller tegne oven i det aktuelle plot (add=FALSE).
Mange af de sædvanlige parametre til plot kan også bruges til hist , specielt parametrene der bestemmer tekster og akser.	

G.2.5 Grafer for funktioner af to variable

persp		(afsnit 21.1)
Tegner et 3D overfladeplot.		
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) } x <- seq(0, 2*pi, len=50) y <- seq(-pi, pi, len=50) z <- outer(x, y, f) persp(x, y, z, phi=35, theta=30, ticktype="detailed")</pre>		
Kald og parametre: <pre>persp(x, y, z, ...)</pre>		
Parameter	Betydning	
x, y	To vektorer koordinater i x hhv. y retningen. Udspænder et "net" af støttepunkter.	
z	En matrix med lige så mange rækker som der er elementer i x og lige så mange søjler som der er elementer i y , indeholdende z -værdier for alle støttepunkterne. Typisk fremkommet vha. outer som i eksemplet ovenfor.	
r=værdi	Afstand mellem betragtningspunkt og plot; større værdier giver mindre perspektivisk fortegning. Standard er $\sqrt{3}$.	
phi=værdi	Betragtningsvinklen, højde i grader over xy planen.	
theta=værdi	Betragtningsvinklen, drejning om z -aksen i grader.	
border=farve	Farven på "nettets" linjer. Standard er sort. Angiv border=NA for ikke at få tegnet nettet, kun udfyldt "facetterne".	
col=farve	Farven på "facetterne". Standard er hvid. Angives en vektor med lige så mange elementer som der er facetter bestemmer man farven af den enkelte facet.	
shade=værdi	Hvis shade angives tegnes overfladen som om den blev belyst af en lyskilde i retningen bestemt af lphi og ltheta . Angiv en værdi mellem 0 og 1, hvor 1 svarer til en punktluskilde og 0 til diffust lys (samme som ikke at angive shade).	
lphi=værdi	Lyskildens retning, højde i grader over xy planen (hvis man angiver shade).	
ltheta=værdi	Lyskildens retning, drejning om z -aksen i grader (hvis man angiver shade).	
scale=værdi	Om akserne skal skaleres frit (scale=TRUE , standard) eller om forholdet mellem enheder på akserne skal bevares (scale=FALSE).	
expand=værdi	Skalering af z -aksen. Standard er 1.	
ticktype=værdi	Angiver om der skal etiketter med enheder på akserne. Hvis man skriver ticktype="detailed" får man enheder på akserne, ellers får man bare pile der angiver retningen af akserne.	
nticks=værdi	Cirka antal ønskede etiketter på hver akse. Har kun effekt sammen med ticktype="detailed" .	
box=værdi	Om der skal tegnes en kasse (box=TRUE , standard) eller ej (box=FALSE).	
xlab=tekst	Tekst på x -aksen.	
ylab=tekst	Tekst på y -aksen.	
zlab=tekst	Tekst på z -aksen.	
xlim=c(x₁, x₂)	Interval for x -aksen. Standard er minimum og maksimum i x .	
ylim=c(y₁, y₂)	Interval for y -aksen. Standard er minimum og maksimum i y .	
zlim=c(z₁, z₂)	Interval for z -aksen. Standard er minimum og maksimum i z .	
main=tekst	Hovedoverskrift.	
sub=tekst	Underoverskrift.	
Udseendet af diverse tekster kan styres med de sædvanlige parametre fra title og axis – eneste undtagelser er at col.lab og col.axis ikke lader til at virke.		

contour

(afsnit 21.3)

Tegner et niveaukurveplot.

Eksempel på brug:

```
f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) }
x <- seq(0, 2*pi, len=50)
y <- seq(-pi, pi, len=50)
z <- outer(x, y, f)
contour(x, y, z, nlevels=5)
```

Kald og parametre:

```
contour(x, y, z, ...)
```

Parameter	Betydning
x, y	To vektorer koordinater i x hhv. y retningen. Udspænder et "net" af støttepunkter.
z	En matrix med lige så mange rækker som der er elementer i x og lige så mange søjler som der er elementer i y , indeholdende z -værdier for alle støttepunkterne. Typisk fremkommet vha. outer som i eksemplet ovenfor.
nlevels =værdi	Angiver <i>cirka</i> hvor mange niveauer, man vil have (standard er 10). R bestemmer ud fra dette nogle "pæne" niveauer.
levels =niveauer	EksPLICIT angivelse af de niveauer, man ønsker (i en vektor).
labels =etiketter	Angivelse af etiketter, der skal skrives på niveaukurverne. Som standard skrives niveauernes z -værdier.
drawlabels =værdi	Om etiketter skal skrives på kurverne (drawlabels=TRUE , standard) eller ej (drawlabels=FALSE).
method =værdi	Hvordan etiketter skal indpasses på kurverne. Enten "simple" (i kanten, oven på konturerne), "edge" (i kanten "indsat" i konturerne) eller "flattest" (standard, i den fladeste del af konturerne uden at de overlapper).
add =værdi	Om contour skal starte et nyt plot (add=TRUE , standard) eller tegne oven i det aktuelle plot (add=FALSE).
Parametre til at bestemme hvordan linjerne tegnes er som for points ; tekster og akser kan også styres med de sædvanlige parametre til plot (og title/axis).	

image

(afsnit 21.2)

Tegner et xy "kort" hvor farven bestemmes af z -værdien i hvert punkt.

Eksempel på brug:

```
f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) }
x <- seq(0, 2*pi, len=50)
y <- seq(-pi, pi, len=50)
z <- outer(x, y, f)
image(x, y, z, col=heat.colors(256))
```

Kald og parametre:

```
image(x, y, z, ...)
```

Parameter	Betydning
x, y	To vektorer koordinater i x hhv. y retningen. Udspænder et "net" af støttepunkter.
z	En matrix med lige så mange rækker som der er elementer i x og lige så mange søjler som der er elementer i y , indeholdende z -værdier for alle støttepunkterne. Typisk fremkommet vha. outer som i eksemplet ovenfor.
col =farver	En vektor af farver der anvendes som "farveskala". Typisk bruges funktioner som heat.colors til at generere farverne, eller man kan opnå finere kontrol med rgb/gray .
add =værdi	Om image skal starte et nyt plot (add=TRUE , standard) eller tegne oven i det aktuelle plot (add=FALSE).
Parametre til at styre tekster og akser osv. er de sædvanlige fra plot (og title/axis).	

G.3 Datasæt og statistik

G.3.1 Indlæsning/oprettelse af datasæt

read.table	(afsnit 10.1)
Indlæser et datasæt fra en tekstfil.	
Eksempel på brug: <pre>data <- read.table("Markforsøg.txt", header=TRUE, dec=",") summary(data)</pre>	
Kald og parametre: <pre>read.table(filnavn, ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>filnavn</i>	Navnet på tekstfilen, relativt til det aktuelle katalog (eller man kan angive den fuldstændige sti).
<i>header=vardi</i>	Angiv header=TRUE hvis filen indeholder en linje med kolonneoverskrifter. Ellers angiv header=FALSE (eller udelad header).
<i>dec=tegn</i>	Hvilket tegn der er decimalkomma i tal. Angiv dec="," for dansk decimalkomma. Standard er det engelske decimalpunktum ." .
<i>sep=tegn</i>	Hvilket tegn der adskiller kolonner, fx sep="," eller sep=";" . Standard er blanktekst (et eller flere mellemrum og/eller tabulator tegn).
<i>quote=tegn</i>	Hvilke(t) tegn der anvendes som anførselstegn om tekster. Standard er " (gåseøjne).
<i>na.strings=tekst(er)</i>	Hvilke(n) tekst(er) i filen der skal fortolkes som "manglende værdi" (NA). Fx na.strings="." hvis manglende værdier er markeret med punktum eller na.strings=c(" ", "-") hvis både punktummer og "- anvendes.
<i>as.is=kolonner</i>	Anføres hvis værdier i kolonner indeholdende tekst skal bevares som tekst og ikke konverteres til "faktorer". Enten as.is=TRUE for alle kolonner eller fx as.is=c(3,5) for kun tredje og femte kolonne.

read.csv	(afsnit 10.1.2)
Indlæser et datasæt fra en tekstfil i amerikansk/engelsk kommasepareret format.	
Eksempel på brug: <pre>data <- read.csv("Experiment5.csv") summary(data)</pre>	
Kald og parametre: <pre>read.csv(filnavn, ...)</pre> — synonym for: read.table(filnavn, sep="," , header=TRUE, ...)	
Se skemaet for read.table på side 156 for mulige parametre.	

read.csv2	(afsnit 10.1.2)
Indlæser et datasæt fra en tekstfil i dansk kommasepareret format.	
Eksempel på brug: <pre>data <- read.csv2("MitForsøg.csv") summary(data)</pre>	
Kald og parametre: <pre>read.csv2(filnavn, ...)</pre> — synonym for: read.table(filnavn, sep=";", dec=",", header=TRUE, ...)	
Se skemaet for read.table på side 156 for mulige parametre.	

textConnection (afsnit 10.4)	
Læser fra en tegnstring (tekst) som om den var indholdet af en tekstfil. Kan bruges til at indlejre en tekstfil direkte i et R-script.	
Eksempel på brug: <pre>d <- read.table(header=TRUE, dec=".", textConnection("Tid Kontrol Vækst 30 6,45 6,07 45 6,32 5,94 1440 5,43 5,34"))</pre>	
Kald og parametre: textConnection(tekst)	
Parameter	Betydning
<i>tekst</i>	Teksten, der skal "læses" fra.

data.frame (afsnit 20.2)	
Opretter et datasæt med angivne søjler og værdier.	
Eksempel på brug: <pre>d <- data.frame(Tid=c(5, 10, 15, 20, 30, 40, 50, 60), pH=c(5.3, 5.3, 5.4, 5.5, 5.7, 5.9, 6.3, 6.4))</pre>	
Kald og parametre: data.frame(navn=værdier, ...)	
Parameter	Betydning
<i>navn=værdier</i>	Hver søjle oprettes med søjlenavn og en vektor af værdier. Vektorerne for de forskellige søjler skal være lige lange.

G.3.2 Eksport af data

write.table (afsnit 10.5)	
Eksporterer et datasæt til en tabel.	
Eksempel på brug: <pre>write.table(d, "data.txt")</pre>	
Kald og parametre: write.table(datasæt, filnavn, ...)	
Parameter	Betydning
<i>datasæt</i>	Det datasæt, der skal eksporteres.
<i>filnavn</i>	Navnet på tekstfilen, der skal skrives. Relativt til det aktuelle katalog. Man kan også angive "" for at skrive data i R Console i stedet.
Uden andre parametre end ovenstående skrives en fil der kan indlæses direkte med read.table uden andre parametre end filnavnet. Nedenstående kan dog bruges til at justere formatet.	
sep="tegn"	Separatortegn til at adskille søjler. Standard er mellemrum.
dec="tegn"	Decimalkommategn. Standard er punktum.
na="tekst"	Hvad der skal skrives for manglende værdier (NA). Standard er "NA".
quote=værdi	Om overskrifter og værdier, der er tekster, skal i gåseøjne (quote=TRUE , standard) eller ej (quote=FALSE).
col.names=værdi	Om søjleoverskrifter skal skrives (col.names=TRUE , standard) eller ej (col.names=FALSE). Alternativt en tekstvektor med søjleoverskrifter.
row.names=værdi	Om rækkenavne skal skrives (row.names=TRUE , standard) eller ej (row.names=FALSE). Alternativt en tekstvektor med rækkenavne.

write.csv	(afsnit 10.5)
Eksporterer et datasæt i amerikansk/engelsk kommasepareret format.	
Eksempel på brug: <code>write.csv(data, "Output.csv", row.names=FALSE)</code>	
Kald og parametre: <code>write.csv(datasæt, filnavn, ...)</code> — synonym for: <code>write.table(datasæt, filnavn, sep=" ", dec=".", ...)</code>	
Se skemaet for <code>write.table</code> på side 157 for mulige parametre.	

write.csv2	(afsnit 10.5)
Eksporterer et datasæt i dansk kommasepareret format.	
Eksempel på brug: <code>write.csv2(data, "MitForsøg.csv", row.names=FALSE)</code>	
Kald og parametre: <code>write.csv2(datasæt, filnavn, ...)</code> — synonym for: <code>write.table(datasæt, filnavn, sep=";", dec=".", ...)</code>	
Se skemaet for <code>write.table</code> på side 157 for mulige parametre.	

G.3.3 Udtagning af deldatasæt

head	(afsnit 10.6)
Udtager de første rækker af et datasæt eller en matrix, eller de første elementer af en vektor.	
Eksempel på brug: <code>head(d, 10)</code>	
Kald og parametre: <code>head(x)</code> <code>head(x, n)</code>	
Parameter	Betydning
x	Datasæt/matrix/vektor, der skal udtages fra.
n	Antal rækker eller elementer; standard er 6. Hvis man angiver et negativt tal $-n$ udtages alle rækker/elementer undtagen de sidste n .

tail	(afsnit 10.6)
Udtager de sidste rækker af et datasæt eller en matrix, eller de sidste elementer af en vektor.	
Eksempel på brug: <code>tail(d)</code>	
Kald og parametre: <code>tail(x)</code> <code>tail(x, n)</code>	
Parameter	Betydning
x	Datasæt/matrix/vektor, der skal udtages fra.
n	Antal rækker eller elementer; standard er 6. Hvis man angiver et negativt tal $-n$ udtages alle rækker/elementer undtagen de første n .

subset (afsnit 20.3)	
Udtager de rækker fra et datasæt, der opfylder en given betingelse.	
Eksempel på brug: <code>subset(d, Kontrol>Vækst)</code>	
Kald og parametre: <code>subset(datasæt, betingelse)</code>	
Parameter	Betydning
<i>datasæt</i>	Datasættet, der skal udtages en del af.
<i>betingelse</i>	En betingelse (et logisk udtryk) der skal være opfyldt (give TRUE) for en given række for at den udtages. Man kan anvende variabelnavne fra datasættet direkte uden \$-notation.

G.3.4 Statistik og regression

Funktion	Betydning
<code>mean(v)</code>	Middelværdi (gennemsnit) af elementerne i vektor v
<code>max(v)</code>	Maksimum af elementerne i vektor v
<code>min(v)</code>	Minimum af elementerne i vektor v
<code>median(v)</code>	Medianen af elementerne i vektor v
<code>sum(v)</code>	Summen af elementerne i vektor v
<code>prod(v)</code>	Produktet af elementerne i vektor v
<code>sd(v)</code>	Standardafvigelse af elementerne i vektor v
<code>var(v)</code>	Varians af elementerne i vektor v
<code>range(v)</code>	En vektor med minimum og maksimum af elementerne i vektor v

summary (afsnit 10.6)	
Giver en oversigt over et datasæt, (søjlerne i) en matrix eller en vektor. For søjler eller vektorer der indeholder tal giver det min, max, gennemsnit og kvartiler. For andre datatyper giver det andre former for oversigt.	
Eksempel på brug: <code>data <- read.table("Markforsøg.txt", header=TRUE, dec=",")</code> <code>summary(data)</code>	
Kald og parametre: <code>summary(x)</code>	
Parameter	Betydning
<i>x</i>	Datasæt, vektor eller matrix.

lm (afsnit 13)	
Tilpasser en <i>lineær model</i> til data; dvs. foretager lineær regression.	
Eksempel på brug: <code>plot(d\$Tid, d\$Kontrol, ylim=c(5,7), xlab="min", ylab="pH")</code> <code>reg <- lm(Kontrol ~ Tid, data=d)</code> <code>abline(reg, col="red")</code>	
Kald og parametre: <code>lm(formel, ...)</code>	
Parameter	Betydning
<i>formel</i>	R formel der angiver modellen – hvad der er den afhængige og de(n) uafhængige variabel/variable. Se afsnit 13 og eventuelt appendiks C.
<code>data=datasæt</code>	Et datasæt, variable skal tages fra. Gør at man kan bruge søjler fra dette datasæt direkte i formelen uden at skulle bruge \$-notation.

I	(appendiks C)
<p>En speciel funktion der bruges i R formler til at markere at et deludtryk skal fortolkes “som det er”, specielt at operatører som <code>*</code> og <code>^</code>, der ellers har speciel betydning i formler, har deres sædvanlige betydning som regneoperatører.</p>	
<p>Eksempel på brug:</p> <pre>preg <- lm(Kontrol ~ Tid + I(Tid^2), data=d)</pre>	
<p>Kald og parametre:</p> <pre>I(<i>udtryk</i>)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>udtryk</i>	Det deludtryk, der skal “beskyttes”.

predict	(appendiks C)
<p>Beregner værdier af den afhængige variabel i en model ud fra de(n) uafhængige variabel/variable. Kan fx. bruges til at beregne y-værdier på en regressionslinje.</p>	
<p>Eksempel på brug:</p> <pre>reg <- lm(Kontrol ~ Tid, data=d) predict(reg, data.frame(Tid=c(50,55,60)))</pre>	
<p>Kald og parametre:</p> <pre>predict(<i>model</i>, <i>data</i>)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>model</i>	En model; fx resultatet af et tidligere kald af lm .
<i>data</i>	Et datasæt der minimum indeholder variable (søjler) svarende til de(n) uafhængige variabel/variable, der indgår i modellen. For en almindelig lineær regression er dette den variabel, der står til højre for <code>~</code> i formlen givet til lm . Datasættet kan enten være et almindeligt datasæt indlæst tidligere eller kan konstrueres til lejligheden med data.frame som i eksemplet ovenfor.

G.4 Vektorer og matricer

G.4.1 Oprettelse af vektorer og matricer

c	(afsnit 14.1)
Konstruerer en vektor med specificerede elementer. Kan også sætte associationslister sammen.	
Eksempel på brug: <code>c(7, 9, 13)</code>	
Kald og parametre: <code>c(...)</code>	
Parameter	Betydning
...	Alle argumenter kombineres til en vektor — med mindre et eller flere elementer er associationslister, i hvilket tilfælde resultatet bliver en associationsliste.

rep	(afsnit 14.1)
Konstruerer en vektor med gentagne elementer.	
Eksempel på brug: <code>tyve.ettaller <- rep(1, 20)</code>	
Kald og parametre: <code>rep(x, n)</code> <code>rep(x, ...)</code>	
Parameter	Betydning
<i>x</i>	Element(er), der skal gentages. Kan være en vektor.
<i>n</i>	Antal gentagelser. Enten et enkelt tal, i hvilket tilfælde hele <i>x</i> gentages <i>n</i> gange, eller en vektor af samme længde som <i>x</i> , i hvilket tilfælde hvert element i <i>x</i> gentages det antal gange der står på den tilsvarende plads i <i>n</i> .
<code>each=m</code>	Angivelse af at elementerne i <i>x</i> skal deltages elementvis, hver <i>m</i> gange.
<code>len=længde</code>	Den ønskede længde af resultatvektoren. Fx vil <code>rep(c(1, 2, 3), len=5)</code> give vektoren (1,2,3,1,2).

seq	(afsnit 14.1)
Giver en vektor med en regelmæssig sekvens af tal.	
Eksempel på brug: <code>seq(0, 100, by=10)</code>	
Kald og parametre: <code>seq(fra, til, ...)</code>	
Parameter	Betydning
<i>fra, til</i>	De tal, sekvensen skal gå fra og til, altså de to tal i enderne af sekvensen. (Hvis trinlængden (by) ikke går op i intervallet vil sekvensen dog slutte med det sidste trin før <i>til</i> i stedet.)
<code>len=længde</code>	Antallet af elementer, der ønskes i resultatet. Beregnes som standard ud fra <i>fra</i> , <i>til</i> og by .
<code>by=trin</code>	Trinlængden, dvs. hvor meget sekvensen skal springe fra et tal til det næste (med fortegn). Standard er ±1.
<code>along.with=vektor</code>	Der ønskes et resultat med samme antal elementer som i <i>vektor</i> .

matrix	(afsnit 16.1)
Opretter en matrix.	
Eksempel på brug: <code>M <- matrix(c(5.3, 4.19, 2.7, 1.3), 2)</code>	
Kald og parametre: <code>matrix(vektor, rækker, ...)</code>	
Parameter	Betydning
<i>vektor</i>	En vektor af tal, der skal indgå i matricen. Fylder som standard matricen søjlevis, se byrow nedenfor.
<i>rækker</i>	Antal rækker, matricen skal have.
<code>ncol=søjler</code>	Man kan angive antal søjler (og i dette tilfælde udelade antal rækker). Hvis både antal søjler og rækker angives, og der ikke er tilstrækkelig med elementer i den givne <i>vektor</i> til at fylde matricen, anvendes genbrugsreglen.
<code>byrow=verdi</code>	Angiv byrow=TRUE for at fylde matricen rækkevis i stedet for søjlevis.

diag	(afsnit 16.1)
Opretter en diagonalmatrix (en matrix, hvor alle elementer uden for diagonalen er nul).	
Eksempel på brug: <code>E <- diag(1, 3)</code>	
Kald og parametre: <code>diag(vektor, rækker)</code> <code>diag(rækker)</code>	
Parameter	Betydning
<i>vektor</i>	En vektor af tal, der skal udgøre diagonalen i matricen. Standard er 1 (giver en enheds-matrix).
<i>rækker</i>	Antal rækker (og søjler), matricen skal have. Hvis der ikke er tilstrækkelig med elementer i den givne <i>vektor</i> anvendes genbrugsreglen, så i eksemplet ovenfor dannes en 3 × 3 enhedsmatrix, hvilket også kunne være gjort med diag(3) .

cbind	(afsnit 16.3)
Sætter vektorer/matricer sammen, søjlevis.	
Eksempel på brug: <code>M <- cbind(M, v)</code>	
Kald og parametre: <code>cbind(...)</code>	
Parameter	Betydning
...	Vektorer og/eller matricer, der skal sættes sammen. Vektorer forlænges efter genbrugs-reglen om nødvendigt.

rbind	(afsnit 16.3)
Sætter vektorer/matricer sammen, rækkevis.	
Eksempel på brug: <code>M <- rbind(x, y)</code>	
Kald og parametre: <code>rbind(...)</code>	
Parameter	Betydning
...	Vektorer og/eller matricer, der skal sættes sammen. Vektorer forlænges efter genbrugs-reglen om nødvendigt.

outer		(afsnit 21)
Laver en "ydre produkt" matrix fra to vektorer.		
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x,y) { cos(x)*sin(2*y) } x <- seq(0, 2*pi, len=50) y <- seq(-pi, pi, len=50) z <- outer(x, y, f) persp(x, y, z)</pre>		
Kald og parametre: outer(x, y, funktion)		
Parameter	Betydning	
<i>x, y</i>	To vektorer. Den resulterende matrix får en række for hvert element i <i>x</i> og en søjle for hvert element i <i>y</i> .	
<i>funktion</i>	En funktion $f(x, y)$ af to variable. Værdien i række <i>i</i> , søjle <i>j</i> bliver $f(x_i, y_j)$. Hvis man ikke angiver nogen funktion bliver værdien i række <i>i</i> , søjle <i>j</i> til produktet $x_i y_j$.	

data.matrix	
Konverterer et datasæt til en matrix.	
Eksempel på brug: <pre>d <- read.table("matrix.txt") M <- data.matrix(d)</pre>	
Kald og parametre: data.matrix(datasæt)	
Parameter	Betydning
<i>datasæt</i>	Det datasæt, der skal konverteres til en matrix.

G.4.2 Element- eller række-/søjlevis anvendelse af funktioner

sapply		(afsnit 14.3)
Anvender en funktion elementvis på en vektor.		
Eksempel på brug: <pre>f <- function(x) { integrate(sin, 0, x*pi/100)\$value } sapply(0:100, f)</pre>		
Kald og parametre: sapply(vektor, funktion, ...)		
Parameter	Betydning	
<i>vektor</i>	En vektor, hvis elementer funktionen skal anvendes på.	
<i>funktion</i>	En funktion, der skal anvendes elementvis på vektorens elementer. Dette vil typisk være en funktion som ikke i forvejen virker elementvis på vektorer, for eksempel fordi den kun kan tage et enkelt tal som argument (som i eksemplet ovenfor) eller fordi den virker på vektorer som et hele (for fx sum eller c). Resultatet af sapply vil blive en vektor med lige så mange elementer som den givne hvis funktionen giver et enkelt element (fx et tal) som resultat. Hvis funktionen derimod giver en vektor som resultat vil resultatet af sapply blive en matrix hvor resultaterne fra funktionen er sat sammen søjlevis.	
...	Eventuelle ekstra argumenter til funktionen (hvis den tager mere end ét argument).	

apply	
Anvender en funktion søjle-, række- eller elementvis på en matrix. Kan også anvendes på datasæt.	
Eksempel på brug: apply(M, 2, sum) (Beregner søjlesummer for M .)	
Kald og parametre: apply(matrix, led, funktion, ...)	
Parameter	Betydning
<i>matrix</i>	En matrix, hvis søjler/rækker/elementer funktionen skal anvendes på.
<i>led</i>	Hvis man angiver 1 anvendes funktionen rækkevis, dvs. på matrixens rækker efter tur, og resultaterne sættes sammen enten til en vektor, hvis de er enkelte tal, eller rækkevis til en ny matrix, hvis de er vektorer. Tilsvarende anvendes funktionen søjlevis hvis man angiver 2. Endelig kan man angive c(1,2) eller 1:2 hvilket betyder elementvis anvendelse, lige som sapply på vektorer. I eksemplet ovenfor er angivet 2 og derfor anvendes funktionen sum på hver søjle i M efter tur og resultatet vil blive en vektor med summerne af matrixens søjler. Havde man angivet 1 i stedet for 2 ville man have fået summerne af rækkerne.
<i>funktion</i>	Den funktion, der skal anvendes.
<i>...</i>	Eventuelle ekstra argumenter til funktionen (hvis den tager mere end ét argument).

G.4.3 Dimensioner

length		(afsnit 14.3)
Giver antal elementer i en vektor eller associationsliste.		
Eksempel på brug: v[length(v)] (Giver sidste element i v .)		
Kald og parametre: length(v)		
Parameter	Betydning	
<i>v</i>	Vektoren (eller associationslisten) hvis antal elementer man ønsker.	

dim		(afsnit 16.7)
Giver dimensionerne af en matrix eller et datasæt som en vektor c(n,m) hvor <i>n</i> er antal rækker og <i>m</i> antal søjler.		
Kald og parametre: dim(x)		
Parameter	Betydning	
<i>x</i>	Matrix eller datasæt, dimensionerne ønskes for.	

ncol		(afsnit 16.7)
Giver antal søjler i en matrix eller et datasæt.		
Kald og parametre: ncol(x)		
Parameter	Betydning	
<i>x</i>	Matrix eller datasæt, antal søjler ønskes for.	

nrow	(afsnit 16.7)
Giver antal rækker i en matrix eller et datasæt.	
Kald og parametre: nrow (<i>x</i>)	
Parameter	Betydning
<i>x</i>	Matrix eller datasæt, antal rækker ønskes for.

G.4.4 Navne

names	(afsnit 14.5)
Giver eller ændrer navnene på vektorelementer.	
Eksempler på brug: names (<i>x</i>) names (<i>x</i>) <- c("Et", "To", "Tre") names (<i>x</i>)[3] <- "Nyt navn"	
Kald og parametre: names (<i>x</i>) names (<i>x</i>) <- <i>navne</i> names (<i>x</i>)[<i>indeksudtryk</i>] <- <i>navne</i>	
Parameter	Betydning
<i>x</i>	Vektor.
<i>navne</i>	En vektor af navne, elementerne i <i>x</i> skal have. Angiv NULL for at fjerne alle navne fra <i>x</i> .
<i>indeksudtryk</i>	Angiver hvilke(t) element(er) i <i>x</i> , der skal have ændret navn (angives kun hvis ikke alle <i>x</i> 's elementer skal have ændret navn).

colnames	(afsnit 16.8)
Giver eller ændrer søjlenavne for en matrix. Svarer fuldstændig i syntaks og brug til names (se skema ovenfor).	
Eksempel på brug: colnames (<i>V</i>) <- 1992:2002 Ovenstående ændrer søjlenavnene i en matrix <i>V</i> med 11 søjler til årstallene 1992 til 2002.	

rownames	(afsnit 16.8)
Giver eller ændrer rækkenavne for en matrix. Svarer fuldstændig i syntaks og brug til names (se skema ovenfor).	
Eksempel på brug: rownames (<i>V</i>) <- c("Klasse I", "Klasse II") Ovenstående ændrer rækkenavnene i en matrix <i>V</i> med 2 rækker til teksterne "Klasse I" og "Klasse II".	

G.4.5 Matrixalgebra

t	(afsnit 16.1)
Transponerer en matrix (bytter om på rækker og søjler).	
Kald og parametre: t(M)	
Parameter	Betydning
<i>M</i>	Matrix, der skal transponeres.

det	(afsnit 16.5)
Udregner determinanten for en matrix.	
Kald og parametre: det(M)	
Parameter	Betydning
<i>M</i>	Kvadratisk matrix, determinanten skal udregnes for.

solve	(afsnit 16.5)
Inverterer en matrix eller finder løsning på en matrixligning $AX = B$.	
Eksempler på brug: Ainv <- solve(A) loes <- Ainv %** B loes <- solve(A, B)	
Kald og parametre: solve(M) solve(A, B)	
Parameter	Betydning
<i>M</i>	Matrix, der skal inverteres. Resultatet er M^{-1} .
<i>A, B</i>	Matricen <i>A</i> og vektoren/matricen <i>B</i> i matrixligningen $AX = B$, der skal løses. Resultatet er <i>X</i> , dvs. $A^{-1}B$.

eigen	(afsnit 16.6)
Giver egenverdier og egenvektorer for en matrix.	
Kald og parametre: eigen(M)	
Parameter	Betydning
<i>M</i>	Matrix, hvis egenverdier og -vektorer ønskes.

G.5 Andre funktioner

G.5.1 Programmering

list	(afsnit 20.1)
Skaber en associationsliste.	
Eksempel på brug: <code>koordinater <- list(x=1:20, y=f(1:20))</code>	
Kald og parametre: <code>list(...)</code>	
Parameter	Betydning
...	Listens elementer angives enten som par af formen <i>navn=værdi</i> eller blot værdier uden tilknyttede navne, de enkelte elementer adskilt med kommaer.

ifelse	(afsnit 19.3)
Sammensætter ud fra en vektor af sandhedsværdier en resultatvektor blandet af elementerne fra to vektorer, hvor sandhedsværdierne angiver hvilken af de to hvert element skal tages fra. Kan betragtes som et <code>if ... else</code> udtryk der virker elementvis på vektorer.	
Eksempel på brug: <code>mindste <- ifelse(x<y, x, y)</code> (Giver en vektor hvor der på hver plads <code>mindste[i]</code> står det mindste af tallene <code>x[i]</code> og <code>y[i]</code> .)	
Kald og parametre: <code>ifelse(s, x, y)</code>	
Parameter	Betydning
<code>s</code>	Vektor af sandhedsværdier.
<code>x</code>	Vektor med værdier, der bruges på de pladser hvor <code>s</code> er sand (TRUE).
<code>y</code>	Vektor med værdier, der bruges på de pladser hvor <code>s</code> er falsk (FALSE).

invisible	
Gør en værdi "usynlig" i R Console. Anvendes hovedsagelig til at skjule returværdier fra funktioner hvor man sjældent ønsker at se returværdien men en gang imellem har brug for at gemme den eller regne videre på den.	
Kald og parametre: <code>invisible(x)</code>	
Parameter	Betydning
<code>x</code>	Et udtryk eller en værdi, der ønskes gjort "usynlig". Værdien af <code>invisible(x)</code> er <code>x</code> , men <code>invisible</code> gør at værdien ikke vises i R Console.

is.null	
Undersøger om en værdi er NULL . Man kan ikke i en betingelse tjekke om et objekt <code>x</code> er NULL med udtrykket <code>x==NULL</code> , man er nødt til at skrive <code>is.null(x)</code> i stedet. Anvendes typisk i funktioner for at se om en formel parameter har fået en værdi (hvis man samtidig har specificeret parametrens standardværdi til at være NULL).	
Kald og parametre: <code>is.null(x)</code>	
Parameter	Betydning
<code>x</code>	Et udtryk eller en værdi, der skal sammenlignes med NULL .

paste

Sammensætter en tegnstring af flere dele. Især nyttig til fx overskrifter i plot eller konstruktion af filnavne.

Eksempel på brug:

```
mit.plot <- function(a) {  
  f <- function(x) { a*x^2 - 3*x + 2 }  
  overskrift <- paste("Funktionen f med a=", a, sep="")  
  plot(f, 0, 10, main=overskrift)  
}  
mit.plot(1)  
mit.plot(5)
```

I ovenstående eksempel bruges **paste** til at sætte en parameterværdi ind i en plotoverskrift. Funktionen **mit.plot** laver en graf for funktionen $f(x) = ax^2 - 3x + 2$ for $x \in [0, 10]$, hvor a er en parameter. Overskriften (**main** i **plot**) indeholder den værdi af a , der er brugt. Kaldet **mit.plot(1)** giver et plot med overskriften "Funktionen f med a=1" mens **mit.plot(5)** giver et plot med overskriften "Funktionen f med a=5".

Kald og parametre:

```
paste(dele, ...)
```

Parameter	Betydning
<i>dele</i>	De dele (tekster og/eller tal) som skal sættes sammen til en samlet tekst. Hvis man giver vektorer får man en vektor som resultat, fx giver <code>paste(c("a","b"), 1:2)</code> resultatet <code>c("a 1","b 2")</code> .
<code>sep=tekst</code>	Tekst, der indsættes mellem de enkelte dele. Standard er <code>sep=" "</code> (et mellemrum), så hvis man vil have værdierne klistret "tæt" sammen som i eksemplet ovenfor må man angive <code>sep=""</code> .
<code>collapse=tekst</code>	Hvis man angiver en værdi for collapse bliver resultatet en enkelt tekst, også selvom delene er vektorer. Teksten angivet for collapse sættes ind mellem resultaterne som adskillelse, fx giver <code>paste(c("a","b"), 1:2, collapse=":")</code> resultatet <code>"a 1:b 2"</code> .

G.5.2 Interaktion

print

(afsnit 15.1)

Udskrives en værdi i R Console. Nyttig til fx at følge med i udførelsen af løkker under fejlfinding.

Eksempel på brug:

```
y <- 1  
for (x in 2:6) { y <- y*x ; print(c(x,y)) }
```

Kald og parametre:

```
print(værdi, ...)
```

Parameter	Betydning
<i>værdi</i>	Den værdi, der skal udskrives. Formatet bestemmes af hvilken type værdi, det drejer sig om (vektor, matrix, datasæt...).
Nedenstående parametre respekteres ved de fleste typer værdier.	
<code>digits=værdi</code>	Antal betydende cifre i tal. En værdi mellem 1 og 22, omend mere end 15 betydende cifre som regel er meningsløst. Som standard anvendes det antal betydende cifre, der er valgt med options (som regel 7 betydende cifre, se skema side 170).
<code>quote=værdi</code>	Om tekster skal skrives med gåseøjne omkring (<code>quote=TRUE</code> , standard) eller ej (<code>quote=FALSE</code>).

cat (afsnit 19.4.3)	
Udskriver værdier i R Console i mere "råt" format end print . Kombinere i nogen grad funktionaliteten af print og paste . Nyttig til dialog med brugeren i R Console (sammen med readline).	
Eksempel på brug: <pre>cat("Resultatet af beregningen er:", 2+2, "\n")</pre>	
Kald og parametre: <pre>cat(værdi(er), ...)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>værdi(er)</i>	En eller flere (tal og/eller tekst) værdier, der skal udskrives i R Console. Bemærk, at cat ikke laver linjeskift, så alle linjeskift der ønskes skal indsættes eksplicit med tegnet "\n" .
sep=tekst	Tekst, der skal indsættes mellem de værdier, der udskrives. Standard er sep=" " (mellemrum), så for at få værdierne sat helt tæt sammen må man bruge sep="" .

flush.console	
Sikrer at R Console er opdateret med seneste output fra print og cat . Af effektivitetshensyn går output til R Console gennem en buffer og flush.console synkroniserer selve R Console vinduet med bufferen. Kan være nødvendigt i interaktive R-scripts.	
Kald og parametre: <pre>flush.console()</pre>	

readline (afsnit 19.4.3)	
Læser en linjes tekst indtastet i R Console. Venter på at brugeren indtaster noget tekst og trykker Enter og giver det indtastede som resultat. Bemærk at resultatet altid er en tekst, så hvis det skal tolkes som et tal må det efterfølgende konverteres med as.numeric .	
Eksempel på brug: <pre>indtastning <- readline("Indtast et tal: ") tal <- as.numeric(indtastning)</pre>	
Kald og parametre: <pre>readline(ledetekst)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>ledetekst</i>	Denne tekst skrives i R Console før R giver sig til at vente på indtastningen. Kan udledes, hvilket svarer til at angive en tom tekst.

as.numeric (afsnit 19.4.3)	
Konverterer en værdi, der ikke er et tal, til et tal. Anvendes typisk til at lave tekstværdier (tegnstreng) om til tal, altså fx lave teksten "123" om til tallet 123 .	
Eksempel på brug: <pre>indtastning <- readline("Indtast et tal: ") tal <- as.numeric(indtastning)</pre>	
Kald og parametre: <pre>as.numeric(x)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>x</i>	De(n) værdi(er), der skal konverteres til et tal. Hvis <i>x</i> er en vektor får man en vektor af tal.

file.choose
Lader brugeren vælge en fil (i en sædvanlig fildialog) og returnerer navnet på filen.
Eksempel på brug: <pre>data <- read.csv2(file.choose()) summary(data)</pre>
Kald og parametre: <pre>file.choose()</pre>

G.5.3 Diverse

source	(afsnit 10.4)
Kører et R-script direkte fra en fil.	
Eksempel på brug: <pre>source("mitscript.R")</pre>	
Kald og parametre: <pre>source(filnavn)</pre>	
Parameter	Betydning
<i>filnavn</i>	Navnet på den .R-fil, der skal læses fra. Relativt til det aktuelle katalog.

options	(afsnit 2.1)
Ændrer/viser generelle indstillinger for R.	
Eksempel på brug: <pre>gemte.op <- options(digits=10) exp(17) options(gemte.op)</pre>	
Kald og parametre: <pre>options("navn")</pre> <i>(forespørg på indstilling)</i> <pre>options(navn=værdi)</pre> <i>(ændring af indstilling)</i> <pre>options(liste)</pre> <i>(ændring af flere indstillinger)</i>	
Parameter	Betydning
<i>navn</i>	Navnet på indstillingen der spørges på eller ændres. Se R's hjælp for de mange muligheder. Der kan spørges på eller flere indstillinger ad gangen ved at angive flere navne, fx <code>options("digits","locatorBell")</code> eller <code>options(digits=8, locatorBell=FALSE)</code> .
<i>værdi</i>	Ny værdi af indstillingen. Bemærk at <code>options</code> ved ændring af indstillinger returnerer en (usynlig) liste med de gamle værdier; denne kan man gemme i en variabel og så senere anvende med <code>options</code> for at genetablere de gamle indstillinger, jævnfør eksemplet ovenfor.
<i>liste</i>	En liste af indstillinger med deres nye værdier. Er som regel fremkommet som resultat fra et tidligere kald af <code>options</code> og bruges til retablering af gamle indstillinger, jævnfør eksemplet ovenfor.
Der er over 50 forskellige indstillinger der kan ændres og/eller vises med <code>options</code> . Herunder kun et par af dem.	
digits=antal	Antal betydende cifre som tal vises med. Har ingen indflydelse på den interne regnenøjagtighed, kun visningen. Det er muligt at angive mellem 1 og 22, men over 15 er meningsløst på de fleste PC'er. Standard er 7.
locatorBell=værdi	Om <code>locator</code> skal komme med en bip-lyd hver gang man par udpeget et punkt (<code>locatorBell=TRUE</code> , standard) eller ikke (<code>locatorBell=FALSE</code>).

ls

(afsnit 3)

Giver en liste (tekstvektor) med navnene på alle variable, man har defineret.

Kald og parametre:

```
ls()
```

rm

(afsnit 3)

Sletter en eller flere variable.

Eksempler på brug:

```
rm("a", "b")
```

(Fjerner variablene **a** og **b**.)

```
rm(list=ls())
```

(Fjerner alle variable, man har defineret.)

Kald og parametre:

```
rm(...)
```

Parameter**Betydning**

...

Navne på de variable, der skal slettes, eventuelt med gåseøjne omkring.

list=navne

En tekstvektor med navne på variable, der skal slettes.

Indeks

Sidehenvisninger i *kursuv* er til skemaerne i oversigten over R-funktioner i appendiks G. Andre sidehenvisninger for R funktioner og parametre angiver hvor funktionerne forklares i hovedteksten.

- `:` (afslut udtryk), 67
- `{...}` (blokudtryk), 67
- `!=` (forskellig fra), 72
- `:` (generér talsekvens), 46
- `%/%` (heltalsdivision), 12
- `...` i formelle funktionsparametre, 97
- `#` (kommentar), 68
- `==` (lig med), 72
- `&` (logisk og), 73
- `&&` (logisk og), 73
- `%%` (matrixmultiplikation), 59
- `<` (mindre end), 72
- `<=` (mindre end eller lig med), 72
- `%%` (modulo, heltalsrest), 12
- `!` (negation), 73
- `^` (potensopløftning), 11
- `**` (potensopløftning), 11
- `|` (logisk eller), 73
- `||` (logisk eller), 73
- `>` (større end), 72
- `>=` (større end eller lig med), 72
- `<-` (tildeling), 13
- `$` (vælg listekomponent), 87

- `abline` (funktion), 44, 45, 144
- `abs` (funktion), 12, 139
- absolut værdi $|x|$: `abs(x)`, 12
- `acos` (funktion), 12, 139
- `add` (parameter til `contour`), 94, 155
- `add` (parameter til `hist`), 153
- `add` (parameter til `image`), 155
- `add` (parameter til `plot`), 17, 142
- `adj` (parameter til `mtext`), 145
- `adj` (parameter til `text`), 20, 144
- aflæsning af punkter i plot, 23
- aksenavne, 19
- akser i plot, 15–17
 - grænser, 18
 - mærker
 - 3D overfladeplot (`ticktype`), 90
 - almindelige plot (`axis`), 15
- `along.with` (parameter til `seq`), 161
- anonym funktion, 68
- antal søjler i matrix, 84
- antal viste cifre, 11
- `apply` (funktion), 164
- `asin` (funktion), 12, 139
- `as.is` (parameter til `read.table`), 156
- `as.numeric` (funktion), 83, 169

- `asp` (parameter til `plot`), 21, 42, 44, 142
- aspect ratio i plot, 21, 42, 44
- associationsliste, 87
- `at` (parameter til `axis`), 15, 146
- `atan` (funktion), 12, 139
- `axes` (parameter til `plot`), 15, 21, 142
- `axis` (funktion), 15, 146
 - `at` parameter, 15, 146
 - `cex.axis` parameter, 146
 - `col.axis` parameter, 146
 - `fg` parameter, 146
 - `font.axis` parameter, 146
 - `labels` parameter, 15, 146
 - `las` parameter, 17, 146
 - `pos` parameter, 15, 146
 - `tcl` parameter, 17, 146

- betydende cifre, 11
- `bg` (parameter til `legend`), 147
- `bg` (parameter til `par`), 148
- `bg` (parameter til `png`), 152
- `bg` (parameter til `points`), 143
- binding til variabel, *se* tildeling
- blokudtryk, 67
- `border` (parameter til `hist`), 153
- `border` (parameter til `persp`), 91, 154
- `box` (funktion), 17, 146
 - `fg` parameter, 146
 - `which` parameter, 146
- `box` (parameter til `persp`), 154
- `breaks` (parameter til `hist`), 153
- Brownsk bevægelse (eksempel), 53
- `bty` (parameter til `legend`), 147
- `by` (parameter til `seq`), 46, 161
- `byrow` (parameter til `matrix`), 56, 162

- `c` (funktion), 46, 49, 161
- `cat` (funktion), 83, 169
 - `sep` parameter, 169
- `cbind` (funktion), 58, 162
 - automatiske rækkenavne fra variable, 63
 - automatiske søjlenavne fra variable, 63
- `cbrt` funktion (eksempel), 14
- `ceiling` (funktion), 12, 139
- `cex` (parameter til `legend`), 147
- `cex` (parameter til `mtext`), 145
- `cex` (parameter til `plot`), 40
- `cex` (parameter til `points`), 40, 143
- `cex` (parameter til `text`), 20, 144
- `cex.axis` (parameter til `axis`), 146

`cex.lab` (parameter til `title`), 145
`cex.main` (parameter til `title`), 145
`cex.sub` (parameter til `title`), 145
cifre
 antal viste, 11
 betydende, 11
clipboard, indlæsning fra, 32
`coefficients` (resultat af `lm`), 44
`col` (parameter til `contour`), 94
`col` (parameter til `hist`), 153
`col` (parameter til `image`), 92, 155
`col` (parameter til `legend`), 22, 147
`col` (parameter til `mtext`), 145
`col` (parameter til `persp`), 90, 92, 154
`col` (parameter til `plot`), 19, 21
`col` (parameter til `points`), 39, 143
`col` (parameter til `text`), 20, 144
`col.axis` (parameter til `axis`), 146
`col.lab` (parameter til `title`), 19, 145
`collapse` (parameter til `paste`), 168
`col.main` (parameter til `title`), 19, 145
`colnames` (funktion), 63, 165
`col.names` (parameter til `write.table`), 157
`colors` (funktion), 19, 149
`colours` (funktion), *se* `colors`
`col.sub` (parameter til `title`), 19, 145
`contour` (funktion), 93, 155
 add parameter, 94, 155
 col parameter, 94
 drawlabels parameter, 94, 155
 labels parameter, 155
 levels parameter, 93, 155
 method parameter, 94, 155
 nlevels parameter, 93, 155
`cos` (funktion), 12, 139
`.csv` (filtype, kommasepareret format), 32

data (parameter til `lm`), 159
`data.frame` (funktion), 88, 157
data frame (datasæt), 88
`data.matrix` (funktion), 163
dataplot, *se* XY-plot
datasæt, 29–36, 88–89
 eksport af, 34
 fra forsøg med væksthormon (eksempel), 29, 45, 104, 121
 indlæsning, 30–34
 oversigt over (`summary`), 35
 tilføjelse af variable i, 36
 variable, 36
`dec` (parameter til `read.table`), 31, 156
`dec` (parameter til `write.table`), 34, 157
decimalkomma, 31
decimalpunktum, 31

defaultværdi, *se* standardværdi
del og hersk strategi, 75
`det` (funktion), 59, 61, 166
determinant af matrix (`det(A)`), 59, 61
`dev.off` (funktion), 25, 150
`dev.print` (funktion), 152
`diag` (funktion), 56, 162
diagonalmatrix, 162
`digits` (parameter til `options`), 11, 170
`digits` (parameter til `print`), 168
`dim` (funktion), 62, 164
dobbeltlogaritmisk plot, 21
`drawlabels` (parameter til `contour`), 94, 155

 e (den naturlige logaritmes grundtal), 12
`each` (parameter til `rep`), 47, 161
egenvektor, 62
egenvektorer og -værdier (`eigen(A)`), 59
egenværdi, 62
`eigen` (funktion), 59, 62, 166
eksponentialfunktion e^x : `exp(x)`, 12
eksport af data fra R, 34
else, 74
 `.emf` (filtype, Windows Metafile), 25
Encapsulated Postscript (`.eps`), 25
enhedscirkel, plot af, 41
enhedsmatrix, 56, 162
 `.eps` (filtype, Encapsulated Postscript), 25
Euklids algoritme (største fælles divisor), 115
`exp` (funktion), 12, 139
`expand` (parameter til `persp`), 154

`factorial` (funktion), 77, 139
FALSE, 72
farve
 for kurver, 19
 for plottekst, 19
 RGB-farverummet, 91
 standardnavne, 19
`fg` (parameter til `axis`), 146
`fg` (parameter til `box`), 146
fibonacci funktion (eksempel), 77
Fibonacci-tal, 55, 77, 115
`file.choose` (funktion), 170
`fill` (parameter til `legend`), 147
filtype
 `.csv` (kommasepareret format), 32
 `.emf` (Windows Metafile), 25
 `.eps` (Encapsulated Postscript), 25
 `.pdf` (PDF, Portable Document Format), 25
 `.png` (Portable Network Graphics), 25
 `.R` (R-script), 9
 `.txt`, 32
flere funktionsgrafer i plot, 17
`floor` (funktion), 12, 139

`flush.console` (funktion), 169
 f^n (iteration af funktion), 85
`font` (parameter til `mtext`), 145
`font` (parameter til `text`), 144
`font.axis` (parameter til `axis`), 146
`font.lab` (parameter til `title`), 145
`font.main` (parameter til `title`), 145
`font.sub` (parameter til `title`), 145
for-løkke, 51

- håndkørsel af, 52
- til fremskrivning i lineær model, 64, 69
- usynlig værdi af, 66

formelle parametre, 14
forsøgsdata, *se* `datasæt`
plot af, 38–43
fortegnsfunktionen (`sign`), 12
`frame.plot` (parameter til `plot`), 17, 142
fremskriv funktion (eksempel), 69
fremskrivning i lineær model, 64, 69
funktion

- anonym, 68
- definition af, 14
- graf for, 15
- iteration, 85
- potensopløftning, 85
- returværdi fra, 70, 78

funktionskrop, 14
`funpow` funktion (eksempel), 85, 86
genbrugsregel for vektorer, 49
gentage indtastning, 8
gentageregul, *se* genbrugsregel
grafer, *se* `plot`
grafikfil, 25
`gray` (funktion), 92, 149
`grey` (funktion), *se* `gray`

`head` (funktion), 35, 158
`header` (parameter til `read.table`), 31, 156
`heat.colors` (funktion), 92, 150
`height` (parameter til `pdf`), 151
`height` (parameter til `png`), 152
`height` (parameter til `postscript`), 151
`height` (parameter til `win.metafile`), 152
heltalsdivision (`%/%`), 12
heltalsrest (`%%`), 12
`hist` (funktion), 118, 153

- add parameter, 153
- border parameter, 153
- breaks parameter, 153
- col parameter, 153

histogram, 118
hjælp i R, 10
`horizontal` (parameter til `postscript`), 151
huske alle plot, 8

håndkørsel

- af for-løkke, 52
- af rekursiv funktion, 76
- af while-løkke, 81

I (funktion), 121, 160
`if`, 74
`ifelse` (funktion), 78, 167
`if ... else` udtryk, 74
`if` udtryk, 74
`image` (funktion), 92, 155

- add parameter, 155
- col parameter, 92, 155

indeksering

- i matrix, 57
- i vektor, 47
- med negative værdier, 47, 58
- med sandhedsværdier, 73

indlæsning

- af R-script, 34
- datasæt, 30–34

indre produkt, 48, 60
indtastning, gentage, 8
`Inf` (uendelig), 11
`inset` (parameter til `legend`), 147
installation

- R, 119

`integrate` (funktion), 28, 140

- subdivisions parameter, 28, 140

integration, 28
invers matrix (`solve(A)`), 59, 61
`invisible` (funktion), 167
`is.null` (funktion), 167
iteration af funktion $f^n(x)$, 85

klippebord, 32
klistre vektor på matrix, 64
kolon-operatoren (`:`) (generér talsekvens), 46
kommasepareret format, 30
kommentarer, 68
krop

- funktions-, 14
- løkke-, 51

kvadratrod \sqrt{x} : `sqrt(x)`, 12

`labels` (parameter til `axis`), 15, 146
`labels` (parameter til `contour`), 155
`las` (parameter til `axis`), 17, 146
`las` (parameter til `mtext`), 145
`las` (parameter til `plot`), 17, 21
`legend` (funktion), 22, 40, 147

- bg parameter, 147
- bty parameter, 147
- cex parameter, 147
- col parameter, 22, 147

- fill parameter, 147
- inset parameter, 147
- i XY-plot, 40
- lty parameter, 22, 147
- lwd parameter, 22, 147
- ncol parameter, 147
- pch parameter, 40, 147
- pt.bg parameter, 147
- pt.cex parameter, 41, 147
- title parameter, 147
- len (parameter til rep), 161
- len (parameter til seq), 46, 161
- length (funktion), 48, 164
- levels (parameter til contour), 93, 155
- ligningssystem, løsning af, 61
- line (parameter til mtext), 145
- line (parameter til title), 145
- lines (funktion), 40, 121, 143
 - type parameter, 40
- lineær regression: lm, 44
- list (funktion), 87, 167
- list (parameter til rm), 171
- lm (funktion), 37, 44, 45, 121, 159
 - coefficients komponent, 44
 - data parameter, 159
- $\ln(x)$, se logaritme, naturlig
- locator (funktion), 23, 148
- locatorBell (parameter til options), 170
- $\log(x)$, se logaritme, titals
- log (funktion), 12, 139
- log (parameter til plot), 21, 142
- log10 (funktion), 12, 139
- logaritme
 - naturlig $\ln(x)$: $\log(x)$, 12
 - titals $\log(x)$: $\log_{10}(x)$, 12
- logaritmisk plot, 21
- logis funktion (eksempel), 14
- logiske operatoren, 73
- logistisk funktion, 14
- lokal variabel, 70
- lphi (parameter til persp), 91, 154
- ls (funktion), 13, 171
- ltheta (parameter til persp), 91, 154
- lty (parameter til legend), 22, 147
- lty (parameter til plot), 21
- lty (parameter til points), 40, 143
- lukket (afsluttet) udtryk, 67
- lwd (parameter til legend), 22, 147
- lwd (parameter til plot), 21
- lwd (parameter til points), 40, 143
- løkke
 - for, 51
 - håndkørsel af, 52, 81
 - uendelig, 80
 - while, 79
- løkkekrop, 51
- main (parameter til persp), 154
- main (parameter til plot), 19, 21
- main (parameter til title), 19, 145
- maksimering af funktion, 27
- maksimum, 37
- mar (parameter til par), 148
- matematisk notation i plot, 144
- matpow funktion (eksempel), 83, 84
- matrix
 - antal rækker i, 62
 - antal søjler i, 62, 84
 - determinant ($\det(A)$), 59, 61
 - dimensioner af, 62
 - fjernelse af søjle- og rækkenavne, 63
 - indeksing, 57
 - invers ($\text{solve}(A)$), 59, 61
 - i R, 56–65
 - ligningsløsning ($\text{solve}(A, v)$), 59
 - multiplikation ($\%*\%$), 59
 - potensopløftning, 83
 - rækkenavne, 63
 - rækkevis oprettelse, 56
 - summering over rækker eller søjler (apply), 164
 - søjlenavne, 63
 - søjlevis oprettelse, 56
 - transponeret ($t(A)$), 59
- matrix (funktion), 56, 162
 - byrow parameter, 56, 162
 - ncol parameter, 56, 162
 - nrow parameter, 56
- max (funktion), 37, 48, 159
- maximum (parameter til optimize), 140
- mean (funktion), 37, 48, 159
- median (funktion), 37, 159
- mellemrumsseparatoreret format, 30
- method (parameter til contour), 94, 155
- min (funktion), 37, 48, 159
- minimering af funktion, 27
- minimum, 37
- minus uendelig ($-\text{Inf}$), 11
- modulo ($\%\%$), 12
- mtext (funktion), 20, 145
 - adj parameter, 145
 - cex parameter, 145
 - col parameter, 145
 - font parameter, 145
 - las parameter, 145
 - line parameter, 145
 - padj parameter, 145
- n (parameter til plot), 23, 142
- na (parameter til write.table), 157

names (funktion), 50, 87, 165
NaN (not a number), 11
NA (not available / not applicable), 11
na.strings (parameter til read.table), 156
naturlig logaritme $\ln(x)$: $\log(x)$, 12
navne

- på elementer i vektorer, 50
- på rækker i matricer, 63
- på søjler i matricer, 63

navngivne parametre, 96
ncol (funktion), 35, 62, 84, 164
ncol (parameter til legend), 147
ncol (parameter til matrix), 56, 162
negative indekxsværdier, 47, 58
nlevels (parameter til contour), 93, 155
nrow (funktion), 35, 62, 165
nrow (parameter til matrix), 56
nticks (parameter til persp), 154
NULL, 63, 66
NULL, 167
nulpunkt for funktion (uniroot), 26
numerisk integration, 28
numerisk optimering, 27
numerisk værdi $|x|$: $\text{abs}(x)$, 12

observationer, 29
odbcClose (funktion), 33
odbcConnectExcel (funktion), 33
optim (funktion), 27
optimering, numerisk, 27
optimise (funktion), *se* optimize
optimize (funktion), 27, 140

- maximum parameter, 140

options (funktion), 11, 170

- digits parameter, 11, 170
- locatorBell parameter, 170

outer (funktion), 90, 163
overflade funktion (eksempel), 95–97
overskrift

- for matrixsøjler, 63
- for plot, *se* plot, titel
- for vektorelementer, 50

padj (parameter til mtext), 145
pakke

- installation, 119

paper (parameter til pdf), 151
paper (parameter til postscript), 151
par (funktion), 22, 148

- bg parameter, 148
- mar parameter, 148
- usr parameter, 22, 148

parameter

- formel, 14
- navngiven, 96
- standardværdi for, 96

paste (funktion), 168

- collapse parameter, 168
- sep parameter, 168

pch (parameter til legend), 40, 147
pch (parameter til plot), 40
pch (parameter til points), 39, 40, 143
.pdf (filtype, PDF, Portable Document Format), 25
pdf (funktion), 25, 151

- height parameter, 151
- paper parameter, 151
- width parameter, 151

persp (funktion), 90, 154

- border parameter, 91, 154
- box parameter, 154
- col parameter, 90, 92, 154
- expand parameter, 154
- lphi parameter, 91, 154
- ltheta parameter, 91, 154
- main parameter, 154
- nticks parameter, 154
- phi parameter, 90, 154
- r parameter, 90, 154
- scale parameter, 90, 154
- shade parameter, 91, 154
- sub parameter, 154
- theta parameter, 90, 154
- ticktype parameter, 90, 154
- usynlig værdi af, 66
- xlab parameter, 154
- xlim parameter, 154
- ylab parameter, 154
- ylim parameter, 154
- zlab parameter, 154
- zlim parameter, 154

phi (parameter til persp), 90, 154
 $\pi = 3.141593\dots$: pi, 12
pi (R-konstant, $\pi = 3.141593\dots$), 12
plot

- aflæsning af punkter, 23
- aksegrænser, 18
- akser, 15–17
- dobbeltlogaritmisk, 21
- funktion af en variabel, 15
- funktion af to variable, 90–94
- hovedprincipper for, 24
- husk alle, 8
- indsættelse i rapporter, 25
- indsættelse i websider, 25
- lagring i filer, 25
- logaritmisk, 21
- niveaukurver, 93
- signaturforklaring, 22–23
- symbol, 40

størrelse, 40
 tekst, 20–22
 tilføj datapunkter, 38–40
 tilføj funktionsgrafer, 17
 titel (main), 19
 titler, 19
 type, 40–41
 XY-plot, 38–43
 plot (funktion), 15, 142, 153
 add parameter, 17, 142
 asp parameter, 21, 42, 44, 142
 axes parameter, 15, 21, 142
 cex parameter, 40
 col parameter, 19, 21
 frame.plot parameter, 17, 142
 las parameter, 17, 21
 log parameter, 21, 142
 lty parameter, 21
 lwd parameter, 21
 main parameter, 19, 21
 n parameter, 23, 142
 pch parameter, 40
 sub parameter, 21
 type parameter, 40
 usynlig værdi af, 66
 xlab parameter, 19, 21, 142
 xlim parameter, 18, 21, 142
 ylab parameter, 19, 21, 142
 ylim parameter, 18, 21, 142
 .png (filtype, Portable Network Graphics), 25
 png (funktion), 25, 152
 bg parameter, 152
 height parameter, 152
 width parameter, 152
 points (funktion), 38, 143
 bg parameter, 143
 cex parameter, 40, 143
 col parameter, 39, 143
 lty parameter, 40, 143
 lwd parameter, 40, 143
 pch parameter, 39, 40, 143
 type parameter, 39, 143
 polynomiel regression, 121
 polynomium, rødder, 26
 polyroot (funktion), 26, 139
 Portable Document Format (PDF) (.pdf), 25
 Portable Network Graphics (.png), 25
 pos (parameter til axis), 15, 146
 postscript (funktion), 25, 151
 height parameter, 151
 horizontal parameter, 151
 paper parameter, 151
 width parameter, 151
 potensopløftning
 af funktion $f^n(x)$, 85
 af matrix A^n , 83
 af tal x^y : $x**y$, 12
 af tal x^y : x^y , 12
 predict (funktion), 121, 160
 prikprodukt, 48, 60
 print (funktion), 52, 168
 digits parameter, 168
 fejlfinding med, 52, 76, 81
 quote parameter, 168
 prod (funktion), 37, 159
 pseudotilfældige tal, 37, 53
 pt.bg (parameter til legend), 147
 pt.cex (parameter til legend), 41, 147

 quote (parameter til print), 168
 quote (parameter til read.table), 156
 quote (parameter til write.table), 34, 157

 .R (filtype, R-script), 9
 r (parameter til persp), 90, 154
 rainbow (funktion), 91, 150
 range (funktion), 37, 159
 rbind (funktion), 58, 162
 R Console vindue, 8
 read.csv (funktion), 32, 156
 read.csv2 (funktion), 32, 34, 156
 readline (funktion), 83, 169
 read.table (funktion), 30, 32, 33, 156
 as.is parameter, 156
 dec parameter, 31, 156
 header parameter, 31, 156
 na.strings parameter, 156
 quote parameter, 156
 sep parameter, 156
 regnenøjagtighed, 11
 regression
 lineær, 44
 polynomiel, 121
 rekursion, 75
 uendelig, *se* uendelig rekursion
 rekursiv definition, 76
 rekursiv funktion, 76
 håndkørsel af, 76
 rep (funktion), 47, 49, 161
 each parameter, 47, 161
 len parameter, 161
 replicate (funktion), 117, 141
 returværdi fra funktion, 70, 78
 R-formel, 44, 121
 rgb (funktion), 19, 91, 149
 RGB farverum, 91
 R Graphics vindue, 8
 RGui vindue, 7
 R Help vindue, 10

- rm (funktion), 13, 171
 - list parameter, 171
- rnorm (funktion), 37, 141
- RODBC (pakke), 33
- rod i polynomium, 26
- root funktion (eksempel), 14
- round (funktion), 12, 139
- rownames (funktion), 63, 165
- row.names (parameter til write.table), 34, 157
- runif (funktion), 37, 140
- rækkesum med apply, 164
- rækkevis oprettelse af matrix, 56

- sammenligningsoperatorer, 72
- sapply (funktion), 49, 163
- SAS
 - CARDS, 33
- scale (parameter til persp), 90, 154
- scatterplot, se XY-plot
- scatterplot3d (funktion), 122
- scatterplot3d (pakke), 122
- script, 69
- sd (funktion), 37, 159
- semikolon (:)
 - afslutning af udtryk med, 67
 - i tekstfiler, 32
- sep (parameter til cat), 169
- sep (parameter til paste), 168
- sep (parameter til read.table), 156
- sep (parameter til write.table), 34, 157
- seq (funktion), 46, 161
 - along.with parameter, 161
 - by parameter, 46, 161
 - len parameter, 46, 161
- set.seed (funktion), 141
- shade (parameter til persp), 91, 154
- sign (funktion), 12, 139
- signaturforklaring
 - i plot, 22–23
 - i XY-plot, 40–41
- sin (funktion), 12, 139
- solve (funktion), 59, 61, 166
- source (funktion), 34, 170
- sqlFetch (funktion), 33
- sqrt (funktion), 12, 139
- srt (parameter til text), 144
- standardafvigelse, 37
- standardværdi for parameter, 96
- statistiske funktioner
 - i R, 37
- stop af beregning, 81
- Største fælles divisor (Euklids algoritme), 115
- sub (parameter til persp), 154
- sub (parameter til plot), 21
- sub (parameter til title), 19, 145
- subdivisions (parameter til integrate), 28, 140
- subset (funktion), 88, 159
- sum (funktion), 37, 48, 159
 - anvendt på sandhedsværdier, 73
- summary (funktion), 35, 37, 48, 159
- symbol i plot, 40
- søjlesum med apply, 164
- søjlevis oprettelse af matrix, 56

- t (funktion), 57, 59, 85, 166
- tail (funktion), 35, 158
- tan (funktion), 12, 139
- tcl (parameter til axis), 17, 146
- tekster i plot, 20
 - matematisk notation, 144
- terningkast, 117
- text (funktion), 20, 144
 - adj parameter, 20, 144
 - cex parameter, 20, 144
 - col parameter, 20, 144
 - font parameter, 144
 - srt parameter, 144
- textConnection (funktion), 33, 157
- theta (parameter til persp), 90, 154
- ticktype (parameter til persp), 90, 154
- tildeling, 13, 66
 - usynlig værdi af, 66
- tilfældige tal, 37, 53
- titalslogaritme $\log(x)$: $\log_{10}(x)$, 12
- title (funktion), 19, 145
 - cex.lab parameter, 145
 - cex.main parameter, 145
 - cex.sub parameter, 145
 - col.lab parameter, 19, 145
 - col.main parameter, 19, 145
 - col.sub parameter, 19, 145
 - font.lab parameter, 145
 - font.main parameter, 145
 - font.sub parameter, 145
 - line parameter, 145
 - main parameter, 19, 145
 - sub parameter, 19, 145
 - xlab parameter, 19, 145
 - ylab parameter, 19, 145
- title (parameter til legend), 147
- transformering af variable i datasæt, 36
- TRUE, 72
- .txt (filtype), 32
- type (parameter til lines), 40
- type (parameter til plot), 40
- type (parameter til points), 39, 143

- udtryk, 66–68
 - blokke af, 67–68

- lukket (afsluttet), 67
- sekvenser af, 67
- åbent (uafsluttet), 67
- uendelig løkke, 80
- uendelig rekursion, *se* rekursion, uendelig
- uendelig (Inf), 11
- uniroot (funktion), 26, 139
- usr (parameter til par), 22, 148
- usynlige værdier, 66
- var (funktion), 37, 159
- variabel, 13
 - i datasæt, 29
 - tilføjelse af ny, 36
 - transformering af, 36
 - liste over definerede, 13
 - lokal i funktion, 70
 - sletning af, 13
 - tildeling af værdi, 13
- varians, 37
- vektor, 46–50
 - addition, 48
 - af tekster, 49
 - elementvis multiplikation, 48
 - indeksering, 47
 - med sandhedsværdier, 73
 - navne på elementerne i, 50
 - regning med, 48
- væksthormonforsøgsdatasæt (eksempel), 29, 45, 104, 121
- which (parameter til box), 146
- while-løkke, 79
 - håndkørsel af, 81
 - uendelig, 80
- while-udtryk, *se* while-løkke
- width (parameter til pdf), 151
- width (parameter til png), 152
- width (parameter til postscript), 151
- width (parameter til win.metafile), 152
- Windows Enhanced Metafile (.emf), 25
- win.metafile (funktion), 25, 152
 - height parameter, 152
 - width parameter, 152
- write.csv (funktion), 34, 158
- write.csv2 (funktion), 34, 158
- write.table (funktion), 34, 157
 - col.names parameter, 157
 - dec parameter, 34, 157
 - na parameter, 157
 - quote parameter, 34, 157
 - row.names parameter, 34, 157
 - sep parameter, 34, 157
- xlab (parameter til persp), 154
- xlab (parameter til plot), 19, 21, 142
- xlab (parameter til title), 19, 145
- xlim (parameter til persp), 154
- xlim (parameter til plot), 18, 21, 142
- XY-plot, 38–43
 - signaturforklaring, 40–41
- ylab (parameter til persp), 154
- ylab (parameter til plot), 19, 21, 142
- ylab (parameter til title), 19, 145
- ylim (parameter til persp), 154
- ylim (parameter til plot), 18, 21, 142
- zlab (parameter til persp), 154
- zlim (parameter til persp), 154
- åbent (uafsluttet) udtryk, 67